

ΒΑΣΙΛΙΚΑ

ΙΣΤΟΡΙΑ — ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ

ΧΡΟΝΙΚΑ
ΤΗΣ
ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ

ΒΑΣΙΛΙΚΑ
ΙΣΤΟΡΙΑ — ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΙΣ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1972 - ΤΕΥΧΟΣ 21 - 22

ΑΧ. ΒΑΜΒΑΚΟΥΔΗ

ΒΑΣΙΛΙΚΑ

ΙΣΤΟΡΙΑ — ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἡ ἀγάπη στήν ἰδιαίτερη πατρίδα μου τὰ Βασιλικά ἀπό τή μιὰ καί ἡ ὑποχρέωσή μου ἀπό τήν ἄλλη νά βοηθήσω τὸ ἔργο τῆς Ἱστορικῆς καί Λαογραφικῆς Ἑταιρείας Χαλκιδικῆς ὡς μέλος τοῦ Διοικητικοῦ τῆς Συμβουλίου, ἀποτελέσαν τὰ μοναδικὰ κίνητρα γιὰ τήν σύνταξη τῆς συγγραφῆς αὐτῆς.

Βέβαια, γιὰ τή συγκέντρωση τοῦ ὕλικου αὐτοῦ χρειάστηκε καί χρόνος πολλός καί κόπος ὄχι λιγότερος. Παντοῦ ὅμως βρῆκα κατανόηση καί προθυμία. Οἱ δημόσιες ὑπηρεσίες ἀπό τίς ὁποῖες ζήτησα διάφορα στοιχεῖα, καί οἱ ἅπλοι συμπατριῶτες μου χωρικοὶ ἀπό τοὺς ὁποίους κατέγραψα ἱστορίες, ἦθην καί ἔθιμα, τραγούδια κλπ. προσεφέρθηκαν πρόθυμα νά μὲ συνδράμουν.

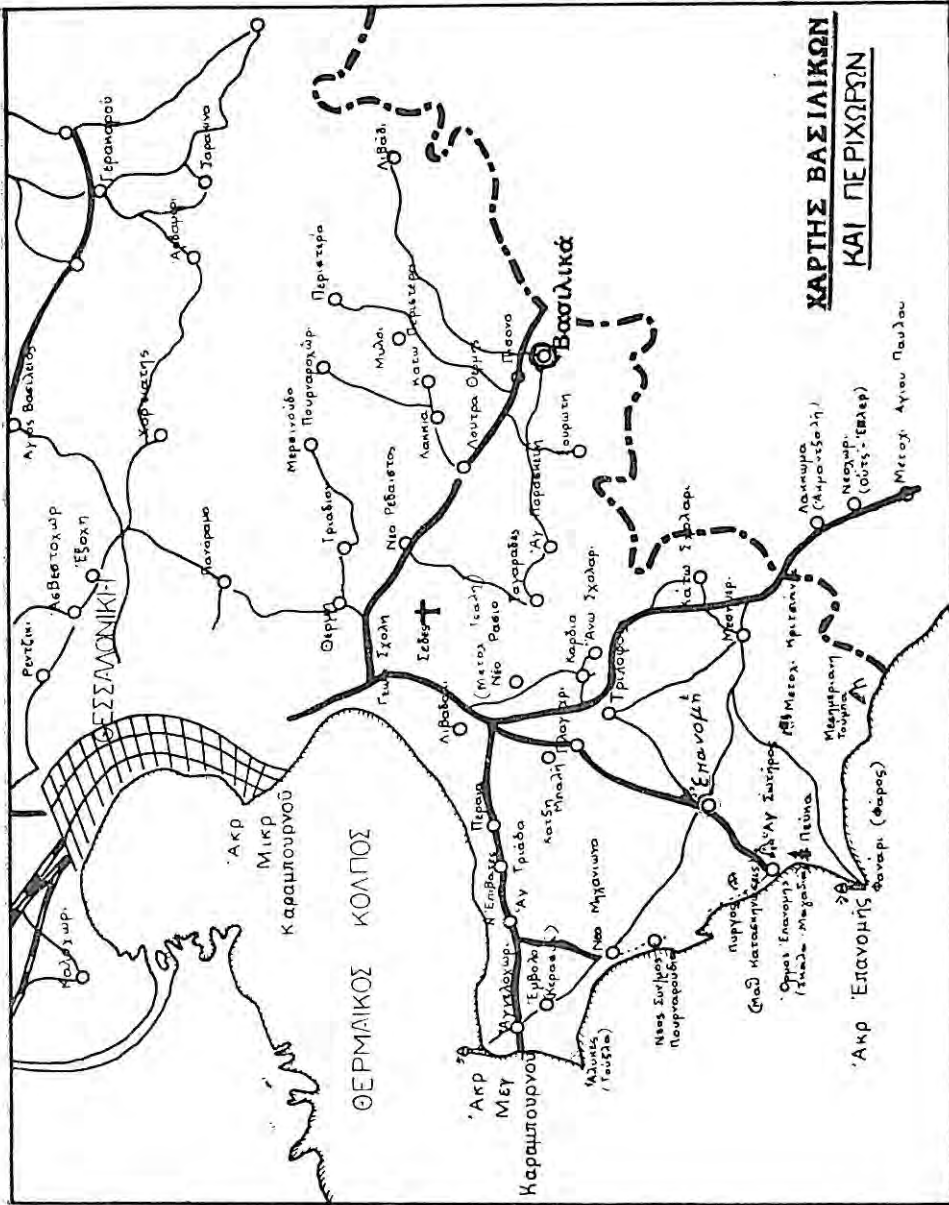
Γι' αὐτὸ αἰσθάνομαι τὴν ἀνάγκη καί τὴν ὑποχρέωση καί ἀπὸ τῆ θέσης αὐτῆς, νά τοὺς εὐχαριστήσω γιὰ τὴν τόση τους ἐνγένεια.

Ἰδιαίτερα εὐχαριστῶ τὴ μητέρα μου Μαρία γιὰ τὸ λαογραφικὸ ὕλικὸ πρὸς μὲν πρόσφερε, παρὰ τὰ 80 τῆς καί περισσότερα χρόνια. Τὸν Πρόεδρο τῆς Κοινότητος Βασιλικῶν κ. Παν. Παπαφιλίππου μὲ τοὺς γραμματικούς του κ. Ἀθ. Γεροθανάση καί κ. Γεωρ. Σαλαγκούδη γιὰ τίς διευκολύνσεις τους στήν προσπάθειά μου καί γιὰ τὰ στοιχεῖα ποὺ πρόθυμα μοῦ ἔδωσαν. Τῇ δασκάλᾳ Μαρίᾳ Γραμμένου - Γκιουζέπα γιὰ τὴ συλλογὴ τῶν τραγουδιῶν ποὺ ἔθεσε στὴ διάθεσή μου. Τὸν φοιτητὴ Ἰωάννη Παπάγγελον ἀπὸ τῆ Νικίτη Χαλκιδικῆς γιὰ τὴ βοήθειά του, ὥστε νά τεκμηριωθῇ καλύτερα ἡ ἱστορία τοῦ χωριοῦ μου. Τέλος τὸν φιλόλογο καθηγητὴ κ. Νίκο Κωνσταντινίδη γιὰ τίς πολύτιμες ὑποδείξεις του.

A. N. B.

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ

ΙΣΤΟΡΙΑ



I. ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ

1. Η ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ ΣΤΑ ΠΡΟ-ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΧΡΟΝΙΑ

Στην κοιλάδα τών Βασιλικών και κοντά στο ποτάμι που τη διαρρέει παρατηρήθηκαν και «ερευνήθηκαν άνασκαφικώς» συνοικισμοί σε τύμβους (τουμπες).

Στην ομάδα αυτή τών προϊστορικών συνοικισμών της πεδιάδας τών Βασιλικών υπάγονται δύο τουμπες, που λέγονται τών Βασιλικών (Α' και Β') και από ένα κοντά στα χωριά Σέδες και Πλαγιάρι (Ούζούναλι) και κοντά στις τοποθεσίες Γόνα και Τσαίρι.

Απ' αυτούς, ή τουμπα που βρίσκεται κοντά στο χωριό Σέδες, απέδωκε εγρήματα της ύστερας νεολιθικής εποχής· όλοι δέ περιέχουν εγρήματα της πρώτης εποχής του χαλκού, ενώ της μέσης εποχής του χαλκού εγρήματα βρέθηκαν μόνο στο συνοικισμό Γόνα. Γι' αυτό και ονομάστηκε «Μινύεια». Τέτοια εγρήματα βρέθηκαν και στο συνοικισμό Τσαίρι.

Της ύστερας εποχής του χαλκού εγρήματα, από τα όποια και μυκηναϊκά, βρέθηκαν στους συνοικισμούς Γόνα, Σέδες και Τσαίρι¹.

2. ΤΑ ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΣΤΑ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΧΡΟΝΙΑ

α. Η ΘΕΣΗ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ

Τα Βασιλικά βρίσκονται μόλις 26 χιλιόμετρα ανατολικά της Θεσ) νίκης και νότια του δημόσιου δρόμου που μάς φέρνει στον Πολύγυρο κι έχουν ύψόμετρο 26 μ.

β. Η ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ

Η ονομασία τών Βασιλικών, σύμφωνα με παράδοση, δόθηκε, διότι στο μέρος που βρίσκονται σήμερα τα Βασιλικά, ήταν κτήματα του Βασιλιά της Μακεδονίας² ή κάποιου Βυζαντινού αυτοκράτορα: «Βασιλικά λιβάδια» ή «Βασιλικά κτήματα. Την παράδοση αυτή δέχθηκε ως ιστορική αλήθεια και έπιβε-

1. Έγκυκλοπαίδεια «Πάπυρος Λαρούς», τόμος 4ος, σελ. 137.

2. Μακεδονικών Έμερολόγιον 1909 του έν 'Αθήναις άλλοτε Μακεδονικού Συλλόγου «δ Μ. 'Αλέξανδρος», σελ. 278.

βαίωσε στους συμπατριώτες μου Νικόλαον Τσολάκη και Γρηγόρη Σαραφιανό, ο Δανός αρχαιολόγος Κίγκ, που πέρασε από τα Βασιλικά στα 1886, προερχόμενος από την Ώλυνθο.

Όπως είναι γνωστό, στα 888³ ή στα 886⁴ ιδρύθηκε το Μοναστήρι της Αγ. Αναστασίας στις Ν.Δ. πλαγιές του όρους Όμβρενου, κοντά στα Βασιλικά. Η ίδρυση του Μοναστηριού μάς κάνει να παραδεχτούμε ότι υπήρχαν κάτοικοι που καλλιεργούσαν την εϋφορη πεδιάδα των Βασιλικών και βοηθούσαν το μοναστήρι. Στο δίπτυχο της προθέσεως του Μοναστηριού, που αντιγράφηκε στα 1732 από άλλο παλαιότερο και στις σελ. 131 - 134 αναγράφονται ονόματα κατοίκων της κοινότητας των Βασιλικών.

Το Μοναστήρι της Αγίας Αναστασίας ιδρύθηκε από τη Θεοφανώ, τη γυναίκα του Λέοντος Σοφού. Ο Λέων ο Σοφός, όταν αυτοκράτορας του Βυζαντινού κράτους ήταν ο πατέρας του Βασίλειος ο Α' ο Μακεδών, έπειδή κατηγορήθηκε για συνομοσία, περιέπεσε σε δυσμένεια του Βασιλιά πατέρα του και εξορίσθηκε⁵. Παρέμεινε δε με την ακολουθία του και τη γυναίκα του, τη βασίλισσα Θεοφανώ, στη Θεσσαλονίκη έχοντας στη δικαιοδοσία του τη γόνιμη και πλούσια πεδιάδα των Βασιλικών. Ίσως το όνομά των τα Βασιλικά να το οφείλουν στα «Βασιλικά» αυτά κτήματα και διαμονητήρια.

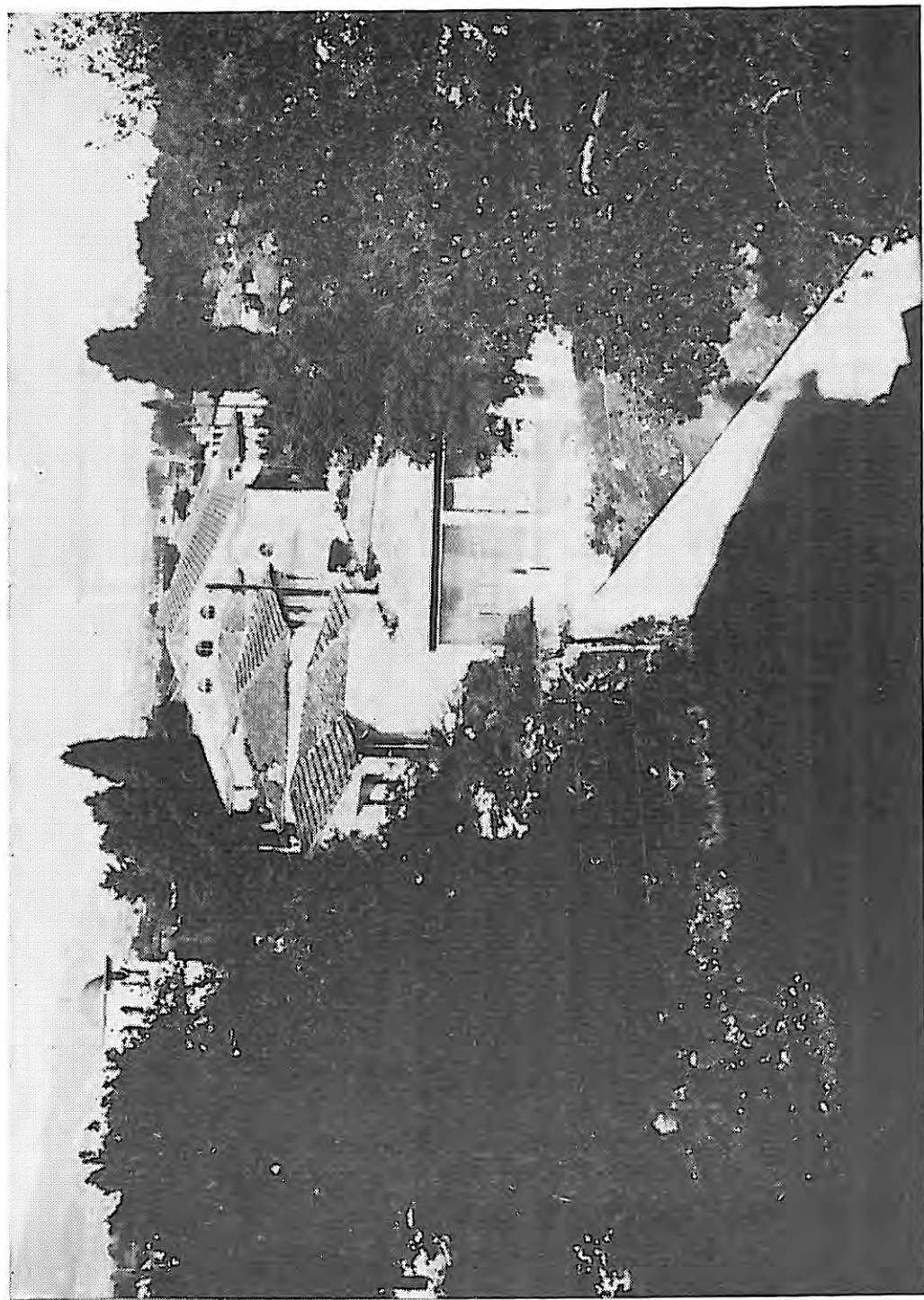
Την εποχή αυτή, δηλαδή στα 886, που βρισκόταν εξόριστος ο Λέων ο Σοφός, ή βασίλισσα Θεοφανώ ίδρυσε το Μοναστήρι της Αγ. Αναστασίας, του οποίου θεωρείται κτητόρισα και λατρεύεται σαν Αγία.

Πάντως είναι γεγονός αναμφισβήτητο, ότι, πολύ πριν από τα 1301, στη σημερινή θέση των Βασιλικών, βρισκόταν χωριό με το όνομα Βασιλικά, διότι στην παραπάνω χρονιά που διατάχθηκε ο Δημήτριος Απελμενέ με Βασιλικό διάταγμα να κάμη την απογραφή του θέματος της Θεσ) νίκης, ερρήκε και το μοναστήρι των Ιδίων να έχη κτήματα στην περιοχή των Βασιλικών, τα οποία περιγράφοντας λέγει: «κατέρχεται κατ' εϋθείαν, διέρχεται το λίθινον σύνορον, διαιρών τα δίκαια του Χορταίτου δεξιά, ήτοι του χωρίου Βασιλικών...», και παρακάτω: «καταλιμπάνει τα ειρημένα δίκαια του Χορταίτου... της Λαύρας χωρίου του Πινασώνος... εντός του έκείσε χωματοδούνιον, το καλούμενον του Αγ. Ηλιού (πρόκειται για το Βούζιαρη), περικόπτει την από της Θεσ) νίκης εις τα Βασιλικά άπάγουσαν... περικόπτει την οδόν του Πινασώνος...». Από το παραπάνω αναφερόμενο πρακτικό απογραφής του Δημ. Απελμενέ διαπιστώνεται ακόμα και ή ύπαρξη του χωρίου Πισώνα, το οποίο στα πρό της Επικναστάσεως του 1821 χρόνια ενώθηκε με τα Βασιλικά, που έφτασαν να έχουν περισσότερες από 400 οικογένειες. Ακόμα

3. Ορθοκρευτική και Ήθική Έγκυκλοπαίδεια, τόμ. Β', σελ. 567.

4. Μακεδονικόν Ήμερολόγιον 1909 Έεροδιακόνου Μελχισεδέκ Μακρῆ, σελ. 41.

5. Μακεδονικόν Ήμερολόγιον 1909 Έεροδιακόνου Μελχισεδέκ Μακρῆ, σελ. 41.



Εἰκ. 1. Μερικὴ ἀποψη τῶν Βασιλικῶν.

και σήμερα Β.Δ. και πολύ κοντά των Βασιλικών υπάρχει τοπωνυμία «Π(ι)-σιώνας» και Π(ι) σινιώτικα»⁶.

Πολλές από τις παραπάνω οικογένειες ήταν πλούσιες, γιατί εμπορεύονταν το μεταξύ που εξαγάζαν τα Βασιλικά στις Ήγεμονίες, στη Γερμανία, στη Γαλλία, στην Κων)πολη, στην Τεργέστη και άλλοι.

Μία από τις οικογένειες αυτές ήταν και η οικογένεια του Γεωργίου Κοτζιά από την οποία κατάγονταν ο αρχηγός των Βασιλικιωτών στην επανάσταση του 1821, Βασίλειος Κοτζιάς ή Κοτζιόγλου⁷.

Τα Βασιλικά, κατά μίαν άλλην παράδοση, ήταν κτισμένα στις βουνοπλαγιές της βουνοσειράς που κλείνουν προς νότον την κοιλάδα των Βασιλικών, εκεί που σήμερα ακριβώς βρίσκεται το ξωκλήσι του *Αϊ - Γιάννη. Και τουτο γιατί αναγράφεται σε παλιά τουρκικά κυβερνητικά έγγραφα χωριό, με το τουρκικό όνομα «*Ακ ταστά γεντι έβ», που θα πη «Πάνω σε άσπρη Πέτρα έπτά σπίτια». Κι ακόμα, γιατί στην τοποθεσία αυτή βρέθηκαν έρείπια παλαιού οικισμού,

6. Διά Θείου και Βασιλικού προστάγματος την του θέματος Θεσ)νίκης απογραφών και έξιςωσιν ποιήσασθαι δρισθεις και παραδου/ναι έκαστω την της οικονομίας αυ/του ποσότητα και μετά των άλλων ευρών και την εν τω αγίω δρει του *Αθω σεβασμίαν βασιλικήν μεγάλην μονήν, την της υπεράγ/νου ήμων Θεομήτορος την των *Ιδήρων έπικεκλημένων κατέχουσαν οικονομίαν εν (τοιούτω θέματι, παραδιδόκαμεν) ταύτην προς αυτήν, ήτις και έχει ούτως. εν τω κατεπανικώ Στρομῶνος χωρίον ... (σελ. 51) 1/403 κατέρχεται κατ' ευθείαν, διέρχεται το λίθινον σύνορον, διαιρών τα δίκαια του Χορταίτου δεξιιά, ήτοι του χωρίου των Βασιλικών, περικόπτει την δδόν την 1/404 από της αγίας *Ιερουσαλήμ εις το Ξυλωρύγιον άπάγουσαν, καταλιμπάνει τα ειρημένα δίκαια του Χορταίτου (δηλαδή των Βασιλικών) και ένοῦται τοίς δικαίοις της σεβασμίας μον/(ής) 1/405 της Λαύρας χωρίου του Πινασῶν ο.ς, εισέρχεται την τάφρον την διαχωρίζουσαν τον άμπελῶνα του *Ανατολικού περικλείων, έντός το έκείσε 1/406/χωματοβούνιον το καλούμενον του *Αγ. *Ηλιοῦ, περικόπτει την από της Θεσ)νίκης εις τα Βασιλικά άπάγουσαν... περικόπτει την δδόν του Πινασῶνος... ὃ και άπεδόθη τη διαληφθείση σεβασμιά βασιλικῇ μονῇ των *Ιδήρων δι' ασφάλειαν μηνι //460 μαρτίῳ Ινδ ιδ'.

+ ὃ δουλος του κραταιου και αγίου ήμων αυθέντου και //461 βασιλέως άπογραφους του θέματος θεοφ. σε(βαστός) Δημήτριος ὃ *Απελμενέ+.

*Εγγόνει το παρὸν της //463 τοιαύτης) σεβασμίας μον(ής) των *Ιδήρων //464 κατά μήνα Μάρτιον της ένισταμ(ένης) ιδ' Ινδ(ικτιῶνος) //465 έτους 6709 //466 ὃ δουλος (Fr. Dölger, Jechs byzantinische Praktika des 14. Jahrhunderts, für das Athoskloster Iberon, Praktikon des apographens Demetrios Apelmene durdas Athoskloster... σ. 35).

7. Μακεδονικὸν ήμερολόγιον του 1909 του έν *Αθήναις άλλοτε Μακεδονικού Συλλόγου «ὃ Μ. *Αλέξανδρος», σ. 278-282 και Χρονικά της Χαλκιδικής, τ. 11-12 του 1966, σ. 412-414.

πού ἀνασκάφηκαν, ὅμως ἀπὸ τοὺς ἰδιοκτῆτες τῶν καλλιεργουμενῶν χωραφῶν καὶ ἔτσι σήμερα δὲν σώζεται τίποτα.

Οἱ κάτοικοι τοῦ παραπάνω χωριοῦ ἴσως νὰ ἦταν οἱ φύλακες τῶν «Βασιλικῶν κτημάτων», καὶ πού οἱ Τοῦρκοι γιὰ μεγαλύτερη ἀσφάλεια καὶ καλύτερη ὑδρευση καὶ συγκοινωνία τοὺς ἐγκατέστησαν στὴ σημερινή θέση τῶν Βασιλικῶν.

Ἡ παράδοση ὅμως αὐτὴ δὲν εἶναι σωστή, γιατί τὰ Βασιλικά στὴ σημερινή τους θέση, ὅπως εἶδαμε παραπάνω, ὑπῆρχαν πολὺ πρὶν ἀπὸ τὴν εἰσβολὴ τῶν Τούρκων στὰ Βυζαντινὰ ἐδάφη. Προφανῶς θὰ πρόκειται ἢ γιὰ ἄλλο οἰκισμὸ, πού ἀργότερα ἐνώθηκε μὲ τὰ Βασιλικά, ἢ γιὰ οἰκισμὸ πού μὲ τὸν καιρὸ ἐσθῆσε.

Β.Α. πάλι τῶν Βασιλικῶν καὶ κοντὰ σ' αὐτά, ὡς 1/4 τῆς ὥρας, στὰ 1949 βρέθηκε μιὰ μαρμαρίνη πλάκα, πού μεταφέρθηκε στὸ Μουσεῖο τῆς Θεσ) νίκης μὲ ἐπιγραφή πολὺ σημαντική, γιατί μᾶς δίνει τὴν ἐνδειξὴ ὅτι κοντὰ στὰ Βασιλικά ὑπῆρχε πόλη κατὰ τὸν 4ον π.Χ. αἰῶνα, πού ἀνῆκε στὴ περιοχὴ Ἀνθεμοῦντος. Δὲν ἀποκλείεται ἡ ἀναζητουμένη πόλη νὰ εἶναι ὁ Ἀνθεμοῦς, γιὰ τὸν ὁποῖο διάφορες εἰκασίες ἔχουν διατυπωθῇ⁸.

Τὰ Βασιλικά, ὅπως εἴπαμε παραπάνω, ἔφτασαν νὰ ἔχουν πρὶν ἀπὸ τὴν ἐπανάσταση τοῦ 1821, πάνω ἀπὸ 400 οἰκογένειες, πῆραν μέρος στὴν Ἐθνικὴ ἐξέγερση τοῦ 1821 καὶ γι' αὐτὸ κήθηκαν ὁλότελα. Ἀπὸ τὰ 400 σπίτια πού εἶχαν, μόνον τρία σώθηκαν.

Ἀργότερα ξανακατοικήθηκαν ἀπὸ 100 στὴν ἀρχὴ οἰκογένειες, πού στὰ 1850, πού δόθηκε γενικὴ ἀμνηστία, ἔφτασαν τίς 150, γιὰ νὰ φτάσουν σήμερα τίς 935 μὲ σύνολο κατοίκων 2.799⁹. Ἀπ' αὐτοὺς, οἱ περισσότεροι εἶναι γτόπιοι. Πολὺ λίγες εἶναι οἱ προσφυγικὲς οἰκογένειες, πού ἐγκατεστάθηκαν στὰ Βασιλικά μετὰ τὴ Μικρασιατικὴ καταστροφὴ τοῦ 1922 ἀπὸ τὴ Μ. Ἀσία, τὴ Θράκη κλπ.

8. «Μακεδονικά» τῆς Ἑταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν, τ. Β. 1941-52, σελ. 621: «Κατὰ τὸ 1944 ἐκομίσθη καὶ κατετέθη εἰς τὸ μουσεῖον τῆς Θεσσαλονίκης ἐπιγραφὴ εὐρεθεῖσα τυχαίως εἰς τινα ἀγρὸν εἰς ἀπόστασιν 1/4 τῆς ὥρας Β.Α. τῶν Βασιλικῶν. Πρόκειται περὶ πλακὸς μαρμαροῦ ἐκ δύο τεμαχίων συνανηκόντων. Εἶναι τεθραυσμένη πανταχόθεν, πλὴν τῆς ἄνω πλευρᾶς, ἡ ὁποία διατηρεῖται ἐν μέρει. Μέγ. σφζ. ὕψος 0,205 μ. Μέγ. σφζ. πλάτος 0,34 μ. πάχος 0,045 μ. Ἡ ἐπιγεγραμμένη ἐπιφάνεια εἶναι πολὺ ἐφθαρμένη. Ἐκ τῶν 7 τουλάχιστον στίχων τοὺς ὁποίους περιλαμβάνει, σώζονται μόνον ὀλίγα γράμματα».

9. Ἀπογραφή 1971.

3. ΤΑ ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΣΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ

Ἀπὸ τῆ μελέτῃ τῶν «Ἀρχεῖα τῆς Μακεδονίας» καὶ «Οἱ Μακεδόνες εἰς τοὺς ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας ἀγῶνας» τοῦ κ. Ι. Βασδραβέλλη σχηματίζει κανεῖς τῇ γνώμῃ γιὰ τίς σχέσεις ποὺ ἐπικρατοῦσαν στὰ χρόνια τῆς τουρκοκρατίας ἀνάμεσα στὸ κράτος τοῦ κατακτητῆ καὶ στοὺς σκλαβωμένους ραγιάδες. Ἔτσι βλέπουμε:

α) Στὰ 1716 (1128) τὸν Μουσταφᾶ, ποὺ ἀνάλαβε νὰ εἰσπράξῃ τὸν κεφαλικὸ φόρο ἀπὸ τῇ Θεσ) νίκῃ καὶ τὰ πέριξ, νὰ ὑποβάλλῃ ἀναφορὰ στὴν Ὑψ. Πύλῃ καὶ νὰ παραπονεῖται ὅτι «οἱ ἐκ τοῦ χωρίου Βασιλικῶν Δεμερτζῆς καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Φράγκου, — ὅπως καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἀπὸ ἄλλα χωριά —, ὑποκινήσαντες τοὺς ραγιάδες, ἐγένοντο παραίτιοι τῆς ματαιώσεως τῆς εἰσπράξεως». Παρακαλεῖ δὲ ὅπως «οἷτοι ἐγκλεισθῶν πρὸς σωφρονισμόν εἰς τὸ φρούριον τῆς Καλαμαριᾶς μέχρι ἀποπερατώσεως τῆς εἰσπράξεως τοῦ κεφαλικοῦ φόρου».

Ἔστερα ἀπὸ τὴν ἀναφορὰ αὐτὴ τοῦ Μουσταφᾶ ἐξεδόθη «Ὑψηλὸν αὐτοκρατορικὸν φερμάνιον», ποὺ διέτασσε νὰ ἐγκλεισθῶν οἱ παραπάνω στὸ φρούριο Καλαμαριᾶς «μέχρι τῆς πλήρους εἰσπράξεως τοῦ φόρου καὶ νὰ μὴ ἀποφυλακισθῶν, πρὶν ἐκδοθῇ ὑψηλὸν αὐτοκρατορικὸν φερμάνιον»¹⁰.

β) Στὰ 1752 (1166), βλέπουμε τοὺς «ἐκ τοῦ χωρίου Βασιλικῶν — ὅπως καὶ ἀπὸ ἄλλα χωριά — Ἰωάν. Ἀγγέλου, Νέστορα Ἀνδρέου καὶ Γραμμένον Ζάχου» νὰ παρουσιάζωνται στὸν Ἱεροδίκη Θεσ) νίκῃς καὶ νὰ δηλώνουν ὅτι ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποὺ διωρίσθηκε ὁ Ἀλῆ Μπέης, μουτεσελίμης «τοῦ ἐξοχωτάτου Βεζύρη Ἱμπραχίμ πασᾶ καὶ βαλῆ Θεσ) νίκῃς καὶ φρουράρχου Μουντέρ μᾶς ἐφύλαξε καὶ μᾶς ἐπροστάτευσεν, ἐπιδείξας ἄκραν ἐντιμότητα ἐν τῇ διαχειρίσει του. Ἐνεκα τούτου ἐκφράζομεν ἅπαντες τὰς εὐχαριστίας καὶ τὴν ἱκανοποίησίν μας πρὸς τὸν εἰρημένον Ἀλῆ Μπέην»¹¹.

γ) Στὰ 1780 (1194) βλέπουμε τοὺς «ἐκ Βασιλικῶν χωρίου ἀλατάδων, Παπασυμεὼν καὶ Νικ. Σταμάτη» — ὅπως καὶ ἀπὸ ἄλλα χωριά — νὰ παρουσιάζωνται ἐνώπιον τοῦ Ἱεροδικείου Θεσ) νίκῃς καὶ νὰ καταθέτουν ὅτι ὅταν πέρασαν ἀπὸ τὸν Καζᾶ τῆς Θεσ) νίκῃς οἱ μεγάλοι βεζύρηδες μὲ μεγάλη ἀκολουθία, τοὺς ὑπέβαλαν σὲ μεγάλα ἔξοδα «τῶν ὁποίων ἐγένετο ἡ κατανομή» καὶ ὅτι ὑπέβαλαν σχετικὴ ἀναφορὰ στὴν Ὑψηλὴ Πύλῃ. Ἡ Ὑψηλὴ Πύλῃ μὲ σχετικὸν «ὑψηλὸν φερμάνιον» διατάσσει ὅπως, ἐὰν πράγματι ἔλαβεν χώραν καταπίσεις διὰ τῆς κατανομῆς δυσδαστάκτων εἰσφορῶν καὶ ἵνα μὴ ὑποβάλλωνται παράπονα ἐν τῇ μέλλοντι, εἰς ἐκάστην γενομένην κατανομήν, οἱ ἐκλεκτοὶ καὶ οἱ ἀντιπρό-

10. Βλ. Ἱ. Κ. Βασδραβέλλη, Ἱστορικὰ ἀρχεῖα Μακεδονίας. Α', Ἀρχεῖον Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη 1952, σελ. 124.

11. Βλ. Ἱ. Κ. Βασδραβέλλη, Ἱστορικὰ ἀρχεῖα Μακεδονίας. Α', Ἀρχεῖον Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη 1952, σελ. 239.

σωποι όλων τῶν χωρίων, νὰ λαμβάνουν εἰς ἕκαστος γνῶσιν καὶ νὰ γνωρίζουν τὰ ποσὰ κατὰ τὸν τρόπον τῆς διαθέσεώς των, ἡ δὲ κατανομή νὰ γίνεται μὲ τὴν συγκατάθεσιν καὶ συμφωνίαν αὐτῶν καὶ νὰ ἀπαλλάσσωνται διαρκῶς οἱ ραγιάδες (!) ἀπὸ τὰ περιττὰ ἔξοδα, καθιερουμένου ἐνὸς σταθεροῦ συστήματος καὶ συντασσομένου Χοτζετίου»¹².

δ) Ἀπὸ ἄλλο κατάλογο τοῦ Ἀρχείου Θεσ) νίκης ἀποδεικνύεται ὅτι «δυναμίει φερμανίου ἀπηλλάγησαν τῆς φορολογίας, διότι δὲν ἐκαλλιέργησαν οὔτε ἔσχον προσόδους κατὰ τὸ ἔτος 1822 (1237) τὰ κατωτέρω χωριά, ἅτινα ἐκάησαν, οἱ δὲ κάτοικοι αὐτῶν διεσκορπίσθησαν:

Α' ΔΗΜΟΥ ΠΑΖΑΡΟΥΔΑΣ

Β'. ΔΗΜΟΥ ΚΑΛΑΜΑΡΙΑΣ

- 11 Πισιώνα χωρικῶν
- 12 Πισιώνα Ἀλμπη Μπέη
- 13 Πισιώνα Ἀλῆ ἐφέντη
- 14 Πισιώνα Χατζῆ Ἀμπντουλλάχ
- 15 Πισιώνα Ἐλιὰζ Ἀγᾶ καὶ
- 25 Βασιλικά.

Εἶναι πιθανὸν τὰ τουρκικὰ χωριά καὶ τσιφλίκια νὰ τὰ ἔκαψαν οἱ Ἑλληγες ἐπαναστάτες στὴν πρώτη νικηφόρο φάση τοῦ ἀγῶνα στὴν Χαλκιδικὴ ἢ μετέπειτα οἱ Τούρκοι¹³.

ε) Στὰ 1824 (1240) ὅταν διατάχθηκε ἡ ἀγορὰ 49.000 κιλῶν σιταριοῦ καὶ 18.000 κιλῶν κριθαριοῦ γιὰ τὶς ἀνάγκες τῆς Κων) πόλεως ἀπὸ τὸν Καζὰ τῆς Θεσ) νίκης, ὅλοι οἱ πρόκριτοι καὶ οἱ κτηματίες τῆς Θεσ) νίκης δέχτηκαν νὰ μοιράσουν καὶ νὰ εἰσπράξουν αὐτὰ ποὺμποροῦσαν νὰ εἰσπραχθοῦν, δηλ. μόνον 18.000 κοιλ. σιταριοῦ καὶ 6.000 κοιλ. κριθαριοῦ. Ὑστερα ὅμως ἀπὸ ἄλλο «Ὑψηλὸν αὐτοκρατορικὸν φερμάνιον» μεζεύτηκαν πάλι οἱ κτηματίες καὶ οἱ πρόκριτοι Θεσ) νίκης καὶ διὰ τοῦ Ἱεροδικείου, ἐξήτασαν αὐτοὺς ποὺ εἶχαν ζευγάρια στὸν Καζὰ τῆς Θεσ) νίκης. Ἀποφασίσθηκε δὲ «ὅπως αἱ προμήθειαι αὐταὶ κατανεμηθοῦν ἐκτὸς τῶν ἀδυνάτων τούτων ζευγαρίων, εἰς τὰ ὑπόλοιπα δυνάμενα νὰ συνεισφέρουν ζευγάρια, εἰς τὰ ὁποῖα ἐπεφορτίσθησαν ὀκτὼ κοιλὰ σίτου καὶ τρία κοιλὰ κριθῆς ἐπὶ ἑκάστου ζευγαρίου». Ἔτσι ἡ κοινότητα Βασιλικῶν τοῦ Δήμου Καλαμαριάς ποὺ κἀκεῖ κατὰ τὴν ἐπανάσταση, ὑποχρεώθηκε νὰ «συνεισφέρει» μόνον γιὰ 12 ζευγάρια, ἀν καὶ εἶχε 100 ζευγάρια, διατὶ τὰ 11

12. Ἱ. Κ. Βασδραβέλλη, Ἱστορικὰ ἀρχεῖα Μακεδονίας. Α', Ἀρχεῖον Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη 1952, σελ. 312 - 313.

13. Βλ. Ἱ. Κ. Βασδραβέλλη, Οἱ Μακεδόνες εἰς τοὺς ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας ἀγῶνας 1796 - 1832, Θεσ)νίκη 1950, σελ. 101.

ἀπ' αὐτὰ ἦταν στήν ὑπηρεσία τοῦ ἀλατιοῦ καὶ τὰ 77 διασκορπίσθηκαν. Ἔτσι ἀπόμειναν «ὡς δυνάμενα νὰ συνεισφέρουν» μόνον 12¹⁴.

στ) Τέλος στὰ χρόνια 1822, 1823, 1824, 1829 - 1830, (1237, 1238, 1239 καὶ 1244 - 1245) ἐξισλαμίσθησαν ἀπὸ τὰ Βασιλικά:

Ἡ «Μαρία, θυγάτηρ Κωνσταντῆ, ἀσπασθεῖσα τὸν ἰσλαμισμὸν, ὠνομάσθη Χατιτζέ».

Ἡ «προσκυνήσας ἐπαναστάτης καὶ εἰς Βασιλικά τῆς Καλαμαριᾶς διαμένων 16) ετῆς ἀμύσταξ νεανίας Ἀναστάσης Γραμμένου ἠσπάσθη τὸν ἰσλαμισμὸν διὰ τοῦ σιλιαχτάρ ἀρκαδασῆ καὶ ἀκολούθου τοῦ θαλῆ Χατζῆ Γιουσούφ ἀγᾶ».

Ἡ «ἐκ Βασιλικῶν 10ετῆς ὡς ἔγγιστα Μῆτσος Τσακμάκης Τριανταφύλλου, ἀνήλικος, ἀσπασθεῖς τὸν ἰσλαμισμὸν, ὠνομάσθη Μεχμέτ κι ἐδόθη εἰς τὸν μπασματζῆν Ὁστᾶ Χαλίλ».

Ἡ «ἐκ Βασιλικῶν Δημήτριος Κώστα, ἀσπασθεῖς τὸν ἰσλαμισμὸν ὠνομάσθη Σελίμ».

Ἡ «ἐκ Βασιλικῶν 12) ετῆς ὡς ἔγγιστα ἀμύσταξ νεανίας Νικόλαος Πολίτου, ἀσπασθεῖς τὸν ἰσλαμισμὸν, ὠνομάσθη Σουλεϊμάν· τυγχάνει ὑπρέτης τοῦ ἀρχιγραμματέως Γιαγιᾶ ἐφέντη»¹⁵.

4. ΤΑ ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΣΤΙΣ ΠΑΡΑΜΟΝΕΣ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ ΤΟΥ 1821

Στὰ Βασιλικά οἱ κάτοικοι πρὶν ἀπὸ τὸ 1821 καὶ μετὰ, ἀλλὰ καὶ στὰ τελευταῖα ἀκόμα χρόνια, καταγίνονταν πολὺ μὲ τὴν περιποίηση τοῦ μεταξοσκώληκα καὶ τῇ παραγωγῇ μεταξιοῦ ποὺ ἐμπορεύονταν στὸ ἐξωτερικόν.

Ἡ οἰκογένεια τοῦ Γεωργίου Κοτζιᾶ¹⁶, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν κατάγονταν ὁ μετέπειτα ἀρχηγὸς τῶν Βασιλικιωτῶν στήν ἐπανάσταση τοῦ 1821 Βασίλειος Κοτζιᾶς ἢ Κοτζιόγλου, ἦταν μιὰ ἀπὸ τίς πιὸ πλούσιες καὶ τίς πιὸ μορφωμένες οἰκογένειες τῶν Βασιλικῶν κι ἀπὸ τὰ παλαιότερα χρόνια ἀκόμα ἐμπορευόταν τὸ μετάξι στίς Ἡγεμονίες, στὴ Λειψία τῆς Γερμανίας, στὸ Παρίσι, στὴ Κων)πολη κι ἄλλοι. Ὁ πατέρας μάλιστα τοῦ Γεωργίου Κοτζιᾶ, Ἀθανάσιος Κοτζιᾶς, στὰ χρόνια τοῦ Ναπολέοντα, ἔμεινε στὸ Παρίσι καὶ μόνον ὅταν ἡ Ἀγγλία ἐπέβαλε τὸν ἀποκλεισμὸ στὸ ἐμπόριο τῶν θαλασσῶν ἀναγκάστηκε νὰ γυρίσῃ στὰ Βασιλικά γύρω στὰ 1810. Κι ὅταν λίγο ἀργότερα ἰδρύθηκε ἡ Φι-

14. Ἱ. Βασδραβέλλη, Οἱ Μακεδόνες εἰς τοὺς ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας ἀγῶνας, σελ. 313.

15. Ἱ. Κ. Βασδραβέλλη, Οἱ Μακεδόνες εἰς τοὺς ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας ἀγῶνας 1796 - 1852, σελ. 281, 301, 303 καὶ 338.

16. Μακεδονικὸν ἡμερολόγιον 1909 τοῦ ἐν Ἀθῆναις ἄλλοτε Μακεδονικοῦ Συλλόγου ἐφ' Μ. Ἀλέξανδρου», σελ. 278 - 282 καὶ Χρονικὰ τῆς Χ)κῆς, τ. 11 - 12 1966, σελ. 412 - 414.

λική 'Εταιρεία, ἔγινε ἀπὸ τοὺς πρῶτους μέλος τῆς καὶ κατέπεισε καὶ τὴν κοινότητα Βασιλικῶν ν' ἀποδεχθῇ τὰ ἐπαναστατικά τῆς κηρύγματα.

Ἐπειδὴ ὁμοῦς ὁ Ἀθαν. Κοτζιάς καὶ λόγῳ τοῦ πλούτου του καὶ λόγῳ τῆς μορφώσεώς του, μὲ τὸ ὄνομα Γερο - Θανάσης, ἦταν φοδερὸς στὴν περιφέρεια Βασιλικῶν, ἀλλὰ καὶ σ' ὅλη τὴ Χαλκιδική, ἀκόμα καὶ μεταξὺ τῶν Τούρκων, τὸν κατηγόρησαν στὸ Λουμπουτ - Πασᾶ, ποὺ πολεμοῦσε τότε στὴν Ἡπειρο τὸν Ἀλῆ - Πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων, ὅτι τάχα ἔρχεται σὲ συνεννόηση μὲ τὸν Ἀλῆ - Πασᾶ νὰ ξεσηκώσουν τὴ Μακεδονία σὲ ἐπανάσταση ἐναντίον τοῦ Σουλτάνου.

Ὁ Λουμπουτ - Πασᾶς διέταξε ἀμέσως νὰ τὸν πιάσουν καὶ νὰ τὸν ρίξουν στὶς φυλακὲς τῆς Θεσσαλονίκης. Ἐννοεῖται ὅτι ὁ Γεροθανάσης ἀπέκρουσε ὅλες τὶς κατηγορίες αὐτές, ἀλλὰ καὶ δὲν ἔγινε πιστευτός. Γι' αὐτὸ καὶ κρατήθηκε στὶς φυλακὲς τῆς Θεσσαλονίκης καὶ ὅταν ἄρχισε ἡ ἐπανάσταση τοῦ 1821, ἀποκεφαλίστηκε. Οἱ θαρραλότητες αὐτὲς τῶν Τούρκων, ἡ τρομοκρατία ποὺ ἐξαπέλυσαν καὶ τὰ σκληρὰ μέτρα ποὺ ἄρχισαν νὰ παίρνουν ἐναντίον τοὺς Ἕλληνες, ὅπως οἱ ἔρευνες γιὰ τὴν ἀνακάλυψη ὅπλων, οἱ φυλακίσεις κλπ., ἐσπρωξάν τοὺς Ἕλληνες γενικὰ στὴν ἐπανάσταση¹⁷.

Ἔτσι, ὅταν στάλθηκε στὰ Βασιλικά ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη εἰδικὸν ἀπόσπασμα, μὲ τὴν καθοδήγηση τοῦ Ἀγκοῦς - ἀγᾶ τοῦ Π (ι) σιῶνα, γιὰ νὰ μαζέψουν τὰ ὅπλα, οἱ Βασιλικιώτες κατόρθωσαν νὰ ἀποκρύψουν ἀρκετά, μὰ καὶ οἱ Τούρκοι φεύγοντας, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ὅπλα ποὺ ἔρῃκαν, πῆραν μαζί τους καὶ τρεῖς νέους τῶν Βασιλικῶν γιὰ δμῆρους. Ὅστερα ἀπ' αὐτά, ὁ ἀναθρασμὸς τῶν κατοίκων τῆς Μακεδονίας, ἄρχισε νὰ φουντώνη καὶ ἦταν ἑτοιμος νὰ ξεσπάσῃ¹⁸. Μὰ καὶ οἱ Τούρκοι ἐντείνουν τὴν ἐπαγρύπνησίν τους καὶ μεταξὺ τῶν ἄλλων πιάνουν καὶ τὸν Παπα - Ἀνανία Μαρκόπουλο, στὸν ὁποῖο θρῖσκουν ἐπάνω του ἐπαναστατικά ἔγγραφα, ποὺ ἐνοχοποιοῦν καὶ αὐτὸν καὶ μερικὸς ἀπὸ τὸ ἐσωτερικόν, ὅπως τὸν Βασιλικὸ ἀπὸ τὸ Γαλαρινὸ τῆς περιοχῆς Βασιλικῶν ποὺ τὸν πιάνουν. Ἐπίσης πιάνουν καὶ τὰ δύο τοῦ παιδιὰ Στάμο καὶ Δημήτρη, τὰ ὁποῖα στὴν ἀρχὴ μπόρεσαν καὶ διέφυγαν στὴ Λάρισα, ἐκεῖ ὁμοῦς πιάστηκαν ἀπὸ τὸν μπουτσελίμην τῶν Τρικάλων.

Ὅλοι αὐτοὶ καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἀσφαλῶς, ἦταν μέλη τῆς ὑπὸ τὸν Παπα - Ἀνανίαν, ἐπαναστατικῆς κινήσεως.

Ὅλα αὐτὰ ἔκαμαν τὸ Γιουσούφ - μπέην τῆς Θεσσαλονίκης ν' ἀρχίσῃ νὰ ὑποπτεῖται ὅτι καὶ οἱ Ἕλληνες τῆς Θεσσαλονίκης, τῆς Χαλκιδικῆς καὶ τοῦ Ἀγ. Ὄρους, κάτι τὸ σοβαρὸ ἐτοιμάζουν ἐναντίον τῶν Τούρκων. Γι' αὐτὸ κάλεσε κατὰ τὰ μέσα Μαΐου τοῦ 1821 στὴ Θεσσαλονίκη ὅλους τοὺς προεστώτες τῶν ἐπαρχιῶν ποὺ ὑπάγονταν στὴ δικαιοδοσία του, μὲ σκοπὸ νὰ ζητή-

17. Rouqueville Ἱστορία τῆς Ἑλλ. Ἀναγεννήσεως, τ. 8ος, 38 - 39.

18. Σπ. Τρικούπη, Ἱστορία τῆς Ἑλλ. Ἐπαναστάσεως, τ. Α', σελ. 141 - 142, Ἀθῆναι 1925.

ση ἀπ' αὐτούς, κατὰ τὸν Σπ. Τρικούπη¹⁹, γιὰ ἀσφάλεια ὁμήρους ἢ καὶ γὰ κρατήση κι αὐτοὺς τοὺς ἰδίους· ἢ κατὰ τὸν Μ. Οἰκονόμου²⁰ γιὰ νὰ συσχεφθοῦν τάχα γιὰ σπουδαῖες ὑποθέσεις. Μὰ καὶ οἱ προεστῶτες, ξέροντας τὴ δολιότητα τῶν Τούρκων, δὲν πῆγαν οἱ ἴδιοι, ἀλλὰ ἔστειλαν ἄλλους «ὑποδiciaστέρους». Αὐτὸ ὅμως μεγάλωσε ἀκόμα περισσότερο τὴν ὑποψία τοῦ Γιουσούφ - μπέη.

5. ΤΑ ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΣΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ 1821

Οἱ Πολυγυρινοί, ὅστερα ἀπὸ τὰ γεγονότα τῆς 16 Ἰουνίου τοῦ 1821, τὴν ἐπομένη κιόλας, ἐπιτίθενται ἐναντίον τῆς Τουρκικῆς φρουρᾶς στὸν Πολύγυρο καὶ τὴν ἐξουδετερώνουν. Διασκορπίζουν δὲ τοὺς ἐπερχομένους ἐναντίον τοῦ Πολυγύρου ἀπεσταλμένους τοῦ Γιουσούφ - μπέη τῆς Θεσσαλονίκης. Ὅστερα ἀπὸ τὰ γεγονότα αὐτὰ τοῦ Πολυγύρου ὁ Γιουσούφ - μπέης²¹ διέταξε νὰ σφάζουν μπροστὰ στὰ μάτια του τοὺς μισοὺς ἀπὸ τοὺς ὁμήρους του, ἀνάμεσα στοὺς ὁποίους καὶ τὸν Ἄθαν. Κοτζιά καὶ ἡ τρομοκρατία γενικεύεται. Κάθε μέρα καὶ κάθε νύχτα δὲν ἀκοῦς τίποτε ἄλλο στοὺς δρόμους τῆς Θεσσαλονίκης, παρὰ φωνές, κλάματα καὶ βογγητά. Ὁ Γιουσούφ - μπέης, ὁ γενιτσάρ - ἀγάς, ὁ σύμπασης, οἱ χοτζάδες καὶ οἱ οὐλεμάδες, ἔχουν λυσσάξει θαρρεῖς, γράφει ὁ Χαϊρουλάχ. Ὁ Χαϊρουλάχ συνεχίζοντας, γράφει ὅτι εἶδε καὶ «ἄλλα πολλὰ» ποὺ ὅμως δὲν μπορεῖ νὰ τὰ περιγράψῃ, γιατί ἡ θύμησή τους ἀκόμα τὸν κάνει νὰ ἀνατριχιάζῃ.

Οἱ ὁμότητες ὅμως αὐτές, ἀντὶ νὰ τρομοκρατήσουν, ὅπως εἶπαμε, τοὺς Ἕλληνες, τοὺς ἐξαγριώνουν καὶ προκαλοῦν τὴν ἐπίσπευση καὶ γενίκευση τῆς ἐπαναστάσεως στὴ Χαλκιδική.

Στὴ Λιαρίγκοδη τῆς Χαλκιδικῆς, τὴ σημερινή Ἀργαία, γίνεται συνέδριο ἀντιπροσώπων ὅλων τῶν περιοχῶν τῆς Χαλκιδικῆς, ὑπὸ τὴν ἀρχηγία τοῦ Ἐμ. Παπᾶ, γενικοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἐπαναστάσεως στὴ Χαλκιδική ἀπὸ τὴς Σέρρες καὶ μὲ τὴ συμμετοχὴ τοῦ Μητροπολίτη Κασσανδρείας, τοῦ ἐπισκόπου Ἱερισσοῦ καὶ τοῦ καπετάν Γιαννιοῦ ἀπὸ τὴ Βάλτα τῆς Κασσάνδρας. Φυσικὰ στὸ συνέδριο αὐτὸ πῆραν μέρος καὶ ἀντιπρόσωποι τῶν Βασιλικῶν. Τὸ συνέδριο, ὅστερα ἀπὸ τὰ γεγονότα τοῦ Πολυγύρου, κήρυξε ἀμέσως τὴν ἐπανάσταση στὴ Χαλκιδική, ἀν καὶ πολλοὶ ἀντιπρόσωποι, καὶ μεταξὺ αὐτῶν καὶ οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν Βασιλικῶν ἔφεραν ἀντίρρηση γιὰ τὴν ἄμεση κήρυξη τῆς ἐπαναστάσεως, γιατί καμία σοβαρὴ προετοιμασία δὲν ὑπῆρχε γενικότερα στὴ Χαλκιδική

19. Σπ. Τρικούπη, Ἱστορία τῆς Ἑλλ. Ἐπαναστάσεως, τ. Α', σελ. 141 - 142, Ἀθήναι 1925.

20. Μ. Οἰκονόμου, Γραμ(μ)τέως τῶν Γεν. Ἀρχείων τῆς Πελοποννήσου, εἰς «Τὰ Ἱστορικὰ τῆς Παλιγγενεσίας», σελ. 135.

21. Ἀπ. Βακαλοπούλου, Ἱστορία τῆς Μακεδονίας 1354 - 1833, σελ. 551, 552, 553.

και ειδικότερα γιατί τὰ Βασιλικά ἦταν μέσα στό κάμπο και κοντά στή Θεσσαλονίκη και θά ἦταν πολύ εύκολο στοὺς Τούρκους νὰ τὰ χτυπήσουν και νὰ τὰ καταστρέψουν.

Ὁ Ἐμ. Παπᾶς και ὁ μητροπολίτης Κασσανδρείας, βοηθούμενοι ἀπὸ τὸν πρόκριτον τῆς Κασσάνδρας Γιαννιδὸν Χατζηχριστοδούλου, ὄρισαν ἀρχηγὸ τῆς δευτέρας φάλαγγος τῆς Ν.Δ. Χαλκιδικῆς τὸν ὀπλαρχηγὸν Καπετὰν Χάψαν ἀπὸ τῆ Κασσάνδρα, ὅπως τὸν θέλουν ὅλοι οἱ ἱστορικοί, ἐνῷ οἱ Συκιώτες τὸν διεκδικοῦν δικό τους.

Οἱ ἀντιπρόσωποι πού ἔστειλαν οἱ Βασιλικιώτες στό συνέδριο τῆς Λιανρίκοθης, ὅταν γύρισαν στὰ Βασιλικά, συμβούλευσαν τοὺς προύχοντες τῶν Βασιλικῶν νὰ μὴν ἐπαναστατήσουν, γιατί ὅπως εἶδαν τὰ πράγματα, δὲν ὑπῆρχε καμιά σοβαρὰ προετοιμασία.

Στὸ μεταξύ, ὅπως εἶπαμε παραπάνω, οἱ Τούρκοι εἶχαν συγκεντρώσει τὰ ὅπλα ἀπὸ τὰ Βασιλικά και οἱ Βασιλικιώτες ἔμειναν χωρὶς ὅπλα. Ἡ θέση πάλι τῶν Βασιλικῶν ἦταν πολύ ἐπικίνδυνη, γιατί τὰ Βασιλικά εἶναι στή μέση τοῦ κάμπου, κοντά στή Θεσσαλονίκη και περιτριγυρισμένα ἀπὸ Τουρκικά χωριά.

Τῇ μέρα τῆς πεντηκοστῆς ὅμως τὸ 1821, στίς 29 Μαΐου, καταφτάνει στὰ Βασιλικά ἡ εἶδηση ὅτι ἔρχεται ὁ καπετὰν Ἀναστάσης μὲ τὸν καπετὰν Χάψα.

Μόλις μαθεύτηκε ἡ εἶδηση αὐτή, μὲ μεγάλο ἐνθουσιασμὸ και χαρὰ, μαζεύτηκαν ὅλοι οἱ κάτοικοι τῶν Βασιλικῶν, μικροὶ και μεγάλοι, ἄνδρες και γυναῖκες στὴν ἐκκλησία, οἱ παπάδες φόρεσαν τὰ ἱερά τους - δώδεκα παπάδες εἶχαν τότε τὰ Βασιλικά - τὰ παλληκάρια πῆραν τὴ σημαία και τίς μεγάλες εἰκόνες στὰ χέρια τους και ψάλλοντες οἱ ψάλτες τὸ «Ἀναστάσεως ἡμέρα...» βγήκαν ὅλοι μαζί στὰ ἀνατολικά τοῦ χωριοῦ γιὰ νὰ τοὺς ὑποδεχτοῦν.

Ὅταν κατέφθασαν ὁ καπετὰν Ἀναστάσης και ὁ καπετὰν Χάψας μὲ τὰ παλληκάρια τους, τὸ τί ἔγινε δὲν περιγράφεται. Οἱ καπεταναῖοι μὲ τὰ παλληκάρια τους, ἀφοῦ ἀσπάζθηκαν τίς ἁγίες εἰκόνες, ἄρχισαν νὰ ἀγκαλιάζονται και νὰ φιλοῦνται μὲ τοὺς Βασιλικιώτες. Ἡ χαρὰ ὅλων και ὁ ἐνθουσιασμὸς τους ἦταν κάτι τὸ ἀσύλληπτο. Ἡ ἰδέα τῆς Ἐλευθερίας, ἔκαμε τοὺς Βασιλικιώτες νὰ ξεχάσουν τίς ἀντιρρήσεις τους και τίς ἐπιφυλάξεις τους γιὰ τὴν ἄμεση ἔναρξη τῆς ἐπανάστασης κι ἀπὸ τὸν ἐνθουσιασμὸ τους ἄρχισαν νὰ ζητοκραυγάζουν: «Ζήτω ἡ ἔλευθερία. Ζήτω ἡ ἀνάσταση τοῦ ἔθνους», χωρὶς νὰ φοβοῦνται πιά τοὺς Τούρκους.

Κι' ἀμέσως συγκρότησαν τὴ πρώτη ἐπαναστατικὴ ὁμάδα μὲ ἀρχηγοὺς τὸν Βασίλειο Κοτζιᾶ ἢ Κουτζιόγλου και τὸν Γραμμένο Καραφιλιππα, ἡ ὁποία ἐνώθηκε μὲ τὴν ὁμάδα τοῦ καπετὰν Χάψα και τοῦ καπετὰν Ἀναστάση²².

22. Ἱ. Βασδραβέλλη, Οἱ Μακεδόνες εἰς τοὺς ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας ἀγῶνας, ἐκδ. Β', σελ. 75.

Όταν ο Γιουσούφ - μπέης της Θεσσαλονίκης έμαθε την επανάσταση των Βασιλικών, έστειλε άμέσως ένα τουρκικό απόσπασμα από 300 ίππεις και με άρχηγους τόν Χατζή - Χασάν - αγά και τόν Χασνατάρ - αγά, ο οποίος ήταν και ταμίας της Θεσσαλονίκης, για να ένισχύσουν τόν άποσπασματάρχη της περιφέρειας Άγκους - αγά και έν συνεχεία να έπιτεθούν έναντίον των Βασιλικών. Τό απόσπασμα αυτό συγκρούστηκε κοντά στην Άγ. Παρασκευή με την επαναστατικήν ομάδα του καπετάν Άναστάση, του καπετάν Χάψα και των Βασιλικιωτών υπό τόν Βασίλη Κουτζιόγλου και διαλύθηκε ολότελα. Παρ' όλίγο μάλιστα να αίχμαλτωιζόταν ολόκληρο. Τελικά πιάστηκε μόνον ένας Τούρκος αίχμάλωτος, ο οποίος και κατακρεουργήθηκε. Στο μεταξύ κατέφθασε στα Βασιλικά και τό επαναστατικό σώμα του Βάδδου και της Γαλατίστης, με άρχηγους τόν Παύλο Χαλάτη, τόν Αύγερινό Καραγιάννη και τόν Τουρλάκη. Κι' άμέσως έγινε σύσκεψη των άρχηγών όλων των επαναστατικών ομάδων και αποφασίζεται ο μόν καπετάν Άναστάσης να φύγη άμέσως για την Κασσάνδρα, για να προφυλάξη τά πλευρά της Χαλκιδικής από ένδεχόμενη και θρυλούμενη απόδωση των Τούρκων, ο δέ καπετάν Χάψας, ο οποίος στο μεταξύ άνακηρύχθηκε άρχηγός όλης της φάλαγγος με τούς άνδρείους Συκιώτες του, τούς Βασιλικιώτες, τούς Γαλατσιάνους και τούς Βαδδινούς, να παραμείνη στα Βασιλικά για κάθε ένδεχόμενο.

Πραγματικά ύστερα από λίγες μέρες, αυτός με τά γενναία παλληκάρια του έπετέθηκε έναντίον του Τσιρίμπαση Χασάν - Άγά, ο οποίος έρχόταν να ένισχύση τόν Άγκους - Άγά και τόν διέλυσε κυριολεκτικά. Συνεχίζοντας δέ τη καταδίωξη του έφτασε μέχρι τό χωριό Σέδες.

Νά τί γράφει σχετικά ο Άγγελος Βασιλικός από τό Γαλαρινό στις 4 Ίουνίου στον Έμ. Παπά²³: «Ίδού με την δύναμιν του Τιμίου και ζωοποιού Σταυρου έκινήθημεν εις την δουλειάν μετά πάσης προθυμίας, ώστε έκοντεύσαμεν έως τά τείχη της Θεσσαλονίκης. Όμως προσμένοντες τόν καλόν έρχομόν σας έστάθημεν έως εκεί».

Άνάλογα έγραφε και ο Ίωάν. Χριστοδούλου:

«Ήμεις άρχοντα, ώπλίσθημεν πρό ήμερών και ήμέραν παρ' ήμέραν κτωμένον κατά του τυράννου. Μάλιστα χθές έν μέρος των ιδιων μας, πολλά όλίγοι, συνήντησαν εις τό Τσινάρ - τερεσί τόν λόφον, υπεράνω των διακοσίων και εκεί έπολέμησαν άνδρείως και τούς κατετρόπωσαν. Τά στρατεύματά μας έως αυτήν την ώραν έπλησίασαν τριων ώρων μακρόθεν της Θεσσαλονίκης».

Ο Αύστριακός πάλι πρόξενος Pietro de Ghoch, σέ έκθεσή του της 17 Ίουνίου 1921 (ν. ή.) προς τη Κυβέρνηση της Αύστρίας, μεταξυ των άλλων γράφει: «άπό την οποία (τη Θεσσαλονίκη) οι επαναστάτες δέν απέχουν παρὰ

23. Ί. Βασιλαδέλλη, Οι Μακεδόνες εις τούς υπέρ της ανεξαρτησίας άγώνας, 1796 - 1832, Έκδοσις 1940, σελ. 102.

λίγες ώρες. Έν τῷ μεταξύ ἐδῶ αὐξάνονται οἱ ἀταξίες, ἡ ἀδημονία καὶ ὁ γενικὸς φόβος μήπως οἱ Ἑλληνες κυπῆσουν ἀπὸ στεριά καὶ ἀπὸ θάλασσα τὴν πόλιν αὐτή, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπάρχει μεγάλος ἀριθμὸς κακοποιῶν, ἂν καὶ ἡ Κυβέρνησις ἔχει συλλάβει ὡς ὀμήρους ὄλους τοὺς πιδ πλουσίους Ἑλλήνας, οἱ ὅποιοι ἀσχοῦν καὶ τὴν πιδ μεγάλη ἐπιρροή»²⁴.

Οἱ ὀπλαρχηγοὶ πάλι Ἀγγελος Γιαννουλάκης καὶ Ἀναγνώστης Γεωργίου ἀπὸ τὴν Κασσάνδρα καὶ Ἀθανασίου ἀπὸ τὸν Πολύγυρο, γράφοντας στὸν Ἑμ. Παπᾶ σχετικὰ τοῦ ἀναφέρουν ὅτι δὲν ἔχουν πυρομαχικά, δὲν ἔχουν γενικά ὀδηγίες γιὰ τὸ τί θὰ κάμουν καὶ δὲν ξέρουν, ποιά μέρα θὰ γίνη ἡ ἐπίθεσις ἐναντίον τῆς Θεσσαλονίκης, γιὰ νὰ γίνουν οἱ σχετικῆς προετοιμασίαι καὶ στὸ ζήτημα τῶν πυρομαχικῶν καὶ στὸ ζήτημα τοῦ στρατοῦ. Μέχρι τώρα, λένε, ἔχουν κάνει πέντε - ἕξι μάχες καὶ κατατρόπωσαν τὸν ἐχθρό. Παρακαλοῦν ὅμως τὸν Ἑμ. Παπᾶ νὰ τοὺς γράψῃ ἕνα γράμμα ἐνθαρρυντικό, γιὰ νὰ παρηγορηθῇ τὸ στράτευμα καὶ πρὸ παντὸς νὰ στείλῃ ἕνα ἄνθρωπο δικό του, ποὺ νὰ δάλλῃ σὲ τάξιν καὶ πειθαρχία τὸ στρατό, προτοῦ τοὺς ἐπιτεθῇ ὁ ἐχθρὸς καὶ γίνη μεγάλος χαλασμός»²⁵.

Ὅπως λένε οἱ τρεῖς ὀπλαρχηγοὶ στὸ γράμμα τους πρὸς τὸν Ἑμ. Παπᾶ, ἐνθουσιασμός ὑπῆρχε καὶ μάλιστα ἀκράτητος. Δὲν ὑπῆρχε ὅμως ὀργάνωσις, δὲν ὑπῆρχε πολεμικὸ ὕλικο, δὲν ὑπῆρχε τάξις καὶ πειθαρχία, καὶ πρὸ παντὸς δὲν ὑπῆρχε ὁ κατάλληλος ἀρχηγὸς νὰ διοικήσῃ τὰ «μπουλούκια», τὰ πρόθυμα γιὰ τὴν πιδ ἐπικίνδυνον ἐκστρατεία, ἀφοῦ θρίσκονταν μπροστὰ ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη καὶ περίμεναν τὴ μέρα ποὺ θὰ γίνη ἡ ἐπίθεσις. Ὅμως ἦταν ἀδύνατα, γιατί ἦταν ἀνοργάνωτα καὶ δὲν εἶχαν ἐνιαία διοίκησιν νὰ δράσουν πετυχημένα ἀπέναντι δυνατοῦ τακτικοῦ στρατοῦ.

Ἐὰν τότε, κατὰ τὸν κ. Βασδραβέλλη²⁶, ὑπῆρχε ὀργανωμένο σχέδιον καὶ ἔμπειρος στρατιωτικὸς ἀρχηγός, μὲ κατάλληλη ἐπιθετικὴ ἐνέργεια καὶ συνδρομὴ στολίσκου ἀπὸ τὴ θάλασσα, ἡ Θεσσαλονίκη θὰ καταλαμβάνεταν, γιατί οἱ δυνάμεις τοῦ Γιουσούφ - μπέη ἦταν ἀπὸ τὴ μία μεριὰ λίγες κι ἀπὸ τὴν ἄλλην μὲ πολὺ πεσμένο τὸ ἠθικόν τους, ὕστερα ἀπὸ τίς ἀλλεπάλληλες ἤττες ποὺ ἔπαθαν ἀπὸ τοὺς προελαύνοντες Ἑλληνες ἐπαναστάτες τῆς Χαλκιδικῆς.

Σὲ πιδ δύσκολη ἀκόμα θέσις θὰ θρίσκόταν ἡ Θεσσαλονίκη, ἂν παράλληλα μὲ τοὺς ἐπαναστάτες τῆς Χαλκιδικῆς κινούνταν πρὸς τὴ Θεσσαλονίκη καὶ οἱ ἄρματωτοὶ τοῦ Ὀλύμπου καὶ τῶν Πιρίων.

Ἡ ἔλλειψις ὅμως σχεδίου, συντονισμένης δράσης ὄλων τῶν ἐπαναστατικῶν

24. Α. Βακαλοπούλου, Ἱστορία τῆς Μακεδονίας 1354 - 1833, σελ. 563.

25. Ἱ. Βασδραβέλλη, Οἱ Μακεδόνες εἰς τοὺς ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας ἀγῶνας, 1796 - 1832, Ἔκδοσις 1940, Θεσσαλονίκη, σελ. 103 καὶ Ἱ. Φιλήμονα, Δοκίμιον Ἱστορικόν, τ. Δ', σ. 434.

26. Ἱ. Βασδραβέλλη, Οἱ Μακεδόνες εἰς τοὺς ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας ἀγῶνας, σελ. 76.

δυνάμειων τῆς Μακεδονίας καὶ ἔμπειρου ἀρχηγοῦ, ματαίωσε τότε τὴν ἀπελευθέρωση τῆς Θεσσαλονίκης.

Βέβαια ὁ Ἐμ. Παπᾶς φρόντισε, ὅσο μποροῦσε πιὸ γρήγορα, νὰ καλύψῃ τίς ἀνάγκες αὐτές. Στὴν ἀρχὴ ἐπιχείρησε νὰ συμπράξῃ μὲ τοὺς ὀπλαρχηγοὺς τοῦ Ὀλύμπου, οἱ ὁποῖοι καὶ ἐμπειροπόλεμους ἄνδρες εἶχαν καὶ ἱκανοὶ νὰ διοικήσουν στρατὸ ἦταν. Ὑστερα ζήτησε καὶ τὴ βοήθεια καὶ τὴ συμπαράσταση τοῦ Γεν. Ἀρχηγοῦ τῆς ἐπαναστάσεως Δημ. Ὑψηλάντη.

Δυστυχῶς ὅμως τόσο ἡ ἀπάντηση τοῦ ὀπλαρχηγοῦ τοῦ Ὀλύμπου Διαμαντῆ Νικολάου²⁷ τοῦ μόνου ἀπ' ὅλους ποὺ ἀπάντησε στὸν Ἐμμ. Παπᾶ, ὅσο καὶ ἡ ἀπάντηση τοῦ Δημ. Ὑψηλάντη²⁸, περιορίζονταν σὲ ὑποσχέσεις καὶ σὲ ὑποδείξεις γιὰ ἐκτέλεση τοῦ καθήκοντος.

Ὁ Ἐμ. Παπᾶς βέβαια ἤξερε τὸ καθήκον του καὶ δαπανοῦσε γιὰ τὸ στρατὸ τῆς Μακεδονίας, τὴν περιουσία του. Ἡ περιουσία ὅμως ἐνὸς ἀτόμου δὲν μποροῦσε νὰ φτάσῃ γιὰ ὀλόκληρη πολεμικὴ ἐπιχείρηση.

Παρὰ τίς παραπάνω ἐπιτυχίες τῶν Ἑλλήνων ἐπαναστατῶν στὴν περιοχὴ τῶν Βασιλικῶν, ἡ ἀναχώρηση τοῦ καπετὰν Ἀναστάση ἀπὸ τὰ Βασιλικά στεναχώρησε τοὺς Βασιλικιώτες, γιατί καταλάβαιναν πὼς γρήγορα θὰ τοὺς χτυπήσουν οἱ Τούρκοι καὶ πὼς μόνον τοὺς, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ καπετὰν Χάψα, τῶν Γαλατσιάνων καὶ τῶν Βαβδινῶν δὲν θὰ μποροῦσαν νὰ σταματήσουν τοὺς Τούρκους, οἱ ὁποῖοι αὐτὴ τὴ φορὰ θὰ ἔρχονταν πολυαριθμότεροι καὶ ὀρμητικότεροι. Τότε ἀποφασίζουν νὰ ἀσφαλίσουν τίς οἰκογένειές τους στὸ Μοναστήρι τῆς Ἀγ. Ἀναστασίας. Αὐτοὶ δὲ ἀποφασίζουν νὰ παραμείνουν στὰ Βασιλικά καὶ συσκέπτονται τί νὰ κάμουν.

Ἡ ἔλλειψη ὅμως ἀρχηγοῦ περιωπῆς καὶ μὲ κύρος, ὅπως λέχθηκε παραπάνω, ἡ ἔλλειψη ὅπλων καὶ πυρομαχικῶν καὶ ἡ ἔλλειψη τακτικῆς, ἔκαναν νὰ ἐπικρατῇ μεταξὺ τοὺς μεγάλη σύγχυση καὶ ἀταξία, ὅπως τοῦτο φαίνεται καθαρὰ ἀπὸ τὴν παρακάτω ἐπιστολὴν ποὺ δημοσιεύει ὁ ἱστορικὸς Φιλήμων: «Ἀγὼν ἀνοργάνωτος, ἄτακτοι οἱ πολεμισταί, ἡ δὲ ἐγνωσμένη ἀνδρεία καὶ ἐνθουσιασμός ἀπέβαιναν ἄνευ ἀποτελέσματος. Ὁ Χάψας ἦτο ἐξαίρετος καὶ ἀνδρείος πατριώτης, ἀλλ' ὅχι καὶ ἀρχηγὸς ἀτάκτων φαλάγγων, ἀπαιτουσῶν σιθαρὰν διοίκησιν, προερχομένην ἐκ μακροχρονίου πείρας καὶ σκληρῶν ἀγώνων. Οἱ ἄνδρες τῆς Χαλκιδικῆς ἦσαν μὲν ἀνδρεῖοι, δὲν εἶχον ὅμως τὴν πολεμικὴν παράδοσιν τῶν ἄρματολῶν καὶ κλεφτῶν τῆς Δυτικῆς καὶ Κεντρικῆς Μακεδονίας»²⁹.

27. Ἱ. Φιλήμονος, Δοκίμιον Ἱστορικόν, τόμος Δ' σελ. 437.

28. Ἱ. Φιλήμονος, Δοκίμιον Ἱστορικόν, τόμος Δ', σελ. 435 καὶ Ἱ. Βασδραβέλλη, Οἱ Μακεδόνες εἰς τοὺς ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας ἀγῶνας 1796 - 1832, Θεσσαλονίκη, Ἔκδοσις 1940, σελ. 105 - 106.

29. Ἱ. Βασδραβέλλη, Οἱ Μακεδόνες εἰς τοὺς ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας ἀγῶνας 1796 - 1832, Ἔκδοσις Β', σελ. 78.

6. Η ΜΑΧΗ ΚΑΙ Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ

Ύστερα από τις ἀλλεπάλληλες ἡττες ποὺ ἔπαθε ὁ Γιουσούφ - μπέης τῆς Θεσσαλονίκης, ἀντικατεστάθηκε ἀπὸ τὸν Μπαϊράμ - πασᾶ, ποὺ κατέβαινε γιὰ νὰ σῆσῃ τὴν ἐπανάστασιν στὴ Ν. Ἑλλάδα. Ὁ Μπαϊράμ - πασᾶς³⁰, ὅταν πῆρε τὴ διαταγὴ νὰ σῆσῃ πρῶτα τὴν ἐπανάστασιν στὴ Χαλκιδικὴ κι ὕστερα νὰ συνεχίσῃ τὴν πορεία του πρὸς νότον, συγκέντρωσε 30.000 πεζοὺς καὶ 5000 ἵππεις καὶ ἀκολουθούμενος ἀπὸ ἕνα σωρὸ ἐξοπλισθέντας Ἑβραίους, βάδισε ἐναντίον τῶν ἐπαναστατῶν τῆς περιοχῆς τῶν Βασιλικῶν, στὸ τσιφλίκι τοῦ Ἀγκοῦς - ἄγᾶ, ὅπου καὶ ὀχυρώθηκε.

Ὁ καπετὰν Χάφας μὲ τοὺς Βασιλικιώτες καὶ τοὺς ἄλλους Χαλκιδικιώτες ἐπιτίθενται ἐναντίον τῶν Τούρκων καὶ κατορθώνουν νὰ μπουκίσουν μέσα στὸ τσιφλίκι, διώχνοντας τοὺς Τούρκους.

Οἱ Βασιλικιώτες κατέλαβαν τὸ νότιο μέρος τοῦ τσιφλικιοῦ καὶ οἱ Βαβδινοὶ τὸ θόρειο καὶ ἐξακολουθοῦν τὴ μάχην μέχρι τὸ ἀπόγευμα. Στὸ μεταξύ δὲ μως τελείωσαν τὰ φυσίγγια τους.

Τότε ὁ Γραμμένος Καραφιλιππας, ἕνας ἀπὸ τοὺς δύο ἀρχηγοὺς τῶν Βασιλιωτῶν, μὲ γενναία καὶ ἀφοδὴ καρδιά, καθαλκεύει τὸ ἄλογό του, βγαίνει ἀπὸ τὸ Τσιφλίκι, διασχίζει τὴς φάλαγγες τῶν Τούρκων ποὺ εἶχαν πολιορκημένο τὸ Τσιφλίκι, καὶ χωρὶς νὰ πάθῃ τίποτα, φτάνει στὰ Βασιλικά, ἐφοδιάζεται μὲ φυσίγγια καὶ ξαναγυρίζει πάλι στὸ Τσιφλίκι, στοὺς Ἕλληνες ποὺ μάχονταν ἀκόμα. Ἡ μάχη δυναμώνει πάλι, μὰ καὶ ὁ ἥλιος στὸ μεταξύ βασιλεψε καὶ ἄρχισε νὰ σκοτεινιάζῃ.

Τότε τὰ παλληκάρια τοῦ καπετὰν Χάφα, βλέποντας ὅτι κάθε παρὰ πέρα ἀντίστασιν θὰ τοὺς στοίχιζε τὸν ἀφανισμό τους, μὲ τὴν συμβουλὴ τοῦ γερο-δημογέροντος τῶν Βασιλικῶν Γεωργίου Κοτζιᾶ, πατέρα τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἐπαναστατικῆς οἰκίας τῶν Βασιλικῶν Βασίλη Κοτζιᾶ ἢ Κοτζιόγλου, ἀποφασίζουν νὰ ὀπισθοχωρήσουν καὶ νὰ προβάλουν ἀντίστασιν στοὺς πρόποδες τοῦ Βούζιαρη, τοῦ βουνοῦ ποὺ εἰσέρχεται Β.Α. καὶ κοντὰ στὰ Βασιλικά.

Τὴν ὀπισθοχώρησιν αὐτὴ ἀνέλαβαν νὰ καλύψουν οἱ Βασιλικιώτες, οἱ ὁποῖοι ἀποτραδηχθέντες πρὸς τὸ λόφο τοῦ παρεκκλησίου τῆς Ἀγ. Παρασκευῆς καὶ ἀμυνόμενοι πίσω ἀπὸ τὰ πολλὰ καὶ μεγάλα δένδρα ποὺ ὑπῆρχαν τότε ἐκεῖ ἐναντίον τῶν Τούρκων, ποὺ τοὺς κυνηγοῦσαν κατὰ πόδας, κατορθώνουν νὰ δώσουν καιρὸ στὸν καπετὰν Χάφα μὲ τὰ παλληκάρια του ν' ἀπαγγιστρωθοῦν καὶ νὰ καταλάβουν τὰ ἀνατολικά ἀντερίσματα τῶν Βασιλικῶν.

Οἱ Βασιλικιώτες, ἂν καὶ μόνοι, κατορθώνουν γιὰ μιὰ στιγμὴ νὰ ἐξαναγκάσουν τοὺς Τούρκους σὲ ὑποχώρησιν, μὰ τελικὰ ἐξαναγκάζονται νὰ ὑπο-

30. Ἱ. Βασδραβέλλη, Οἱ Μακεδόνες εἰς τοὺς ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας ἀγῶνας, σελ. 78.

χωρήσουν αὐτοὶ καὶ τὸ τουρκικὸ ἱππικὸ ἀπὸ 500 ἱππεῖς καὶ πλῆθος ἀπὸ ἀτάκτους³¹ τῆς περιοχῆς, ἀπογόνους τῶν πρώτων κατακτητῶν (ἐλδιὰτι φάτιχάν), ποὺ διατηροῦσαν ἀκόμα τὶς πολεμικές τοὺς ἀρετὲς καὶ τὰ νομαδικὰ τοὺς ἥθη καὶ μὲ ἀρχηγὸ τὸν Ἀχμέτ - μπέη ἀπὸ τὰ Γιαννιτσὰ κυριεύει τὰ Βασιλικά στὶς 9 Ἰουνίου 1821. Τὸ τί ἔγινε τότε δὲν περιγράφεται. Τὸ ὠραῖον κατὰφυκτον καὶ δροσερὸν χωρίον Βασιλικά τῆς Θεσσαλονίκης³² μὲ τὶς 400 οἰκογένειες, παραδίδεται στὴ σφαγὴ, τὴ λεηλασία, τὴν ἀτίμωση καὶ τὴ φωτιά. Ἀπὸ τὰ 400 σπίτια του, μόνον τρία γλίτωσαν. Τότε κήκε καὶ ὁ ναὸς τοῦ Ἀγ. Γεωργίου, ποὺ ἡ ἀνέγερσή του μόλις τὴν προηγούμενη χρονιά εἶχε τελειώσει.

«Ὁ ἀκολουθῶν τουρκικὸς καὶ ἐβραϊκὸς ὄχλος, γράφει ὁ κ. Ι. Βασδραβέλλης³³, ὀργιάζει καὶ κακουργεῖ κατὰ τρόπον φρικώδη. Νεάνιδες συλλαμβάνονται καὶ ἀτιμάζονται, ἄλλαι δὲ συγκεντρούμεναι εἰς τὴν Θεσσαλονίκην μεταπωλοῦνται εἰς τὰ σκλαδοπάζαρα τῆς Βεγγάζης καὶ τῆς Τριπολιτιδος, μικροὶ δὲ καὶ τρυφεροὶ νεανίσκοι ἀγοράζονται ἀπὸ τοὺς πλουσίους μπέηδες καὶ γαιοκτήμονας τῆς Θεσσαλονίκης δι' ἀνηθίκους σκοπούς». Τρομακτικὴ καὶ χωρὶς προηγούμενο ἦταν ἡ καταστροφή ποὺ ἔπαθαν τότε τὰ Βασιλικά.

Στὴ μάχη αὕτη ἀξίζει νὰ σημειωθῇ ὅτι διακρίθησαν ὁ Γραμμένος Καραφίλιππας, ὁ Σφονδύλας καὶ ὁ Ἀθαν. Χατζηϊωάννου. Ὁ τελευταῖος μάλιστα διακρίθηκε καὶ γιὰ τὴ πολιτικὴ του σύνεση. Καὶ γι' αὐτό, μετὰ τὴν ἐπανάσταση κι ὅταν ξαναγύρισε κάπως ἡ ἡσυχία στὴ Χαλκιδική, οἱ μὲν Τούρκοι τὸν πῆραν γιὰ σύμβουλό τους στὸ Ἰδαρὲ Μελισί, οἱ δὲ Βασιλικιώτες γιὰ νὰ τὸν τιμήσουν, τὸν δνόμασαν Γεροθανάση.

Ἐπίσης ἀξίζει νὰ ἀναφερθῇ καὶ ὁ Ἀλέξανδρος Παπαϊωάννου ποὺ πιάστηκε αἰχμάλωτος καὶ ἀφοῦ βασανίστηκε μ' ἓνα σωρὸ σκληρὰ κι ἀπάνθρωπα βασανιστήρια στὸ τέλος κρεμάστηκε σ' ἓνα πλατάνι, κοντὰ στὸ Χανούδι.

Νὰ πῶς ἀποθανάτισε ἡ λαϊκὴ μούσα τὴ μάχη τῶν Βασιλικῶν:

Ἰδῶ στοὺ πάνου μαχαλά, στοὺν ἄλλου παρακάτου
Ἰδῶ πόλεμους γίνιτι, Τούρκικους καὶ Ρωμέικους.
Τούρκοι μαλὼν' μὲ τὰ σπαθιά, Ρουμνιοὶ μὲ τ' Ἀἰ Βαγγέλιου.
Πάψτι, πιδιά μ', τοὺν πόλεμου, πάψτι καὶ τὰ τουφέκια
νὰ κατακάτῃ οὐ κουρνιαχτός, νὰ μετρηθῇ τ' ἀσκέρι.
Μιτριοῦντι οἱ Τούρκοι τρεῖς φορὲς κι λείπουν τρεῖς χιλιάδες.
Μιτριοῦντι κι τὰ Ρωμόπουλα κι λείπουν τρεῖς νομάτοι.
Ὁ ἕνας πῆγι γιὰ κρυὸ νερὸ κι ὁ ἄλλος γιὰ μαῦρα μάτια.

31. Α. Βακαλοπούλου, Ἱστορία τῆς Μακεδονίας 1354 - 1833, σελ. 564.

32. Μακεδονικὸν ἡμερολόγιον 1909 τοῦ ἐν Ἀθήναις ἄλλοτε Μακεδονικοῦ Συλλόγου Μ. Ἀλέξανδρος, σελ. 278, Χρονικὰ τῆς Χ)κῆς, τεῦχος 11 - 12, σελ. 412 - 414.

33. Ἱ. Βασδραβέλλης, Οἱ Μακεδόνες εἰς τοὺς ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας ἀγῶνας, Θεσσαλονίκη 1950, σελ. 80.

7. Η ΘΥΣΙΑ ΤΟΥ ΚΑΠΕΤΑΝ ΧΑΨΑ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΝΔΡΕΙΩΝ ΠΑΛΛΗΚΑΡΙΩΝ ΤΟΥ

Ύστερα από την τρομακτική σέ έκταση καταστροφή των Βασιλικών, η έμπροσθοφυλακή των Τούρκων, προχωρώντας προς ανατολάς, τράβηξε για τὸ χωριὸ Γαλαρινό, πού βρίσκεται μόλις 5 χιλιόμετρα Ν.Α. τῶν Βασιλικῶν.

Ἐπειδὴ ὁμως δὲν συνάντησε καμιά ἀντίσταση γύρισε πρὸς τὸν δημόσιο δρόμο πού μᾶς φέρνει στὸν Πολύγυρο κι ἐκεῖ κοντὰ στὸ Βούζιαρη, στὸ μέρος πού σήμερα λέγεται «Σκιουτουδία» ἢ «Κοιμμένοι», στὴν τοποθεσία «Τσεπέλ τῆς πέτρας», συγκρούσθηκε μὲ τοὺς γενναίους Συκιῶτες, Βασιλικῶτες, Γαλατσιάνους καὶ Βαβδινούς, πού δὲν ξεπερνοῦσαν τοὺς 300³⁴ ὑπὸ τὸν καπετὰν Χάψα, οἱ ὁποῖοι φεύγοντας ὅπως εἴπαμε ἀπὸ τὰ Βασιλικά καὶ θαδίζοντας μέσα στὴν κοίτη τοῦ Ἀνθεμοῦντος ποταμοῦ, ἔφτασαν στὸ μεγάλο ἀμπέλι τῆς Ἀγ. Ἀναστασίας, ἐκεῖ ἀκριβῶς πού ὁ δρόμος γυρίζει πρὸς τὸ Βούζιαρη.

Τότε γυρίζει ὁ γερο - Νέστορας Κοτζιάς (80 χρόνων τότε, ἀλλὰ γερῆς κράσεως) πού συνόδευε τὸν καπετὰν Χάψα καὶ τοῦ λέγει: «Καπετάνιε, πρέπει νὰ πιάσουμε τὸ βουνό, γιατί ἐδῶ μέσα τὸ τουρκικὸ ἱππικὸ εὐκολα θὰ μᾶς περικυκλώσῃ καὶ θὰ μᾶς πετσοκόψῃ». Ἔτσι γύρισαν πρὸς τὸ Βούζιαρη καὶ ἔφτασαν στὴν παραπάνω τοποθεσία, ὅπου ἔφτιασαν πρόχειρα προχώματα καὶ ἦταν ἀποφασισμένοι νὰ πολεμήσουν, ἀν καὶ ἤξεραν ὅτι δὲν πρόκειται νὰ σωθοῦν. Πράγματι σὲ λίγο κατέφθασαν οἱ Τούρκοι, γίνεται σφοδρὴ καὶ αἱματηρὴ μάχη καὶ κατορθώνουν γιὰ μιὰ στιγμή οἱ Ἕλληνες ν' ἀναχαιτίσουν τοὺς Τούρκους. Σὲ λίγο ὁμως καταφθάνει ἀπὸ τὰ Βασιλικά καὶ τὸ κύριο σῶμα τῶν Τούρκων καὶ ἡ μάχη ξαναρχίζει σφοδρότερη. Ὁ Χάψας πολεμάει ὀρθιος. Μὰ ὁ ἀγώνας εἶναι ἄνισος. Οἱ ἐχθροὶ εἶναι πολλοὶ καὶ μαθημένοι στὶς μάχες. Τὰ γενναῖα παλληκάρια τῆς Χαλκιδικῆς πέφτουν τὸ ἓνα ὕστερα ἀπὸ τὸ ἄλλο.

Κι ὅταν στὸ τέλος βλέπῃ ὁ καπετὰν Χάψας τὰ πρόχειρα προχώματά του ν' ἀραιώνουν, βγαίνει κι αὐτὸς ἀπὸ τὸ πρόχωμά του ξιφῆρης καὶ καλεῖ ὅλους ἐκείνους πού τοῦ ἀπόμειναν ἀκόμη, νὰ τὸν ἀκολουθήσουν. Ὁρμαεὶ ἀνάμεσα στοὺς ἐχθροὺς καὶ κατορθώνει ὕστερα ἀπὸ σκληρὸν ἀγῶνα σῶμα μὲ σῶμα νὰ βγῇ σῶος καὶ ἀβλαβῆς. Ὅταν ὁμως ξεμάκρυνε λίγο, μιὰ τουρκικὴ σφαῖρα τὸν ἔριξε κάτω νεκρό. Τὴν ἴδια στιγμή, ἓνας καθαλάρης Μπέης κυνηγοῦσε τὸν Καραμύσχο ἀπὸ τὰ Βασιλικά. Ὅταν τὸν σίμωσε, γυρίζει ὁ Καραμύσχος τὸ ὅπλο του καὶ τὸν πυροβολεῖ. Ἡ σφαῖρα τὸν ἔρῃκε στὸ στήθος καὶ ὁ Μπέης πέφτει νεκρὸς ἀπὸ τὸ ἄλογό του.

Τὴ σκηνὴ αὐτὴ, μᾶς τὴ διέσωσε ὁ γέρο - Πιπινίκας³⁵, πού τοῦ τὴν διη-

34. Κλ. Νικολαΐδη, Ἱστορία τοῦ Ἑλληνισμοῦ μὲ κέντρον καὶ βάσιν τὴν Μακεδονίαν, σελ. 290.

35. Ὁ γερο - Πιπινίκας ἦταν δισέγγονος τοῦ γέρο - Νέστορα Κοτζιά.



Εἰκ. 2. Τὸ μνημεῖο τοῦ Καπετὰν Χάφα καὶ τῶν παλληγασιῶν του.

γήθηκε ὁ γέρο - Νέστορας Κοτζιάς, πού ὑπῆρξε αὐτόπτης μάρτυρας, παρακολουθώντας την ἀπὸ τίς πλαγιές τοῦ Βούζιαρη ὅπου εἶχε καταφύγει μαζί μὲ ἄλλους ἠλικιωμένους Βασιλικιώτες, κι ἀπ' ἐκεῖ παρακολουθοῦσαν ὅλες τίς φάσεις τῆς μάχης καὶ θαύμαζαν τὴν ἀνδρεία καὶ τὴ γενναιότητα τοῦ καπετὰν Χάψα καὶ τῶν ἄλλων παλληκαριῶν, πού ἀγωνιζόμενοι νὰ διασπάρουν τὸν τουρκικὸ κλοῖό, ἔβλεπαν τοὺς Τούρκους νὰ φεύγουν κατατρομαγμένοι μπροστὰ στὴν ἀποφασιστικότητα τῶν γενναίων τῆς Χαλκιδικῆς.

Αὐτὸ ἦταν τὸ τέλος τοῦ γενναίου αὐτοῦ παλληκαριοῦ ἀπὸ τὴν Κασσάνδρα. Μαζί του ἔπεσαν καὶ 62, καὶ κατ' ἄλλους 38 ἄλλα γενναῖα παλληκάρια, ἀφοῦ πρῶτα ξάπλωσαν κάτω νεκροὺς περισσότερους ἀπὸ 500 Τούρκους, πού θάφτηκαν ὅλοι μαζί δυτικὰ τῶν Βασιλικῶν, κοντὰ στὴ τοποθεσία «Κυπαρίσσια», ἐκεῖ πού ἀκόμα καὶ σήμερα λέγεται «Τουρκικὰ μνήματα».

Τὰ κόκαλα δὲ τῶν παλληκαριῶν τοῦ καπετὰν Χάψα πού ἔπεσαν στὴ μάχη αὐτῇ, οἱ ἐπανελθόντες ἀργότερα Βασιλικιώτες τὰ φύλαξαν σὲ μεγάλο καὶ εἰδικὸ κιβώτιο, πού σώζεται ἀκόμα σήμερα στὸ κοιμητήριό τῶν Βασιλικῶν. καὶ πού εἶναι κοντὰ στὸ παρεκκλήσι τῆς Μεταμορφώσεως.

Ὅταν ἀποφασίσθηκε τελευταῖα ν' ἀνεγερθῇ μνημεῖο τοῦ καπετὰν Χάψα καὶ τῶν γενναίων παλληκαριῶν του, ἡ κοινότητα Βασιλικῶν πρότεινε ν' ἀνεγερθῇ στὸ λοφίσκο πού θρίσκεται κοντὰ στὸ κοιμητήριό, πού φυλάγονται τὰ ἄγια κόκαλά τους καὶ πού δεσπόζει τῆς περιοχῆς. Τελικὰ ὅμως προτιμήθηκε ἡ τοποθεσία πού ἔγινε ἡ μάχη. Μιὰ ἀπλὴ καὶ ἀπέριττη μαρμάρινη στήλη τῶρα πού τὴν ἀνήγειρε ἡ κοινότητα Συκιᾶς διαλαλεῖ στοὺς ἐπισκέπτας τῆς Χαλκιδικῆς τὴ μεγάλη μάχη τῶν Βασιλικῶν καὶ τὴ μεγάλη θυσία τοῦ καπετὰν Χάψα καὶ τῶν παλληκαριῶν τῆς Χαλκιδικῆς.

Νὰ πῶς περιγράφει ὁ ἱστορικὸς Φιλήμων τὴ μάχη καὶ τὴ καταστροφή τῶν Βασιλικῶν.

«Ἐμφυχωθέντες δ' οὕτω οἱ ἐν Θεσσαλονίκῃ Τούρκοι, ἐξεστράτευσαν παρακολουθούντων καὶ Ἑβραίων λόγῳ μίσους μᾶλλον ἢ ἐπιδείξεως πολλοῦ ἀριθμοῦ καὶ ἐπὶ τέσσαρας ὥρας προχωρήσαντες μέχρι τῶν Βασιλικῶν συνεπλάκησαν μετὰ τοῦ ἐκεῖ ὑπὸ τὸν Χάψαν σώματος. Εἰ καὶ μικρόν, ὡς συγκείμενον ἐκ διακοσίων μόνον, τὸ σῶμα αὐτὸ καὶ ὁ ἀνδρεῖος τούτου ἀρχηγὸς ἐπολέμησε διὰ πολλῆς γενναιότητος καὶ πρὸς ζημίαν ἱκανὴν τῶν Τούρκων· ἀλλ' ἐπὶ τέλους νικηθὲν ὑπὸ τοῦ πλῆθους τῶν πολεμιῶν, ἐτράπη εἰς φυγὴν δυστυχῇ ἀπολέσαν περὶ τοὺς ἐξήκοντα φονευθέντας καὶ πρὸ πάντων τὸν ἄξιον καὶ ἡρωϊκῶς πεσόντα Χάψαν. Τότε ἡ κώμη τῶν Βασιλικῶν διηρπάγη καὶ ἐπυρπολήθη· ἐκ δὲ τῶν κατοίκων αὐτῆς οἱ μὲν κατεσφάγησαν, οἱ δὲ ἐξηνδραποδίσθησαν»³⁶.

36. Ι. Φιλήμονος, Ἱστορικὸν Δοκίμιον τῆς Ἑλλ. Ἐπαναστάσεως, τ. Δ', σ. 119, Ἀθῆναι 1961.

8. ΤΑ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΚΑΙ ΤΗ ΜΑΧΗ ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ

Οἱ ἐναπομείναντες γενναῖοι μετὰ τῇ μάχῃ, ὀπισθοχώρησαν πρὸς τὰ ὑψώματα τοῦ Βάδδου καὶ τοῦ Πολυγύρου, ἀποφασισμένοι νὰ πολεμήσουν ἐναντίον τῶν Τούρκων.

Τὰ γυναικόπαιδα τῶν Βασιλικῶν ποὺ κατέφυγαν στὸ Μοναστήρι τῆς Ἀγ. Ἀναστασίας, ὅταν ἔμαθαν τὴ μεγάλη καταστροφὴ ποὺ ἔγινε, ἔστειλαν στὸν Ἀγκοῦς - Ἀγᾶ, τὸν Ἀθαν. Τσολάκη, τὸν Σκανδήλα καὶ τὸ γέρο - Χημευτὸ νὰ δηλώσουν ὑποταγὴ καὶ νὰ τὸν παρακαλέσουν νὰ μεσιτέψῃ στοὺς Τούρκους νὰ τοὺς δώσουν ἀμνηστία.

Ὁ Ἀγκοῦς - ἀγᾶς ὅμως, ὁ ὁποῖος ᾔθελε τὸν ἐξαφανισμὸ τῶν Βασιλικιωτῶν, γιὰ νὰ καρπωθῇ κατόπιν τὰ κτήματά των, ὅχι μόνον δὲν δέχτηκε νὰ μεσιτέψῃ στοὺς Τούρκους γιὰ τὴ χορήγηση ἀμνηστίας, μὰ καὶ ἀποκεφάλισε ὁ ἴδιος τὸν Ἀθ. Τσολάκη καὶ τὸν Σκανδήλα. Μόνο στὸ γέρο - Χημευτὸ χάρισε τὴ ζωὴ, ἐπειδὴ ἦταν παλιὸς του φίλος.

Ὑστερα ἀπ' τὴ σκληρὴ καὶ ἀπάνθρωπη αὐτὴ στάση τοῦ Ἀγκοῦς - Ἀγᾶ, τὰ γυναικόπαιδα τῶν Βασιλικῶν, ὅταν οἱ Τούρκοι ἦταν ἀκόμα στὸ Γαλαρινὸ, ἔφυγαν ἀπὸ τὸ Μοναστήρι τῆς Ἀγ. Ἀναστασίας νύχτα καὶ διὰ μέσου τῆς Γαλατίστης καὶ τοῦ Βάδδου τράβηξαν γιὰ τὸν Ἀγ. Νικόλαο καὶ ἀπ' ἐκεῖ γιὰ τὸ Ἀγιο Ὅρος.

Ὑστερα ἀπὸ τὴν καταστροφὴ τῶν Βασιλικῶν καὶ τὴ διάλυση τῶν ἐπαναστατῶν τῆς νοτίου φάλαγγος στὴ Χαλκιδικὴ ὁ Μπαϊράμ - πασᾶς ἐπιτίθεται κατὰ τὰ μέσα Ἰουνίου τοῦ 1821, ἐναντίον τῶν ἐπαναστατῶν τῆς Χαλκιδικῆς ποὺ διηύθυνε ὁ Ἐμμ. Παπᾶς.

Ὁ Ἐμμ. Παπᾶς ὅταν ἔμαθε τὴν καταστροφὴ τῆς δυτικῆς φάλαγγος τῆς Χαλκιδικῆς ὑπὸ τὸν καπετὰν Χάψα καὶ τὶς κινήσεις τοῦ Μπαϊράμ - πασᾶ ἐναντίον του, ἀναγκάζεται νὰ ἀποσυρθῇ στὰ βουνά, κατόπιν στὸ Πολύγυρο, στὴν Κασσάνδρα, στὸ Ἀγ. Ὅρος καὶ στὰ Ἑλληνικὰ καράβια ποὺ περιπολοῦσαν στὰ παράλια τῆς Χαλκιδικῆς.

Ἀναφερόμενος στὸ Σουλτάνο, ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐκκαθάριση τῆς Χαλκιδικῆς ὁ Μπαϊράμ - πασᾶς γράφει: «Ἐκκαθαρίζων ἀπὸ τῶν τοιούτων ἀκαθάρτων στοιχείων καὶ βδελυρῶν ἐρπετῶν τὴν περιφέρειαν Θεσσαλονίκης ἐπέδραμον μετὰ τοῦ γενναίου στρατοῦ μου κατὰ τῶν περιοχῶν Καλαμαριᾶς³⁷, Παζαρούδας, Σι-

37. Μαρ. Δήμιτσα, Ἡ Μακεδονία, 1896, σελ. 604: Τὸ πρῶτον τμήμα τῆς Δυτικῆς πλευρᾶς τῆς Χλκῆς τὸ πρὸς Ν. τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τοῦ Κισσοῦ ὄρους ἐκτεινόμενον, ἐκαλεῖτο ὑπὸ μὲν τῶν ἀρχαίων Ἀνθεμοῦς (Ἡρόδοτος, Θουκιδίδης, Αἰσχύλος, Διόδωρος κλπ.) ἐκ τῆς ἀφθονίας τῶν ἀνθέων καὶ τῆς ἀφθονίας τῆς γῆς, ὑπὸ δὲ τῶν νεωτέρων Καλαμαριά (ἦτοι καλὰ μέρη), ὅπερ ἐξικνεῖτο μέχρι τῆς Γαλατίστης... Βλ. καὶ Ἱ. Βασδραβέλλη, Οἱ Μακεδόνες εἰς τοὺς ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας ἀγῶνας, σελ. 101, 319, 322, καὶ αὐτόθι, σ. 16.



Εἰκ. 3. Ὁ Ἀγαστάσιος Κοτζίόγλου.

δηρόπορτας, Πολυγύρου, Κασσάνδρας, Κίτρους και Κατερίνης, ἔνθα πολεμήσας τοὺς ἀπίστους τοὺτους ἐξηφάνισα καὶ ἀπήλειψα ἀπὸ προσώπου γῆς 42 πόλεις καὶ χωριά, συνωδᾷ δὲ τῷ ἱερῷ φετφᾷ αὐτοὺς μὲν τοὺς ἰδίους διεπέρασα ἐν στόματι ρομφαίας, τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα ἐξηνδραπόδισα, τὰ ὑπάρχοντά των διένειμα μεταξὺ τῶν πιστῶν νικητῶν, τὰς ἐστίας δὲ αὐτῶν παρέδωκα ἐν τῷ πῦρ καὶ τὴν τέφραν, ὥστε φωνὴ ἀλέκτορος νὰ μὴ ἀκούεται πλέον εἰς αὐτάς»³⁸.

Χαρακτηριστικὸ εἶναι καὶ τὸ τραγοῦδι ποὺ δημοσιεῖται ὁ κ. Β. Βασιλικὸς στὸ βιβλίο του «Ἱστορία τῆς Χαλκιδικῆς»:

Πουλιά μ', γιὰ μὴ λαλήσετε, κοῦχοι μ', γιὰ βουδαθῆτε
καὶ σεῖς, Μαντέμικα χωριά, πολὺ νὰ πικραθῆτε
Πολυγυρνοὶ καὶ Βαβδινοὶ καὶ οἱ δόλιοι Βασιλικιώτες,
Μαντέμια καὶ τὸ "Αγ. "Ορος.
Καὶ Μανωλάκης τὸ σκυλί, γράφει χαρτί καὶ στέλνει
νὰ μάσουν τὸ ἀσκέρι του, νὰ πάη νὰ πολεμήσῃ.
Εἰς Γκρίμοτζίαν κατέβαινε μὲ τέσσερις χιλιάδες
καὶ πιάστηκαν στὸν πόλεμο καὶ πιάστηκαν στὸ τσέγγι»³⁹.

Ἀπὸ τὸ "Αγ. "Ορος, τὸν "Αγ. Νικόλαο κλπ. οἱ περισσότερες οἰκογένειες τῶν Βασιλικῶν, ὅπως καὶ τῶν ἄλλων χωριῶν τῆς Χαλκιδικῆς, μπεῖχαν σὲ μικρὰ πλοιάρια καὶ κατέφυγαν ἄλλες στὴ Σκιάθου καὶ Σκόπελο, ἄλλες στὴν Ἀταλάντη καὶ ἄλλες στὰ Ψαρά, γιὰ νὰ συνεχίσουν πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς καὶ ἀπ' ἐκεῖ τὸν ἀγῶνα ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας.

"Ενας ἀπ' αὐτοὺς ἦταν καὶ ὁ Βασ. Κοτζιόγλου μὲ τοὺς δυὸ γιούς του τὸν Ἀναστάση καὶ τὸ Δημήτρη ποὺ ἔφτασαν στὴν Πελοπόννησο καὶ πολέμησαν κάτω ἀπὸ τὸν Γιατράκο, σὰν γραμματικὸς ὁ πατέρας καὶ σὰν πολεμιστὲς οἱ γιοί. Ὁ Ἀναστάσης μάλιστα καὶ ὁ Δημήτρης διακρίθηκαν στὶς μάχες ἐναντίον τοῦ Ἱμπραήμ στὸ Δυρράχιο τῆς Μεγαλοπόλεως καὶ στὴ Δραμπάλα τῆς Μεσσηνίας. Γιὰ τὶς ὑπηρεσίες τους δὲ αὐτὲς πρὸς τὴν πατρίδα τιμήθηκαν μὲ τὸ «ἀπὸ 18-8-1841 ἔγγραφο τῆς ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν Γραμματείας τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος μὲ τὸ σιδηροῦν παράσημον» καὶ μὲ τὸ «ἀπὸ 11-3-1844 ἔγγραφο τῆς ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν Γραμματείας τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος μὲ τὸ χαλκοῦν τοιοῦτον»⁴⁰.

Κατὰ μία παράδοση, στὴν καταστροφή τῶν Ψαρῶν σφάχτηκαν ἀπὸ τοὺς

38. Ἀπ. Βακαλοπούλου, Ἱστορία τῆς Μακεδονίας, σελ. 567.

39. Β. Βασιλικῶ, Ἱστορία τῆς Χ)κῆς, Θεσσαλονίκη 1938, σελ. 65.

40. Μακεδονικὸν ἡμερολόγιον 1909 τοῦ ἐν Ἀθήναις ἄλλοτε Μακεδονικοῦ Συλλόγου Μ. Ἀλέξανδρος, σελ. 278-282 καὶ Χρονικὰ τῆς Χ)κῆς τ. 11-12/1966 σελ. 412-414.

Τούρκους και όλες οι οικογένειες των Βασιλικών που κατέφυγαν εκεί. Μεταξύ δε αυτών και η οικογένεια του Γραμμένου Καραφίλιππα που διακρίθηκε, όπως είδαμε, στη μάχη και στην καταστροφή των Βασιλικών.

Οι άλλες οικογένειες, που δεν μπόρεσαν να φύγουν κι έμειναν στο "Αγ. Όρος, μόλις έφτασαν εκεί οι Τούρκοι, παρουσιάστηκαν μπροστά τους, δήλωσαν υποταγή, και συνοδεία τουρκικού στρατού ξαναγύρισαν στα καπνίζοντα ακόμα Βασιλικά κι εγκαταστάθηκαν.

Μετά το τέλος της επανάστασης και κατά το 1850, με τη χορήγηση γενικής άμνηστίας από την Όθωμανική Κυβέρνηση, πολλές οικογένειες των Βασιλικών που κατέφυγαν στη νότια Ελλάδα ξαναγύρισαν στα Βασιλικά. Πολλές μάλιστα απ' αυτές διατήρησαν την Ελληνική ύπηκοότητα και για πολλά χρόνια λέγονταν «Έλληνες». Τέτοιες οικογένειες ήταν: η οικογένεια Γιαννακούδη, η οποία, όταν ξαναγύρισε από την Πελοπόννησο, έχασε μὲν τὴν Ἑλληνική ύπηκοότητα, ὅλοι ὅμως τοὺς ἀποκαλοῦσαν «Έλληνας». Ἡ οικογένεια Παπαναγιώτου, η οποία επειδή το μεγαλύτερό τους ἀγόρι, ὁ Νέστορας Παπαναγιώτης, γεννήθηκε στη Σπάρτη, τὸ λέγαν ὅσο ζοῦσε «Σπαρτιάτη» κ.π.ξ.

9. ΤΑ ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΣΤΟΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟ ΑΓΩΝΑ ⁴¹

Οι Βούλγαροι από το 1900 κι ὕστερα στέλνουν στη Μακεδονία στην ἀρχὴ μικρά ἔνοπλα τμήματα, τὰ ὁποῖα ὅσο πᾶνε γίνονται πιὸ πολλά, πιὸ πολυάνθρωπα και πιὸ καλὰ ἐξοπλισμένα.

Εἰσπράττουν φόρους, λεηλατοῦν και σφάζουν τὸν καθένα, που δὲν ἀναγνωρίζει τὴν Βουλγαρική ἐξαρχία. Ἡ κατάσταση αὐτὴ ὅμως δὲν μπορούσε νὰ συνεχισθῇ, διότι ὑπάρχει κίνδυνος οἱ Βούλγαροι νὰ γίνουν κυρίαρχοι· ἔπρεπε κάτι νὰ γίνῃ, ἔπρεπε νὰ ὀργανωθῇ κάποια ἀντίσταση. Ἔτσι στὰ 1903 στὸ Μοναστήρι ἱδρύεται «ἡ Μακεδονική Φιλικὴ Ἑταιρεία» και στὰ 1904 στὴν Ἀθήνα τὸ «Μακεδονικὸ Κομιτάτο», τὸ ὁποῖο συγκροτεῖ ἔνοπλα τμήματα. Μακεδονομάχοι, κυνηγοῦν τώρα τοὺς Κομιτατζήδες Βουλγάρους και χτυποῦν ταυτόχρονα και τοὺς Τούρκους.

Στὸ μεγάλο αὐτὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν ἐπιβίωση τῆς Μακεδονίας συμμετέχουν ἐνεργὰ και τὰ Βασιλικά. Πολλὰ παλληκάρια τῶν Βασιλικῶν παίρνουν μέρος στὸν Μακεδονικὸ ἀγῶνα εἴτε σὰν ἄπλοι πολεμιστές, εἴτε σὰν ἀρχηγοὶ ἀνταρτικῶν ὁμάδων ⁴². Ἀλλὰ και ὅλοι οἱ κάτοικοι τῶν Βασιλικῶν φιλοξενοῦν και κρύβουν στὰ σπίτια τους τίς ἀνταρτικὲς ὁμάδες που καταφεύγουν στὰ Βασιλικά. Χαρακτηριστικὸ εἶναι σχετικὰ τὰ ὅσα ἀφηγεῖται ὁ Παν. Παπατζανετέας. «Τὸν Φεβρουάριο τοῦ 1908 διατάχθηκα ν' ἀναλάβω τὴ διοίκηση τοῦ

41. Χρονικά Χαλκῆς, τεῦχος 3, σελ. 64, Θεσσαλονίκη 1962.

42. Ἀρχεῖον Μακεδονικοῦ ἀγῶνος Π. Δέλτα, σελ. 47.

διαμερίσματος τῆς Χαλκιδικῆς ἀπὸ τὸ λοχία Κ. Παπακώστα. Ἐπειδὴ τὸ πλοῖο ἦταν μικρό, ἔστειλα μόνο τὸ μισό μου σῶμα νὰ μὲ περιμένῃ στὸ χωριὸ Βασιλικά, 5 ὥρες ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη κι ὅταν γύρισε τὸ πλοῖο μπήκα κι ἐγὼ μὲ τὸ υπόλοιπο σῶμα κι ἔφτασα στὰ Βασιλικά. Δυστυχῶς ὅμως μόλις ἔφτασα, τὸ χωριὸ ἐκυκλώθηκε ἀπὸ δυνάμεις τουρκικοῦ στρατοῦ 150 ἀνδρῶν. Τότε μοῦ ἤρθε μιὰ ιδέα. Εἰδοποίησα μὲ κατάλληλα πρόσωπα τοὺς ἄνδρες μου, ποὺ ἦταν σκορπισμένοι σὲ διάφορα σπίτια νὰ ντυθοῦν χωριάτικα ρούχα καὶ νὰ βγοῦνε στὰ χωράφια.

Κι ἔτσι ἔκαναν. Ὅσοι πάλι ἀπὸ τοὺς ντόπιους ἤξεραν τούρκικα, ἔμειναν μέσα στὸ χωριὸ καὶ χόρευαν καὶ γλεντοῦσαν μὲ τοὺς Τούρκους στρατιῶτες.

Τὴν ἴδια μέρα ἔφτασε ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη, ἀπὸ τὸ Κέντρο, ὁ Δ. Κάκαβος ὑπολοχαγός, μὲ τὸ ψευδώνυμο Δ. Ζώης, καὶ ὁ Κουρούκλης, ὑπολοχαγὸς τοῦ Πυροβολικοῦ. Ἦρθαν μ' ἀμάξι στὸ σπίτι ὅπου ἔμεινα ἐγὼ, ἀφοῦ ἐννοεῖται ἔφυγε πρῶτα ὁ Τουρκικὸς στρατός, γιὰ νὰ μοῦ δώσουν ὁδηγίες.

Κι ἄμα μὲ εἶδαν μὲ τὰ χωριάτικα ρούχα μὲ συνεχάρηκαν γιὰ τὸ τέχνασμα καὶ μὲ φωτογράφησαν».

Καὶ στὶς 2 Μαΐου τοῦ 1905 ποὺ διαλύθηκε τὸ σῶμα τοῦ Καπετὰν Νταφώτη στὸ Μοναστήρι τῆς Ἀγ. Ἀναστασίας κι εἶχε πολλοὺς τραυματίες, πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς διεκομίσθησαν στὰ Βασιλικά, ὅπου τοὺς παρεσχέθηκαν οἱ πρῶτες βοήθειες κι ἀπ' ἐκεῖ μεταφέρθηκαν στὴ Θεσσαλονίκη.

10. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΠΑΤΙΚΑΣ (ΤΑΣΙΟΣ ΤΣΟΓΚΑΣ)

Ἕνας ἄλλος Βασιλικιώτης ποὺ πρόσφερε πολλὲς ὑπηρεσίες στὸ Μακεδονικὸ ἀγῶνα, ἦταν κι ὁ Ἀναστάσιος Πατικός μὲ τὸ ψευδώνυμο «Τάσιος Τσόγκας». Γεννήθηκε στὰ Βασιλικά, στὶς 20 Μαρτίου τοῦ 1864 καὶ στὰ 25 κιόλας χρόνια του, τὸν βρίσκουμε ν' ἀγωνίζεται ἐναντίον τῶν Τούρκων στὴ Θεσσαλία.

Ἐκεῖ, ὅπως τὸ διηγεῖται ὁ ἴδιος, μιὰ ομάδα ἀπὸ 4 Βασιλικιώτες πιάγονται αἰχμάλωτοι καὶ μεταφέρονται στὰ ὑγρά μουντρούμια τῶν Μπιτολίων, ὅπου καὶ πεθαίνουν.

Παίρνει μέρος στὸν πόλεμο τοῦ 1897 κι ἦταν στὸ μακελιὸ τοῦ Βελεστίου μαζί μὲ τοὺς 400 Μακεδόνες ἐθελοντές, ποὺ ἀποτελοῦσαν τὸν Ἱερὸ λόχο μὲ διοικητὴ τὸ στρατηγὸ Σμολεσκή.

Ἀπὸ τὸ 1903 μέχρι τὸ 1912 εἶναι στὸ Κέντρο τοῦ Προξενείου τῆς Θεσσαλονίκης. Ὑστερα ἀπὸ τὸ φόνο τοῦ πρώτου διερμηνέως τοῦ Γεν. Προξενείου τῆς Θεσσαλονίκης ἀειμνήστου Θεοδ. Ἀσκητοῦ, ποὺ ἔγινε στὶς 9/22 Φεβρουαρίου τοῦ 1908, ἀναλαμβάνουν μὲ τὸν Μιλιτιάδη Χριστοδούλου νὰ ἐκδικηθοῦν τὸ φόνο του, σκοτώνοντας τὸν Βούλγαρο πρῶξενο.

«Έγνυσα, μάς διηγείται ὁ Ἄνασ. Πατίκας, τὸν Χριστοδούλου μὲ ροῦχα χωριάτικα (κόκκινο ζουνάρι μὲ μιὰ σκιάθα) ⁴³ καὶ τὸν ἐφοδίασα καὶ μ' ἕνα περίστροφο. Στὸ μεταξὺ εἰδοποιήθηκαν ὅλες οἱ ἁμαξες νὰ περνοῦν συχνὰ ἔξω ἀπὸ τὸ Βουλγαρικό προξενεῖο. Τῇ στιγμῇ ποὺ βγῆκε ἀπὸ τὴν πόρτα τοῦ προξενείου ὁ Βούλγαρος πρόξενος, ὁ Χριστοδούλου τοῦ φύτεψε τὶς ἔξ σφαῖρες. Κι ἀμέσως μπήκαμε σὲ μιὰ ἀπὸ τὶς ἁμαξες ποὺ περνοῦσαν κι ἤρθαμε στὴν Ἀγ. Παρασκευή. Τὸ θράδυ δὲ φτάσαμε στὰ Βασιλικά κι ἀναλάβαμε τὴν ὑπηρεσία μας στὸ σῶμα».

Διατηροῦσε ἀποθήκη ὅπλων, ποὺ δὲν ἤξεραν παρὰ μόνον τ' ἀδέλφια του Χρήστος καὶ Δημήτρης καὶ ποὺ τὰ ἔπαιρνε ἀπὸ τὸ προξενεῖο, τὰ πῆγαινε στὸ ξενοδοχεῖο τοῦ Καραφέγκα κι ἀπ' ἐκεῖ στὰ Βασιλικά. Ἡ τὰ ἔπαιρνε ἀπὸ τὴ θάλασσα, ἀπέναντι ἀπὸ τὸ Ρωσικὸ Μετόχι, τὰ μετέφερε στὴν Κρήνη τῆς Χαλκιδικῆς κι ἀπ' ἐκεῖ στὰ Βασιλικά. Ἀπὸ τὰ Βασιλικά πάλι στὰ Σερβικά μνήματα, ὅπου ἔρχονταν τὰ ἀμάξια καὶ τὰ μετέφεραν στὴ Θεσσαλονίκη.

Ἦταν σύνδεσμος τοῦ Γεν. Προξενείου τῆς Θεσσαλονίκης μὲ τὰ διάφορα ἀνταρτικὰ σώματα, ποὺ τὰ τροφοδοτοῦσε καὶ τὰ ἐφοδίαζε μὲ ὅπλα.

Ἔσωσε πολλές φορές, ὅπως στὴν καταστροφὴ τοῦ Καπετάν Νταφώτη στὸ Μοναστήρι τῆς Ἀγ. Ἀναστασίας, πολλοὺς τραυματίες Ἕλληνες ἀντάρτες, μεταφέροντάς τους, μὲ κίνδυνο τῆς ζωῆς του στὸ σπίτι του στὰ Βασιλικά, ὅπου τοὺς πρόσφερε τὶς πρώτες βοήθειες κι ἀπ' ἐκεῖ, ὅταν γίνονταν κάπως καλά, τοὺς μετέφερε στὴ Θεσσαλονίκη.

Γενικά, μπορούμε νὰ ποῦμε, πρόσφερε πολλαπλὲς καὶ πολύτιμες ὑπηρεσίες στὸν Μακεδονικὸ ἀγώνα. Πέθανε στὶς 7 Μαΐου τοῦ 1971.

43. Ψάθινο χωριάτικο καπέλο.

II. ΤΑ ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ ΤΟΥ 1912

1. ΣΥΝΟΙΚΙΣΜΟΙ ΠΟΥ ΑΠΟΣΠΑΣΘΗΚΑΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΠΕΤΕΛΕΣΑΝ ΞΕΧΩΡΙΣΤΕΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ

Τὰ Βασιλικά ἀναγνωρίσθηκαν ὡς Κοινότητα μετὰ τὸ Β.Δ. τῆς 28.6.1918 (ΦΕΚ Α' 152/1918). Στὴν Κοινότητα Βασιλικῶν ὑπάγονταν τότε καὶ οἱ παρακάτω οἰκισμοὶ καὶ συνοικισμοί: Πισώνα, Γεδικλῆ, Τροχανλῆ, Λουτρὰ Σέδες, Ματζάρηδες, Σουρωτή, Ἀγ. Παρασκευή, Ταγαρτζήδες, Χασαπλῆ, Δοδαντζῆ, Γαλαρινὸς καὶ Μονὴ Ἀγ. Ἀναστασίας.

Οἱ παραπάνω συνοικισμοὶ ποὺ κατοικήθηκαν ἀπὸ πρόσφυγες ἀπὸ τὴ Μ. Ἀσία, τὴ Θράκη καὶ τὴ Βουλγαρία, ἀποσπάσθηκαν ἀργότερα ἀπὸ τὴ Κοινότητα Βασιλικῶν καὶ ἀποτέλεσαν ξεχωριστὲς κοινότητες.

Ἀποσπασεῖς: Οἱ συνοικισμοὶ Ἀγ. Παρασκευή, Δοδαντζῆ, Γαλαρινὸς καὶ Μονὴ Ἀγ. Ἀναστασίας μετὰ τὸ νόμο 3226 τῆς 30.8.1924 (ΦΕΚ Α' 212/1924) ἀποσπάσθηκαν ἀπὸ τὸ νομὸ Θεσσαλονίκης καὶ προσαρτήθηκαν στὸ νομὸ Χαλκιδικῆς.

Προσαρτήσεῖς: Στὰ 1925 ὁ συνοικισμὸς Ἀγ. Παρασκευή μετὰ τὸ Ν.Δ. τῆς 13.8.1925 (ΦΕΚ Α' 261/1926) καὶ τὸ Δ. τῆς 17.11.1925 (ΦΕΚ Α' 364/1925) ἀποσπάσθηκε ἀπὸ τὸ νομὸ Χαλκιδικῆς καὶ ξαναπροσαρτήθηκε στὸ νομὸ Θεσ) νίκης καὶ στὴ Κοινότητα Βασιλικῶν. Ἀπὸ τοὺς παραπάνω συνοικισμοὺς ἀναγνωρίσθηκαν καὶ ἀποτέλεσαν ἰδιαιτέρη Κοινότητα:

α) Ὁ συνοικισμὸς Ματζάρηδες μετὰ τὸ Δ) γμα τῆς 6.2.1925 (ΦΕΚ Α' 42/1925).

β) Ὁ συνοικισμὸς Ἀγ. Παρασκευή μετὰ τὸ Δ) γμα τῆς 26.11.1929 (ΦΕΚ Α' 424/1929).

γ) Ὁ συνοικισμὸς Σουρωτή μετὰ τὸ Β. Δ) γμα τῆς 30.6.1947 (ΦΕΚ Α' 202/1947).

Μετονομασίε: Οἱ συνοικισμοὶ Τροχανλῆ καὶ Ταγαρτζήδες μετονομάσθηκαν ὁ μὲν πρῶτος σὲ «Λακκιά» ὁ δὲ δεύτερος σὲ «Ταγαράδες» μετὰ τὸ Δ. τῆς 20.8.1927. (ΦΕΚ Α' 179/1927). Οἱ συνοικισμοὶ Λουτρὰ Σέδες καὶ Γεδικλῆ μετονομάσθηκαν τὰ μὲν πρῶτα σὲ «Λουτρὰ Θέρμης», ὁ δὲ δεύτερος σὲ «Κάτω Περιστερὰ» μετὰ τὸ Δ. τῆς 12.3.1928 (ΦΕΚ Α' 81/1928)⁴⁴.

44. Ἑθνικὴ Στατιστικὴ ὑπηρεσία.

2. ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΚΑΤΑ ΑΠΟΓΡΑΦΕΣ

	1920	1928	1940	1951	1961	1971
Βασιλικά	2.280	2.426	2.783	2.998	3.303	2.799
Άγ. Παρασκευή	180	643	—	—	—	—
Γαλαρινός	110	—	—	—	—	—
Δοθαντζή	24					
Λουτρά Σέδες (Θέρμης)	11			2		
Ματζάρηδες	132					
Πισώνα	41	15				
Σουρωτή	149	307	360			
Ταγαρτζήδες	161	478				
Τραχανλή (Λακκιά)	101	149	271	267		
Χαναπλή	96	49				
Ματόχ. Άγ. Τριάδος	15					
Μονή Άγ. Αναστασίας	60					
Γεδικλή (Κ. Περιστερά)		31				

Διοικητικές μεταβολές — Παρατηρήσεις:

Ο συνοικισμός Ταγαράδες κατά την απογραφή του 1940 απογράφηκε στην Κοινότητα της Άγ. Παρασκευής, αν και δεν φαίνεται από πουθενά ότι βγήκε Β. Δ) γμα αποσπάσεώς του.

3. ΤΑ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΟΣ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ 1961

Α. ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ 3.331 ⁴⁵ ΚΑΙ ΜΕΛΗ ΝΟΙΚΟΚΤΡΙΩΝ ΚΑΤΑ ΗΛΙΚΙΑ ⁴⁶

	Σύνολον	0—4 ετών	5—14 ετών	15—44 ετών	45—64 ετών	65 και άνω ετών	Σύνολον	Μέλη νοικοκυριών ηλικίας 10 ετών και άνω			Οικονομικώς ενεργοί			
								Έγγαμοι	Άγράμματοι και μη έχοντες παιδείαν		Σύνολον	Άσχαλ. νεφώνταν κτηνοτρό. διάση φησαν άλιειαν	Κατοικοῦντες εἰς άλλ. Δήμους καὶ Κοινότη. κατά τὸ τέλος τοῦ 1955	Οἰκονομικῶς μὴ ενεργοί
									10—44 ετών	45 και άνω				
Άρρ.	1.615	135	290	296	365	179	1.379	758	41	122	1.103	703	55	273
Θηλ.	1.638	112	251	762	336	173	1.413	778	52	250	482	338	19	931
Σύνολ.	3.303	247	545	1.458	701	352	2.792	1.536	93	372	1.585	1.041	74	1.204

45. Στον παραπάνω αριθμό περιλαμβάνονται και ο Συνοικισμός Λακκιάς και τα Λουτρά Σέδες.

46. Έθνική Στατιστική υπηρεσία.

**Β. ΝΟΙΚΟΚΤΡΙΑ ΚΑΤΑ ΣΤΗΝΘΗΚΕΣ ΣΤΕΓΑΣΕΩΣ ΚΑΙ ΝΟΙΚΟΚΤΡΙΑ
ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΟΙΚΟΤΕΧΝΙΑ**

Συνολικός αριθμός νοικοκυριών	Νοικοκυριά που μένουν σε κανονική κατοικία		Νοικοκυριά που μένουν σε όχι κανονικές κατοικίες	Νοικοκυριά που μένουν σε κανονικές κατοικίες			Πού έχουν μαγειρείο	Πού δεν έχουν			Νοικοκυριά που παύουν πόσιμο νερό από ποτάμι, ρυάκι, λίμνη, στέγνα ή βιτίο	Νοικοκυριά που έχουν οικόπεδα
	Σύνολον	Συστεγασμένα		Πού έχουν κατά δωμάτιο άτομα				Λουτρό	Ηλεκτρικό φως	Αποχωρητήρια		
				2 και άνω	3 και άνω	4 και άνω						
800	790	113	10	345	148	54	245	789	351	39	—	22

4. Η ΓΕΩΡΓΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ⁴⁷

Ἡ ἐδαφικὴ ἔκταση τῆς κοινότητος Βασιλικῶν ἀνέρχεται σήμερα σὲ 65.360 στρέμματα. Ἀπ' αὐτὰ τὰ 42.360 καλύπτουν καλλιεργήσιμη ἔκταση ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὰ 17.028 εἶναι ποτιστικά, τὰ δὲ ὑπόλοιπα 23.000 στρέμματα εἶναι μὴ καλλιεργήσιμα δηλ. βοσκότοποι, κοινόχρηστοι χώροι, ρεῦματα κλπ.

**α. ΕΚΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΓΕΩΡΓΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΑΤΑ ΤΟ 1971
ΑΡΟΤΡΙΑΙΕΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ**

	Στρέμματα	Συνολικὴ παραγωγή
Σιτάρι μαλακὸ	10.000	2.500.000 κιλά
Σιτάρι σκληρὸ	5.000	1.150.000 »
Κριθάρι	4.500	800.000 »
Βρώμη	500	100.000 »
Καλαμπόκι	1.400	560.000 »
Φασόλια	200	40.000 »
Κουκιὰ	50	10.000 »
Μπιζέλια	50	2.500 »
Βαμβάκι ποτιστικὸ	200	60.000 »
Βαμβάκι ξερικὸ	200	20.000 »
Κολοκύθια (γιά τὸ σπόρο)	800	40.000 »
Κουκιὰ κτηνοτροφικὰ	100	20.000 »
Κριθάρι (γιά σανὸ)	500	250.000 »
Βρώμη (γιά σανὸ)	200	100.000 »
Βίκος (γιά σανὸ)	500	200.000 »
Μπιζέλια (γιά σανὸ)	50	15.000 »
Μηδική	2.000	3.500.000 »
Καλαμπόκι χλωρὸ	150	75.000 »
Καρπούζια	10	10.000 »
Κριθάρι τρυφερὸ	700	
Βρώμη χλωρή	100	
Βίκος	100	
Σύνολον	26.810	Ἐξ αὐτῶν τὰ 4.560 ποτιστικά.

⁴⁷. Ἀρχεῖα τῆς Κοινότητος Βασιλικῶν.

ΚΗΠΕΥΤΙΚΗ ΓΗ

Κήποι, περιβόλια, δενδρώνες, χωράφια	6.000 στρέμ.
Φυτώρια	300 »
Ήλθόκηποι	70 »
Θερμοκήπια	100 »
Σύνολον	6.470 »
Ποτιστικά	6.470 »

ΛΑΧΑΝΟΚΟΜΙΚΑ ΕΙΔΗ

	Στρέμματα	Συνολική παραγωγή
Κραμβολάχανα ή μάπες	1.000	2.000.000 κιλά
Κουνουπίδια	100	50.000 »
Σπανάκι	4.000	6.000.000 »
Πράσσα	300	600.000 »
Κρεμμύδια χλωρά	150	150.000 »
» ξερά	150	60.000 »
Σέλινα	100	40.000 »
Σκόρδα χλωρά	25	12.000 »
» ξερά	20	7.000 »
Μπιζέλια χλωρά	300	200.000 »
Άρακας	200	100.000 »
Κουκιά χλωρά	400	300.000 »
Παντζάρια	10	3.000 »
Μαρούλια - σαλάτες	10	820.000 »
Ήντιδια	20	20.000 »
Ντομάτες	2.000	6.000.000 »
Φασουλάνια χλωρά	1.000	800.000 »
Μπάμες	3	1.000 »
Κολοκυθάκια	3.000	9.000.000 »
Ήγγούρια	150	1.200.000 »
Μελιτζάνες	300	600.000 »
Πιπεριές	50	50.000 »
Σύνολον	13.288	28.013.000 »

ΔΕΝΔΡΩΔΕΙΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ

	μέχρι 1 έτους	παραγωγικές	κιλά
Ἀχλαδιές	300	1000	30.000
Μηλιές	180	800	30.000
Βερυκοκιές	200	1200	20.000
Ροδακινιές	—	500	5.000
Κερασιές	—	800	1.800
Βυσινιές	—	130	3.200
Συκιές	—	2500	15.000
Ἀμυγδαλιές	—	60	1.000
Καρυδιές	—	60	6.000
Ἐλαιόδενδρα	500	3500	1.000
» ἐλαιῶν δι' ἐλαιοπ.	500	4000	10.000
Μουριές	—	2000	20.000

Συνολικὴ ἔκταση 1712 στρέμ. Ἀπ' αὐτὰ ποτίσθησαν 1000 στρέμ.

ΣΤΥΓΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ ΚΑΝΟΝΙΚΩΝ ΔΕΝΔΡΩΝ

Μὲ φυτὰ τῶν ἀροτριαίων καλλιιεργειῶν (σιτάρι, κριθάρι, βαμβάκια) στρέμ. 1600.

Μὲ φυτὰ τῶν λαχανοκομικῶν εἰδῶν (λάχανα, κουνουπίδια κλπ.) στρ. 100.

ΑΜΠΕΛΙΑ — ΣΤΑΦΙΔΑΜΠΕΛΑ

Ἀμπέλια γιὰ κρασί	στρέμ. 450	κιλά 220.000
» ἐπιτραπέζια	» 50	» 5.000
Σύνολον ἐκτάσεων	500	
Ποτίσθησαν τὰ 30 στρέμματα.		

ΓΕΩΡΓΙΚΑ ΜΗΧΑΝΗΜΑΤΑ

Τρακτέρ 48 (ἐξ αὐτῶν τὰ 10 εἶναι κάτω τῶν 12 ἵππων)	
Θερίζαλωνιστικὲς μηχανές (κομπίνες)	4
Ἀπλὲς χορτοσυλλεκτικὲς μηχανές	7
Ἐκκοκκιστικὲς μηχανές ἀραβοσίτου	1
Ἀντλίες μηχανοκίνητες	200
Ἀντλίες ἡλεκτροκίνητες	200
Συγκροτήματα τεχνικῆς βροχῆς	40
Σπαρτικὲς μηχανές σιταριοῦ	10
Σπαρτικὲς μηχανές βαμβάκιοῦ, ἀραβοσίτου καὶ φασολιῶν	150
Σιτοδιαλογεῖς	3
Μηχανοκίνητοι ψεκαστήρες καὶ θειαυστήρες	50

5. ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ ⁴⁸

α. ΑΡΙΘΜΟΣ ΥΠΑΡΧΟΝΤΩΝ ΖΩΩΝ ΚΑΘΕ ΗΛΙΚΙΑΣ

Ήλογα άρσενικά	140	Πουλάρια άλόγων	3
» θηλυκά	90	» γαϊδουριών	15
Μουάρια	23	Μοσχάρια	1.100
Γαϊδούρια άρσ.	40	Γουρουνόπουλα	1.000
» θηλ.	45	Πρόβατα οικόσιτα	85
Ήγελάδες άρσ. άβελτίωτες	50	» κοπαδιάρικα	3.755
» θηλ. άβελτίωτες	200	Κατσίκες οικόσιτες	800
» άρσ. βελτιωμ.	350	» κοπαδιάρικες	1.000
» θηλ. βελτιωμ.	800	» νομαδικές	4.350
» άρσ. ξεν. καθαρ.	50	Ήρνιά	3.100
» θηλ. ξεν. καθαρ.	200	Κατσίκια	4.100
Γουρούνια άναπαρ.	120	Ήρνιθες έγχώριες	5.000
» κρεατοπαραγ.	700	» ξενικές	20.000

β. ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΩΝ ΠΡΟ-Ι-ΟΝΤΩΝ

Ήγελάδες έγχώριες άβελτίωτες	90.000	κιλά
» » βελτιωμένες	1.115.000	»
» ξενικές	408.000	»
Πρόβατα οικόσιτα	10.500	»
» κοπαδιάρικα	270.000	»
Κατσίκες οικόσιτες	300.000	»
» κοπαδιάρικες	160.000	»
» νομαδικές	340.000	»
Ήρνιά κάτω του έτους	15.600	»
Κατσίκια κάτω του έτους	14.000	»
Μοσχάρια κάτω του έτους	400.000	»
» 1 - 2 έτων	125.000	»
Γουρουνόπουλα μέχρι 6 μηνών	40.000	»
Ζυγούρια και πρόβατα	2.400	»
Βιτούλια και κατσίκες	9.000	»
Δαμάλια και βόδια	7.500	»
Γουρούνια	15.000	»
Λίπος χοιρινό	1.000	»
Μαλλιά προβάτων	3.600	»
Τρίχες κατσικιών	2.000	»
Δέρματα νωπά μικρών ζώων	7.150	τεμ.
Δέρματα νωπά μεγάλων ζώων	1.150	»
Γεννοῦσες ὀρνιθες	15.000	αὔγά 2.250.000

48. Ήρχεΐα Κοινότητος Βασιλικῶν 1971.

6. Ο ΓΕΩΡΓΙΚΟΣ ΠΙΣΤΩΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ

Ο Γ. Π. Συν) σμός Βασιλικών είναι από τους αρχαιότερους. Ίδρύθηκε στα 1917 με την υπ' αριθ. 1498/της 21.2.1917 απόφαση του Υπουργ. Γεωργίας. Ο παραπάνω Συν) σμός μέχρι το 1932 υπαγόταν στην «Ένωση Γεωργικών Συνεταιρισμών Θεσ) νίκης». Τη χρονιά όμως αυτή διαλύθηκε, η μάλλον συγχωνεύτηκε ή Ένωση με την Όμοσπονδία Γεωργικών Συν) σμών Θεσ) νίκης και φυσικά και ο Συν) σμός.

Έκτος από τον παραπάνω, τον Α' Π. Συν) σμό, υπήρχε και Β' Πιστωτικός Συν) σμός, που ιδρύθηκε στα 1929 και που συγχωνεύτηκε με τον Α' στα 1958. Έτσι οι δύο μαζί αποτέλεσαν τον ένα και μόνον Πιστωτικό Συν) σμό με την παραπάνω επωνυμία.

Στην αρχή ή δραστηριότητα των Συν) σμών περιοριζόταν στη λήψη μόνον δανείων, πρώτα από την Έθνική Τράπεζα της Ελλάδος και μετά από την Αγροτική.

Σήμερα όμως ή δραστηριότητα του Γ. Π. Συν) σμού Βασιλικών επεκτάθηκε και στην ίδρυση Πρατηρίου ειδών διατροφής και στη διαχείριση αποθηκευτικού κέντρου λιπασμάτων για λογαριασμό της ΑΤΕ.

Ακόμα ανάλαβε και εκτελεί τη μεταφορά στη Θεσ) νίκη για λογαριασμό των μελών του, των κηπευτικών προϊόντων της περιοχής.

Στα 1927 ιδρύθηκε και ο Γεωργικός Συν) σμός πωλήσεως καπνού, που γράφτηκε κι αυτός στη δύναμη της Όμοσπονδίας Γεωργ. Συν) σμών Θεσσαλονίκης την 1 Οκτωβρίου του 1945.

Ο Γεωργικός Πιστωτικός Συν) σμός έχει σήμερα 390 μέλη, με Πρόεδρο τον Γεώργιο Βαμβακούδη και πήρε δάνεια από την Α.Τ.Ε για λογαριασμό των μελών του μέσα στο 1971 δραχ. 3.166.575, που με τα υπόλοιπα της 31.12.1970 δραχ. 2.681.804 φτάνουν στο ποσό των 5.748.379 δραχ.⁴⁹

7. ΟΙ ΑΠΟΘΗΚΕΣ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΕΩΣ ΣΙΤΗΡΩΝ ΤΗΣ Α.Τ.Ε. ΚΑΙ ΤΗΣ Ο.Γ.Σ.Θ.

Οι αποθήκες συγκεντρώσεως σιτηρών της Α.Τ.Ε. έγιναν στα 1932. Αρχικά επρόκειτο να γίνουν στη Γεωργική Σχολή.

Με ενέργειες όμως τότε του Γραμματέα του Γεωργικού Πιστωτικού Συνεταιρισμού Βασιλικών Αχιλλέα Βαμβακούδη, του Προέδρου του Δ. Συμβουλίου αυτού Αποστόλου Καραμήτρη, και του Προϊσταμένου του Έποπτικού Συμβουλίου Νικολάου Σιμώνη και όλων των μελών και των δύο Συμβουλίων στον τότε Υπουργό Δημήτριο Δίγκα, οι αποθήκες αντί να γίνουν στη Γεωργική

49. Αρχικά Γ. Π. Σ) σμού Βασιλικών και Ο.Γ.Σ.Θ.

Σχολή, τελικά έγιναν στα Βασιλικά. Με την ίδρυση των αποθηκών καθιερώθηκαν τα Βασιλικά και ως κέντρο συγκεντρώσεως σιτηρών.

Αργότερα, και συγκεκριμένα στα 1958, ολοκληρώθηκαν και οι αποθήκες της Όμοσπονδίας Γεωργικών Συν) σμών Θεσσαλονίκης.

8. Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

α. Η ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Τα Βασιλικά και πριν την επανάσταση του 1821 διατηρούσαν Ἀστική Σχολή, αλλά και μετά την επανάσταση συντηροῦσαν σχολεία στὸν περίβολο τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀγίου Γεωργίου. Ἡ διδασκαλία γινόταν στὸ νάρθηκα τῆς Ἐκκλησίας. «Ἐνθυμούμαι, ἔλεγε ὁ γερο - Δημήτρης Κλημασδᾶς, ὅταν ἤμουν παιδάκι, μαζευόμασταν στὸ νάρθηκα τῆς Ἐκκλησίας κι ἐκεῖ ὁ δάσκαλος μᾶς διάβαζε στὸν καθένα τὸ μάθημά μας, ἀφοῦ πρῶτα μᾶς τὸ διάβαζαν οἱ μεγαλύτεροι. Τὸ μάθημα γινόταν ἀπὸ τὴ φυλλάδα, ἡ ὁποία στὴν ἀρχὴ εἶχε τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα, κεφαλαῖα καὶ μικρά, ὕστερα, ἀπλὲς συλλαβές, διφθόγγους, κατόπιν προσευχές κλπ. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴ φυλλάδα ὑπῆρχε καὶ τὸ ὀκτωήχι, ὁ Ἀπόστολος, ἡ Παρακλητικὴ, τὰ Μηναῖα καὶ τελευταῖα τὸ Εὐαγγέλιο καὶ τὰ ἄλλα ἐκκλησιαστικὰ βιβλία».

Πρῶτος δάσκαλος ἀναφέρεται ἓνας θεολόγος ποὺ λεγόταν Ἀθανάσιος. Ἐκεῖνοι ποὺ μάθαιναν νὰ γράφουν καὶ νὰ διαβάζουν, ὕστερα ἀπὸ ὑπόδειξη τῶν Ἐπιτρόπων τῆς Ἐκκλησίας χειροτονοῦνταν ἀναγνώστες καὶ «οἱ καλύτεροι καὶ χρηστότεροι» ἀπ' αὐτοὺς διᾶκοι καὶ παπάδες.

Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἀναγνώστες κράτησαν γιὰ ἐπίθετό τους (ἐπώνυμο) τὸ ἐπίθετο τοῦ «Ἀναγνώστου» ἢ τὸ ἐπίθετο «Ἀναγνωστούδης».

Ὑστερα ἀπὸ τὸ 1860 καὶ μέχρι τὸ 1814 τὸ μάθημα γινόταν σὲ ἰδιαίτερα δωμάτια ποὺ κτίσθηκαν στὸν περίβολο τῆς Ἐκκλησίας.

Ἀπὸ τὸ 1865 ὅμως τὸ σχολεῖο συστηματοποιήθηκε, γιὰτὶ εἶχε πιά δασκάλους καὶ ὄχι παπάδες.

Στὰ 1880 ἀποφασίσθηκε νὰ ἰδρυθῇ νηπιαγωγεῖο γιὰ τὰ μικρὰ παιδιά τῶν 7 χρόνων. Στὰ 1913 πάλι σκέφτηκαν νὰ κάνουν καινούριο διδασκτῆριο. Τὴν πρωτοβουλία τὴν πῆρε ὁ ἀείμνηστος Μητροπολίτης Κασσανδρείας Εἰρηναῖος, ἡ δὲ «Ἐπιτροπὴ ἀνεγέρσεως» ἐγίνε ἀπὸ τὸν ἴδιο, ἀπὸ τὸν τότε πρόεδρο τῆς Κοινότητος Δημήτριο Χ' Γεωργίου, τὸν Ἀριστείδη Α. Σαραφιανό, τὸν Γεώργιο Κουργιάζου καὶ τὸ Βασίλειο Παρούση.

Τὸ σχέδιο τοῦ καινούργιου διδασκτῆριου τὸ ἔκαμε ὁ μηχανικὸς Ξενοφῶν Παιονίδης ἀπὸ τὴ Κασσάνδρα τῆς Χαλκιδικῆς. Θεμελιώθηκε τὴν Κυριακὴ τῆς Ὁρθοδοξίας τοῦ 1914 καὶ τελείωσε τὴν Κυριακὴ πάλι τῆς Ὁρθοδοξίας τῆς ἐπομένης χρονιάς, στίς 12 Μαρτίου τοῦ 1915. Τὴ μέρα αὐτὴ ἐγιναν τὰ ἐγκαίνια καὶ ἀπὸ τὴν ἐπομένη κιόλας μέρα στεγάσθηκε τὸ σχολεῖο.



Εἰκ. 4. Τὸ ἑθνικοὺν Δημ. Σχολεῖον.



Εἰκ. 5. Ἀπὸ τὰ ἑγκαίνια τοῦ Δημ. Σχολείου Βασιλικῶν στὴς 12 Μαγρίου 1915.

Στά ἐγκαίνια παρευρέθηκαν ὁ ἀείμνηστος Μητροπολίτης Κασσανδρείας Εἰρηναῖος, ὁ μηχανικὸς Ξενοφῶν Παιονίδης, ὁ τότε Νομάρχης Θεσσαλονίκης Ἀργυρόπουλος, οἱ κοινοτικές καὶ ἀστυνομικὲς ἀρχὲς τῶν Βασιλικῶν καὶ ὅλοι οἱ κάτοικοι.

Γιὰ νὰ γίνη τὸ καινούργιο διδακτήριον ξοδεύτηκαν 1207 χρυσὲς τουρκικὲς λίρες, χωριστὰ ἀπὸ τὴν προσωπικὴ ἐργασία ποὺ πρόσφεραν οἱ κάτοικοι τῶν Βασιλικῶν καὶ τὶς προσφορὲς τοὺς σὲ πέτρες, ἄμμο, ἀσδέστη κλπ.

Ἀξιζεῖ νὰ σημειωθῇ ἐδῶ ὅτι τὴν πρώτη ζύμη γιὰ τὸ κτίσιμό του, τὴν ἔβαλε ἡ Φιλόπτωχος Ἀδελφότης Βασιλικῶν «ἡ Θεοτόκος», ποὺ λειτουργοῦσε ἀπὸ τὸ 1888, βοηθώντας τοὺς πτωχοὺς τῶν Βασιλικῶν, προσφέροντας ὅλο τὸ ἀπόθεμά της σὲ χρῆμα, ποὺ ἦταν τότε 112 χρυσὲς λίρες καὶ 2 μετζίτια. Ἡ φιλόπτωχος ἀδελφότης τῶν Βασιλικῶν «ἡ Θεοτόκος» ἀντικαταστάθηκε ἀπὸ τὸ 1964 ἀπὸ τὴν Ὁρθόδοξον Χριστιανικὴν Ἀδελφότητα Ἑλληνίδων «Ἡ Μέριμνα».

Ἡ ἀνέγερση ἐνὸς τόσο μεγάλου διδακτηρίου γιὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἦταν σωστὸ κατόρθωμα. Φτάνει νὰ λεχθῇ ὅτι ὁ Μητροπολίτης Εἰρηναῖος ἐρχόταν πολλὰς Κυριακὰς στὰ Βασιλικά καὶ ἐπιστατοῦσε προσωπικὰ παροτρύνοντας καὶ ἐνθαρρύνοντας τοὺς κατοίκους. Πρόσφερε πολλὰς φορὲς χρήματα ἀπὸ τὸ ἀτομικὸ του ταμεῖο. Μὰ καὶ ἡ προθυμία καὶ ὁ ἐνθουσιασμός τῶν κατοίκων ἦταν μεγάλος.

Τὸ Α' Δημοτικὸ Σχολεῖο Βασιλικῶν.

Τὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο Βασιλικῶν μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση ἰδρύθηκε τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1918. Ἀπὸ τότε διορίστηκαν καὶ οἱ πρῶτοι δημόσιοι (κρατικοί) διδάσκαλοι, γιατί μέχρι τότε οἱ διδάσκαλοι ἦταν κοινοτικοί.

Στὰ 1938 - 39 ὁ ὑποφαινόμενος τοποθετήθηκε στὰ Βασιλικά ὡς διδάσκαλος, μετὰ τὴ βοήθεια τῆς κοινότητος καὶ ἰδιαίτερα τοῦ προέδρου τῆς κ. Χαράλ. Κοσμᾶ. Ὁλος ὁ χώρος ποὺ εἶναι μπροστὰ στὸ σχολεῖο, ἔγινε σχολικὸς κήπος. Τὴ μεθεπομένη κίβλας χρονιά, καταστράφηκε ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς, ποὺ ἐγκαταστάθηκαν στὰ Βασιλικά.

Οἱ διδάσκαλοι ποὺ ἐργάστηκαν καὶ ὡς διευθυντὲς στὸ Δημ. Σχολεῖο Βασιλικῶν εἶναι οἱ παρακάτω ⁵⁰:

Νικόλαος Τσολάκης ἀπὸ τὰ Βασιλικά, ἀπὸ τὸ 1885 μέχρι τὸ 1912.

Ἰωάννης Ἀναστασίου ἀπὸ τὸ Βελβεντὸ τῆς Δ. Μακεδονίας ἀπὸ τὸ 1894 - 1896.

Παναγιώτης Γ. Παναγιωτάκης ἀπὸ τὰ Βασιλικά, ἀπὸ τὸ 1896 ἕως τὸ 1901.

50. Ἀρχεῖα Δημ. Σχολείου Βασιλικῶν καὶ Ἐπιθεωρήσεως Δημ. Σχολείων Α' περιφ. Θεσ/νίκης.

Θεόδωρος Καρακώττας από τὰ Βασιλικά, από τὸ 1898 ἕως τὸ 1923.

Ἀλέξανδρος Γεροθανάσης από τὰ Βασιλικά, από τὸ 1902 ἕως τὸ 1934.

Ἰωάννης Μαλακούδης από τὰ Βασιλικά, από τὸ 1912 ἕως τὸ 1938.

Πασχάλης Μητρούλης από τὰ Βασιλικά, από τὸ 1926 ἕως τὸ 1957.

Ἑλένη Σταυρίδου από τὴ Μ. Ἀσία, από τὸ 1932 ἕως τὸ 1945.

Δημήτριος Τσιότρας από τὴν Παλαιόχωρα Χαλκιδικῆς, από τὸ 1946 ἕως τὸ 1961.

Πολύδωρος Μαρωνίδης από τὴ Χαραυγὴ Ἑορδαίας, από τὸ 1961 ἕως τὸ 1970.

Δημήτριος Μωυσίδης από τὸ Κιλκίς, από τὸ 1969 ἕως τὸ 1970.

Βασίλειος Μαλαματάς, από τὴν Περίστερά, από τὸ 1971.

Τὸ Β' Δημοτικὸ Σχολεῖο Βασιλικῶν

Στὸ 1952 μὲ τὸ Β.Δ. τῆς 24.5.52 (ΦΕΚ 139/27.5.52) ἰδρύθηκε καὶ τὸ Β' 2/ξιο Δημοτικὸ Σχολεῖο Βασιλικῶν. Τὸ Β' Δημοτικὸ Σχολεῖο λειτούργησε μέχρι τὸ 1970, ὁπότε μὲ τὴν ὑπ' ἀριθ. 119467/9.9.70 κοινὴ ἀπόφαση τῶν Ὑπουργῶν Παιδείας καὶ Οἰκονομικῶν (ΦΕΚ 676/26.9.70) συγχωνεύτηκε μὲ τὸ πρῶτο σὲ ἓνα μὲ τὴν ἐπωνυμία «8) θέσιο Δημοτικὸ Σχολεῖο Βασιλικῶν». Μὲ τὴν ἴδια ἀπόφαση ὑποβιβάστηκε σὲ 7) θέσιο καὶ ὡς 7) θέσιο λειτουργεῖ μέχρι σήμερα.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΤΟΥ Α' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΚΑΤΑ ΣΧΟΛΙΚΕΣ ΧΡΟΝΙΕΣ

1915 - 16	160 + 147 = 307	1939 - 40	196 + 174 = 370
1916 - 17	175 + 154 = 329	1940 - 41	220 + 187 = 407
1917 - 18	187 + 152 = 340	1941 - 42	135 + 134 = 269
1918 - 19	185 + 158 = 343	1942 - 43	135 + 129 = 264
1919 - 20	192 + 154 = 346	1943 - 44	164 + 143 = 307
1920 - 21	196 + 139 = 335	1945	191 + 164 = 355
1921 - 22	108 + 123 = 303	1945 - 46	207 + 192 = 399
1922 - 23	186 + 130 = 316	1946 - 47	227 + 197 = 424
1923 - 24	179 + 144 = 323	1947 - 48	238 + 199 = 437
1924 - 25	168 + 138 = 306	1948 - 49	248 + 200 = 448
1925 - 26	170 + 149 = 319	1949 - 50	265 + 192 = 457
1926 - 27	169 + 154 = 323	1950 - 51	242 + 184 = 426
1927 - 28	181 + 164 = 345	1951 - 52	213 + 179 = 392
1928 - 29	171 + 158 = 329	1952 - 53	135 + 124 = 259
1929 - 30	178 + 166 = 344	1953 - 54	138 - 127 = 265
1930 - 31	192 + 162 = 354	1954 - 55	132 + 134 = 266
1931 - 32	191 + 160 = 351	1955 - 56	123 + 128 = 251

1932 - 33	191 + 156 = 347	1956 - 57	112 + 133 = 245
1933 - 34	185 + 152 = 337	1957 - 58	109 + 115 = 224
1934 - 35	190 + 164 = 354	1958 - 59	101 + 108 = 209
1935 - 36	187 + 180 = 367	1959 - 60	102 + 94 = 166
1936 - 37	187 + 185 = 372	1960 - 61	190
1937 - 38	190 + 183 = 373	1961 - 62	101 + 88 = 189
1938 - 39	202 + 176 = 378	1962 - 63	106 + 86 = 192
1963 - 64	109 + 72 = 181	1967 - 68	109 + 71 = 184
1964 - 65	112 + 75 = 187	1968 - 69	108 + 78 = 186
1965 - 66	110 + 71 = 181	1969 - 70	100 + 83 = 183
1966 - 67	109 + 71 = 180		

ΠΙΝΑΚΑΣ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΤΟΥ Β' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ
ΚΑΤΑ ΣΧΟΛΙΚΕΣ ΧΡΟΝΙΕΣ ⁵¹

1952 - 53	72 + 48 = 120	1961 - 62	63 + 35 = 98
1953 - 54	65 + 61 = 126	1962 - 63	63 + 37 = 100
1954 - 55	63 + 61 = 124	1963 - 64	90
1955 - 56	57 + 60 = 117	1964 - 65	53 + 35 = 88
1956 - 57	49 + 55 = 104	1965 - 66	48 + 37 = 85
1957 - 58	= 96	1966 - 67	45 + 33 = 78
1958 - 59	= 93	1967 + 68	41 + 30 = 71
1959 - 60	= 87	1968 - 69	40 + 26 = 66
1960 - 61	= 99	1969 - 70	40 + 26 = 66

Οἱ σχολικὲς γιορτές.

Στὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας ἡ μόνη γιορτὴ ποὺ γινόταν καὶ ποὺ ἐπιτρεπόταν ἦταν ἡ γιορτὴ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν. Ἡ γιορτὴ αὐτὴ γινόταν μὲ μεγαλοπρέπεια καὶ μεγάλῃ ἐπισημότητα. Τὸ πρῶτ' ὅλοι οἱ μαθητές, μὲ τὴ συνοδεία τῶν δασκάλων, πῆγαιναν στὴν Ἐκκλησίᾳ καὶ μετὰ τὴ λειτουργία ἀκολουθοῦσε ἡ γιορτὴ στὸ σχολεῖο, τὴν ὁποία παρακολουθοῦσε σχεδὸν ὅλο τὸ χωριό. Οἱ μαθητὲς ἀπάγγελαν διάφορα ποιήματα, ἔπαιζαν σκέτς καὶ τραγουδοῦσαν σχολικὰ τραγούδια. Σήμερα δὲ γιορτασμὸς τῆς γιορτῆς περιορίσθηκε στὸν ἐκκλησιασμὸ τῶν μαθητῶν καὶ στὴν ἐκφώνηση τοῦ πανηγυρικοῦ τῆς ἡμέρας.

Στὸ τέλος τῆς σχολικῆς χρονιᾶς γίνονταν οἱ ἐξετάσεις. Οἱ Ἐφοροὶ τοῦ σχολείου καὶ οἱ ἄλλες ἀρχὲς τοῦ χωριοῦ εἶχαν τὸ δικαίωμα νὰ ἐξετάζουν τοὺς μαθητὲς, μπροστὰ σὲ ὅλο τὸν κόσμο, σὲ ὅλα τὰ μαθήματα. Ἐπακολουθοῦσαν πάλι ποιήματα, ἀπαγγελίες καὶ τραγούδια καὶ ἡ γιορτὴ ἔκλεινε μὲ τὴν ἐπίδοση τῶν ἐνδεικτικῶν καὶ τῶν ἀπολυτηρίων.

51. Ἀρχεῖα Δημ. Σχολείου Βασιλικῶν.

Σήμερα οί σχολικές γιορτές έγιναν περισσότερες, γιατί κοντά στη γιορτή τῆς 25 Μαρτίου, πού καθιερώθηκε ἀπὸ τὰ πρῶτα χρόνια τῆς ἀπελευθερώσεως, ἀπὸ τὸ 1945 γίνεται καὶ ἡ γιορτὴ τῆς 28 Ὀκτωβρίου καὶ ἡ γιορτὴ «ἐπὶ τῇ λήξει τῶν μαθημάτων» καὶ μέσα στὸ Μάιο - Ἰούνιο οἱ γυμναστικές ἐπιδείξεις.

β. ΤΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ

Τὸ 1) θέσιο νηπιαγωγεῖο Βασιλικῶν ἱδρύθηκε μὲ τὸ Β.Δ. 1912) 1955 (ΦΕΚ 348/30.1.55) καὶ κατόπιν τοῦ ὑπ' ἀριθ. 8126) 27.1.1956 ἐγγράφου τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας. Στεγάζεται σὲ ὠραῖο οἶκημα, πού ἔχτισαν οἱ κάτοικοι Βασιλικῶν μὲ συνεισφορές των καὶ προσωπικὴ ἐργασία στὴν ἀγλὴ τοῦ Δημ. Σχολείου. Ἔχει σήμερα περὶ τὰ 36 νήπια καὶ διευθύνεται ἀπὸ τὴ νηπιαγωγὸν Δῆμητρα Φανῇ, πού κατὰγεται ἀπὸ τὸν Ταξιάρχην Χαλκιδικῆς καὶ κατοικεῖ τώρα στὴ Θεσσαλονίκη.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΤΩΝ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ ΠΟΥ ΥΠΗΡΕΤΗΣΑΝ ΣΤΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ

1956 - 1957	Αἰκατερίνη Τακᾶ.
1957 - 1962	Ἑλένη Μηνᾶ.
1962 - 1963	Λαμπριανάκη Στυλιανοῦ.
1963 - 1965	Ἀναστασία Καραῖνα.
1965 - 1966	Βασιλικὴ Καραδίτση καὶ Περσεφόνη Ἀνδρεάδου.
1966 - 1967	Ἀλεξάνδρα Καλαῖτζη.
1967 - 1968	Ἀλεξάνδρα Χατζηλέων.
1968 - 1969	Δόμνα Μποζίκη.
1969 - 1971	Ἄννα Ἀλεξίου ⁵² .
1971 - 1972	Χριστίνα Βαγιοπούλου καὶ Δῆμητρα Φανῇ ⁵³ .

ΠΙΝΑΚΑΣ ΤΩΝ ΝΗΠΙΩΝ ΚΑΤΑ ΣΧΟΛΙΚΕΣ ΧΡΟΝΙΕΣ

1956 - 57		1964 - 65	62
1957 - 58	20 + 19 = 41	1965 - 66	47
1958 - 59	24 + 22 = 46	1966 - 67	29 + 16 = 45
1959 - 60	31 + 19 = 50	1967 - 68	19 + 37 = 56
1960 - 61	29 + 25 = 54	1968 - 69	23 + 27 = 50
1961 - 62	26 + 20 = 46	1969 - 70	
1962 - 63	41	1970 - 71	ἔμεινε κλειστό
1963 - 64	49	1971 - 72	16 + 20 = 36 ⁵⁴

52. Ἡ Ἄννα Ἀλεξίου στὸ διάστημα τῶν δύο ἐτῶν ἦταν μὲ ἀναρρωτικὴ ἄδεια καὶ τὸ νηπιαγωγεῖο δὲν λειτουργοῦσε.

53. Ἡ νηπιαγωγὸς Δῆμητρα Φανῇ ἀνέλαβε ὑπηρεσίαν στίς 7.1.1971 καὶ συνεχίζει.

54. Ἀρχεῖα τοῦ Νηπιαγωγείου Βασιλικῶν καὶ τῆς Ἐπιθεωρήσεως Δημ. Σχολείων Α' Περιφ. Θεσσαλονίκης.



Εἰκ. 6. Τὸ Ἰθάκειο Νηπιαγωγεῖο.



Fig. 7. To Iupáto.

γ. Η ΜΕΣΗ ΠΑΙΔΕΙΑ

Τὸ Ἡμιγυμνάσιο Βασιλικῶν

Τὸ ἡμιγυμνάσιο Βασιλικῶν ιδρύθηκε στὰ 1926 καὶ λειτούργησε μόνο τὶς σχολικὲς χρονιᾶς 1926 - 27, 1927 - 28 καὶ τοὺς πρώτες μῆνες τοῦ 1928 - 29.

Τὸ διευθύνον ὁ θεολόγος καθηγητῆς Δημήτριος Τζωαννόπουλος καὶ στεγαζόταν σὲ μιὰ αἴθουσα τοῦ Δημ. Σχολείου Βασιλικῶν.

Τὸ Ἀστικὸ Σχολεῖο Βασιλικῶν

Τὸ Ἀστικὸ Σχολεῖο Βασιλικῶν μετατοπίσθηκε στὰ Βασιλικά ἀπὸ τὸ Δοξάτο τῆς Δράμας στὰ 1942, ὅταν οἱ Βούλγαροι κατέλαβαν τὰ μέρη ἐκεῖνα. Τὴ διεύθυνσὴ τοῦ τὴν ἀνέλαβε ὁ φιλόλογος καθηγητῆς τοῦ Β' Γυμνασίου Θηλέων Θεο) νίκης, μὲ ἀπόσπαση, κ. Νέστ. Μποχώρης ἀπὸ τὰ Βασιλικά.

Στὴν ἀρχὴ λειτούργησε μὲ μιὰ μόνο τάξη καὶ ὁλοκληρώθηκε στὶς τρεῖς τάξεις, τὴν τρίτη χρονιά.

Στὶς 10.1.1946 ἀνέλαβε τὴ δ) ση τοῦ Ἀστικοῦ Σχολείου Βασιλικῶν ὁ γεωπόνος καθηγητῆς Νικ. Γκιουζέλης, στὶς 21.10.47 ὁ καθηγητῆς φυσικομαθηματικῶν Δημ. Κωστοῦρος, στὶς 6.3.48 ἡ κ. Ἀλεξ. Βασιλειάδου καὶ στὶς 10.9.48 καὶ πάλιν ὁ Δημ. Κωστοῦρος.

Καὶ τὸ Ἀστικὸ Σχολεῖο Βασιλικῶν στεγαζόταν στὸ διδασκῆριο τοῦ Δημ. Σχολείου Βασιλικῶν.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΓΓΡΑΦΕΝΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΚΑΤΑ ΣΧΟΛΙΚΕΣ ΧΡΟΝΙΕΣ

1942 - 43

1943 - 44 Δὲν ἐρέθηκαν στοιχεῖα.

1944 - 45

1945 - 46 ἐγγραφέντες 24, προαχθέντες 23 (καὶ στὶς τρεῖς τάξεις)

1946 - 47 ἐγγραφέντες 37, προαχθέντες 30 (καὶ στὶς τρεῖς τάξεις)

1947 - 48 ἐγγραφέντες 38, προαχθέντες 33 (καὶ στὶς τρεῖς τάξεις)⁵⁵.

Τὸ Γυμνασιακὸ Παράρτημα Βασιλικῶν

Στὰ 1948, στὴ θέση τοῦ Ἀστικοῦ Σχολείου Βασιλικῶν καὶ μὲ τοὺς ἴδιους μαθητές, ιδρύθηκε τὸ γυμνασιακὸ παράρτημα Βασιλικῶν τοῦ Ε' Γυμνασίου Ἀρρένων Θεσσαλονίκης, ποὺ λειτούργησε ὡς τὰ 1961 καὶ στεγαζόταν κι αὐτὸ στὴν ἀρχὴ στὸ διδασκῆριο τοῦ Δημ. Σχολ. Βασιλικῶν.

Τὴ Κυριακῇ, στὶς 19.10.52, σὲ οἰκόπεδο ποὺ παραχωρήθηκε δωρεάν ἀπὸ τὴ Κοινότητα Βασιλικῶν, μπῆκε ὁ θεμέλιος λίθος τῆς ἀνέγερσης τοῦ διδασκῆριου τοῦ γυμνασιακοῦ παραρτήματος.

Μὲ συνεισφορὰς καὶ προσωπικὴ ἐργασία τῶν κατοίκων Βασιλικῶν, κατορθώθηκε σὲ μιὰ μόνο χρονιά νὰ κτισθῇ τὸ πρῶτο πάτωμα μὲ τέσσερις αἰθουσες

55. Ἀρχεῖα τοῦ Γυμνασίου Βασιλικῶν.

και γραφείο και από το 1953 το γυμνασιακό παράρτημα στεγάστηκε στο δικό του διδακτήριο.

Οι ενέργειες των κατοίκων Βασιλικών και του γυμνασιάρχου κ. Στέφ. Κότσιρα, συνεχίστηκαν πιδ έντονες και πιδ δραστήριες για την δλοκλήρωση του διδακτηρίου.

Έτσι με τη χορήγηση 1.000.000 δραχ. από τον Όργανισμό Σχολικών Κτιρίων και την προσωπική εργασία και πάλι των Βασιλικιωτών, συμπληρώθηκε το διδακτήριο του γυμνασιακού παραρτήματος με άλλες 4 αίθουσες, αίθουσα βιβλιοθήκης και γραφεία γυμνασιάρχου και καθηγητών και στις 21 Μαΐου 1955 έγιναν τὰ ξεκαίνια του δλοκληρωμένου πιδ διδακτηρίου με μεγάλη έπισημότητα και με την παρουσία του τότε Υπουργού Β. Έλλάδος, πολλών βουλευτών, Γεν. Έπ. των Μ.Ε., Αντιπροσώπου του Υπουργού Παιδείας και πολλών εκπαιδευτικών και ύπαλλήλων της Κοινότητας Βασιλικών.

Το βράδυ παρετέθηκε δείπνο που παρεκάθησαν 50 περίπου έπισημα πρόσωπα με επί κεφαλής τον Υπουργό Β. Έλλάδος. Στην αρχή του δείπνου ή Κοινότητα Βασιλικών ανακήρυξε έπίτιμον δημότην Βασιλικών τον γυμνασιάρχη κ. Στέφ. Κότσιρα για τις μεγάλες προσπάθειες που κατέβαλε για την άνεγερση του διδακτηρίου του γυμνασιακού παραρτήματος. Αξίζει να αναφερθούν και οι Βασιλικιώτες που πρωτοστάτησαν έπίσης στην άνεγερση του διδακτηρίου: Άπ. Φυτώκας, Νέστ. Τσολάκης, Θωμάς Σταματίου, Εδύμ. Μπουγιάννης.

Ο κ. Στέφανος Κότσιρας διηύθυνε το Ε' γυμνάσιο άρρένων Θεσ) νίκης και το γυμνασιακό παράρτημα Βασιλικών μέχρι το 1957. Τη σχολική χρονιά 1957 - 58 το διηύθυνε ως γυμνασιάρχων ό Ίωάν. Καλαντζής, και από τη σχολική χρονιά 1958 - 59 ως το 1962 που έγινε άνεξάρτητο γυμνάσιο ό Π. Σκουφάκης.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΓΓΡΑΦΕΝΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΚΑΤΑ ΣΧΟΛΙΚΕΣ ΧΡΟΝΙΕΣ

1948 - 49	Γ, Δ, Ε	(8) ξίου)	τάξεις	85 μαθηταί
1949 - 50	Γ, Δ, Ε και Στ	»	»	121 »
1950 - 51	Γ, Δ, Ε, Στ, και Ζ	»	»	161 »
1951 - 52	Γ, Δ, Ε, Στ, Ζ και Η	»	»	164 »
1952 - 53	Γ, Δ, Ε, Στ, Ζ και Η	»	»	206 »
1953 - 54	Στ	»	»	206 »
1954 - 55	»	»	»	209 »
1955 - 56	»	»	»	180 »
1956 - 57	»	»	»	179 »
1957 - 58	»	»	»	175 »
1958 - 59	»	»	»	177 »
1959 - 60	»	»	»	185 »
1960 - 61	»	»	»	192 » ⁵⁶

56. Άρχεία του Ε' Γυμνασίου Άρρένων Θεσσαλονίκης.

Τὸ Γυμνάσιον Βασιλικῶν

Τὸ γυμνάσιον Βασιλικῶν ιδρύθηκε στὰ 1961 καὶ στεγάστηκε στὸ διδακτήριο τοῦ γυμνασιακοῦ παραρτήματος, μὲ ὀκτὼ αἴθουσες διδασκαλίας, γραφεῖα γυμνασιάρχου καὶ καθηγητῶν, βιβλιοθήκη, καὶ ἀρκετὰ μεγάλη αὐλὴ καὶ μὲ καλὸ προσανατολισμό. Βρίσκεται σὲ ὠραία τοποθεσία, στὶς ἀνατολικὲς παρυφῆς τοῦ χωριοῦ.

Στὰ 1964 τὸ γυμνάσιον Βασιλικῶν χωρίστηκε σὲ Γυμνάσιον καὶ Λύκειον, γιὰ νὰ ἐνοποιηθῇ καὶ πάλι στὰ 1966.

Σήμερα ἀριθμεῖ περίπου 365 μαθητές, διευθύνεται ἀπὸ τὸν γυμνασιάρχην κ. Μιχ. Ἀγγελῆν καὶ ἔχει καθηγητάς: 6 φιλολόγους, 1 θεολόγον, 1 μαθηματικόν, 1 φυσιογνώστην, 1 φυσικόν, 1 τῆς Ἀγγλικῆς γλώσσας καὶ 1 τῆς Σωματικῆς ἀγωγῆς.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΤΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΩΝ ΚΑΤΑ ΣΧΟΛΙΚΕΣ ΧΡΟΝΙΕΣ

1961 - 62	Ἰωάννης Ματαυτσῆς Διευθυντής.
1962 - 63	Γεώργιος Γεωργόπουλος Γυμνασιάρχης.
1963 - 64	Βασίλειος Ἀναστασιάδης.
1964 - 65	Μαρία Σταρδέλλη Δ) τρία τοῦ Γυμνασίου
1964 - 65	Ἰωάννης Σόμπολος Δ) ντῆς τοῦ Λυκείου.
1965 - 66	Ἀγγελος Κατούδης Δ) ντῆς τοῦ Γυμνασίου.
1965 - 66	Αἰκατερίνη Γεωργιάδου Δ) τρία τοῦ Λυκείου Α' βαθμ. καθ.
1966 - 67	Παρ. Παρασκευόπουλος Δ) ντῆς τοῦ Γυμνασίου Γ) τεύς
1966 - 70	Δημήτρης Στεφανόπουλος Λυκιάρχης
1970 - 71	Ἀνδρονίκη Τσιάντη Δ) τρία καὶ
1971 - 72	Μιχαὴλ Ἀγγελῆς Γυμνασιάρχης.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΓΓΡΑΦΕΝΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΚΑΤΑ ΣΧΟΛΙΚΕΣ ΧΡΟΝΙΕΣ

	ἄρρενες	θήλεις	σύνολον
1961 - 62	114	88	202
1962 - 63	127	97	224
1963 - 64	151	107	258
1964 - 65	105	82	187 τοῦ Γυμνασίου
1964 - 65	45	37	82 τοῦ Λυκείου
1965 - 66	105	83	188 τοῦ Γυμνασίου
1965 - 66	44	38	82 τοῦ Λυκείου
1966 - 67	122	82	204 τοῦ Γυμνασίου
1966 - 67	39	50	89 τοῦ Λυκείου
1967 - 68	185	147	332 τοῦ ἐνοποιηθέντος
1968 - 69	194	157	351
1969 - 70	222	159	381
1970 - 71	197	158	355
1971 - 72			365 ⁵⁷

57. Ἀρχεῖα τοῦ Γυμνασίου Βασιλικῶν.

9. ΟΙ ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ ΚΑΙ ΤΑ ΕΞΟΚΚΛΗΣΙΑ ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ

α. Ὁ ἱερός ναός τοῦ Ἀγίου Γεωργίου.

Ὁ ἱερός ναός τοῦ Ἀγίου Γεωργίου, κατὰ τὴν μαρτυρία τοῦ γερο - Πιπινίκα, ἀποπερατώθηκε στὰ 1820 καὶ κήκε τὴν ἐπομένη χρονιά, δταν κήκαν τὰ Βασιλικά. Ἀπὸ ἐπιγραφή δγαίνει ὅτι, ξανακτίστηκε καὶ ἐγκαινιάσθηκε ἐκ γέου στὰ 1838.

Εἶναι ρυθμοῦ Βασιλικῆς μὲ τρία κλίτη καὶ τρεῖς καθηγιασμένες Ἀγ. Τράπεζες. Μιά τοῦ κέντρου, ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἀγ. Γεωργίου, μία τῇ βορεινῇ, ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἀγ. Ἀντωνίου καὶ ἡ τρίτη, ἡ νότια, ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἀγ. Χαραλάμπους. Ἡ Ἀγ. Τράπεζα τοῦ Ἀγ. Ἀντωνίου δὲν λειτουργεῖται ποτέ, διότι ἐκεῖ κοντὰ θρίσκειται ἡ πρόθεση τῆς κεντρικῆς Ἀγ. Τράπεζης. Ἡ Ἀγ. Τράπεζα τοῦ Ἀγ. Χαραλάμπους ὁμῶς λειτουργεῖται κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς του, ἐκτὸς ἐὰν συμπέση Κυριακή, ὅποτε ἡ λειτουργία γίνεται καὶ πάλιν στὴν Κεντρικὴ Ἀγ. Τράπεζα.

Διαιρεῖται εἰς τὸ Ἀγ. Βῆμα, τὸν κυρίως ναὸ καὶ τὸν γυναικωνίτη μὲ τὸ ὑπερῶν. Στὸ γυναικωνίτη εἶναι καὶ τὰ κατηχούμενα, ἡ καλυμθῆθρα καὶ ἡ θάλασσα (τὸ χωνευτήριον). Ὁ γυναικωνίτης χωρίζεται μὲ κιγκλιδώματα ἀπὸ λεπτὰ σταυρωτὰ ξύλα, τὰ ὁποῖα ἀφαιρέθηκαν μπροστὰ ἀπὸ 20 - 25 χρόνια.

Τὸ ἐσωτερικὸ τοῦ ναοῦ εἶναι στολισμένο μὲ δικάφαλους ἀετοὺς καὶ ἀνθοδέσμες· κρυστάλλινοι πολυέλαιοι κρέμονται ἀπ' τὴν ὀροφή. Ἡ εἰκόνα τοῦ Παντοκράτορος θρίσκειται στὸ κέντρο τῆς ὀροφῆς τοῦ κυρίως ναοῦ.

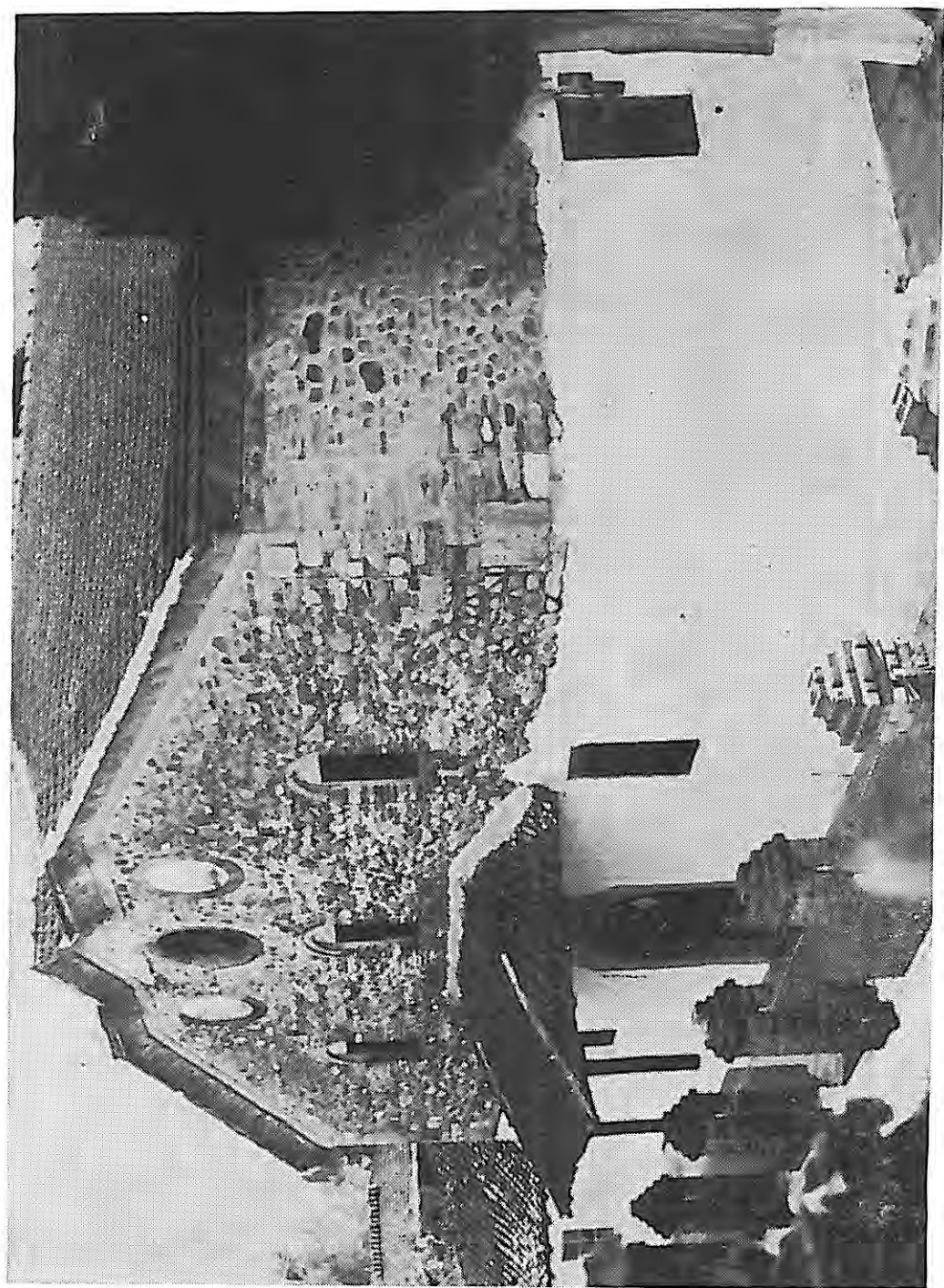
Ἡ εἰκονογραφία τοῦ τέμπλου, εἶναι βυζαντινῆς τέχνης καὶ ἔγινε ἀπὸ τὴ ζωγραφικὴ σχολὴ τοῦ Ἀγίου Ὁρους τῶν Ἰωσαφαίων. Ὅλες οἱ εἰκόνες ἔγιναν στὰ 1841 καὶ ἔχουν ἀσημένιον φωτοστέφανον, ἀλλὰ ἀγνώστου χρονολογίας. Ἡ πιδ παλιά εἶναι ἡ εἰκόνα τοῦ Ἀγίου Ἀθανασίου, ἡ ὁποία ἔγινε στὰ ἀφξε. 11 (1765).

Τὰ ἐξαπτέρυγα καὶ ὁ Σταυρὸς εἶναι ἀπὸ καθαρὸ χρυσάφι καὶ ἔγιναν στὰ 1793 ὅπως καὶ τὸ ἐπίχρυσον ἀσημένιον Ἀγιον Ποτήριον. Ἡ ἀσημένια καντήλα τοῦ Ἀγ. Γεωργίου ἔγινε στὰ 1868, ἡ ἀσημένια Σταύρωσις στὰ 1843.

Ἡ Ἀγ. Τράπεζα εἶναι ξύλινη καὶ στηρίζεται σὲ τέσσαρα πόδια καὶ ἔχει κουδούκλιο. Ὁ ἀρχιερατικὸς θρόνος μὲ τὸν ἀμβωνα εἶναι ζωγραφισμένα.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΤΩΝ ΙΕΡΕΩΝ ΠΟΤ ΤΙΠΗΡΕΤΗΣΑΝ ΣΤΟΝ ΑΓΙΟ ΓΕΩΡΓΙΟ

1. Ὁ αἰδесиμώτατος Παπαστεργίου Στέργιος ἀπὸ τὰ Βασιλικά.
2. » » Παπαοικονόμου Γεώργιος ἀπὸ τὰ Βασιλικά.
3. » » Παπαναγιώτης Παναγιώτης ἀπὸ τὰ Βασιλικά.
4. » » Παπαδημητρίου Δημήτριος ἀπὸ τὰ Βασιλικά.
5. » » Παπαλεξίου Ἀλέξανδρος ἀπὸ τὰ Βασιλικά.
6. » » Παπαθανασίου Ἀθανάσιος ἀπὸ τὰ Βασιλικά.



Εἰκ. 8. Ὁ ἱεὸς Ναὸς τοῦ Ἀγ. Γεωργίου.

δ) Στὰ 1930 - 32, ἔγινε ἡ διαρρύθμιση τῆς κοίτης καὶ ἡ κατασκευὴ τῆς γέφυρας τοῦ Ἀνθεμοῦντος ποταμοῦ.

ε) Στὰ 1935 - 36 ἔγινε ἡ διάνοιξη ἀποστραγγιστικῶν χανδάκων στὸ «Γεράνι», ὅπως καὶ ἡ διάνοιξη τῆς πλατείας τῶν ξενοδοχείων πρὸς τὴ διακλάδωση μὲ προσωπικὴ ἐργασία τῶν κατοίκων τῆς Κοινότητος.

στ) Στὰ 1955 ὁλοκληρώθηκε ἡ ἀνέγερση τοῦ διδακτηρίου τοῦ γυμνασίου ποὺ ἄρχισε στὰ 1952, μὲ προσωπικὴ ἐργασία καὶ συνεισφορὲς τῶν κατοίκων καὶ μὲ οἰκονομικὴ ἐνίσχυση τοῦ ὀργανισμοῦ Σχολικῶν κτιρίων μὲ τὸ ποσὸν τοῦ 1.000.000 δραχ.

ζ) Στὰ 1958, ἔγινε τὸ ὑδροαρδευτικὸ ἔργο Λακκιάς.

η) Στὰ 1959, ἔγιναν τὰ σφαγεῖα καὶ ἀσφαλτοστρώθηκε ἡ διακλάδωση.

θ) Ἀπὸ τὸ 1964 - 1970 ἔγιναν 3000 μ. περίπου ὑπόνομοι ποὺ κόστισαν στὴ Κοινότητα πᾶν ἀπὸ 150.000 σὲ χρῆμα καὶ ὅχι λιγότερες ἀπὸ 200.000 δρ. σὲ προσωπικὴ ἐργασία τῶν κατοίκων.

ι) Στὰ 1969, κατασκευάσθηκε μὲ σκυρόδεμα ἡ ὁδὸς Β. Γεωργίου.

ια) Στὰ 1970 στρώθηκε ἐπίσης μὲ σκυρόδεμα, ἡ ὁδὸς Β. Κων/νου.

ιβ) Στὰ 1971, ἔγινε ἡ διευθέτηση τῆς κοίτης τοῦ Ἀνθεμοῦντος ποταμοῦ, ποὺ ἡ συνολικὴ δαπάνη ἔφτασε τὰ 2.600.000 δραχμὲς.

ιγ) Στὰ 1972 ἄρχισε ἡ διαμόρφωση τῆς πλατείας τῶν ξενοδοχείων, ποὺ ἡ δαπάνη θὰ φτάσῃ τίς 360.000 δραχμὲς καὶ

ιδ) Μέσα στὰ 1972 ἀσφαλτοστρώθηκε ἡ διακλάδωση καὶ ἡ δαπάνη ἔφτασε τίς 325.000, ποὺ κατεβλήθηκε ἀπὸ τὸ Νομαρχιακὸ Ταμεῖο ⁵⁸.

11. ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΤΩΝ ΠΡΟΕΔΡΩΝ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ ΑΠΟ ΤΟ 1912 ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΑ.

Χ' Γεωργίου Δημήτριος τοῦ Γεωργίου	21.10.1912 — 31.10.1920
Πανταζῆς Ἀντώνιος τοῦ Ἰωάν.	1.11.1920 — 23. 4.1924
Ἀργυρίου Βασίλειος τοῦ Ἰωάννου	24. 4.1924 — 29. 3.1926
Σαραφειανὸς Σωτήριος τοῦ Ἀριστ.	30. 3.1926 — 18. 8.1929
Καραθασίλης Νικόλαος τοῦ Βασιλείου	18. 8.1929 — 30. 8.1931
Σαραφειανὸς Ἀριστοτέλης τοῦ Φιλίππου	1. 9'1931 — 11. 8.1933
Μποντόζης Ἰωάννης	17. 8.1933 — 28. 3.1934
Παναγιωτάκης Δημήτριος τοῦ Γεωργίου	4. 4.1934 — 18.11.1935
Κοσμάς Χαράλαμπος τοῦ Κοσμά	1. 1.1936 — 11. 6.1939
Τσολάκης Ἀκριδὸς τοῦ Ἀποστόλου	12. 6.1939 — 7.10.1941
Καραμήτρος Ἀπόστολος τοῦ Χρήστου	15.10.1941 — 3.11.1941
Κοσμάς Χαράλαμπος τοῦ Κοσμά	8. 1.1941 — 28. 9.1944

58. Ἀρχεῖα Κοινότητος Βασιλικῶν.



Εἰκ. 10. Τὸ Κοινοτικὸ Κατάστημα.

Μποχώρης Σταῦρος τοῦ Χρήστου	28. 9.1944 — 4. 2.1945
Γραβαλάς Δημήτριος τοῦ Ἀποστόλου	1. 3.1945 — 12. 3.1946
Παναγιωτάκης Δημήτριος τοῦ Γεωργίου	21. 3.1946 — 2. 5.1946
Βαγγέλης Ἀλέξανδρος τοῦ Νικολάου	19. 5.1946 — 21. 7.1946
Παρούσης Ἀναστάσιος τοῦ Βασιλείου	21. 7.46 — 2.10.1949
Σαλαγκούδης Πέτρος τοῦ Γεωργίου	19.10.1949 — 21. 2.1951
Παναγιωτάκης Δημήτριος τοῦ Γεωργίου	22. 2.1951 — 5. 4.1951
Κοσμάς Χαράλαμπος τοῦ Κοσμά	6. 4.1951 — 30.12.1952
Σινᾶκος Ἀπόστολος τοῦ Ἀθανασίου	1. 1.1953 — 14. 1.1955
Σαλαγκούδης Γεώργ. τοῦ Δημητρίου	15. 1.1955 — 31.12.1956
Σινάδος Δημήτριος τοῦ Παναγιώτου	1. 1.1957 — 15. 8.1964
Παπαφιλίππου Παναγιώτης τοῦ Θεοδ.	16. 8.1964 ⁵⁹

12. ΤΟ ΤΑΧΥΔΡΟΜΙΚΟ ΓΡΑΦΕΙΟ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ

Τὸ ταχυδρομικὸ γραφεῖο Βασιλικῶν ιδρύθηκε σχεδὸν ἀμέσως μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῶν Βασιλικῶν καὶ κατὰ τὸ 1913.

Μέχρι τὸ 1925 στεγαζόταν στὸ γραφεῖο τοῦ Δημ. Σχολείου καὶ διευθύνονταν ἀπὸ τὸν ἐκάστοτε διευθυντὴ αὐτοῦ.

Ἀντήλλασσε μετὰ τὸ Ταχυδρομεῖο Θεσ) νίκης, μιὰ φορὰ τὴ μέρα, σάκκους ἀλληλογραφίας, ποὺ ἡ μεταφορὰ τους γίνονταν μετὰ τὶς σοῦστες, ποὺ ἔκαμναν τότε τὴ συγκοινωνία Βασιλικῶν - Θεσ) νίκης.

Στὰ 1926, μετὰ Δ) γιὰ ποὺ δημοσιεύθηκε στὸ ὑπ' ἀριθ. 103/4.3.1926 ΦΕΚ προήχθηκε σὲ Ταχ. Τηλ. γ' τάξεως μετὰ πρῶτο προϊστάμενο τὸ Γεώργιο Βαρυλωσάκη, στὸν ὁποῖο ἀνετέθηκαν, γιὰ πρώτη φορὰ, ἡ ὑπηρεσία ἐπιταγῶν καὶ ὅλες οἱ διαχειριστικὲς ὑπηρεσίες καὶ στεγάσθηκε στὸ οἶκημα τῶν ἀδελφῶν Σκανδῆλα ποὺ βρισκόταν στὸ δυτικὸ μέρος τοῦ χωριοῦ. Ἀπὸ τὸ 1931 μέχρι τὸ 1936 στεγάσθηκε στὸ κοινοτικὸ κατάστημα Βασιλικῶν καὶ ἀπὸ τὸ 1936 μέχρι τὸ 1958 στὸ ἰσόγειο τῆς οἰκοδομῆς Μιλτ. Ἀλωπούδη. Σήμερα στεγάζεται στὸ οἶκημα τοῦ Γεωργ. Μπατσούδη ποὺ βρίσκεται στὴν κεντρικὴ πλατεία.

Τὸ ταχυδρομικὸ γραφεῖο Βασιλικῶν εἶχε ἓνα πεζὸ ἀγροτικὸ διανομέα μέχρι στὰ 1931, γιὰτι καὶ αὐτὸς ὕστερα ἐγίνε ἐφιππος, ποὺ ἐξυπηρετοῦσε τὰ χωριά: Γαλαρινό, Μετόχι καὶ Μοναστήρι Ἀγ. Ἀναστασίας, Πισώνα, Τραχανλί, Γετικλί, Περιστερὰ, Μπουρναζλί, Ἰσινλί, Καρὰ - Μαχαλά, Τριάδι, Καγιὰ - Τσαλί, Σέδες, Ματζάρηδες, Λουτρὰ Σέδες, Ἀγ. Παρασκευή, Ταγαράδες, Σιμισλί, Χασαπλί καὶ Σουρωτή.

Κι ἕναν ἐφιππο ποὺ ἐξυπηρετοῦσε τὰ χωριά: Τσιλί, Τσιπισλί, Τερκενλί, Κρήνη, Ἀθανλί, Μπολαζάρ, Πετράλωνα, Ροδόκηπο, Ν. Σύλλατα, Ἐλαιοχώ-

59. Ἀρχεῖα Κοινότητος Βασιλικῶν.

ρια, Τσιγκανάδες, τὸ Νταουτλί καὶ τὸ Ντομπορλοῦ.. Ἐπίσης τὸν Ντερὲ - Μαχαλά, ποὺ ἀποτελοῦνταν ἀπὸ τοὺς οἰκισμοὺς Κιτσοκλί, Ντογαντζί καὶ Καρά - Σουφλάρ.

Σήμερα πολλοὶ ἀπὸ τοὺς συνοικισμοὺς αὐτοὺς δὲν ὑπάρχουν καὶ ἄλλοι ἔχουν μετονομασθῇ⁶⁰.

13. ΤΟ ΕΙΡΗΝΟΔΙΚΕΙΟ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ

Τὸ Εἰρηνοδικεῖο Βασιλικῶν συστήθηκε στίς 7 Ἀπριλίου τοῦ 1914 μὲ τὸ Β.Δ. ποὺ δημοσιεύθηκε στὸ 88 φύλλο τῆς 11.4.1914 τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως (Τεύχος Α΄).

Στὴ περιφέρεια τοῦ Εἰρηνοδικείου Βασιλικῶν ὑπάγονταν οἱ παρακάτω κοινότητες καὶ χωριά.

α) Ἡ κωμόπολη Βασιλικῶν, β) τὰ χωριά Πισιώνα, Προφῆτης Ἡλίας, Μονὴ Ἀγίας Ἀναστασίας, Ἀγ. Παρασκευή, Τουρχανλί, Μπουρνασλί, Ἀσενλί, Τραχανλί, Σεπενλίδες, Καραλί, Πουρνάρι, Νεσχόρι, Σουρουκλή, Κασαπλί, Ζαχαριτζή, Μασχισλί, Βάτες, Μεσημέρι, Ἀθαλί, Ἀτμαγαλή, Οὗτς - Ἐμβέρ, Σιαλί μετόχι, Καλύδια, Τσιγαλί, Λανάρι, Γαλάτιστα, Περιστερία, Ἀγ. Ἄννα, Οὐζοῦν - Ἀλῆ, Χατζή - Μπαλή, Ζουμπάτες, Καραντζοβαλή, Γαλαρινός, Τσέλι, Τσιπισλή, Κρήνη, Τεμεγῆ, Σερδικόν, Μετόχι Ἀγ. Ἀναστασίας, Τσοπανλή, Τσιγκανάδες, Καρα - Γιουσوفλάρ, Βαρτζιλάρ, Κουλά - Οὐπλοῦ, Κουτσενηλή καὶ Γαλαντζή μὲ τοὺς συνοικισμοὺς τους.

Μὲ τὸ Β. Δ. τῆς 15.12.1934, ποὺ δημοσιεύθηκε στὸ 446/1934 ΦΕΚ (Τεύχος Α΄) οἱ κοινότητες Ριζῶν, Γεροπλατάνου καὶ Κρήνης ἀποσπάσθηκαν ἀπὸ τὴ περιφέρεια τοῦ Εἰρηνοδικείου Βασιλικῶν καὶ ὑπῆχθησαν στὴ περιφέρεια τοῦ Εἰρηνοδικείου Πολυγύρου.

Μὲ τὸ Β.Δ. τῆς 9.7.1925 ὁρίστηκε μεταβατικὴ ἔδρα τοῦ Εἰρηνοδικείου Βασιλικῶν στὴν Ἐπανομή, γιὰ νὰ ἐκδικάζη πολιτικὲς καὶ ποινικὲς ὑποθέσεις μιά φορὰ τὸν μήνα.

Μὲ ἄλλο Β.Δ. τῆς 6.6.1929, ποὺ δημοσιεύθηκε στὸ 203/1929 ΦΕΚ (τεύχος Α΄) ὁρίσθηκε μεταβατικὴ ἔδρα καὶ στὴν κοινότητα Ν. Καλλικρατείας, γιὰ νὰ ἐκδικάζη πολιτικὲς καὶ ποινικὲς ὑποθέσεις τὴν πρώτη Δευτέρα καὶ Τρίτη τοῦ πρώτου 10) ἡμέρου κάθε μηνός.

Ὁ Εἰρηνοδίκης Βασιλικῶν ἀπὸ τὸ 1914 ὡς τὸ 1934 καὶ ἀπὸ 1944 ὡς τὸ 1952 ἐκτελοῦσε καὶ συμβολαιογραφικὰ καθήκοντα. Ὑστερα ὅμως διορίσθηκαν εἰδικοί συμβολαιογράφοι, ποὺ ἀνέλαβαν τὴ σύνταξη τῶν συμβολαίων στὴν περιφέρεια τοῦ Εἰρηνοδικείου Βασιλικῶν καὶ ἐκτελοῦσαν καὶ χρέη ὑποθηκοφύλακος, διότι μέχρι τὸ 1962 δὲν ὑπῆρχε νομοθετημένη θέση ὑποθηκοφύλακος,

60. Ἐπ' ἀριθ. 81992/7427/1972 ἔγγραφο τῶν Ἑλληνικῶν Ταχυδρομείων.

και τὰ χρέη του τὰ ἐκτελοῦσαν στὴν ἀρχὴ οἱ ἐκάστοτε Εἰρηνοδίκες Βασιλικῶν, ποὺ ἐκτελοῦσαν καὶ χρέη Συμβολαιογράφου, καὶ κατόπιν οἱ Συμβολαιογράφοι ποὺ διορίσθηκαν. Ἀπὸ τὸν Ἰούλιο ὅμως τοῦ 1962 διορίσθηκε εἰδικὸς ἄμισθος ὑποθηκοφύλακας.

Τὸ Εἰρηνοδικεῖο Βασιλικῶν μὲ τὸ 100/1969 Ν.Δ. ποὺ δημοσιεύθηκε στὸ 31/12.2.69 ΦΕΚ (τεῦχος Α΄) συγχωνεύθηκε στὸ Εἰρηνοδικεῖο Θεσσαλονίκης.

Μέχρι τὸ Φεβρουάριο τοῦ 1969 ποὺ συγχωνεύθηκε μὲ τὸ Εἰρηνοδικεῖο Θεσσαλονίκης, στεγαζόταν σὲ οἴκημα ποὺ παραχωροῦσε δωρεὰν ἡ Κοινότητα Βασιλικῶν ⁶¹.

14. Ο ΣΤΑΘΜΟΣ ΧΩΡΟΦΥΛΑΚΗΣ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ

Ὁ Σταθμὸς Χωροφυλακῆς Βασιλικῶν ιδρύθηκε μὲ βάση τὸ νόμο ΓΡΞΕ/1900.

Ἀνήκει στὴν Ἀνωτέρα Διοίκηση Χωροφυλακῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας. Πρὶν ὅμως ἀπὸ τὸ 1961, ἀνῆκε στὴν τέως Ὑποδιοίκησιν Χ) κῆς Θεσσαλονίκης καὶ ἀπὸ τῆ δημοσίευσή τοῦ ὑπ' ἀριθ. 87/6.2.61 Β. Δ. μὲ τὸ ὁποῖο ιδρύθηκε ἡ Ὑποδιοίκηση Ν. Ἐπιδατῶν, ὁ Σταθμὸς Χ) κῆς Βασιλικῶν, ὑπῆχθη στὴν παραπάνω Ὑποδιοίκηση.

Μὲ τὸ Δ. 626 τῆς 24.4.1965 καταργήθηκε ἡ Ὑποδιοίκηση Χ) κῆς Ν. Ἐπιδατῶν καὶ στὴ θέση της ιδρύθηκε τὸ Ἀστυνομικὸν Τμήμα Ν. Ἐπιδατῶν, στὸ ὁποῖο ὑπάγεται σήμερα ὁ Σταθμὸς Χ) κῆς Βασιλικῶν.

Στὴν ἀρχὴ ὁ Σταθμὸς Χ) κῆς Βασιλικῶν στεγάσθηκε σὲ ἓνα παλαιὸ οἶκημα «Καρακὸλ» ποὺ ἦταν ιδιοκτησία τοῦ Φίλιππα Χατζηαναστασίου καὶ στεγαζόταν μέχρι τὸ 1912 καὶ ἡ τουρκικὴ Ἀστυνομία.

Ἀπὸ τὸ 1914 ὡς τὸ 1925 στεγάσθηκε στὸ σπίτι τοῦ γιαιοτροῦ Γεωργίου Ἀλωπούδη. Ἀπὸ τὸ 1925 ὡς τὸ 1932 στὸ σπίτι τοῦ Συμεὼν Ἀρμενίου καὶ ἀπὸ τὸ 1963 στεγάζεται στὸ Κοινοτικὸ Μέγαρο Βασιλικῶν. Δὲν προβλέπεται πρὸς τὸ παρὸν ἡ στέγασή του σὲ οἶκημα τοῦ Δημοσίου.

Ἡ ἐδαφικὴ δικαιοδοσία τοῦ Σταθμοῦ Χ) κῆς Βασιλικῶν φτάνει, ἐκτὸς ἀπὸ τῆ κωμόπολιν Βασιλικῶν καὶ στὰ χωριὰ Λιδάδι, Περιστεριά, Λακκιά, Σουρωτή, Ἀγ. Παρασκευή, Ταγαράδες, Ἀγ. Ἀντώνιος, Μινοπήγαδο καὶ Κρήνη μὲ συνολικὸ πληθυσμὸ 6.645 κατοίκους.

Ἀπὸ τὰ παραπάνω χωριὰ, μόνον ἡ Κρήνη ὑπάγεται στὸ Νομὸ Χαλκιδικῆς ὅλα τὰ ἄλλα ὑπάγονται στὸ Νομὸ Θεσσαλονίκης ⁶².

61. Ὑπ' ἀριθ. 54008/1971 ἔγγραφο τοῦ Ὑπουργείου Δικαιοσύνης.

62. Ὑπ' ἀριθ. 201/1530/805/1971 ἔγγραφο τοῦ Ἀρχηγείου Χ) κῆς Ἑλλάδος.

15. ΤΟ ΑΓΡΟΝΟΜΕΙΟ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ

Τὸ Ἀγρονομεῖο Βασιλικῶν ἰδρύθηκε καὶ ἄρχισε νὰ λειτουργεῖ ἀπὸ τὴς 20 Μαρτίου τοῦ 1938, σύμφωνα μὲ τὸν Α.Ν. 1010/31 «περὶ Κώδικος Ἀγροτικῆς Ἀσφαλείας».

Οἱ ἀρμοδιότητες τοῦ Ἀγρονομείου εἶναι: 1) Νὰ εἰσάγῃ καὶ νὰ διορίζῃ τοὺς ἀγροφύλακες, 2) νὰ προλαμβάνῃ, καταδιώκῃ, καὶ καταστέλῃ τὰ ἀγροτικά ἀδικήματα, 3) νὰ βοηθᾷ τὴς ἄλλες ἀρχὲς στὴ καταδίωξη καὶ καταστολὴ τῶν ἄλλων ἀδικημάτων, 4) νὰ προλαμβάνῃ καὶ καταστέλῃ τὴς πυρκαϊές, 5) νὰ βοηθᾷ στὴν ἀνάπτυξη τοῦ πρασίνου, 6) νὰ ἐπεμβαίῃ συμβιβαστικά στὴ λύση κάθε, ἀστικῆς φύσεως, διαφορᾶς, 7) νὰ βοηθᾷ τὴς Στρατιωτικῆς καὶ Ἀστυνομικῆς Ἀρχῆς στὴ δημόσια τάξη καὶ ἀσφάλεια, 8) νὰ βοηθᾷ τὴ Δασικὴ Ὑπηρεσίαν στὴ πάταξη τῆς λαθροθηρίας καὶ λαθροὺλοτομίας, 9) νὰ βοηθᾷ τὴ Γεωργικὴ Ὑπηρεσίαν στὴ πρόληψη καὶ καταπολέμηση τῶν ἀσθενειῶν τῶν δένδρων καὶ φυτῶν καὶ τὴν Κτηνιατρικὴ Ὑπηρεσίαν στὴ πρόληψη καὶ καταπολέμηση τῶν ἀσθενειῶν τῶν ζώων.

Στὴ περιφέρεια τοῦ Ἀγρονομείου Βασιλικῶν ὑπάρχονταί οἱ παρακάτω Κοινότητες καὶ χωριά: Βασιλικά, Ἀγ. Ἀντώνιος, Ἀγ. Παρασκευή, Ἐπανομή, Κάτω Σχολάρι, Καρδιά, Λειβάδι, Μεσημέρι, Ν. Ρύσιο, Ν. Πλαγιάρι, Περιστερά, Σουρωτή, Τρίλοφος, Ταγαράδες, τοῦ Νομοῦ Θεσ) νίκης καὶ Ἀγ. Παῦλος, Γαλάτιστα, Γαλαρινός, Δουμπιά, Ἐλαιοχώρια, Κρήνη, Λάκκωμα, Ν. Γωνιά, Ν. Καλλικράτεια, Ν. Σύλλατα, Πετράλωνα, Πετροκέρασα καὶ Σανὰ τοῦ Νομοῦ Χαλκιδικῆς.

Τὸ Ἀγρονομεῖο στεγάσθηκε στὴν ἀρχὴ στὸ κατάστημα τοῦ Ἡλίου Μιχαλακούδῃ μὲ ἐνοίκιο πού πλήρωνε τὸ Δημόσιο. Σήμερα στεγάζεται στὸ Κοινοτικό κατάστημα Βασιλικῶν.

Ὁ πρῶτος ἀγρονόμος πού τοποθετήθηκε μὲ τὴν ὑπ' ἀριθ. 92553 τῆς 11.7.38 ἀπόφαση τοῦ Ὑπουργοῦ Ἐσωτερικῶν ἦταν ὁ Ἀθαν. Κων) νίδης, πού σήμερὰ εἶναι Ἐπιθεωρητὴς Ἀγροφυλακῆς ⁶³.

16. ΤΟ ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΚΤΗΝΙΑΤΡΕΙΟ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ

Τὸ ἀγροτικό Κτηνιατρεῖο Βασιλικῶν ἰδρύθηκε μὲ τὸ Β.Δ. τῆς 9.11.1955, πού δημοσιεύθηκε στὸ ὑπ' ἀριθ. 318 τῆς 18.11.55 Τεύχος Α' ΦΕΚ καὶ ὑπάγεται στὸ Ὑπουργεῖο Γεωργίας· ἐποπτεύεται δὲ ἀπὸ τὴ Δ) ση Κτηνιατρικῆς τῆς Νομαρχίας Θεσ) νίκης. Ἀρχισε νὰ λειτουργεῖ ἀπὸ τὸ 1952 καὶ στεγάσθηκε στὴν ἀρχὴ σὲ ἓνα πρόχειρο οἶκημα μὲ ἐνοίκιο μέσα στὸ χωριό. Ἀπὸ τὸ 1962 ὅμως στεγάζεται σὲ δικό του καινούργιο οἶκημα, πού εἰσὶναι στὴν εἴσοδο τοῦ χω-

63. Ὑπ' ἀριθ. 1056/72 ἔγγραφον τῆς Διοικήσεως Ἀγροφυλακῆς τῆς Νομαρχίας Θεσσαλονίκης.

ριού και κτίστηκε σὲ οἰκόμεδο 2,5 στρεμμάτων πού δωρήθηκε στὸ Δημόσιο ἀπὸ τὴ Κοινότητα Βασιλικῶν.

Γιὰ νὰ κτισθῇ τὸ οἶκημα τοῦ κτηνιατρείου δαπανήθηκαν συνολικά 211.500 δραχ. Ἀπ' αὐτὲς διέθεσε ἡ Κοινότητα Βασιλικῶν 25.000 δραχ. ἡ Ἀγροτικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος 30.000 δραχ. καὶ τὸ Ὑπουργεῖο Γεωργίας ἀπὸ τὶς Δημόσιες ἐπενδύσεις τὶς ὑπόλοιπες 156.500 δραχμές.

Ἀποτελεῖται ἀπὸ 4 κυρίους χώρους: δύο γραφεῖα, ἓνα χειρουργεῖο, ἓνα σταῦλο, ἓνα ὑπόστεγο.

Τὸ Κτηνιατεῖο κτίστηκε ἀπὸ τὸν ἐργολάβο Κων. Καλέμη μὲ ἐπιβλέποντα μηχανικὸ τοῦ Γραφείου Νομομηχανικοῦ Θεσ) νίκης, σὲ σχέδιο πού ἔγινε καὶ ἐγκρίθηκε ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖο Γεωργίας.

Τὴν ἐπίπλωσή του καὶ γενικά τὸν ἐξοπλισμὸ του σὲ ὄργανα, ἐργαλεῖα φαρμακευτικὸ ὕλικο κλπ. τὸν ἔκαμε ἡ Δ) ση Κτηνιατρικῆς τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας ἀπὸ τὶς πιστώσεις τοῦ λογαριασμοῦ τοῦ παραπάνω Ὑπουργείου. Μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι εἶναι τέλεια ἐξοπλισμένο καὶ ἐκπληρώνει σωστὰ τὸν προορισμὸ του.

Τὸ προσωπικὸ του ἀποτελεῖται ἀπὸ ἓνα κτηνίατρο καὶ ἓνα νοσοκόμο κτηνῶν.

Ἀπὸ τὸ κτηνιατεῖο Βασιλικῶν ἐξυπηρετοῦνται ἐκτὸς ἀπὸ τὴ κοινότητα Βασιλικῶν καὶ τὰ χωριά Ν. Ραιδεστός, Θέρμη, Ταγαράδες, Ν. Ρύσιον, Λακκιά, Ἀγ. Παρασκευή, Σουρωτή, Τριάδιον, Περιστερά, καὶ Λειβάδι ἀπὸ τὸ νομὸ Θεσσαλονίκης· ἀπὸ τὸ νομὸ δὲ Χ) κῆς ἡ Γαλάτιστα.

Ἡ νοσηλευτικὴ κίνηση τοῦ κτηνιατρείου τὴν τελευταία 10) εἰς 1961 - 1970 εἶναι ἡ παρακάτω:

Ἔτος	Νοσηλευθέντα ζῶα
1961	787
1962	693
1963	683
1964	698
1965	766
1966	864
1967	750
1968	704
1969	774
1970	819
Σύνολον	7.498 ⁶⁴

64. Ὑπ' ἀριθ. 2553/1972 ἔγγραφον τῆς Κτηνιατρικῆς Διευθύνσεως τῆς Νομαρχίας Θεσσαλονίκης.

17. ΤΟ ΗΡΩΟΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ

Τὸ ἥρῳον Βασιλικῶν ιδρύθηκε στὰ 1928 καὶ στήθηκε στὴν ἀρχὴ στὴ συνοικία «Πλατάν (ι)».

Στὰ 1933 ὁ τότε Ἀναμορφωτικὸς Σύλλογος νέων Βασιλικῶν «ἡ Ἀναγέννησις» προέβη στὴν περίφραξή καὶ καλλωπισμὸ τοῦ περιβάλλοντος αὐτὸ χώρου, διαθέτοντας ὅλο τὸ χρηματικὸ τοῦ ὑπόλοιπο, ποῦ ἔφτανε τότε τίς 300 δραχμές.

Τελευταῖα τὸ ἥρῳον στήθηκε στὴν εἴσοδο τοῦ χωριοῦ μὲ ὅλα τὰ ὀνόματα τῶν πεσόγτων Βασιλικιωτῶν:

1920 - 1922

- | | |
|------------------------|-------------------------|
| 1. Ἰωάν. Παπαθανασίου | 15. Χρῆστος Μπάρας |
| 2. Γεώργ. Τράκας | 16. Μιλτ. Πανταζῆς |
| 3. Τριαντ. Κουτσαμάνης | 17. Γεώργ. Σκαρλῆς |
| 4. Στυλ. Κουτσαμάνης | 18. Ἀλέξ. Ζαφειρίου |
| 5. Δημ. Πετσῆς | 19. Γεώργ. Φυτώκας |
| 6. Νικ. Ἀναγνώστου | 20. Ἀπόστ. Στόικου |
| 7. Γεώργ. Σκανδῆλας | 21. Γεώργ. Καραθασίλης |
| 8. Στέλ. Μπακάμης | 22. Γεώργ. Πυργᾶς |
| 9. Νικ. Κουτσαμάνης | 23. Ἡλίας Σιμώνης |
| 10. Ἰωάν. Γέργος | 24. Ἀθαν. Τράκας |
| 11. Δημ. Μακαντάσης | 25. Γεώργ. Ἀρμανᾶς |
| 12. Ἡλίας Βουλγαρούδης | 26. Δημήτρ. Πανταζῆς |
| 13. Ἀργύρ. Ἀναγνώστου | 27. Θεμιστ. Βαμβακούδης |
| 14. Ἡλίας Μπούμπουρας | 28. Δημ. Παπαμηνᾶς |

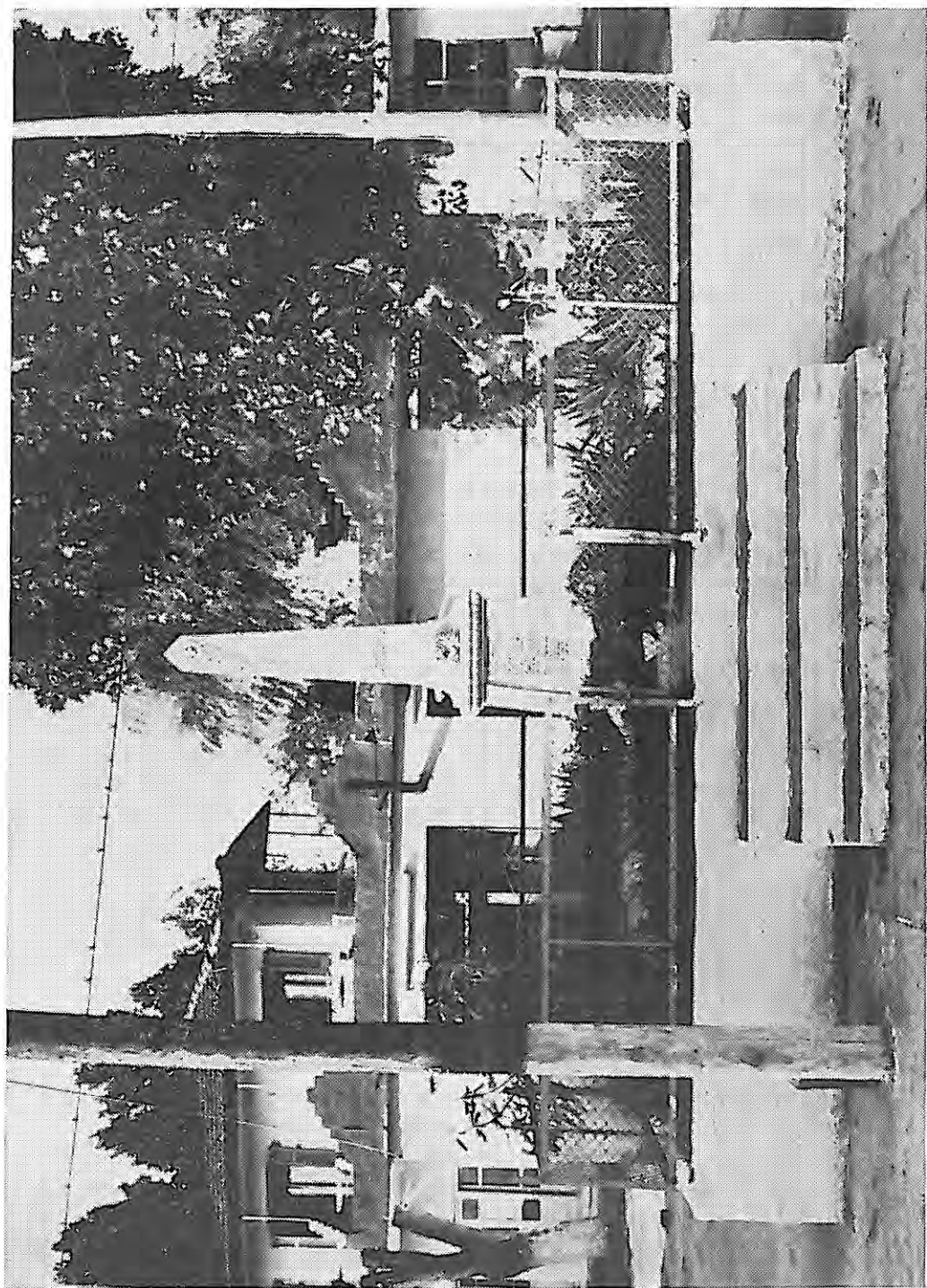
1940 - 41

- | | |
|------------------|-------------------|
| 1. Νικ. Βαγγέλης | 4. Νικ. Λογοθέτης |
| 2. Ἀπόστ. Μπάρας | 5. Πολ. Σκανδῆλας |
| 3. Βασ. Ἀρμανᾶς | |

1946 - 1949

- | | |
|-----------------------|---------------------------------------|
| 1. Δημ. Ἀναγνωστούδης | 7. Ἀναστ. Σκαρλατούδης |
| 2. Δημ. Σταματίου | 8. Ἀπόστ. Πατίκας |
| 3. Νικ. Μαυρουδῆς | 9. Ἡλίας Γέργος |
| 4. Χρῆστος Μπαλόμπας | 10. Φώτ. Στόικος |
| 5. Ἀντ. Νικολοῦδης | 11. Χαρ. Παπαλεξίδου |
| 6. Σταῦρος Ζαφειρίου | 12. Μιλτ. Καραμανώλης ⁶⁵ . |

65. Ἀρχεῖα Κοινότητος Βασιλικῶν.



Εἰκ. 11. Τὸ 'Ηρώδιον.

τισμού. Τὸ τμήμα αὐτὸ ἀνέπτυξε μεγάλη δράση α) μετὰ τὴν διοργάνωση ποδοσφαιρικῶν συναντήσεων μετὰ τὰς ὁμάδας τῶν γύρω χωριῶν καὶ πρὸ παντὸς μετὰ τὴν ὁμάδα τοῦ Λειβαδίου. β) Μετὰ τὴν ὁργάνωση ἀγώνων πάλης καὶ κλασσικοῦ ἀθλητισμοῦ κατὰ τὴν δευτέρην μέραν τῆς Παναγίας πρὸς ἀναδίωξη παλαιοῦ ἐθίμου, μετὰ τὴν προκήρυξιν βραβείων γιὰ τοὺς νικητὰς. Καὶ γ) φρόντισε καὶ ἔβαλε τίς βάσεις καλλιεργώντας τὴν ἰδέαν, γιὰ τὴν ἱδρυσην γυμναστηρίου.

2) Μορφωτικὸν τμήμα μετὰ τὴν σύσταση ἀναγνωστηρίου καὶ βιβλιοθήκης γιὰ νὰ περνοῦν τὰ μέλη «ἐπωφελῶς» τίς ὥρες τῆς ἀργίας των. Ἡ βιβλιοθήκη καὶ τὸ ἀναγνωστήριον στὴν ἀρχὴ στεγάσθηκε στὴν κάτω μεγάλη αἴθουσα τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου, ποὺ τὴν παραχώρησε ὁ εὐγενικὸς Δ) ντὴς τοῦ Δημ. Σχολείου τότε Ἀλέξ. Γεροθανάσης. Ἀργότερα ἡ βιβλιοθήκη καὶ τὸ ἀναγνωστήριον ἐγκαταστάθηκε στὴν κάτω μεγάλη αἴθουσα τοῦ Κοινοτικοῦ Μεγάρου, ποὺ μέχρι τότε ἦταν κοινοτικὸ καφενεῖο.

Ἡ βιβλιοθήκη τοῦ ἀριθμοῦσε πολλὰ βιβλία μετὰ λογοτεχνικὰ, ἀλλὰ κυρίως μετὰ γεωργικὰ περιεχόμενα.

Διέθετε ἀκόμα καὶ ραδιόφωνο, ποὺ γιὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦταν κάτι τὸ πολὺ σπουδαῖο, γιὰτὶ ἦταν τὸ μοναδικὸ στὰ Βασιλικά.

Ἀκόμα τὸ τμήμα αὐτὸ ὁργάνωσε διαλέξεις ὑγιεινῆς, παραγωγικῆς καὶ πρὸ παντὸς γεωργικῆς φύσεως καὶ ἐργάστηκε γιὰ τὴν καταπολέμησιν τοῦ ἀναλφάβητισμοῦ μετὰ τὴν ὁργάνωση νυκτερινῶν καὶ κυριακάτικων μαθημάτων γιὰ τοὺς ἀγράμμάτους.

3) Ψυχαγωγικὸν τμήμα μετὰ τὴν ὁργάνωση χορῶν καὶ θεατρικῶν παραστάσεων, ποὺ γιὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην στὰ χωριά ἦταν πολὺ πρωτοποριακὸ, ἀφοῦ τὰ κορίτσια δὲν δέχονταν νὰ ἀναλάβουν ρόλους στὶς παραστάσεις καὶ τοὺς ρόλους αὐτοὺς τοὺς ἀναλάμβαναν τὰ ἀγόρια.

4) Τμήμα ἐκδρομῶν καὶ δεινδροφυτεύσεων μετὰ τὴν ὁργάνωση ἐκδρομῶν καὶ δεινδροφυτεύσεων.

Ἡ δεινδροφύτευσις τῶν λόγων τῆς Ἀγ. Παρασκευῆς καὶ τῆς Μεταμορφώσεως, ὅπως καὶ τὰ πλατάνια μέσα στὸ χωριὸ ἀπ' ἐδῶ καὶ ἀπ' ἐκεῖ τοῦ Ἀνθεμοῦντος ποταμοῦ εἶναι ἔργο τοῦ Ἀναμορφωτικοῦ Συλλόγου. Ἀλλὰ καὶ ἐγίνε ἀφορμὴ νὰ συνεχισθῇ κατόπιν ἡ δεινδροφύτευσις καὶ σ' ἄλλα μέρη ἀπὸ τὴ Κοινότητα Βασιλικῶν.

5) Τέλος φρόντισε γιὰ τὴ διαφύλαξιν καὶ καλλωπισμὸν τῶν μνημείων καὶ διαφόρων ἀξιοθεάτων τοῦ χωριοῦ. Θυμᾶμαι, τὰ πρῶτα χρήματα ποὺ διέθεσε τότε καὶ ποὺ δὲν ἦταν παραπάνω ἀπὸ 300 δρχ., ἦταν γιὰ τὴν περίφραξιν καὶ τὸ καλλωπισμὸν τοῦ μνημείου τῶν ἡρώων, ποὺ ἦταν τότε στημένον στὸ «Πλατάνι».

Πρῶτος πρόεδρος τοῦ ἦταν ὁ φαρμακοποῖς Γρηγόριος Τσολάκης, ὕστερα ὁ Γεώργιος Πατίκας δ) τῆς τοῦ τότε ἐργοστασίου ἡλεκτροφωτισμοῦ καὶ τελευταῖος, ἀπὸ τὸ 1936, ὁ γράφων. Δυστυχῶς μετὰ τὴν κήρυξιν τοῦ Ἑλληνοαλβανικοῦ πολέμου καὶ τὴν τριπλὴν κατοχὴν ποὺ ἀκολούθησε ὁ Σύλλογος διαλύθηκε.

20. Ο ΠΟΔΟΣΦΑΙΡΙΚΟΣ ΟΜΙΛΟΣ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ «Ο ΑΕΤΟΣ»

Ὡς συνέχεια τοῦ ἀναμορφωτικοῦ Συλλόγου Βασιλικῶν «ἡ Ἀγαγέννησις» ἰδρύθηκε τὸ 1950 ὁ ποδοσφαιρικὸς ὁμίλος Βασιλικῶν «ὁ Ἀετός», ποὺ τὸ καταστατικὸ τοῦ ἐγκρίθηκε μὲ τὴν ὑπ' ἀριθ. 1302 τῆς 27.4.52 ἀπόφαση τοῦ Πρωτοδικείου Θεσσαλονίκης.

Ἡ παραχώρηση τοῦ γηπέδου ἔγινε μὲ τὴν ὑπ' ἀριθ. 108928 τῆς 11.12.1958 ἀπόφαση τοῦ Νομάρχου Θεσσαλονίκης. Ἡ διαμόρφωσή του πάλι καὶ οἱ ἐγκαταστάσεις του ἔγιναν στὰ 1959 - 60 μὲ προσωπικὴ ἐργασία τῶν κατοίκων τῆς Κοινότητος Βασιλικῶν καὶ οἰκονομικὴ ἐνίσχυση 30.000 δραχ. τῆς Γεν. Γραμματείας Ἀθλητισμοῦ. Πρῶτος πρόεδρος τοῦ ὁμίλου ἦταν ὁ Λεωνίδας Τζώνης· σήμερα προεδρεύεται ἀπὸ τὸν Βασίλειο Κουκουλέτα.

21. Ο ΣΥΛΛΟΓΟΣ «ΟΙ ΦΙΛΟΙ ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ»

Τὸ 1962 ἰδρύθηκε στὴ Θεσ) νίκη ὁ Σύλλογος «Οἱ φίλοι τῶν Βασιλικῶν» μὲ σκοπὸ α) νὰ συνενώσῃ καὶ βοηθήσῃ τὰ μέλη του, ἡθικὰ καὶ ὕλικά, β) νὰ συμπαρασταθῇ καὶ συνεργασθῇ μὲ τίς ἀρχές τῶν Βασιλικῶν γιὰ τὴν προαγωγή καὶ ἐπίλυση κάθε νόμιμου θέματος τοῦ χωριοῦ, γ) νὰ βρίσκεται σὲ συνεχῇ ἐπικοινωνία καὶ συνεργασία μὲ τὰ Βασιλικά γιὰ τὴν ἐκπολιτιστικὴ, ἡθικὴ καὶ πνευματικὴ προαγωγή τοῦ χωριοῦ καὶ δ) νὰ φροντίσῃ γιὰ τὴν ἐπιτυχία, στὰ Βασιλικά καὶ στὴ Θεσ) νίκη, πνευματικῶν, ἐκπολιτιστικῶν, ἀθλητικῶν, ψυχγωγικῶν καὶ ἐκδρομικῶν ἐκδηλώσεων. Γενικὰ γιὰ νὰ εἶναι ἡ χρυσὴ γέφυρα, ποὺ νὰ ἐνώνῃ τοὺς κατοίκους τῶν Βασιλικῶν μὲ τὰ ἐγκατεστημένα στὴ Θεσσαλονίκη παιδιὰ τους.

Γιὰ τὴν ἐπιτυχία τοῦ παραπάνω σκοποῦ, τὸ πρῶτο Διοικ. Συμβούλιο, μὲ πρόεδρο τὸ δικηγόρο κ. Ἀλκῆ Παπαφιλίππου καὶ Γεν. Γραμματέα τὸν γράφοντα, πῆγε στὰ Βασιλικά κι ἤρθε σὲ ἐπαφὴ μὲ τίς τοπικὲς ἀρχές, ὅπου συζήτησε ὅλα τὰ τοπικὰ ζητήματα, γιὰ τὰ ὁποῖα ἀποφασίσθηκε, μὲ συνεργασία, νὰ φροντίσουν γιὰ τὴν ἐπίλυσή τους.

Ἀποφασίσθηκε ἀκόμα, κι ἔγινε ἀρχὴ ἀπὸ τὴ χρονιά ἐκείνη, νὰ καθιερωθῇ, ἡ γιορτὴ τοῦ Ἀγ. Γεωργίου νὰ γιορτάζεται πανηγυρικὰ μὲ τὴν ὁμαδικὴ μετάδασή στὰ Βασιλικά καὶ τῶν Βασιλικιωτῶν ποὺ μένουν στὴ Θεσσαλονίκη, τὴν ὁργάνωσιν δημόσιου χοροῦ στὴ κεντρικὴ πλατεία τοῦ χωριοῦ, ὅπως καὶ ἄλλων ἐκδηλώσεων. Γιὰ τὴν ἐπιτυχία τῶν παραπάνω ἐκδηλώσεων ὁ Σύλλογος χάρισε τότε στὴ Κοινότητα μιὰ πλήρη συσκευὴ μεγαφώνου.

Ἀκόμα καθιέρωσε καὶ πραγματοποιοῖ στὰ πρῶτα χρόνια ὁ Σύλλογος τὴ βράβευση κάθε χρόνου καὶ στὸ τέλος τῆς σχολικῆς χρονιάς, τῶν πιδυ καλῶν καὶ ἀπόρων μαθητῶν τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου καὶ τοῦ Γυμνασίου.

Τέλος ὁργάνωσε πολλὰ ψυχγωγικὰ βραδιὰ καὶ χορούς, μὲ τοπικὲς ἐνδυμασίες στὴ Θεσ) νίκη καὶ στὰ Βασιλικά, μὲ ἀρχηγὸ καὶ ὁργανωτὴ τοῦ χο-

ρευτικοῦ τοπικοῦ συγκροτήματος τὸν τωρινὸ πρόεδρο τῆς Κοινότητος, Πάνο Παπαφιλίππου, καὶ δοθήθησε πολλοὺς ἀπόρους Βασιλικιώτες, ἰδίως στίς γιορτὲς τῶν Χριστουγέννων καὶ τοῦ Πάσχα.

Σήμερα δυστυχῶς ὁ Σύλλογος θρίσκεται σὲ ἀδράνεια.

22. ΤΑ ΕΜΠΟΡΙΚΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΟΙ ΒΙΟΤΕΧΝΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

Παντοπωλεῖα	20
Σιδηρουργεῖα	6
Ἀσβεστοπωλεῖα	2
Γενικὸ ἐμπόριο	4
Καφενεῖα	6
Ἐξοχικὰ κέντρα	4
Ὑφασματοπωλεῖα	1
Ραφεῖα	2
Ὑποδηματοποιεῖα	1
Καροποιεῖα	1
Κουρεῖα	3
Ἐπιπλα - ξυλουργεῖα	7
Ἀρτοποιεῖα (2 γερμανικὰ καὶ 2 ἐγχώρια)	4
Ὀπωροπωλεῖα	3
Ὑλικά οἰκοδομῶν	4
Λευκοσιδηρουργεῖα	1
Κρεοπωλεῖα	4
Κινηματογράφοι	3
Μηχανουργεῖα	2
Σφυρόμυλοι	1
Συνεργεῖα αὐτοκινήτων	1
Γεωργικὰ φάρμακα	2
Εκκοκκιστήρια	1
Ξενοδοχεῖα	2
Ἀποθήκες γεωργικῶν προϊόντων	2 ⁶⁶

23. Ο ΗΛΕΚΤΡΟΦΩΤΙΣΜΟΣ

Ἀπὸ τὸ 1931 ἐγκαταστάθηκε τὸ ἐργοστάσιον ἡλεκτροφωτισμοῦ ἀπὸ τὸν συμπατριώτη μας Μακεδονομάχο Ἀναστάσιο Γεωργ. Πατίκα, ὑπὸ τὴν μηχανο-

66. Ἀρχεῖα Κοινότητος Βασιλικῶν.

λογική επίδραση του γιού του Γεωργίου που σπούδασε στη Γαλλία. Στα χρόνια της κατοχής (1940 - 41) το έργοστάσιο κατασχέθηκε από τους Γερμανούς και λειτουργούσε υπό την επίδρασή τους.

Στο συμμοριτοπόλεμο έγένετο απόπειρα ανατινάξεώς του με μπαζούκας, αλλά χωρίς ζημιές. Έτσι το έργοστάσιο συνέχισε να λειτουργεί μέχρι το 1957, όποτε άποροφήθηκε από τη ΔΕΗ, άφου άποζημιώθηκε ό ιδιοκτήτης του, ό δέ γιός του προσελήφθη ως υπάλληλος.

24. ΠΟΛΙΤΙΚΟΙ, ΚΟΙΝΟΤΙΚΟΙ ΚΑΙ ΙΔΙΩΤΙΚΟΙ ΥΠΑΛΛΗΛΟΙ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟΙ κλπ. ΑΠΟ ΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΑ

Καθηγητές: Νέστ. Μποχώρης, Καλ. Μπάλλου, Άναστ. Πιπινίκα, Κωνστ. Πιπινίκας, Είρηγ. Πατίκα, Νικ. Λογοθέτης, Δημ. Πιπινίκας, Άθαν. Σινάκος, Κωνστ. Σινάκος, Εύαγ. Σ. Άναγνώστου.

Διδάσκαλοι και νηπιαγωγοί: Νικ. Τσολάκης, Γρηγ. Μποχώρης, Παν. Παναγιωτάκης, Θεοχ. Γεωργίου, Ήρ. Πατίκας, Θεόδ. Καρακώττας, Άλέξ. Γεροθανάσης, Άναστ. Μαυρουδή, Στυλ. Γεωργίου, Άναστ. Μποχώρη, Μαρ. Χατζηγεωργίου, Άναστ. Άπ. Καρακώττα, Μαρία Θωμά, Μοσχόπουλος Θωμάς, Ίωάν. Μιχαλακούδης, Πασχάλης Μητρούλης, Μιλτ. Παρούσης, Ήλίας Τσακμάκης, Άχ. Βαμβακούδης, Δημ. Σακελλαρίου, Ίωάν. Πανταζής, Μαρ. Χημευτοΰ, Βικτ. Βαγγέλη, Μαρ. Γραμμένου, Πην. Γεροθανάση, Αίκατ. Παπαφιλίππου, Πουλχερία Σαλαγκούδη, Άπόστ. Σινάκος, Αίκ. Βογιατζή, Σωκρ. Άναγνώστου, Χρυσ. Άναγνώστου, Άγγ. Κακάλου, Άχιλ. Σύρος, Ήλ. Τσουσιάνης, Μενέλ. Μπάρας, Άργύρ. Άργυρίου, Μαρ. Τουλάκη, Ίωάν. Παπαθεοδώρου, Εύαγ. Καρακώττα και Εύαγ. Τσολάκη.

Ίατροι - όδοντίατροι - κτηνίατροι - φαρμακοποιοί: Άκριδς Τσολάκης, Δημ. Άκ. Τσολάκης, Άλκ. Πανταζής, Μενέλ. Φυτώκας, Γρηγ. Άκ. Τσολάκης. Δικηγόροι: Άλκ. Παπαφιλίππου, Άπόστ. Άναγνώστου, Θεμ. Παπαμηνάς.

Γεωπόνοι: Μιχ. Παπαλεξίου.

Άξιωματικοί στρατού και Άστυνομίας: Θωμάς Άναγνώστου, Δημ. Άναγνωστούδης, Άκριβ. Δ. Τσολάκης, Άκριβ. Χρ. Τσολάκης, Ίωάν. Βογιατζής και Νικ. Τσολάκης.

Δημόσιοι και ιδιωτικοί υπάλληλοι και υπάλληλοι διάφόρων όργανισμών: Ίωάν. Λογοθέτης, Ίωάν. Τσολάκης, Άλέξ. Γακούδης και Νέστ. Παπαλεξίου.

Κοινοτικοί υπάλληλοι: Γρηγ. Παπαφιλίππου, Θωμάς Σταματίου, Άθαν. Γεροθανάσης, Γεώργ. Σαλαγκούδης, Άντων. Παπαθεοδώρου και Δημ. Καρπούζης.

Μαίεσ και νοσοκόμες: Βασιλ. Βογιατζή και Πουλχ. Άναγνώστου.

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ

ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ

Ι. ΥΛΙΚΗ ΖΩΗ

Α. Η ΛΑΪΚΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ

α. Τὰ σπίτια. Τὰ σπίτια στὰ Βασιλικά, ανάλογα μὲ τὴν οἰκονομικὴ κατάσταση τοῦ νοικοκύρη, κτίζονταν μὲ πέτρες, μανταλίδια (ψημένα τοῦβλα), μὲ «πλιθιά» (ἄψητα τοῦβλα) καὶ «τσιατιμά», μονόροφα ἢ διόροφα. Ἀποτελοῦνταν δὲ ἀπὸ ἓνα, δύο ἢ καὶ τρία δωμάτια, ποὺ χρησίμευαν γιὰ δωμάτια ὕπνου, γιὰ κουζίνα καὶ γιὰ ἀποθήκη τῶν γεωργικῶν προϊόντων. Ἐνα ἀπ' αὐτὰ τὸ χρησιμοποιοῦσαν γιὰ δωμάτιο ὑποδοχῆς τὸ «σαχνισί» ὅπως τὸ ἔλεγαν.

Μπροστὰ ἀπὸ τὰ δωμάτια ἦταν «οὐ δουξάτους», ἀνοιχτὸς ἀπὸ τὸ νότιο μέρος μὲ κάγκελα ξύλινα. Μὲ τὴ σκάλα, ποὺ ἦταν συνήθως ξύλινη, ἀνέβαιναν πρῶτα στοῦ δουξάτου κι ὕστερα ἐμπαιναν στὰ δωμάτια.

Στὸ ἰσόγειο, ὅταν ἦταν διώροφο τὸ σπίτι, ἦταν τὰ «κατὼ (γ) ια», ποὺ χρησίμευαν γιὰ ἀποθήκες τροφίμων καὶ χραισιῶν, σὰν πιὸ δροσερά. Στὸ μπρὸς - μπρὸς μέρος καὶ κάτω ἀπὸ τοῦ δουξάτου, ἦταν ἡ «που (γ) ιάτα».

β. Οὐ φούρνους μὲ τὸ χα (γ) ιάτ (ι). Τὸ κάθε σπίτι στὰ Βασιλικά εἶχε τὸ φούρνο του μὲ τὸ χα (γ) ιάτ (ι), ποὺ χρησίμευε καὶ γιὰ πλυσταριό. Τὸ δὲ καλοκαίρι καὶ γιὰ μαγειριό. Σήμερα κανένας δὲ ζυμώνει στὸ σπίτι του. Οἱ παλιοὶ φούρνοι ἀχρηστεύθηκαν. Ὅλοι παίρνουν ἔτοιμο ψωμὶ ἀπὸ τοὺς τέσσερις φούρνους ποὺ λειτουργοῦν στὸ χωριό.

γ. Οἱ σταυλοὶ καὶ ἡ ἀχυρώνα. Στὸ πιὸ ἀπόμερο μέρος τῆς αὐλῆς τοῦ σπιτιοῦ, ἢ καὶ κολλητά, πολλὲς φορὲς μὲ τὸ σπίτι, ἦταν οὐ σταύλους «τὸ ἀχούρ (ι)» μὲ τὴν ἀχυρώνα.

δ. Τὸ π(η)γάδ (ι). Στὰ Βασιλικά ἀνέκαθεν τὸ κάθε σπίτι εἶχε τὸ πηγάδι του. Τὸ νερό του ὅμως τὸ χρησιμοποιοῦσαν μόνον γιὰ τὸ πότισμα τῶν ζώων, τὸ πλύσιμο τῶν ρούχων καὶ τὸ καθάρισμα τοῦ σπιτιοῦ· δηλαδὴ μόνον γιὰ τὴ «λάτρα» τοῦ σπιτιοῦ. Γιὰ νὰ πίνουν, ἔπαιρναν ἀπὸ τὶς δύο δημόσιες θρύσες ποὺ ὑπῆρχαν τότε. Μιά στὸ μ(ι) σουχώρ (ι) καὶ μιὰ στὸ σχολειό ποὺ τὸ νερὸ ἐρχόταν μὲ ὑπόγειους πηλοσωλῆνες ἀπὸ τὴ γιρούγια, τὴ μάνα.

Τὸ καλοκαίρι τὸ πηγάδι χρησιμοποιοῦνταν καὶ γιὰ ψυγεῖο. Στὸ πηγάδι, σ' ἓνα καλάθι μέσα, κατέβαζαν τὰ φαγητά τους γιὰ νὰ μὴ χαλάσουν ἀπὸ τὴ ζέστη τοῦ καλοκαιριοῦ κι ἐκεῖ μέσα στὸ νερὸ ἔρριχναν τὰ καρπούζια καὶ τὰ ἄλλα φρούτα, γιὰ νὰ κρυώνουν.

ε. Ο ύ ά πό πα του ς, τὸ ἀποχωρητήριον, ἂν ὑπῆρχε, γιατί συνήθως δὲν ὑπῆρχε.

1. ΕΠΙΠΛΑ

Στὰ παλιὰ Βασιλικιώτικα σπίτια κρεβάτια δὲν ὑπῆρχαν. Ὅλοι κοιμόντουσαν στὸ «γτουσιέκ (ι)» ἢ τὸ «σιλτέ», ὅπως τὸ ἔλεγαν καὶ ποὺ ἦταν ἀπ' ἐδῶ κι ἀπ' ἐκεῖ ἀπὸ τὸ τζάκ (ι). Τὸ ντουσιέκ (ι) ἦταν συνήθως γεμισμένο μὲ καλαμποκόφυλλα ἢ μὲ ἄχυρο.

Πάνω σ' αὐτὸ ἔρριχναν ἓνα «χριάμ (ι)», ἓνα μισομάλλινο χρωματιστὸ σεντόνι, ὑφασμένο ἀπὸ τοὺς ἴδιους καὶ σκεπάζονταν μὲ τὴ «τζέρρα» (βελέντσα) καὶ τὸ στρώμα (ἓνα εἶδος παπλώματος καμωμένο καὶ ὑφασμένο ἀπὸ τοὺς ἴδιους).

Τὰ προσκέφαλα ἦταν κι αὐτὰ μάλλινα ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά καὶ βαμβακερὰ ἀπὸ τὴν ἄλλη, ὑφασμένα ἀπὸ τοὺς ἴδιους καὶ γεμισμένα μὲ παλιὰ ἄχρηστα ρούχα.

Δεύτερον ἐπιπλο τοῦ παλιοῦ Βασιλικιώτικου σπιτιοῦ, ἦταν τὸ σιν τ ο ύ κ (ι), ποὺ φυλάγονταν μέσα ἢ προίκα τῶν κοριτσιῶν καὶ τὰ γιορτερά φορέματα ὅλων τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας.

Τρίτον ἦταν τὸ στοργγυλὸ χαμηλὸ, ὡς 20 πόντους, τραπέζι, ποὺ κάθονταν ὅλοι οἱ σπιτικοὶ γύρω - γύρω σταυροπόδ (ι) κι ἔτρωγαν ὅλοι μαζί ἀπὸ μιὰ «μ (ι) σούρα» (ἀπὸ μιὰ σουπιέρα).

Τέταρτον ἐπιπλο ἦταν τὸ «σανίδ (ι)», ποὺ ἀράδιαζαν ἐπάνω τὰ ψωμιά καὶ τὰ σκέπαζαν μὲ τὸ «μισάλ (ι)».

Πέμπτον ἦταν ἡ «σκαλουσιά». Ἡ σκαλουσιὰ ἦταν ἓνα θαυόλυμα στὸν τοῖχο κι ἐκεῖ μέσα ἀκουμποῦσαν διάφορα πράγματα τοῦ σπιτιοῦ. Τέτοιες ὑπῆρχαν σ' ὅλους τοὺς τοίχους τοῦ σπιτιοῦ. Ἦταν ἓνα εἶδος χωνευτῆς ντουλάπας ποὺ κάνουν σήμερα. Τὶς σκαλουσὲς αὐτὲς τὶς σκέπαζαν ἀπὸ μπροστὰ μὲ κουρτινάκια.

2. ΜΑΓΕΙΡΙΚΑ ΣΚΕΤΗ

α. Ο ύ τέ τ ζ ι ά ρ (η) ς: Μεγάλος χάλκινος τέντζερης, γανωμένος γιὰ τὸ βράσιμο τῶν φαγητῶν.

β. Τ ο ύ τ ζ ι τ ζ ι ρ ο ύ δ (ι): μικρὸς χάλκινος τέντζερης, γανωμένος γιὰ νὰ βράζουν τὸ γάλα κλπ.

γ. Ο ύ χ ω μ α τ έ ν ι ο υ ς ν τέ τ ζ ι ά ρ (η) ς: γιὰ τὸ βράσιμο ὀρισμένων φαγητῶν καὶ τὸ πῆξιμο τῆς γιαούρτης.

δ. Τ ο ύ τ (η) γ ά ν (ι): γιὰ τὸ τηγάνισμα.

ε. Τ ο ύ κ α ζ ά ν (ι): χάλκινον κι αὐτό, γιὰ νὰ ζεσταίνουν τὸ νερὸ τῆς πλύσης.

στ. Ο ύ τ α δ ά ς: τὸ ταψί, χάλκινον καὶ γανωμένο, ποὺ ἔφτιαχναν τὶς πίτες.

ζ. Τὸ σνί: ἕνα εἶδος ταψιοῦ, ἀλλὰ πλατύτερο καὶ ριχότερο, ποὺ ἐφτιαχναν συνήθως τὰ μνημόσυνα.

η. Ἡ κουπάνα: ἡ σκάφη, ξύλινη ποὺ ζύμωναν τὸ ψωμί.

θ. Οἱ πινακουτές: ξύλινες κι αὐτές, ποὺ τοποθετοῦσαν τὰ ψωμιά, ὅταν τὰ ἐπλαθάν ὥσπου «γὰ γίνουν», γὰ φουσκώσουν καὶ

ι. Ἡ ξύλινη κουτάλα γιὰ τὸ ἀνεκάρτεμα τῶν φαγητῶν στὸ δράσιμο.

3. ΣΚΕΤΗ ΣΕΡΒΙΡΙΣΜΑΤΟΣ

α. Τὰ μσούρια: οἱ σουπιέρες γιὰ τὸ σερβίρισμα τῶν φαγητῶν.

β. Τὰ πιάτα.

γ. Τὰ χ(ου)λιάρια (τὰ κουτάλια) καὶ τὰ χ(ου)λιαρούδια.

δ. Τὰ πηρούνια καὶ τὰ πηρονούδια.

ε. Ἡ χ(ου)λιάρα: ἡ μεγάλη κουτάλα γιὰ τὸ σερβίρισμα τῶν φαγητῶν.

στ. Τὸ μαχαίρι(ι) γιὰ τὸ κόψιμο τοῦ ψωμοῦ.

ζ. Τὸ καφεμπρίκ(ι).

η. Οἱ φιτζιάνις, ποὺ σέρβιραν τὸ τσάι, τὸ γάλα κλπ. καὶ

θ. Τὰ φιτζιανούδια, ποὺ σέρβιραν τὸν καφέ.

4. ΣΚΕΤΗ ΚΑΙ ΔΟΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΤΑΦΟΡΑ ΤΟΥ ΝΕΡΟΥ

α. Οἱ γκαζουτινιέδες.

β. Οἱ στάμνις: Μεγάλες πήλινες, μὲ δυὸ χερούλια καὶ μὲ μεγάλο στόμιο.

γ. Τὰ λαγήνια: Μικρότερες, «μὲ ἕνα ἢ δυὸ χερούλια», «μικρότερο στόμιο» γιὰ τὴ μεταφορὰ νεροῦ.

δ. Τὰ λα(γ)ηνούδια: Μικρότερα ἀκόμα καὶ μ' ἕνα συνήθως χερούλι γιὰ τὴ μεταφορὰ λίγου νεροῦ, φρέσκου καὶ κρύου.

ε. Οἱμποῦκλις: Εὐλινες γιὰ νὰ παίρνουν νερὸ στὸ χωράφι.

στ. Ἡ κανάτα: Πήλινη ἢ γυάλινη καὶ

ζ. Τὸ τινικοῦδ(ι): Μικρὸ τσίγγινο δοχεῖο, ἀντὶ γιὰ ποτήρι, ποὺ ἐπιναν νερὸ (οὐ τσίγγιους).

5. ΣΚΕΤΗ ΚΑΙ ΔΟΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΤΑΦΟΡΑ ΚΑΙ ΑΠΟΘΗΚΕΥΣΗ ΤΟΥ ΚΡΑΣΙΟΥ

α. Τὰ καδιά: Εὐλίνα δοχεῖα, ἀνοιχτά ἀπὸ τὸ πάνω μέρος, ποὺ κουβαλοῦσαν συνήθως τὰ σταφύλια.

β. Οὐκάδους: Εὐλίνο μεγάλο κυλινδρικό δοχεῖο, ποὺ πατοῦσαν τὰ σταφύλια.

γ. Τὸ βαρέλ(ι): Εὐλίνο κι αὐτό, ποὺ ἔβαζαν μέσα τὸ κρασί.

δ. Τὰ θαρελούδια: Ἐπίσης ξύλινα, πού ἔβαζαν μικρότερες ποσότητες κρασιοῦ· καί

ε. Τὰ φτσιά: Εὐλίνα μεγάλα θαρέλια, πού ἔβαζαν μέσα τὸ μούστο, ὅταν ἔβραζε.

6. ΣΚΕΤΗ ΤΟΥ ΡΑΚΙΟΥ (ΤΣΙΠΟΥΡΟΥ)

α. Τοῦ δάζου: Ἡ νταρμιτζάνα τῶν 5 δκάδων.

β. Τοῦ δαζούδ(ι): Ἡ νταρμιτζάνα κάτω τῶν 5 δκάδων.

γ. Τὰ ρακοκάζα: Οἱ ἄμβυκες, πού ἔβγαζαν τὸ τσίπουρο. Αὐτὰ ὑπῆρχαν μόνον σὲ ὀρισμένα σπίτια κατόπιν ἀδείας.

7. ΣΚΕΤΗ ΤΟΥ (ΣΟΥ)ΣΑΜΟΛΑΔΟΥ

α. Τοῦ π(ι)θάρι: Γιά τὴν ἀποθήκευση τοῦ (σου)σαμόλαδου. Σήμερα τὰ χρησιμοποιοῦν, γιὰ νὰ κάνουν τουρσιά.

β. Οὐ γκαζουτενεκές: Ὁ τενεκὲς τοῦ πετρελαίου.

γ. Τοῦ σαμουλαδ(ι)κό: Τενεκεδένιο δοχεῖο μὲ σωλήνα, γιὰ νὰ τρέχει τὸ (σου)σαμόλαδο πού χωροῦσε περίπου μιά δκά.

δ. Ἡ γαστέρα: Τὸ μπουκάλι πού ἔβαζαν τὸ (σου)σαμόλαδο.

8. ἌΛΛΑ ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΑ ΟΙΚΙΑΚΑ ΣΚΕΤΗ

α. Τὰ χειρόμ(υ)λα: Δύο στρογγυλὲς πλατιὲς πέτρες, ὡς 50 πόντους διάμετρο, καί 7 - 10 πόντους πάχος, μὲ μιά τρύπα στὸ κέντρο στὴν κάτω γιὰ τὸν ἄξονα, γύρω ἀπὸ τὸν ὁποῖο γυρίζει ἡ πάνω πέτρα, γιὰ νὰ ἀλέθουν τὸ μπλιγκούρ(ι).

Οὐ στούμπους: Ἐνα κομμάτι κορμοῦ δέντρου ὡς 70 πόντους, πού τὸ ἐσωτερικὸ του ἔχει ἀφαιρεθῇ καί μέσα σ' αὐτὸ χτυποῦσαν μὲ μία ἐπίσης ξύλινη μεγάλη θαριά τὸ βρεγμένο σιτάρι, γιὰ νὰ ξεφλουδιστῇ, προτοῦ τὸ ἀλέσουν γιὰ μπλιγκούρ(ι).

γ. Τοῦ τ(υ)λιγάδ(ι): γιὰ νὰ τ(υ)λιγάδι(ζ) (η) τὴ «κάνουρη», (τὴ μάλλινη κλωστή).

δ. Τὰ σύνεργα (ἡ ἀνέμη): πού ἔβαζαν τὰ τ(υ)λιγάδια καί μάζευαν τὴν κλωστή στὰ μασούρια.

ε. Τοῦ ἀδράχτ(ι) μὲ τοῦ σφοντύλ(ι) πού ἔκλωθαν.

στ. Τὰ λανάρια: πού λανάρ(ι)ζαν τὸ μαλλί, πρὶν νὰ τὸ κλώσουν.

ζ. Τοῦ κανταρούδ(ι): γιὰ τὰ μικροζυγίσματα.

η. Ἡ παλάντζα (ἡ ζυγαριά): γιὰ τὰ μεγαλύτερα ζυγίσματα.

θ. Τοῦ καντάρ(ι): γιὰ τὰ πολὺ μεγάλα ζυγίσματα.

ι. Οὐ ἀργαλειός: γιὰ τὴν ὕφανση τῆς προίκας τῶν κοριτσιῶν καί τῶν ἄλλων ὕφαντῶν τοῦ σπιτιοῦ.

ια. Τοῦ χτέν(ι), τοῦ ἀντί, οἱ πατήτρις, τὰ μιτά-
ρια, καὶ τὸ ξυλόχτινο. Ὅλα ἐξαρτήματα τοῦ ἀργαλειοῦ.

ιβ. Οὐ μύλους (ὁ χειρόμ(υ)λους) : ποὺ ἄλεθαν τὸν καφέ, τοῦ ρε-
βύθ(ι) καὶ τοῦ κριθάρ(ι).

ιδ. Οὐ κόπανους : ποὺ χτυποῦσαν τὰ ροῦχα, ὅταν τὰ ἐπλυναν στοῦ
«λάγκου» (στοῦ ποτάμ(ι)).

ιε. Τοῦ γαβάν(ι) : ποὺ ἔκοβαν τὰ μouroύφυλα γιὰ τὰ «μαμούδια» (με-
ταξοσκώληκες).

Β. ΤΡΟΦΕΣ — ΛΑΪΚΗ ΜΑΓΕΙΡΙΚΗ

Τὰ φαγητά τους ἦταν αὐτοσχέδια καὶ καμωμένα ἀπὸ τὰ προϊόντα ποὺ
τοὺς ἔδινε ἡ γῆ τους. Ἔτσι περιορίζονταν στὸν τραχανά, στὸ μπλιγούρ(ι), στὸ
ξυντουσούμ(ι), στὶς ραντσές, στὴν κουρκούτ(η), τὴ μπουρανὴ καὶ τὰ λαχανικά
ποὺ ἔβγαζαν ἀπ' τὰ μπακτσούδια τους* (μελιτζάνες, πιπεριές, μπάμιες, ντομά-
τες, κολοκύθια, πράσα, σπανάκια κλπ.).

Τὸ κρέας καὶ τὰ «πιτναρούδια» ἦταν μόνο γιὰ τὶς Κυριακὲς καὶ τὶς «πισ-
νουμέρις». Συχνὰ ἔφερναν στὰ Βασιλικά καὶ ψάρια ἀπὸ τὴ λίμνη τοῦ Λαγκα-
δά, τοῦ Ἀγ. Βασιλείου: τσιρνούχια, λιπαρές, γκουτζιάρια, λιέσκis, γριβάδια,
σύρκα, τοῦρνis καὶ χέλια. Καμιά φορὰ ψάρευαν καὶ μόνοι τους στὸ ποτάμι
«μπριάνis καὶ τηληνάρια».

Τὶς λιπαρές, τὶς λιέσκis καὶ τὰ χέλια τὰ πάζωναν καὶ τὰ ἔπαιρναν
στὸ χωράφι, ὅταν πηγαινάν γιὰ δουλειά.

Τὸ χειμώνα, γιὰ πρωινό, ἔτρωγαν συνήθως κατσαμάκ(ι), ποὺ τὸ δου-
τοῦσαν στοῦ πιτμέζ(ι) καὶ καμιά φορὰ οἱ γέροι καὶ οἱ γριές ζέσταιναν κρα-
σί στὴ χόδουλη καὶ δουτοῦσαν μέσα ψωμί κι ἔτρωγαν.

Τὸ καλοκαίρι δέ, στὸν καιρὸ τοῦ θερισμοῦ, τὸ μεσημέρι ἔτρωγαν τὴν
περίφημη σκουρδαλιά. (Μπόλικο σκόρδο, στουπισμένο μὲ ἀλάτι, ξύδι καὶ νερὸ
μέσα στὸ ὁποῖο ἔτριδαν ψωμί κι ἔτρωγαν).

Ἡ μόνη ἐποχή, ποὺ μπορούμε νὰ ποῦμε ὅτι ἔτρωγαν καλὰ, ἦταν ἡ ἐπο-
χὴ ποὺ ἔσφαζαν τὰ γουρούνια, δηλαδὴ ὕστερα ἀπὸ τὰ Χριστούγεννα καὶ πέρα,
μὲ τὰ λουκάνικα, τὶς «ματές», τοῦ «μπασιμπανά», τοῦ «παστό» (τὸ λαρδί) ποὺ
τηγάνιζαν, τὶς τσιγαρίδis, τὰ κόκορα καὶ τὶς πίτις (σπανακόπιτις, πρασό-
πιτις, κρεμμυδόπιτις μὲ τρυφερὰ κρεμμύδια, κολοκυθόπιτις) ποὺ ἔφτιαχναν
μὲ τὴ «λίγδα» (τὸ χοιρινὸ λίπος).

Ἡ καλοφαγία αὕτὴ θαστοῦσε μέχρι τὶς ἀποκριές* ὕστερα ἄρχιζε ἡ με-
γάλη νηστεία τοῦ Πάσχα, ποὺ τὴν κρατοῦσαν ὅλοι, μικροὶ καὶ μεγάλοι.

Μόνο τὸ Πάσχα θὰ ξανάτρωγαν πιὰ κρέας. Τὴ μαγειρίτσα μετὰ τὴν Ἀνά-
σταση καὶ τὸ μεσημέρι τοῦ Πάσχα, τὸ γεμιστὸ ψημένο στὸ φούρνο ἀρνί ἢ κα-
τσίκι.

Σήμερα άλλαξαν έντελώς τὰ πράγματα. Πολλά ἀπὸ τὰ παραπάνω φαγητὰ ἀνήκουν στὴν ἱστορία.

Γ. ΛΑΪΚΗ ΦΟΡΕΣΙΑ

1. ΑΝΔΡΙΚΗ ΦΟΡΕΣΙΑ

α. Ἡ φανέλα. Ὑφασμένη ἀπὸ τὶς γυναῖκες τοῦ σπιτιοῦ, μὲ στημόνι βαμβάκερὸ καὶ ὑφάδι μάλλινο, ἄσπρη, μὲ μακριὰ μανίκια, ἀνοιχτὴ στὶς μασχάλες, γιὰ νὰ μὴ συγκαίονται, καὶ ραμμένη ἀπὸ τὶς ἴδιες τὶς γυναῖκες τοῦ σπιτιοῦ.

β. Τὸ βρακί. Βαμβάκερὸ, ἄσπρο, μακρὺ ὡς τὸν ἀστράγαλο, ἀρκετὰ φαρδύ, καὶ ὑφασμένο καὶ ραμμένο ἀπὸ τὶς γυναῖκες τοῦ σπιτιοῦ. Δενόταν στὴ μέση μὲ τὴ βρακοζούνα, ποὺ ἦταν καμωμένη ἀπὸ βαμβάκερὸ νῆμα, πλεκτὸ μὲ τρία κάτια (τριδίπλο).

γ. Τὸ π(ο)υκάμ(ι)σου. Βαμβάκερὸ κι αὐτὸ, ἄσπρο, μακρὺ ὡς τὰ γόνατα σχεδὸν σὰ φουστανέλα, καὶ ὑφασμένο καὶ ραμμένο ἀπὸ τὶς γυναῖκες τοῦ σπιτιοῦ.

δ. Ἡ τραχλιά.

ε. Τὸ καβάδ(ι). Καμωμένο ἀπὸ ἀλατζά, ἀγοραστὸ καὶ ριγωτὸ καὶ ραμμένο σὲ εἰδικὸ ράφτη, μὲ γαῖτάνι γύρω - γύρω, ποὺ κούμπωνε στὰ πλάγια μὲ πολλὰ μικρὰ στρογγυλά, σὰν μικρὲς μπιλίτσες, μαῦρα κουμπάκια.

στ. Ὁ ντουλαμάς. Καμωμένος ἀπὸ μάλλινο χονδρὸ ὕφασμα ποὺ ἀγκάλιαζε τὸ κορμὶ ἀπὸ τὴ μέση καὶ πάνω.

ζ. Τὸ μπινεβρέκ(ι). Καμωμένο ἀπὸ μισομάλλινο μαῦρο ὕφαντὸ ὕφασμα, ὑφασμένο καὶ ραμμένο ἀπὸ τὶς γυναῖκες τοῦ σπιτιοῦ, φαρδὺ στὸ πάνω μέρος καὶ στενὸ στὸ κάτω - κάτω μέρος τῶν ποδιῶν. Στὴ μέση δενόταν μὲ βρακοζούνα κι εἶχε ψεύτικες τσέπες στὰ πλάγια.

η. Τὸ ζ(ο)υνάρ(ι). Καμωμένο ἀπὸ ἴδιο ὕφασμα μὲ τὸ μπινεβρέκ(ι), μακρὺ ὡς 2 μέτρα καὶ φαρδὺ ὡς μιὰ πιθαμὴ, ποὺ τυλιγόταν στὴ μέση πάνω ἀπὸ τὸ μπινεβρέκ(ι). Τὸ καλοκαίρι ἦταν βαμβάκερὸ.

θ. Τὸ οὐκουντό. Μάλλινο, χοντρὸ χειμωνιάτικο ρούχο, ποὺ δὲν ἔφτανε καλὰ - καλὰ ὡς τὴ μέση, ποὺ τὸ φοροῦσαν ἀντὶ γιὰ παλτό.

ι. Τὸ κουπαράν(ι). Ἐνα εἶδος παλτοῦ, καμωμένο ἀπὸ ὕφασμα ὕφασμένο ἀπὸ τὶς γυναῖκες τοῦ σπιτιοῦ μὲ στημόνι καὶ ὑφάδι μάλλινο, καὶ ραμμένο ἀπὸ τὶς ἴδιες, χωρὶς τσέπες. Τὸ φοροῦσαν οἱ μεγαλύτεροι στὴν ἡλικία. Οἱ νεώτεροι φοροῦσαν «τοῦ κοντό».

ια. Ἡ πατατούκα. Τὸ παλτό. Τὴ φοροῦσαν κυρίως στὰ νεώτερα χρόνια, ὅταν γίνονταν γαμπροὶ καὶ μετὰ ὥσπου κρατοῦσε. Ἦταν καμωμένη ἀπὸ ἐντόπιο μαῦρο ὕφασμα ἢ καὶ ἀγοραστό.

ιβ. Τὸ φέσ(ι). Τὸ φοροῦσαν ὡς τὰ τελευταῖα χρόνια ποὺ ἐλευθερωθήκαμε, χωρὶς φούντα οἱ μεγάλοι μὲ ἓνα μαντίλι γύρω - γύρω, καὶ μὲ τὴ φούντα οἱ μικρότεροι. Τὸ φέσ(ι) μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση τὸ ἀντικατέστησε τὸ κασκέτο.

ιγ. Ἡ σκιᾶθα. Ψάθινο καπέλο, πλεγμένο καὶ καμωμένο πολλές φορές ἀπὸ τοὺς ἴδιους, καὶ τὶς περισσότερες φορές ἀγορασμένο, ποὺ τὸ φοροῦσαν τὸ καλοκαίρι στὴ δουλειά, γιὰ νὰ προφυλάγωνται ἀπὸ τὸν ἥλιο.

ιδ. Ἡ μπατίστα. Τὸ μαντίλι, διαφόρων χρωμάτων ἀπὸ βατίστα καὶ κεντημένο συνήθως στὴ μιὰ γωνία μὲ τὸ μονόγραμμο τοῦ κατόχου.

ιε. Τὰ σκ(ου)φούνια. Κάλτσες πλεγμένες μὲ τὸ χέρι καὶ μὲ μάλλινη κλωστή ἀπὸ τὶς γυναῖκες τοῦ σπιτιοῦ στὶς μεγάλες νύχτες τοῦ χειμῶνα (στὰ νυχτέρια), μακρὲς σκέτες οἱ καθημερινὲς καὶ πλουμιστές, μὲ πολύχρωμα χτυπητὰ ζωηρὰ κεντήματα, οἱ γιορτινές. Γιὰ καλτσουδέτες χρησιμοποιοῦσαν μάλλινη κλωστή, τρίδιπλη ἢ τετράδιπλη, κλωσμένη σὰν κορδόνι, ποὺ ἦταν συνέχεια ἐκείνου ποὺ ἔγινε ἡ πλέξη τῆς ἄλλης κάλτσας.

Τὸ καλοκαίρι τὰ «σκ(ου)φούνια» ἦταν θαμδακερά.

ιστ. Τὰ καλτσούνια. Ἦταν ἓνα εἶδος κάλτσες, ἀπὸ ὕφαντὸ ὕφασμα, ποὺ τὰ ἔβαζαν πάνω ἀπὸ τὶς κάλτσες, ὅταν πηγαῖναν στὴ δουλειά· τὰ περιτύλιγαν μὲ τὰ ποδοπάνια.

ιζ. Τὰ γουρουνουτσάρουχα. Καμωμένα ἀπὸ τοὺς ἴδιους μὲ χοιρινὸ ἢ βοδινὸ δέριμα, ποὺ τὰ φοροῦσαν στὴ δουλειά. Ὅταν ἔσφαζαν τὰ γουρουνία, ἢ κανένα θόδι ἢ καμὴ ἀγελάδα, ἔπαιραν τὸ δέριμα, «τὸ τουμάρ(ι)», τὸ τέντωναν, τὸ ἀλάτιζαν κι ὅταν στέγνωνε, τὸ ἔκοφταν λουρίδες - λουρίδες ὡς 10 - 15 πόντους φάρδος, «φασκές». Ἀπ' αὐτὲς ἔκοθαν· ἔκαμναν τὰ τσαρούχια, ἀφοῦ τὶς μούσκευαν πρῶτα, γιὰ νὰ μαλακώσουν. Ἀπὸ τὸ ἴδιο δέριμα ἔκοθαν καὶ πολὺ στενὲς λουρίδες «γουζίτσες» ποὺ ἔραβαν τὰ τσαρούχια. Τὰ τελευταῖα χρόνια ἔκαμναν τσαρούχια κι ἀπὸ καουτσούκ.

2. ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΦΟΡΕΣΙΑ

α. Ἡ φανέλα: Καμωμένη ἀπὸ τὸ ἴδιο ὕφασμα μὲ τῶν ἀνδρῶν, μὲ κοντὰ μανίκια κι ἀνοιχτὴ στὶς μασχάλες, γιὰ νὰ μὴν ἰδρώνουν καὶ συγκαίονται.

β. Τὸ π(ου)κάμ(ι)σου: Καμωμένο ἀπὸ ἄσπρο ὕφασμα θαμδακερὸ καὶ μακρὸ λίγο κάτω ἀπὸ τὸ γόνατο.

γ. Ἡ γρίζα: Καμωμένη ἀπὸ μισομάλλινο ὕφασμα, ὕφασμένο ἀπὸ τὶς ἴδιες, διαφόρων χρωμάτων καὶ κεντημένη λίγο πρὶν πάνω ἀπὸ τὸν ποδόγυρο στὶς νέες, καὶ σκέτη μαύρη γιὰ τὶς μεγαλύτερες καὶ τὶς γριές.

δ. Τὸ φουστάνι: Καμωμένο ἀπὸ ἀγοραστὸ ἀλατῆ, μακρὸ μέχρι κάτω καὶ φαρδὺ μὲ πολλές σοῦρες στὴ μέση. Τὰ γιορτινὰ γίνονταν ἀπὸ μισο-

μέταξα ή μεταξωτά ύφασματα, ύφασμένα από τις ίδιες με μετάξι, που έδγαζαν πάλι οι ίδιες από τὰ κουκούλια του μεταξοσκώληκα που περιποιούνταν.

ε. Ἡ π ο υ δ ι ᾶ - «ή φούντα»: Βαμβακερή τὸ καλοκαίρι καὶ μισομᾶλλινη τὸ χειμῶνα, καμωμένη από τις ίδιες στὸν ἀργαλειό, χρωματιστή καὶ με διάφορα κεντήματα. Δεγόταν στὴ μέση καὶ πίσω με δυὸ κορδόνια, που ράβονταν στὶς ἄκρες τοῦ πάνω μέρους τῆς ποδιᾶς.

στ. Τὸ φ έ σ (ι) : Κοντότερο ἀπὸ τῶν ἀνδρῶν, που σκέπαζε τὴν κορυφὴ τοῦ κεφαλιοῦ καὶ δενόταν μ' ἓνα μαντίλι γύρω - γύρω.

ζ. Ο ὀ μ π α σ μ ᾶ ς: Καμωμένος ἀπὸ ἄσπρο βαμβακερὸ ὕφασμα χοντρὸ, σχεδὸν τετράγωνος, 40X45 πόντους, καὶ μ' αὐτὸν σκέπαζαν τὸ κεφάλι οἱ μεγαλύτερης ἡλικίας γυναῖκες, ἀφοῦ τὸ δίπλωναν διαγώνια.

η. Τὸ κ ρ έ π (ι) : Μάλλινο με κρόσια καὶ ἀγορασμένο ἀπὸ τὴν ἀγορά, καφε συνήθως με κόκκινα στολίδια γιὰ τις νέες παντρεμένες γυναῖκες καὶ μαῦρο γιὰ τις χῆρες.

θ. Τὸ τ λ ο υ π ᾶ ν (ι) : Μαντίλι, βαμβακερὸ, ἄσπρο καὶ διαφανές, που τὸ φοροῦσαν οἱ νέες, ὅταν πῆγαιναν στὴ δουλειά. Ὅταν ἔφταναν στὸ χωράφι κι ἄρχιζαν δουλειά, τυλίγονταν με τοὺς ἄσπρους μπασμάδες που τοὺς ἔλεγαν τραπιάδες, γιὰ νὰ μὴ τις μαυρίση ὁ ἥλιος.

ι. Τὸ φ α κ ι ὀ λ (ι) : Ὅμοιο σχεδὸν με τὸ κρέπ (ι), μεταξωτὸ καὶ με περισσότερα πλουμῖδια καὶ κρόσια, που τὸ φοροῦσαν οἱ νιόπαντρες.

ια. Ο ἱ κ ο υ ρ δ έ λ ι ς: Μάλλινες, βαμβακερές ἢ μεταξωτές, διαφόρων χρωμάτων, που τις ἔδεναν στὸ κεφάλι καὶ στὶς κουσιές (πλεξοῦδες) στὸ κάτω μέρος.

ιβ. Τὰ φ λ ο υ ρ ι ᾶ: Οἱ ντοῦμπλες καὶ τὰ πεντόλιρα, δῶρα τοῦ ἀνδρα στὸν ἀρραδῶνα, που τὰ κρεμοῦσαν στὸ στῆθος στὶς γιορτάσιμες μέρες.

ιγ. Ἡ γ ο ῦ ν α: Ἦταν συνήθως κοντὴ καὶ τὴ φοροῦσαν στὶς ἐπίσημες μέρες.

ιδ. Τὰ παπούτσια: Συνήθως οἱ νέες φοροῦσαν μπότες με κορδόνια ἢ με κουμπιὰ καὶ οἱ μεγάλες κοφτὰ χωρὶς νὰ δένωνται.

ιε. Ο ἱ π α ν τ ὀ φ λ ι ς: Καλύτερης ποιότητος οἱ γιορτινές καὶ χοντροκαμωμένες καὶ πιὸ στερεές οἱ καθημερινές. Φοροῦσαν καὶ ξύλινα τσόχα.

ιστ. Τὰ τ ι ρ λ ῖ κ ι α: Καμωμένα ἀπὸ τις ίδιες ἢ καὶ τὸ ράφτη, με γαῖ-τάνι γύρω - γύρω καὶ κεντημένα ἢ καὶ πλεγμένα με μάλλινη κλωστή. Τὰ φοροῦσαν μέσα στὸ σπῖτι τὸ χειμῶνα, γιὰ νὰ μὴ κρυώνουν τὰ πόδια, πάνω ἀπὸ τις κάλτσες.

ιζ. Ἡ στολή τῆς νύφης, τὴ μέρα τοῦ γάμου ἦταν: Φουστάνι μακρὸ, ἄσπρα σκ(ου)φούνια καὶ ἡ «σκέπ(η)» (τὸ βέλο), μεγάλη μέχρι κάτω στὸ γόνατο που κρεμόταν μπρὸς καὶ πίσω.

3. Η ΦΟΡΕΣΙΑ ΤΩΝ ΑΓΟΡΙΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΚΟΡΙΤΣΙΩΝ

Τὰ ἀγόρια, ὡς τὰ δώδεκά τους σχεδὸν χρόνια, φοροῦσαν τοὺς «σαῖ ἄ-
δε» ἀπὸ ἀλατζά, μακριοὺς ὡς κάτω ἀπὸ τὸ γόνατο καὶ ποὺ σταύρωνε μπρο-
στά. Τὰ κοριτσάκια, φοροῦσαν φουστανάκια, καμωμένα ἀπὸ τὶς μαγάδες τους.
Ὅταν πηγαιναν στὸ σχολεῖο φοροῦσαν τὴ «μὰ ν κ ι ἄ», μὲ φιδόγκες ἀπὸ μάλ-
λινες κορδέλες στὸ κεφάλι καὶ στὶς κοτσίδες, στὶς κάτω ἄκρες.

Δ. Η ΛΑΪΚΗ ΥΦΑΝΤΙΚΗ

Ἡ ὑφαντικὴ στὰ Βασιλικά ἦταν ἀρκετὰ ἀναπτυγμένη, γιατί ὅλα σχεδὸν
τὰ φορέματά τους, ἀπὸ τὰ ἐσώρουχα ὡς τὰ ἐξώρουχα, γινόντουσαν ἀπὸ τὶς γυ-
ναῖκες τῶν Βασιλικῶν, ποὺ ἀκολουθοῦσαν μιὰ δλόκληρη διαδικασία.

1. ΤΟ ΤΦΑΛ(Ι)

Ἄφου διάλεγαν καὶ ἀγόραζαν τὸ μαλλὶ ἀπὸ τὸ κεχαγιά, πρῶτα - πρῶτα
τὸ ζεμάτιζαν καὶ τὸ στέγωναν. Ὅστερα τὸ «νέγριναν» (τὸ ἄνοιγαν), τὸ λανά-
ριζαν, τὸ ἐκλωθαν μὲ τὴ ρόκα στὸ χέρι, ὅταν ἐπρόκειτο γὰ τὸ ὑφάνουν στὸν ἀρ-
γαλειό, καὶ μὲ τὸ «τσιγκρίκ (ι)», ὅταν ἐπρόκειτο γιὰ σκ(ου) φύνια, ἐπειδὴ κλώ-
θονταν ζερβά. Τὸ «τ(υ) λιγάδιαζαν», τὸ ἔβαφαν καὶ στὸ τέλος τὸ μασούριαζαν
στὴν ἀνέμη.

Παρόμοια διαδικασία σχεδὸν κρατοῦσε καὶ γιὰ τὸ θαμβάκι, ποὺ τὸ ἐπε-
ξεργάζονταν μόνες τους.

2. ΤΟ ΣΤΗΜΟΝΙ

Τὸ στημόν(ι) συνήθως τὸ ἀγόραζαν ἀπὸ τὴν ἀγορά. Τὸ ζεμάτιζαν μὲ
λίγο ἀλεύρι, τὸ στέγωναν, τὸ μάζευαν στὰ καλάμια στὴν ἀνέμη, τὸ ἰδιαζαν,
τὸ μάζευαν στ' ἀντί, τὸ περνοῦσαν ἀπ' τὰ μτάργια καὶ τὸ χτέν(ι) καὶ τῶδαζαν
στὸν ἀργαλειό.

3. ΤΑ ΤΦΑΝΤΑ

Τὰ ὑφαντὰ ποὺ ὑφαιναν συνήθως ἦταν:

α. Πανιά θαμβακερά γιὰ ἐσώρουχα, τραπεζομάντιλα (τάβλις), πετσέ-
τις προσώπου, πετσέτις φαγητοῦ (μισάλια), φοῦστις κλπ.

β. Μισομάλλινα ὑφάσματα γιὰ μπινεθρέκια, φανέλες, γρίτζες, χριάμνια,
σεντόνια, μαξιλάρια, πουδιές, στρώματα, καὶ μπάντις μὲ διάφορες παραστάσεις,
ποὺ τὶς ἔβαζαν δίπλα καὶ πάνω ἀπὸ τὸ κρεβάτι.

γ. Μάλλινα, μὲ ὑφάδι καὶ στημόνι μάλλινη κλωστή, γιὰ χοντρά ζεστά
ὑφάσματα, γιὰ παλτά, ντουλαμάδεις κλπ.

δ. Μεταξωτά, με ύφάδι και στημόνι, μετάξι, που έβγαζαν μόνες τους από τὰ κουκούλια. Γι' αὐτὸ εἶχαν καὶ πολλές «σ(υ)καμινιές» (μουριές). Μὲ τὰ μεταξωτά ύφάσματα ἔκαμναν φουστάνια, πετσέτες, τραπεζομάντιλα, μαντίλια, ζῶνες καὶ σιντόνια.

ε. Διὰ γιὰ τραπεζομάντιλα, μαντίλια, πετσέτες καὶ ροῦχα γυναικεῖα, ἀνδρικὰ καὶ παιδικὰ. Τὴ λινὴ κλωστή τὴν ἀγόραζαν ἀπὸ τὴν ἀγορά.

στ. Εἶδη ύφαντῶν: «Ταχταλούδια», «μουδάτα», «θυρωτά», «πλαγκιτένια» κλπ.

ζ. Συνήθως τὰ ύφαντὰ φουστάνια ποὺ ἔκαμναν, μάλλινα ἢ μεταξωτά τὰ κεντοῦσαν στὸ στῆθος, στὰ μανίκια καὶ στὸν ποδόγυρο. Κεντοῦσαν ἀκόμα καὶ σὲ κανναδόδες, σταυροὺς, φροῦτα, ψάρια, πουλιά, ζῶα, δέντρα κλπ. ποὺ τὰ κρεμνοῦσαν στὰ δωμάτια τῶν σπιτιῶν τους καὶ κυρίως στὸ «σαχνισί» (δωμάτιο ύποδοχῆς).

Ε. ΓΕΩΡΓΙΚΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ

α. Τὸ ξ(υ)λάλετρο: Πρωτόγονο ξύλινο ἀλέτρι ποὺ ἀποτελοῦνταν: ἀπὸ τὸ γυνί, τὴ σφήνα, τὰ ξυλόχτια, τὸ ὄκιθρο, τὴν καμάρια καὶ τὸ ἀλετρόχειρο.

β. Τὸ πλοῦχ(ι): Σιδερένιο ἀλέτρι, ποὺ τὸ ἔσερναν ἓνα ἢ δύο ἄλογα ἢ βόδια, καὶ τὸ χρησιμοποιοῦσαν γιὰ τὸ ὄργωμα τῶν χωραφιῶν, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴ σπορά.

γ. Ἡ ξύλινη σδάρνα: Ἦταν ἓνα κοντὸ σανίδι, $1\frac{1}{2}$ - 2 μ. μακρὸς καὶ 20 πόντους φάρδος, δεμένο στὶς ἄκρες μὲ δύο ἀλυσίδες, ποὺ τὸ ἔσερνε συνήθως ἓνα ἄλογο καὶ πάνω του στεκόταν ὁ γεωργός, γιὰ νὰ ἰσιώνῃ τὸ ὄργωμένο χωράφι καὶ νὰ σπάξῃ καὶ τοὺς σδῶλους (βῶλους).

δ. Ἡ σιδερένια σδάρνα: μὲ σιδερένια δόντια ἀπὸ κάτω ὡς 10 - 15 πόντους, γιὰ νὰ σπάξῃ τοὺς βῶλους καὶ νὰ ἰσοπεδώνῃ τὸ χωράφι. Σερνόταν ἀπὸ ἓνα ἢ δύο ἄλογα μὲ τὸ πλοῦχ(ι) πάνω στὴ σδάρνα γιὰ δάρος.

ε. Ἡ τσάπ(η): Ἡ θαμβοκοτσάπ(η) γιὰ τὸ σκάλισμα τοῦ θαμβοκιοῦ, τῶν μποστάνιων, τῶν κουκιῶν καὶ μπιζελιῶν καὶ γιὰ τὸ ἔνοιγμα αὐλακιῶν.

στ. Τὸ σκιπαροῦδ(ι): Γιὰ τὸ σκάλισμα συνήθως τῶν κρεμμυδιῶν, ποὺ φυτεύονταν στὴ σειρά σὲ μακρὸς 7 - 8 πόντων ἢ μιὰ σειρά ἀπὸ τὴν ἄλλη, ὁπότε δὲ χωροῦσε ἡ μεγάλη τσάπ(η).

ζ. Ἡ στινοῦτσάπ(η): Γιὰ νὰ σκίζουν τὰ χοντὰ καυσόξυλα ἀπὸ τὸ στεγὸ καὶ νὰ βγάξουν τίς ρίζες τῶν πουργαριῶν καὶ λιπρουνιῶν ἀπὸ τὸ φαρδὺ μέρος.

η. Τὸ τσ(ι)κούρ(ι): Γιὰ νὰ κόβουν τὰ χοντὰ ξύλα καὶ τὸ τσκούροῦδ(ι), γιὰ νὰ κόβουν τὰ φιλότερα.

θ. Τὸ πρίον(ι): γιὰ νὰ κόβουν τὰ χοντὰ κλαδιὰ τῶν μουριῶν καὶ

τά χοντρά κούρβουλα τῶν ἀμπελιῶν καὶ τὸ π ρ ι ο γ ο ύ δ (ι), γιὰ νὰ κόβουν τὰ φιλότερα καὶ τὶς κληματαίδες.

ι. Τὸ κ λ α δ ε υ τ ῆ ρ (ι) : Γιὰ νὰ κλαδεύουν τ' ἀμπέλια καὶ νὰ κόβουν τὰ μικρὰ κλαδιὰ τῶν μουριῶν.

ια. Ἡ ξ υ ά λ (ι) : Εὐλινη βέργα 1 - 1½ μέτρο με σιδερένια ξύστρα στὴν κάτω ἄκρη, γιὰ νὰ καθαρίζουν τὸ ἄλέτρι ἀπὸ τὴ λάσπη ποὺ κολουσε, ὅταν τὸ χωράφι ἦταν λασπερό.

ιβ. Ο ὅ β (ο υ) κ έ ν τ ρ η ς : Εὐλινη βέργα 1½ - 2 μέτρα μάκρος με ἓνα καρφὶ στὴ μπρὸς ἄκρη, γιὰ νὰ κεντοῦν τὰ βόδια, ποὺ ἦταν ζεμένα στὸ ἄλέτρι.

ιγ. Ἡ π α λ α μ α ρ ι ά : Εὐλινὸ ὁμοίωμα τῆς ἀριστερῆς παλάμης, ποὺ τὴ φοροῦσαν ὅταν θέριζαν, γιὰ νὰ μὴ κόβουν τὰ δάκτυλά τους καὶ γιὰ νὰ κρατοῦν στὴν παλάμη τους τὰ δρομὰ ποὺ θέριζαν, ὥσπου νὰ τ' ἀποθέσουν κάτω.

ιδ. Τὸ ὅ ζ α γ κ ό τ σ (ι) : Εὐλινὸ αὐτοσχέδιο γεωργικὸ ἐργαλεῖο, καμωμένο ἀπὸ τοὺς ἴδιους, 20 - 30 πόντους μακρὺ, λίγο καμπυλωτὸ καὶ μυτερὸ στὴ μιὰ ἄκρη με μιὰ ἐγκοπή, γιὰ νὰ δέσουν τὰ δεμάτια τῶν σιτηρῶν.

ιε. Ο ὅ ἄ ν η δ ό τ (η) ς : Σιδηρένιο δίχαλο, μπηγμένο σ' ἓνα στυλιάρι ὡς 1½ μέτρο. Μ' αὐτὸ ὁ γεωργὸς ποὺ ἦταν κάτω ἀπὸ τὸ κάρο, ἔδινε στὸν ἄλλο ποὺ ἦταν πάνω στὸ κάρο τὰ δεμάτια τῶν σιτηρῶν, γιὰ νὰ τὰ φορτώσῃ καὶ νὰ τὰ μεταφέρῃ στὸ ἄλῶν (ι). Μὲ τὸν ἀνηδότ (η) ἔδιναν τὰ δεμάτια καὶ γιὰ νὰ φτιάσουν τὶς θημωνιές.

ιστ. Τὸ δ ι κ ρ ά ν (ι) : Εὐλινὸ ἐργαλεῖο, με δύο διχάλες, ἀρκετὰ καμπυλωτές, καμωμένο ἀπὸ τοὺς ἴδιους, γιὰ νὰ γυρίζουν τὸ ἄλῶνι στὸ πρῶτο - πρῶτο στάδιο τοῦ ἁλωνισμοῦ, τὸ πρωί.

ιζ. Τὸ κ ό σ κ ι ν ο καὶ τὸ διρμόν (ι) .

ιη. Ἡ θ α σ τ α γ α ρ ι ά : Ἐνα ξύλινὸ μπαστούνι, κάπως χοντρότερο ὡς 1½ μέτρο μάκρος καὶ με μικρὰ δίχαλα στὸ πάνω μέρος, γιὰ νὰ ὑποδοστάζουν τὸ φόρτωμα ἀπὸ τὴ μιὰ μεριὰ τοῦ ζώου, γιὰ νὰ μὴ γύρῃ, ὥσπου νὰ φορτώσουν κι ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος.

ιθ. Τὸ ὅ κ α ρ π ο υ λ ό ι : Εὐλινὸ ἐργαλεῖο με τέσσερα δόντια, μακριὰ ὡς 10 - 15 πόντους. Μ' αὐτὸ ἀναποδογύριζαν τὰ στάχυα στὸ ἄλῶνι πρὶν καλοαλωνιστοῦν. Ἐπίσης μ' αὐτὸ λίχνιζαν τὸ σωρὸ τὸ βράδυ, μετὰ τὸ ἁλώνισμα, γιὰ νὰ φύγῃ τὸ ἄχυρο καὶ νὰ μείνῃ ὁ καρπός.

κ. Τὸ ὅ φ τ ι ά ρ (ι) : Τὸ ξυλόφτιaro. Ἦταν μιὰ πλατειά, 12X6 πόντους, κουτάλα με τὸ χερούλι τῆς ὡς 1½ μέτρο, ποὺ ἀνακάτωναν τὰ στάχυα στὸ ἄλῶνι, ὅταν ἁλωνίζονταν καλὰ καὶ ξεχώριζε ὁ καρπός. Μ' αὐτὸ ἐπίσης λίχνιζαν τὸ σωρὸ τὸ βράδυ, μετὰ τὸ ἁλώνισμα, ὅταν ἔφευγε τὸ πολὺ ἄχυρο κι ἔμεινε σχεδὸν μόνον ὁ καρπός, γιὰ νὰ φύγῃ τὸ «γνούδ (ι) », δηλαδὴ οἱ σκόνες ἀπὸ τὸ χῶμα καὶ τὸ ἄχυρο.

κα. Τὸ φ τ ι ά ρ (ι) : Τὸ συνηθισμένο σιδηρένιο φτιάρι ποὺ καθαρίζαν

τοὺς σταύλους, ἀνοιγαν αὐλάκια καὶ φόρτωναν χῶμα, ἄμμο καὶ κοπριά στὸ κάρο.

κβ. Τὸ ν τ ο υ ρ ῖ - πατόφκιαρο: Σιδηρένιο κι αὐτὸ ποὺ ἔσκαθαν τὰ ἀμπέλια κλπ.

κγ. Ἡ ἀ δ ο υ κ ἄ ν (η): Εὐλίγη, 1 - 1½ μέτρο μᾶκρος καὶ 80 πόγτους φάρδος στὸ πίσω μέρος καὶ στενώτερη λίγο στὸ μπρὸς μέρος ποὺ ἦταν καὶ λίγο ἀνασηκωμένο, μὲ πολλὲς σειρὲς στουρνάροπες στὸ κάτω μέρος. Μ' αὐτὴ ἀλώνιζαν τὰ δημητριακά, σέρνοντάς την μὲ τὰ βόδια ἢ τὰ ἄλογα.

κδ. Τὸ ὁ σ κ ι π ἄ ρ ν (ι): Τὸ κοινὸ σκεπάρνι.

κε. Τὸ ὁ κ ο υ φ ῖ ν (ι): Μεγάλο πλεκτὸ καλάθι γιὰ τὴ μεταφορὰ τοῦ ἄχυρου, τῶν σταφυλιῶν, τῆς κοπριάς κλπ., ποὺ τὰ φόρτωναν στὰ γαϊδούρια καὶ τὰ ἄλογα.

κστ. Τὸ ὁ κ α λ ἄ θ (ι): Πλεκτὸ ἀπὸ λιγαρόδεργες ἢ σχισμένα καλάμια, διαφόρων μεγεθῶν, γιὰ τὴ μεταφορὰ στὸ χέρι διαφόρων πραγμάτων.

κζ. Ο ἰ κ α λ α θ ο ὦ ν ε ς: Μεγάλα καλάθια, μὲ μεγάλο χερούλι καὶ δύο μικρά στὰ πλάγια, ποὺ κουβαλοῦσαν τὰ μουρόφυλλα.

κη. Ο ὅ τ ρ ο υ θ ἄ ς: Συνήθως ἀπὸ γιδότριχα. Μὲ τὸν τρουθὰ ἔδιναν τροφή (κριθὰρι, βρώμη κλπ.) στὰ ζῶα, κρεμώντας τον στὸ κεφάλι τους. Ὑπῆρχαν κι οἱ τρουθάδες ποὺ τρουθαδιάζονταν τὸ φαγητὸ τῆς ἡμέρας, ὅταν πῆγαιναν γιὰ δουλειὰ στὰ χωράφια.

κθ. Τὸ δι σ ἄ κ (ι): Δυὸ τρουθάδες ἐνωμένοι, μὲ μιὰ σχισμὴ στὴ μέση τῆς ἐνώσεως, ἔτσι ποὺ νὰ μπορῇ κανεὶς νὰ τὸ περάσῃ στὸ κεφάλι του, ἔχοντας τὸν ἕνα τρουθὰ ἐμπρὸς στὸ στῆθος καὶ τὸν ἄλλο πίσω στὴν πλάτη. Γινόταν κι αὐτὸ ἀπὸ γιδότριχα καὶ τὸ χρησιμοποιοῦσαν, γιὰ νὰ μεταφέρουν μεγαλύτερες ποσότητες πραγμάτων καὶ συνήθως νὰ βάζουν τὸ σπόρο, ὅταν ἔσπερναν.

λ. Τὰ σ α κ ι ἄ: Τὰ συνηθισμένα σακιά γιὰ τὴν μεταφορὰ τῶν δημητριακῶν.

λα. Ο ἰ σ ἄ κ ι ς: Πολὺ μεγάλα σακιά, ἀπὸ ἄσπρο συνήθως γερὸ ὕφασμα, καραβόπανο, γιὰ νὰ μεταφέρουν τὸ ἄχυρο.

λβ. Ἡ ἀ ρ α μ π ἄ ς - ἢ β ο ἰ δ ἄ μ α ξ α: Μ' αὐτὸν μετέφεραν τὰ δεμάτια τῶν δημητριακῶν στὸ ἄλωνι καὶ τὸ γέννημα στὸ σπίτι. Τὸν ἀραμπὰ τὸν ἀντικατέστησε τὸ κάρο ποὺ σέρνεται ἀπὸ ἕνα ἄλογο.

λγ. Ἡ κ α ρ ο ῦ τ α: Κάρο μὲ βαθιὰ παραπέτα.

λδ. Τὸ ὁ κ α ρ ο υ τ σ ἄ κ (ι) - χειραμάξι: Εὐλίνο ἢ σιδερένιο γιὰ τὴ μεταφορὰ τῆς κοπριάς ἀπὸ τὸ σταῦλο στὸ κοπροτόπι (ι) καὶ γιὰ ἄλλες μεταφορές.

ΣΤ. ΜΕΤΡΑ ΚΑΙ ΣΤΑΘΜΑ

1) Για να μετρούν τὰ πλεκτά, τὶς ταντέλες, τὶς κάλτσες, τὰ σκ(ου)φούνια, τὶς φανέλες κλπ. χρησιμοποιοῦσαν:

α. Τὰ δάκτυλα (ἕνα, δύο τρία κλπ.).

β. Τοὺς πόντους (τὶς θηλιές).

γ. Τὴ γροθιά.

δ. Τὴν παλάμη καὶ

ε. Τὴν πιθαμὴ (σπιθαμή), δηλαδή τὸ ἄνοιγμα τοῦ ἀντίχειρα καὶ τοῦ παράμεσου.

2) Για να μετρούν τὰ ὑφάσματα, τὸ γαῖτάνι, τὰ σκονινὰ κλπ. χρησιμοποιοῦσαν:

α. Τὸν πήχη: Τὸ μᾶκρος τοῦ χεριοῦ καὶ

β. Τὴν ὀργιά: Τὸ μᾶκρος τοῦ ἀνοίγματος τῶν δύο χερῶν.

3) Για να μετρούν τοὺς δρόμους, τὰ χωράφια, τὰ οἰκόπεδα κλπ. χρησιμοποιοῦσαν:

α. Τὸ ποσὸ δάρ(ι): Τὸ πόδι.

β. Τὸ σκέλ(ι): Τὸ ἄνοιγμα τῶν δύο ποδιῶν καὶ

γ. Τὸ κάλαμ(ι): Συνήθως μᾶκρους πέντε σκέλια.

4) Για να μετρούν τὶς ἐπιφάνειες τῶν χωραφιῶν καὶ τῶν οἰκοπέδων χρησιμοποιοῦσαν:

α. Τὸ παλιὸ τούρκικο στρέμμα 1600 τ.μ. καὶ

β. Τὴ σπουριά: Τὸ $\frac{1}{4}$ τοῦ στρέμματος.

5) Για να μετρούν τὸ ἔδαφος χρησιμοποιοῦσαν:

α. Τὸ ταγάρ(ι): Εὐλινό κυλινδρικό δοχεῖο ποὺ χωροῦσε 12,5 ὀκάδες σιτάρι.

β. Τὸ μ(ου)τζούρ(ι): Ἦταν τέσσερα ταγάρια καὶ ζύγιζε 50 ὀκάδες καὶ

γ. Τὸ φορτιό: Ἦταν δύο μ(ου)τζούρια καὶ ζύγιζε 100 ὀκάδες.

II. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΖΩΗ

A. Η ΓΕΝΝΗΣΗ

1. Ο ΠΟΘΟΣ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ — ΤΑ ΣΤΕΙΡΑ ΑΝΔΡΟΓΥΝΑ

Ο πόθος για την απόκτηση παιδιών ήταν πάντοτε μεγάλος στα ανδρόγυνα και η στειρότητα θεωρούνταν μεγάλη ντροπή και κατάρρα από το Θεό.

Η απόκτηση ενός παιδιοῦ θεωρούνταν μεγάλη τύχη για τὸ ανδρόγυνο, ἐνῶ ἡ απόκτηση «διδύμων» (διδύμων) θεωρούνταν μεγάλο «φουρτιό» για τὴ μάνα.

Όταν δὲ καμιά φορά γεννιοῦνταν καὶ τρίδυμα, τότε αὐτὸ θεωρούνταν κακὸ σημάδι καὶ τὸ ανδρόγυνο ἔπρεπε νὰ χωρίσει. Ἄν δὲ χωρίζε, πίστευαν ὅτι ὁπωσδήποτε θὰ τοὺς συνέδαινε κάποιο μεγάλο κακὸ. Στὰ παλιότερα χρόνια διηγούνταν μιὰ περίπτωση ποὺ ἓνα ανδρόγυνο ἀπόκτησε τρίδυμα καὶ δὲ χώρισε καὶ ἀργότερα ὁ μεγάλος τοὺς γιόρς, ὅταν μεγάλωσε, ἔσφαξε τὴ μάνα του.

2. Η ΕΓΚΤΜΟΣΤΗΗ

Οἱ «γκαστρουμένις» ὅπως ἔλεγαν τίς ἔγκυες γυναῖκες στὰ Βασιλικά, ἔπρεπε νὰ κρύβουν τὴ «γκαστριά» τοὺς ὅσο μπορούσαν, γιὰ νὰ βγῇ τὸ παιδί καλὸ. Εἶχαν λιγουριὲς ὅμως (τάση πρὸς ἐμετό) καὶ ἔπρεπε συνεχῶς νὰ μυρίζουν λεμόνι. Ἄν τοὺς μύριζε κάτι, ἔπρεπε νὰ τὸ ὀροῦν καὶ νὰ τίς τὸ δώσουν, γιὰ νὰ μὴ ρίξουν τὸ παιδί. Οἱ γειτόνισσες ποὺ τὸ ἤξεραν, ὅταν τηγάνιζαν ἢ μαγεύρουν κάτι ποὺ ἢ μυρωδιά τοὺς μπορούσε νὰ φτάσει ὡς τὴ λεχώνα, ἔτρεχαν νὰ τῆς δώσουν «μυρουδιά».

Οἱ λεχῶνες δὲν ἔπρεπε νὰ κλέβουν, μὰ οὔτε καὶ νὰ φᾶνε λαγὸ, γιὰ νὰ μὴ βγῇ τὸ παιδί σημαδιακὸ. Δὲν ἔπρεπε ἀκόμα νὰ στεναχωριοῦνται, νὰ σηκώνουν θάρη, νὰ λαχταρᾶν, νὰ τρομάζουν καὶ νὰ χαίρωνται ὑπερβολικά. Ἐπρεπε δηλαδὴ νὰ ἀποφεύγουν κάθε συγκίνηση γιὰ νὰ μὴ ἀποβάλουν.

Ἡ ἀποβολὴ πάλι θεωρούνταν ντροπή καὶ ἁμαρτία καὶ τὸ παιδί ποὺ ἀπόβαλαν τῷθαδαν στὴν αὐλὴ τοῦ σπιτιοῦ τοὺς κρυφά. Ἐπρεπε ὅμως νὰ σαραντίσουν κανονικά καὶ νὰ πᾶνε ὕστερα νὰ ξομολογηθοῦν, ὁπότε τίς ἀπαγορεύονταν νὰ κοιωνήσουν.

Όταν ἡ ἀποβολὴ γινόταν στοὺς 8 μῆνες, πίστευαν ὅτι ἡ μάνα θὰ πεθάγη. Όταν πάλι ἡ μάνα εἶχε καθαρὸ πρόσωπο, πίστευαν ὅτι θὰ γεννήσει ἀγό-

ρι, ἐνῶ ὅταν γέμιζε «πρέκνις» (φακίδες) καὶ ὑπέφερε πολὺ στὴ «γκαστριά» τῆς, πίστευαν ὅτι θὰ γεννήσῃ κορίτσι.

Οἱ λεχῶνες φρόντιζαν νὰ ἀποφεύγουν τὶς δουλειές σ' ὅλες σχεδὸν τὶς γιορτές· ἀπόφευγαν ὁμῶς τὶς δουλειές πρὸ παντὸς στὶς γιορτές τοῦ Ἁΐ - Λευτέρῃ, τοῦ Ἁΐ - Μόδεστου καὶ πὶο πολὺ ἀκόμα τοῦ Ἁγίου Στυλιανοῦ.

Ὅταν πλησίαζαν στοὺς τελευταίους μῆνες, ἐτοίμαζαν τὰ ρουχαλάκια τοῦ μωροῦ (Τὰ πουκαμισάκια, ἓνα τλουπάνι (ι), τὰ κουλόπανα, τὴ φασιὰ κλπ.).

3. Η ΓΕΝΝΗΣΗ

Ὅταν πλησίαζαν οἱ μέρες καὶ τὶς ἔπιαναν οἱ πόνοι, ἔτρεχαν καὶ φώναζαν τὴ «μπάμπου», τὴ μαμή, ἢ ὁποῖα μόλις ἔφτανε ἔδινε κουράγιο στὴν ἐτοιμόγεννη μὲ τὴ φράση «ἄιντε καλὸ μου», παίρνοντας τὸ παιδί, ὅταν ἐρχόταν φυσιολογικά. Ὅταν δὲν ἐρχόταν φυσιολογικά καλοῦσαν τὸ γιατρό, ὅταν ὑπῆρχε. Στ' ἄλλα μικρὰ παιδιὰ τοῦ σπιτιοῦ ἔλεγαν ὅτι τὸριξε ἀπὸ τὸ τζάκι ἢ μπάμπου.

Ὅταν τελείωνε ἡ γέννα μὲ τὸ καλὸ, ἡ μπάμπου συμμάζεψε τὴ λεχῶνα, ἔτριβε μὲ λάδι τὴ κοιλιά τῆς καὶ τὴν ἔδενε μὲ ἓνα τλουπάνι. Τὸ δὲ μωρὸ τοῦ γύριζε τὸν ἀφαλὸ καὶ τὸν πασπάλιζε μὲ ἀλεσμένο καφέ γιὰ νὰ σταματήσῃ ἡ αἱμοραγία. Ὅστερα τοῦ ἔδενε τὸ κεφαλάκι του μ' ἓνα τλουπάνι, γιὰ νὰ στρογγυλέψῃ, γιὰτὶ ἦταν μακρουλό, καὶ τὴ τρίτῃ μέρα τοῦ ἔκανε μπάνιο· τὰ νερά τοῦ μπάνιου τάριχναν στοῦ «λάκκου» (στὸ ποτάμι (ι)).

Στὶς λεχῶνες ποὺ δὲν ἔπεφτε «τ' ἄκλουθου» τὶς ἔδεναν ἓνα μπουκάλι στὸ στόμα καὶ τὶς προκαλοῦσαν νὰ τὸ γεμίσουν ἀέρα. Μὲ τὴν προσπάθεια αὕτῃ ἔπεφτε «τ' ἄκλουθου» (τὸ ὕστερο).

Τ' ἄκλουθου κλπ. τὰ παρὰχωναν σὲ μιὰ γωνιά στὸ κατόι τοῦ σπιτιοῦ καὶ ἔβαζαν καὶ μιὰ πέτρα ἀπὸ πάνου.

Στὴ μαμή οἱ σπιτικοὶ τῆς λεχῶνας εὐχονταν «πάντα ἄξια» καὶ «νὰ εἶσι γερὰ νὰ δέχῃσι τὰ παιδιὰ». Τῆς ἔδιναν δὲ ὅλοι οἱ σπιτικοὶ «μαξίς (ι)» (τριαρούδια - γρουσούδια κλπ.). Κι ὕστερα ἀπὸ λίγες μέρες τῆς ἔστελναν τὸ «δίκιο τῆς», δηλαδὴ σαποῦνι, ἀλεύρι, ζάχαρι, λάδι κλπ. μέσα σ' ἓνα σακουλάκι.

Στὸ μαξιλάρι τοῦ μικροῦ ἔβαζαν φλουριά, τὰ μτιάρια, ποὺ ὕφαιναν στὸν ἀργαλειὸ καὶ μιὰ σκούπα μέχρι τὴ τρίτῃ μέρα ποὺ ἐρχόταν ὁ παπὰς καὶ διάβαζε τὴν «εὐχή». Τὶς τρεῖς αὐτὲς μέρες ἡ λεχὼ δὲν ἔπρεπε οὔτε σιγμὴ νὰ μείνῃ μοναχὴ. Κάποια ἔπρεπε νὰ τὴ φυλάγῃ.

Στὸ μωρὸ οἱ συγγενεῖς καὶ οἱ φίλοι δώριζαν ρουχαλάκια, σταυρουδάκια, φλουράκια καὶ γλυκίσματα.

Τὰ σπάργανα συνήθως τὰ ἔφτιαχναν μετὰ τὴ γέννηση.

Τὸ φάσκιωναν μέχρις ὅτου γίνῃ τὸ μωρὸ 6 - 7 μηνῶν. Πρὶν νὰ τὸ φασκιώσουν ὁμῶς τὸ ἔκαναν διάφορες ἀσκήσεις τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδιῶν, γιὰ νὰ ξεμουδιάσῃ καὶ τὸ σταύρωναν τραβώντας τὴ μυτίτσα του.

Γιὰ νὰ συνηθίζουν πάλι καὶ νὰ μὴ στραβώσουν τὸ κεφαλάκι τους τὰ ἔβαζαν νὰ πλαγιάζουν πότε δεξιά, πότε ἀριστερά καὶ πότε ἀνάσκελα. Ποτὲ ὅμως μπρούμυτα, γιατί φοβόνταν νὰ μὴ σκάσουν.

Συνήθως τὰ μικρά, πρὶν νὰ σαραντίσουν, ἔβγαζαν στὴ γλώσσα τους ἐπάνω ἕνα ἄσπρο ἐπίστρωμα. Οἱ μάνες τους τότε, τύλιγαν τὸ δείκτη τοῦ χεριοῦ τους μ' ἕνα θαμβοκερὸ κόκκινο ὕφασμα (μπουχασί), τὸ ἄλειφαν μὲ μέλι καὶ μὲ κεῖνο καθάριζαν τὴ γλώσσα τοῦ μωροῦ.

4. Η ΛΟΧΕΙΑ

Ἡ λεχώνα ἐπὶ σαράντα μέρες δὲν ἐπιτρέπόταν νὰ ἐγγῇ ἔξω ἀπὸ τὸ δωμάτιό της τὴ νύχτα, γιὰ νὰ μὴ πάθε κανένα κακὸ. Μόλις δηλαδὴ βασίλευε ὁ ἥλιος κλεινόταν στὸ δωμάτιό της. Αὐτὸ ὅμως γινόταν, ὅταν εἶχε ἀνθρώπους νὰ τὴν ὑπηρετήσουν. Ὅταν δὲν εἶχε, ἔβγαине στὴν πόρτα τοῦ δωματίου της μὲ τὸ μωρὸ στὴν ἀγκαλιά της τὴν ὥρα ποὺ βασίλευε ὁ ἥλιος κι ἔτσι μπορούσε νὰ μ(ε) σολοβῇ - νὰ πηγαινοέρχεται ἔξω ἀπὸ τὸ δωμάτιό της, χωρὶς τὸν κίνδυνο νὰ πάθῃ κακὸ. Γιὰ καλὸ καὶ γιὰ κακὸ ὅμως, κρεμοῦσε καὶ ἕνα χαϊμαίλι (φυλαχτό), μὲ κόκκινη κλωστή.

Στὶς πρῶτες 3 - 4 μέρες μετὰ τὴ γέννηση, τῆς ἔδιναν σούπα φιδὲ καὶ κατόπιν ἀπὸ τὰ φαγητὰ ποὺ ἔτρωγαν τὰ ἄλλα μέλη τοῦ σπιτιοῦ. Στὸ μωρὸ ἔδιναν χαμομήλι, καὶ γιὰ νὰ τὸ κάνουν νὰ κοιμηθῇ, ὅταν εἶχε ἀϋπνίες, τῷδιναν μὲ τὸ κουταλάκι λίγο κρασί.

Ὅταν ἔπρεπε νὰ βυζάξῃ ἡ λεχώνα τὸ μικρὸ μπροστὰ σὲ ξένα πρόσωπα, γιὰ νὰ μὴ βασκαθῇ, καὶ γυρίσῃ τὸ γάλα της πίσω, γύριζε στὸ πλάι, γιὰ νὰ κρίψῃ τὸ στῆθος της. Ὅταν πάλι τὸ γάλα της ἦταν πολὺ, τὸ ἀπάρμεγε ἢ βύζαινε κι ἄλλο ξένο μωρὸ.

Στὸ διάστημα τῆς λεχουσιᾶς της, ἐκτὸς ἀπὸ τίς 4 - 5 πρῶτες μέρες, ἔκανε σχεδὸν ὅλες τίς συνηθισμένες δουλειές τοῦ σπιτιοῦ.

Σαραντισμὸ στὸ ἀγόρι μπορούσε νὰ πάρῃ καὶ μιὰ - δυὸ μέρες πρὶν ἀπὸ τίς 40. Στὸ κορίτσι ὅμως ἔπρεπε νὰ περάσουν ἀκριδῶς 40 μέρες. Τὴν παραμονὴ τοῦ σαραντισμοῦ, ὅταν δὲν εἶχε ἄλλο πρόσωπο, ἔπρεπε νὰ πλύνῃ μόνῃ της ὅλα τὰ ροῦχα της καὶ τὰ στρωσίδια της στὸ λάκκου (στὸ ποτάμι). Ὅταν δὲν μπορούσε ὅμως τὰ ράντιζε μὲ τὴν «εὐχή», λουζόταν, καθαριζόταν καὶ τὴν ἐπομένῃ πῆγαινε στὴν ἐκκλησία, πάντα μὲ μιὰ ἄλλῃ γυναῖκα (τὴν πεθερά της, μιὰ ἄλλῃ ἢ κι μ' ἕνα μικρὸ ἀκόμα), ποτὲ μόνῃ της, καὶ σαραντοῦσε.

Μποροῦσε ὅμως, ὅταν ὑπῆρχε ἀνάγκη, νὰ πάρῃ καὶ μισὸ σαραντισμὸ. Σ' ὅλες αὐτὲς τίς μέρες, μέχρι τοῦ σαραντισμοῦ, κι ὅταν γύριζε ὁ ἄνδρας της ἀπὸ τὴ δουλειά, θύμιαζε τὸ σπῆτι ὅλο, γιὰ νὰ τὸ προφυλάξῃ ἀπὸ κάθε κακὸ ποὺ μπορούσε νὰ μεταφέρῃ ὁ ἄνδρας της ἀπ' ἔξω.

Ἡ καινούρια μάνα, μὲ τὴν πεθερά της ἢ μὲ τὴ μάνα της, τὸ πρῶι, πρὶν

ἀκόμα ἀρχίσῃ ἡ ἐκκλησία, ἀλλὰ τὶς περισσότερες φορές τὸ ἀπόγευμα, τὴν ὥρα τοῦ ἑσπερινοῦ, πῆγαιναν στὴν ἐκκλησία καὶ στέκονταν μπροστὰ ἀπὸ τὴν ἐξώπορτα τῆς ἐκκλησίας. Ἐκεῖ ἐρχόταν ὁ παπᾶς, διάβαζε τὴ λεχώνα καὶ τὸ παιδί τῆς κι ὕστερα τὸ ἔπαιρνε καὶ τὸ ὀδηγοῦσε στὴν Ὠραία Πύλη. Ἄν ἦταν ἀγόρι, τὸ ἄφηνε μπροστὰ στὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ, κι ἂν ἦταν κορίτσι τὸ ἄφηνε μπροστὰ στὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας. Ἀκολουθοῦσε ἡ μητέρα, ἡ ὁποία ἀφοῦ ἔκαμνε τρεῖς μετάνοιες ἔπαιρνε τὸ παιδί στὴν ἀγκαλιά τῆς, τὸ κοινοῦσε ὁ παπᾶς κι ἔφευγε.

Μέχρις οὗτου νὰ σαραντίση, δὲν τῆς ἐπιτρεπόταν νὰ δῇ τὸν ἑαυτό της στὸν καθρέπτη· τὸν εἶχαν σκεπασμένο μ' ἓνα μαντίλι.

Μετὰ τὰ σαράντα ἐπισκέπτονταν τὰ συγγενικά σπίτια κι οἱ συγγενεῖς ἔδιναν στὸ μωρὸ ἓνα αὐγὸ, θαμβάκι καὶ μιὰ γωνιὰ ψωμί μὲ ζάχαρη καὶ στὴ ψίχα τοῦ ψωμοῦ μπηγμένα γρουσουδία, τριαρούδια κλπ. Τὸ θαμβάκι τὸ ἔδιναν, γιὰ ν' ἀσπρίση καὶ νὰ γεράση.

5. ΟΙ ΦΡΟΝΤΙΔΕΣ

Ὅταν πῆγαιναν στὸ χωράφι, ὁ πατέρας πῆγαινε καθάλα στὸ γαῖδούρι μὲ τὸ μωρὸ στὴν ἀγκαλιά καὶ ἡ μάνα ἀκολουθοῦσε πεζῇ.

Στὸ χωράφι κοίμιζαν τὸ μικρὸ στὴ σκιά τοῦ ὄρθου σαιμαριοῦ τοῦ γαῖδαρου, ὅταν δὲν ὑπῆρχε τσαντήρι ἢ δέντρο.

Ὅταν γελοῦσε τὸ μικρὸ στὸν ὕπνο του, πίστευαν ὅτι βλέπει κάτι καλὸ γιὰ τὴ μάνα του· ἐνῶ ὅταν ἔκλαιγε πίστευαν ὅτι βλέπει κάτι κακὸ.

Γιὰ νὰ μὴ κλαίῃ τὸ μωρὸ τῷβαζαν στὸ στόμα του ψίχα ψωμοῦ μὲ ζάχαρη δεμένη σ' ἓνα κομμάτι τλουπανιοῦ καὶ τὸ βύζανε.

Τὸ θήλασμα κρατοῦσε ἓνα, καὶ μερικὲς φορές δυὸ χρόνια. Συνήθως τὸ ἀπόκοθαν τὸ χειμῶνα κι ἀμέσως ἀρχίζαν καὶ τὸ τάιζαν ἀπὸ τὰ φαγητὰ τοῦ σπιτιοῦ (γιανιά). Κι ὕστερα τῷδιναν στὸ χεράκι μιὰ κόρα ψωμοῦ νὰ τὴ μασουλᾷ καὶ νὰ τὴ γλύ(φ)ῃ.

Ὅταν τὸ ἀπόκοθαν καὶ τὸ ξαναθήλαζαν τὸ θεωροῦσαν κακὸ.

Γιὰ νὰ μὴ ματιάζεται τὸ παιδί τοῦ κρεμοῦσαν μονόκερα (σταυρουδάκια καὶ γαλάζιες χάντρες) κι ὅσοι τῷβλεπαν γιὰ πρώτη φορά, ἔπρεπε νὰ τὸ φτύσουν, γιὰ νὰ μὴ βασκαθῇ. Μέχρι νὰ τὰ βαπτίσουν τὰ μικρὰ τῷλεγον «δρακούδια».

Ὅταν τὸ ἀντρώγυο δὲ στέργιωνε παιδιὰ, τὸ πῆγαινε τὸ μικρὸ καὶ τῷφηνε μέσα μεριά στὴν ἐκκλησίαν, στὸ γυναικωνίτη, κι ὅποια πρωτόμπαινε καὶ τῷβλεπε γινόταν νουνά, καὶ τ' ὀνόμαζε Στέργιο ἢ Στεργιανή, γιὰ νὰ στεργιώσῃ.

Στὰ σαράντα ἐπάνω καὶ μετὰ τὸ σαραντισμὸ ἔκαναν πουγάτσια καὶ τὴ μοίραζαν στοὺς συγγενεῖς καὶ στοὺς γείτονες, γιὰ νὰ περπατήσῃ τὸ παιδί γρήγορα: «Ὅπως κατρακυλᾷ ἡ πουγάτσια, ἔτσι νὰ περπατήσῃ καὶ τὸ παιδί». Παρόμοια πουγάτσια ἔστελγαν καὶ στὸν νουνό.

Όταν πάλι δὲν περπατοῦσε γρήγορα τὸ παιδί, τὸ πήγαιναν στὴν ἐκκλησιὰ νὰ τὸ διαβάσῃ ὁ παπὰς καὶ νὰ τὸ «ξαφορέσῃ» ἢ ὅταν ἦταν ἄρρωστο ἢ συχνόπεφτε, πήγαιναν τρεῖς ἀλλαξιές του σὲ τρεῖς διαφορετικὲς ἐκκλησίες κι ἔμεναν ἐκεῖ μιὰ βραδιά. Τὰ κομμένα νύχια τᾶριχναν στὸν κόρφο τοῦ παιδιοῦ. Κι ὅταν ἀργοῦσε νὰ βγάλῃ τὸ μωρὸ δοντάκια, τῷ τριβε ἢ μανούλα του τὰ οὐλα του μὲ ρακί.

6. Η ΒΑΠΤΙΣΗ

Τὸ ἀρρωστιάτικο μωρὸ τὸ πήγαιναν στὸ γυναικωνίτη τῆς ἐκκλησίας, μέσα μεριά κι ἡ πρώτη ποὺ θάμπαινε καὶ τὸ ἔδλεπε γινόταν νουνὰ καὶ τοῦ ἔδινε ὅποιο ὄνομα ἤθελε. Ἄν ὅμως κινδύνευε, γιὰ νὰ μὴ πεθάνῃ ἀβάπτιστο, πράγμα ποὺ τὸ θεωροῦσαν μεγάλη ἁμαρτία, τὸ ἀεροβάπτιζαν. Ὅταν ζοῦσε ὅμως καὶ γινόταν καλὰ, τὸ βάπτιζαν κανονικά. Ἄν δὲν τὸ πρόφταιναν καὶ πέθαινε, τῷ θάφταν σὲ κάποιο μέρος τῆς αὐλῆς τοῦ σπιτιοῦ κρυφὰ καὶ τὸ θεωροῦσαν μεγάλη ἁμαρτία.

Τὴ βάπτισι τὴ θεωροῦσαν τὴν πιὸ μεγάλη χριστιανικὴ πράξη. Ὅταν στεφάνωνε ἔγας κάποιο ἀντρώγυνο, ἔδενε κατὰ κάποιον τρόπον τὰ χέρια του, δηλαδὴ ἀναλάμβανε κάποια ὑποχρέωση καὶ μόνο μὲ τὴ βάπτισι λύνονταν τὰ χέρια του, λυνόταν ἡ ὑποχρέωσή του ἀπέναντι τῆς θρησκείας κι ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ. Ὁ νουνὸς καὶ οἱ συγγενεῖς μάθαιναν τὴ γέννηση τοῦ παιδιοῦ ἀπὸ τὴ μαμὴ, ποὺ ἔφερνε τὸ χαμπέρι μὲ λίγα κουφέτα, τότε κανόνιζαν καὶ τὴ μέρα ποὺ θὰ γινόταν ἡ βάπτισι. Ὁ νουνὸς δώριζε στὸ βαπτισμιό του μιὰ ἀλλαξιὰ ρουχαλάκια, ἓνα χρυσὸ σταυρουδάκι κλπ.

Ἡ βάπτισι γινόταν συνήθως 8-15 μέρες μετὰ τὴ γέννηση. Τὴ μέρα τῆς βαπτίσεως ἡ μαμὴ μ' ἓναν ἀκόμη μεγάλον ἢ μικρὸ τοῦ σπιτιοῦ, ἔπαιρναν τὸ μωρὸ καὶ τὸ πήγαιναν στὴν ἐκκλησία. Ἐξω ἀπὸ τὴν ἐκκλησία περίμενε κι ὁ νουνὸς κι ἀμέσως ἄρχιζε τὸ μυστήριο. Ὅταν σὲ κάποια στιγμή ὁ νουνὸς ἔλεγε τ' ὄνομα τοῦ μωροῦ, τὰ παιδάκια ποὺ περίμεναν ἔτρεχαν κι' «ἔφερναν τῶνομα» στοὺς γονεῖς. Ὁ πρῶτος ποὺ «ἔφερνε τῶνομα» ἔπαιρνε μεγάλο μπαξίσι, ἐνῶ οἱ ἄλλοι μικρότερο. Γι' αὐτὸ γινόταν συναγωνισμὸς ποῖὸ ἀπ' ὅλα νὰ τρέξῃ περισσότερο, γιὰ νὰ φτάσῃ πρῶτο καὶ νὰ πάρῃ τὸ μεγαλύτερο μπαξίσι. Στους παρευρισκομένους στὴ βάπτισι πάλι, ἡ νουνὰ μοίραζε κουφέτα, σταφίδες καὶ στραγάλια.

Ὅταν τελείωνε τὸ μυστήριο τῆς βαπτίσεως, ἔπαιρνε πάλι ἡ μαμὴ τὸ βαπτισμένο πιά μωρὸ καὶ τὸ μετέφερε μέχρι τὴν ἑξῶ πόρτα τοῦ σπιτιοῦ. Ἐκεῖ τὸ παρέδιδε στὸ νουνὸ κι ἐκεῖνος μὲ τὴ σειρά του στὴ μαμά, ἀφοῦ πρῶτα ἐκείνη τοῦ ἔκαμνε τρεῖς μετάνοιες.

Δὲν εἶχαν τὸ δικαίωμα νὰ βαπτίσουν μόνον οἱ πεγθοῦντες.

Ὁ νουνὸς εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ δώσῃ στὸ μωρὸ ὅποιο ὄνομα ἤθελε αὐτός. Συνηθίζοταν ὅμως νὰ δίνεται πρῶτα τὸ ὄνομα τῶν πεθαμένων γονέων τοῦ πατέρα, ὕστερα τῆς μητέρας καὶ κατόπιν καὶ ἄλλων.

Τὰ ρουχαλάκια πού φοροῦσε τὸ μικρὸ προτοῦ νὰ βαπτισθῇ, τὴ τάβλα καὶ τὸ λαδοπάνι, τὰ μάζευαν μέσα στὸ σπάργανο καὶ τᾶφερναν στὸ σπίτι. Ἐκεῖ τὰ ἔπλεναν καὶ τὰ νερά τῆς πλύσης ἄριχναν στὸ ποτάμι.

Κατὰ τὴ μέρα τοῦ σαραντισμοῦ, ὅπως εἶπαμε παραπάνω, ἔστελγαν στὸ νουνὸ μιὰ πουγάτσια. Ὁ νουνὸς ἔκοθε ἀπὸ τὴν ἴδια τὴ πουγάτσια ἓνα κομμάτι καὶ τὸ ξανάστελνε πίσω στὴ μητέρα τοῦ μωροῦ, πασπαλισμένο μὲ λίγη ζάχαρη, γιὰ νὰ μὴ τῆς γυρίση πίσω τὸ γάλα της.

7. ΝΟΘΑ — ΠΡΩ-Ι-ΜΑ — ΕΚΘΕΤΑ

Τὴ γέννηση νόθων παιδιῶν τὴν θεωροῦσαν μεγάλη ντροπὴ καὶ οἱ δράστες τιμωροῦνταν μὰ καὶ σατιρίζονταν μὲ διάφορα στιχάκια καὶ τραγούδια, πού τὰ ἔπλεκαν διάφοροι αὐτοσχέδιοι ποιητὲς καὶ τραγουδιστές. Τὰ παιδιά πού γεννιοῦνταν πρὶν τὸ μῆνα τους λέγονταν «πρώιμα» γενικά, κι ἀνάλογα «ἑφταμηνίτικα», «ὀχταμηνίτικα» κλπ. Ἐκθετα ὅμως πάρα πολὺ σπάνια ἐρίσκονταν.

8. ΑΝΑΤΡΟΦΗ

Ἡ ἀνατροφή τῶν μικρῶν παιδιῶν στὰ πρῶτα - πρῶτα χρόνια περιορίζονταν συνήθως στὸ νὰ μάθουν νὰ λένε τὶς λέξεις: «γιανιὰ» (φαγητό), «μποῦ» (νερό), «τσιτσὶ» (κρέας), «μπά» (μπαμπά), «μά» (μαμά) κλπ. Νὰ παίζουν διάφορα παιχνίδια: «κοῦπε, κοῦπε, κού - πεπέ». Νὰ χαιρετοῦν χτυπώντας τὸ κεφαλάκι τους μὲ τὸ χεράκι τους, νὰ εὐχαριστοῦν, χτυπώντας τὸ χεράκι τους στὸ στῆθος κλπ.

Μεγαλώνοντας τὰ μάθαιναν παραμυθάκια, τραγουδάκια, προσευχὲς κλπ. Καὶ ὅταν γινόταν ἔξη χρονῶν καὶ πηγαιναν στὸ σχολεῖο, τὴ διαπαιδαγώγησή τους ἀναλάμβαναν πιά οἱ δάσκαλοι.

Β. Ο ΓΑΜΟΣ

1. Η ΠΡΟΞΕΝΕΙΑ

Στὰ παλιὰ χρόνια ὁ γάμος συνήθως γινόταν μὲ προξενειά, καὶ τὸν προξενιτὴ τὸν ἔστελγαν οἱ γονεῖς τοῦ γαμπροῦ ἢ καὶ ὁ ἴδιος ὁ γαμπρός. Ὅταν ὁ προξενιτὴς ἀνακοίνωνε στοὺς γονεῖς τῆς νύφης τὸ σκοπὸ τῆς ἐπισκέψεώς του, αὐτοὶ δὲν ἔδιναν ἀμέσως τὴν ἀπάντηση, ἀλλὰ τὴν ἀνέβαλαν, γιὰ νὰ συγγενισθοῦν καὶ μὲ τὴ νύφη. Ἔτσι ὁ προξενιτὴς πηγαινοερχόταν στὸ σπίτι τῆς νύφης καὶ μιὰ καὶ δυὸ ἢ καὶ περισσότερες φορές, ὥσπου νὰ τελειώσῃ τὴν προξενειά. Ἄν τελικὰ συμφωνοῦσαν, κανόνιζαν τὴ μέρα πού θὰ κατέβαιναν στὴ Θεσσαλονίκη, γιὰ νὰ ψουνίσουν τὰ δῶρα καὶ καθόριζαν καὶ τὴ μέρα τῶν ἀρραβῶνων.

Ὁ γαμπρὸς ἔκαμνε τὰ δακτυλίδια, ἓνα σταυρό, τὰ φλουριά, μιὰ καδέ-
να, σκουλαρίκια, παντόφλες, παπούτσια, κάλτσες, κρέπι κλπ. Ἡ δὲ νύφη μιὰ
τραχλιά, σκουφούνια (κάλτσες), μαντίλια καὶ φέσι. Γιὰ προίκα δὲ ρωτοῦσαν
καθόλου. Τὸ μόνο ποὺ ρωτοῦσαν ἦταν: «εἶναι καλὸ τὸ κουρίτσ';», «εἶναι καλὸ
τὸ παιδί;» Αὐτὸ μόνο τοὺς ἐνδιέφερε.

2. Ο ΑΡΡΑΒΩΝΑΣ

Ὁ ἀρραβώνας γινόταν τὸ Σάββατόβραδο. Κατὰ τίς 8 τὸ βράδυ ὁ προξε-
νητὴς μ' ἓναν ἀδελφὸ ἢ φίλο τοῦ γαμπροῦ, ἔπαιρναν τὰ δῶρα μέσα σ' ἓνα πα-
νέρι, στολισμένο καὶ σκεπασμένο μὲ μιὰ καλὴ μαντίλα καὶ τὰ πηγαιναν στὸ
σπίτι τῆς νύφης.

Ἐκεῖ ἀφοῦ κερνοῦνταν καὶ εὐχιοῦνταν: «καλορίζικα», «νὰ ζήσουν», «κα-
λὰ στέφανα» κλπ. ὁ προξενητὴς ἔστρωνε ἓνα μαντίλι καὶ μάζευε φιλοδωρήμα-
τα (μπαξίσια) ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς τῆς νύφης. Ὑστερα ἔπαιρνε τὰ δῶρα τῆς
νύφης καὶ τᾶφερνε στὸ γαμπρό. Κι ἐκεῖ ὁ προξενητὴς ἔστρωνε πάλι τὸ μαντίλι
καὶ μάζευε «μπαξίσια» καὶ εὐχὲς ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς τοῦ γαμπροῦ. Ὑστερα
ἐπακολουθοῦσε γλέντι καὶ στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ καὶ στὸ σπίτι τῆς νύφης χω-
ριστά. Τὸ καθαυτὸ ὁμως γλέντι γινόταν στοῦ γαμπροῦ μὲ τοὺς συγγενεῖς καὶ
φίλους του.

Στὶς 8 μέρες ἀπὸ τὸν ἀρραβώνα, δηλαδὴ τὸ ἐρχόμενο Σάββατο, τὰ και-
νούργια πεθερικά ἔπαιρναν τὸ γαμπρὸ καὶ τὸν φίλευαν. Μόνο ἀπὸ τὴ μέρα
αὕτῃ ὁ γαμπρὸς ἀποκτοῦσε τὸ δικαίωμα νὰ πηγαινοέρχεται στὸ σπίτι τῆς νύ-
φης, μόνο τῇ Τετάρτῃ καὶ τὸ Σάββατο, καὶ νὰ τὴν παίρνῃ νὰ πηγαίνουν ἐπι-
σκέψεις, σὲ διασκεδάσεις καὶ πανηγύρια, ἀλλὰ πάντοτε μὲ τὴ συνοδεία τρίτου
προσώπου. Ὅσο γιὰ τὴ νύφη, αὕτῃ δὲν ἐπιτρεπόταν νὰ πατήσῃ τὸ πόδι της στὸ
σπίτι τοῦ γαμπροῦ, παρὰ μόνον τῇ μέρᾳ τοῦ γάμου.

Τὸ Πάσχα ὁ γαμπρὸς ἔστελνε στὴ νύφη τὴν πασχαλιάτικη λαμπάδα, δόλα-
σπρη καὶ στολισμένη μὲ καρδέλες, αὐγά, τσουρέκι, παπούτσια καὶ παντόφλες.
Τὴν Τυρινὴ τὸ συνηθισμένο χαλδὰ καὶ τὰ Χριστούγεννα τὴ «κστόπτα» (χριστό-
πιτα) καὶ τὸ περίφημο σαραγλί.

Ἡ ἐτοιμασία τῶν προικιῶν τοῦ κοριτσιοῦ ἀρχίζε ἀπὸ νωρὶς καὶ πρὶν ἀπὸ
τοὺς ἀρραβῶνες. Ἀπὸ τὴ μέρα ὁμως τῶν ἀρραβῶνων γινόταν πιὸ ἐντατικά.

3. ΤΑ ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΗ ΣΤΕΨΗ

Ὁ γάμος, μπορεῖ νὰ πῇ κανεῖς, ἀρχίζε ἀκόμα ἀπὸ τὴ Δευτέρα. Ἀπὸ τὴ
μέρα ποὺ ἡ νύφη ἔμπαινε στὰ «καλάμια»⁶⁷. Δηλαδὴ ἀπὸ τὴ μέρα ποὺ ἀπαγο-

67. Ἀλκ. Παπαφιλίππου - Χρονικά τῆς Χαλκῆς τ. 3 σελ. 75.

ρευόταν στὴ νύφη νὰ θαλίῃ ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι τῆς καὶ στὸ γαμπρὸ νὰ ἔρχεται στὸ σπίτι τῆς νύφης.

Ἡ συνεννόηση γιὰ τὸν καθορισμὸ τῆς μέρας τοῦ γάμου, γινόταν πάλι μέσον τοῦ προξενητή. Ὁ προξενητὴς μὲ τὸ γαμπρὸ πῆγαιναν στοὺς γονεῖς τῆς νύφης καὶ ἔλεγε ὁ γαμπρὸς στὸν πεθερὸ του: «ἔρχομαι ἀπὸ τὸ πατέρα μ' καὶ τὴ μάνα μ', γιὰ νὰ μοῦ πῆτε πότε θὰ γίν(η) οὐ γάμους». Ἔτσι καθοριζόταν ἡ μέρα τοῦ γάμου.

Συνήθως οἱ γάμοι γίνονταν γύρω ἀπὸ τὶς γιορτὲς τοῦ Ἀγ. Δημητρίου, ποὺ τελείωναν οἱ θαριές καὶ πολλὲς καλοκαιριάτικες γεωργικὲς δουλειές καὶ μετὰ τὸ Πάσχα, ποὺ δὲν ἄρχιζαν ἀκόμα ἐντατικὰ οἱ γεωργικὲς δουλειές. Πολλὲς φορὲς γίνονταν καὶ μετὰ τὶς γιορτὲς τῶν Χριστουγέννων καὶ τῶν Φώτων.

Ὅταν ὀριζόταν ἡ μέρα τοῦ γάμου, ποὺ ἦταν πάντοτε Κυριακὴ, ἄρχιζαν οἱ ἐτοιμασίες.

Τὴν Τετάρτη οἱ φίλοι τοῦ γαμπροῦ πῆγαιναν στὸ βουνὸ νὰ κόψουν καὶ νὰ φέρουν τὰ ξύλα ποὺ χρειάζονταν γιὰ τὸ γάμο. Τὸ θράδιν ποὺ γύριζαν, τοὺς ὑποδέχονταν μὲ νταούλια καὶ βιολιὰ καὶ ἐπακολουθοῦσε γλέντι στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ.

Τὴν Πέμπτη μαζεύονταν στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ γυναῖκες, συγγενεῖς τοῦ γαμπροῦ, καὶ ἀνέπιαναν τὸ προζύμ(ι) καὶ ὕστερα ζύμωναν τὸ ψωμὶ τοῦ γάμου. Ἐκάναν δὲ καὶ τὸ κλίκ(ι) τῆς νύφης μὲ ἰδιαίτερη φροντίδα καὶ τὸ στόλιζαν μὲ βασιλικὸ καὶ μετάξι. Ἐπίσης ἔκαμναν καὶ τὸ κλίκ(ι) ποὺ θάστελγαν στὸν κουμπάρο.

Τὴν ὥρα ποὺ ζύμωναν τὸ ψωμὶ τοῦ γάμου ἔβαζαν μέσα τὴ βέρα τῆς γιαιῆς τοῦ γαμπροῦ καὶ τραγουδοῦσαν τὸ παρακάτω τραγούδι:⁶⁸

Ἡ μάνα πᾶχει τὸν υἱοῦ καὶ τοὺν καλοπυαντρεῦει
καὶ οἱ τρεῖς οἱ προυτουστέφανες, ποὺ πιάνουν τὰ προζύμια
νὰ γίνῃ τοῦ καλοῦ ψωμὶ νὰ γίνουν τὰ κουλούρια
νὰ φάῃ ἡ νύφη καὶ οὐ γαμπρός, νὰ φάῃ καὶ ἡ κουμπάρα
Κι ἡ μάνα τοῦ τοῦ γιόκα τῆς ηὐχὲς ποὺλλές τοῦ δίνει.
— Νὰ ζήσετε, πιδάκια μου, χρόνια ποὺλλὰ νὰ ζῆσι,
νὰ ζῆσι νὰ γηράσι καὶ δλου ἀγαπημένα
καὶ τὴ γλυκιὰ μανούλα μας νὰ μὴν τὴ λησμονήσῃ.

Συνηθιζόταν, ὅπως λέει καὶ τὸ τραγούδι, οἱ γυναῖκες ποὺ ζύμωναν τὸ ψωμὶ τοῦ γάμου νὰ εἶναι πρωτοστέφανες, δηλαδὴ γυναῖκες γιὰ πρώτη φορὰ παντρεμένες καὶ ποὺ ζοῦν οἱ ἄνδρες τους.

Ὅταν τελείωναν τὸ ζύμωμα, τὸ φούρνισμα καὶ τὸ ξεφούρνισμα, ἄρχιζαν τὴν ἀτομικὴ τους περιποίησι. Ἐβαζαν στὰ μαλλιά τους «ἀχνά», καὶ λούζονταν, γιὰ νὰ εἶναι ἑτοιμες γιὰ τὴ μέρα τοῦ γάμου.

68. Ἀλκ. Παπαφιλίππου - Χρονικὰ τῆς Χαλκίδος, τ. 3, σελ. 75.

Τὴ μέρα αὐτὴ ἐτοίμαζαν καὶ τοῦ Χλάμπρου ⁶⁹. Τὸν ἔπαιρναν ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν καὶ κάποια γυναῖκα ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ, ἔπαιρνε δύο ἀγοράκια καὶ ἓνα κοριτσάκι καὶ ἀφοῦ τὸν ἀκουμποῦσε πλαγιαστὰ στὰ κάγκελα τοῦ δοξάτου, ἔδραζε τὰ ἀγοράκια καὶ τὸ κοριτσάκι καὶ τὸν καθάλιευσαν, σὺν ἓνα εἶδος ψεύτικου ἀλόγου, ὅπως κάνουν τὰ παιδάκια ὅταν παίζουν «τὰ ἄλογα». Αὐτὴ δέ, στὰ σταυρωτὰ σουγλιά πού ἦταν στὴν κορυφὴ τοῦ χλάμπρου, τρύπωνε θαραγκώμενα μῆλα καὶ πορτοκάλια πού τὰ στόλιζε μὲ λουλούδια.

Ἵστερα τὸν τοποθετοῦσε ὄρθιο στὰ κάγκελα τοῦ σπιτιοῦ, ὅπως γίνεται σήμερα μὲ τὶς σημαίες στὶς ἐθνικὲς γιορτές, ὡς τὸ ἀπόγευμα τοῦ Σαββάτου πού θὰ τὸν χόρευαν.

Ὁ χλάμπρους προηγούνταν σ' ὅλη τὴ τελετὴ τοῦ γάμου. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση, τοῦ χλάμπρου, τὸν ἀντικατέστησε ἡ Ἑλληνικὴ σημαία, γιὰ νὰ λείψῃ σχεδὸν ὁλότελα καὶ αὐτὴ, μὲ τὸν καιρό.

Τὴν ἄλλη μέρα, τὴν Παρασκευὴ, οἱ παραπάνω γυναῖκες, πήγαιναν στὸ σπίτι τῆς νύφης, γιὰ νὰ τῆς ἀναγγεῖλουν δῆθεν τὸ γάμο της, ἐνῶ στὴν πραγματικότητα πήγαιναν γιὰ νὰ δοῦν τὴ προίκα τῆς νύφης, πού κείνη τὴ μέρα τὴν εἶχε ἀπλωμένη σ' ἓνα δωμάτιο τοῦ σπιτιοῦ της καὶ τὴν ἔδειχνε στοὺς συγγενεῖς της.

Κατὰ τὴν ὥρα πάλι τοῦ ἑσπερινοῦ τῆς Παρασκευῆς, ὁ προξενητὴς πήγαινε τὰ κλίκια στὴ νύφη καὶ στὸν κουμπάρο.

Τὸ βράδυ πάλι, ὁ ἀδελφὸς τοῦ γαμπροῦ καὶ ἓνας ξάδελφός του, μ' ἓνα χρυσωμένο λουλούδι στὸ πέτο τους, κρατώντας ὁ ἓνας τὸ «κλουνητήρ (ι)» στολισμένο καὶ αὐτὸ μὲ χρυσωμένα πράσινα λουλούδια (ταφλάν), καὶ ὁ ἄλλος ἓνα κρασοπότηρο, πήγαιναν στοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους τοῦ γαμπροῦ καὶ προσφέροντας τους τὸ ποτήρι γεμάτο κρασί τοὺς ἔλεγαν: «χιριτίσματα ἀπὸ τὸν πατέρα μ' καὶ τὴ μάνα μ', τὴ Κυριακὴ νὰ ρθῆτε νὰ πάρουμε τ' νύφ (η)». Τὸ ἴδιο γινόταν καὶ ἀπὸ μέρους τῆς νύφης λέγοντας: «χιριτίσματα ἀπὸ τοῦ πατέρα μ' καὶ τὴ μάνα μ', τὴ Κυριακὴ νὰ ρθῆτε νὰ ξιπροδουδίσουμε τ' νύφ'».

Τὸ Σάββατο τὸ πρῶτ', ἓνα δύο ἀγόρια καὶ πολλὰ κορίτσια συγγενικά τοῦ γαμπροῦ καὶ τῆς νύφης, στολισμένα, ξαναπήγαιναν στὰ ἴδια συγγενικά σπῖτια καὶ τοὺς ξαναπροσκαλοῦσαν στὸν αὐριανὸ γάμο μὲ τὰ ἴδια παραπάνω λόγια.

Τὸ ἀπόγευμα ὅλοι αὐτοί, μαζὶ μὲ τὰ ἀγόρια καὶ τὰ κορίτσια τῆς νύφης μαζεύονταν στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ καὶ βγαίγοντας ἔξω στὸ δρόμο, ἔτρωγαν, ἔπιναν καὶ χόρευαν τοῦ χλάμπρου.

69. Ὁ Χλάμπρους ἦταν ἓνα κόκκινο κοντάρι μ' ἓνα κόκκινο πανί, ὅπως ἡ σημερινὴ σημαία. Στὴν κορυφὴ τοῦ κονταριοῦ, ἐκεῖ πού στὴ σημαία εἶναι ὁ σταυρὸς εἶχε σταυρωτὰ σουγλιά, δηλαδὴ μυτερὰ ξύλα ὡς δέκα πόντους. Τὸ Χλάμπρου, τὸν ἔπαιρναν ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν. Ἡ ἐκκλησίαν γιὰ νὰ ἐπαρξῇ στὶς ἀνάγκες τῶν κατοίκων εἶχε τρεῖς - τέσσερις Χλάμπρους.

Τὰ ἴδια σχεδὸν γίνονταν καὶ στὸ σπῖτι τῆς νύφης. Τῇ Πέμπτῃ μαζεύονταν τὰ συγγενικά κορίτσια τῆς νύφης, ἔβαζαν ἀκνὰ, λούζονταν καὶ τὴν Παρασκευὴ ὅπως εἴπαμε παραπάνω, ἄπλωναν τὴν προίκα τῆς νύφης κι ἔρχονταν οἱ συγγενεῖς τῆς καὶ τὴν ἔδλεπαν, ρίχνοντας μέσα σ' ἓνα ἀνοιχτὸ μπαούλο λεφτὰ καὶ «μιπουμπότσια» μὲ τὴν εὐχή: «Νὰ ζήσης, νὰ τὰ χαλάσης καὶ τσουλούδια νὰ τὰ φτιάξης». Τὸ ἀπόγευμα ὁ προξενητὴς ἔφερνε τὸ κλίκ (ι) καὶ τὰ δῶρα: παπούτσια γιὰ τὴ νύφη καὶ γιὰ ὅλους τοὺς σπιτικούς κλπ. Παπούτσια χάριζαν καὶ στὸν προξενητὴ σὲ ἀντικατάσταση τῶν παπουτσιῶν ποὺ χάλασε, γιὰ νὰ κά-νῃ τὴν προξενιά.

Τὸ βράδυ γινόταν τὸ προσκάλεσμα ἀπὸ τὸν ἀδελφὸ καὶ ξάδελφο τῆς νύφης καὶ τὸ Σάββατο τὸ πρῶι ἀπὸ τὰ κορίτσια κι ἓνα δὺο ἀγόρια.

Τὸ βράδυ τοῦ Σαββάτου, στὸ σπῖτι τῆς νύφης γινόταν μεγάλο γλέντι με-ταξὺ τῶν συγγενῶν τῆς.

4. ΤΗΝ ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ

Τὴν Κυριακὴ, μετὰ τὴν ἐκκλησίαν, ὁ προξενητὴς ξεκινώντας ἀπὸ τὸ σπῖ-τι τοῦ γαμπροῦ, πῆγαινε στὸ σπῖτι τῆς νύφης, γιὰ ν' ἀναγγεῖλῃ ὅτι ἀρχίζει ὁ γάμος.

Ὅταν ἐπέστρεφε, πῆγαινε μὲ τοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους τοῦ γαμπροῦ καὶ μὲ τὰ ὄργανα (νταούλια, βιολιά καὶ κλαρίνα) κι ἔπαιρναν τὸν κουμπάρο.

Στὸ μεταξὺ ξύριζαν τὸ γαμπρὸ καὶ τραγουδοῦσαν τὸ παρακάτω τραγούδι:

Ἀφέντης κὰν (εἰ) χαρά. Ἀφέντης κὰνει γάμο.

Ἐκάλεσε ἐννιά χωριά κι ἐξήντα μαχαλάδες.

Μπαρπέρι μ', τὰ ξουράφια σου καλὰ νὰ τὰ τροχίσης,

γιὰ νὰ ξυρίσης τὸ γαμπρό.

Τὴν ὥρα αὐτὴ ἀκριδῶς κάποιος τοῦ σπιτιοῦ ἔδβαινε στὸ παράθυρο καὶ μὲ τὸ δίκανο ἔριχνε δύο τούφεκιές.

Ὅσπου νὰ τελειώσῃ τὸ ξύρισμα, κατέφθανε κι ὁ κουμπάρος κι ὅλοι μα-ζὶ καὶ μὲ τὸ γαμπρὸ μπροστὰ καὶ μὲ τὰ ὄργανα, πίνοντας, κερνώντας καὶ χο-ρεύοντας καὶ ἀκολουθούμενος ἀπὸ τὸ ψίκ (ι) καὶ τὸν προξενητὴ μ' ἓνα δισάκι στὸν ὦμο, ποὺ εἶχε στὸ ἓνα μᾶτι τὰ παπούτσια ποὺ τὸν χάρισαν καὶ στὸ ἄλλο ἓνα μπούτι κρέας, πῆγαιναν στὸ σπῖτι τῆς νύφης. Ἐκεῖ τοὺς ὑποδέχονταν τὰ συμ-πεθέρια μ' εὐχὲς καὶ κεράσματα κι ἐτοιμάζονταν νὰ πάρουν τὰ προικιά. Τὰ προικιά ὅμως τὰ φυλάει ὁ μικρὸς ἀδελφὸς τῆς νύφης καθισμένος πάνω στὰ «στολίδια» ἢ προικιά μὲ τοῦ «χλαμπρούδ (ι)» στὸ ἓνα χέρι.

Οἱ συγγενεῖς τοῦ γαμπροῦ προσπαθοῦν νὰ τ' ἀρπάξουν τὸ μῆλο ἀπὸ τὴν κορυφὴ τοῦ χλαμπροῦ καὶ νὰ τοῦ πάρουν ὕστερα τὰ στολίδια. Ἐκεῖνος ὅμως ἀντιστέκεται καὶ ζητάει νὰ τοῦ τάξουν κάτι σὰν ἀντάλλαγμα (ἓνα χρυσὸ φλου-

ρί, μιὰ λίρα κλπ.)⁷⁰. Οἱ ἄλλοι πάλι προσπαθοῦν νὰ τὸν ξεγελάσουν μὲ κατὶ τιποτένιο τυλιγμένο στὸ χαρτί. Ἐκεῖνος θέλει νὰ τὸ δῇ, γιὰ νὰ πεισθῇ, μὰ τελικὰ τὸ ἀποδέχεται καὶ ἀφήνει νὰ πάρουν τὴν προίκα.

Παίρνοντας τὴν προίκα, τὴ ρίχνουν στοὺς ὤμους τῶν ἀγοριῶν τοῦ γαμπροῦ καὶ στὸ τέλος τέσσερα γερά παλληκάρια μεταφέρουν κι αὐτά, στοὺς ὤμους τους τὸ μπαούλο τῆς νύφης. Ἔτσι ὁ ἕνας πίσω ἀπὸ τὸν ἄλλο σὲ παράταξη μὲ τελευταῖο τὸ μπαούλο, μὲ τὰ ὄργανα πάλι μπροστά, χορεύοντας, πίνοντας καὶ κερνώντας, μεταφέρουν τὴν προίκα στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ. Κι ἀκοῦς ἀπὸ δίπλα τὰ ἀνύπαντρα κορίτσια ποὺ μετροῦν τὰ προικιὰ νὰ λέν (ε): «Εἶδεις - εἶδεις! 12 χριάμια εἶχι, τόσα μαξιλάρια μάλλινα, τόσα μεταξωτά, τόσα θαμβακερά κλπ. Ἡ καὶ τὸ ἀντίθετο: πολὺ φτωχεῖα ἦταν ἡ προίκα τ(η)ς, κἂν τίποτα δὲν εἶχι.

Ἀφήνοντας τὴν προίκα στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ ξαναγύριζαν πάλι στὸ σπίτι τῆς νύφης, γιὰ νὰ πάρουν τώρα πιά τὴ νύφη.

Στὸ μεταξὺ οἱ συγγενεῖς τοῦ γαμπροῦ, μὲ τὸ γαμπρό, ποὺ ἔμειναν στὸ σπίτι τῆς νύφης, κερνιοῦνται κι εὐχονται: «ὦρις καλὲς καὶ καλὰ στέφανα».

Στὸν γαμπρὸ κερνοῦν τσιγάρο κι ἡ πεθερά τοῦ τὸ ἀνάθει μ' ἓνα δαυλὸ (γιὰ νὰ μὴ κἀνῃ μαῦρα παιδιά). Ὑστερα τὸν κερνοῦν κρασί καὶ τὸ ποτήρι ποὺ τὸν κέρασαν μὲ «μπουμπότσια» μαζί τὰ τυλίγουν καὶ τοῦ τὰ δίνουν (γιὰ νὰ κἀν (η) καλὸ νοικοκυριό)⁷¹.

Τὴν ὥρα πάλι αὐτὴ ποὺ γίνονται τὰ κεράσματα, σὲ ἄλλο δωμάτιο στολίζουν τὴ νύφη. Οὐ μπράτμους, ποὺ δὲν εἶναι ἄλλος ἀπὸ τὸ μικρότερο ἀδελφὸ τοῦ γαμπροῦ πηγαίνει καὶ τῆς φορᾷ τὰ παπούτσια. Πρῶτα τοῦ διξί! καὶ ὕστερα τὸ ξιρβί (ἄριστερό), ρίχνοντας μέσα στραγάλια κι σταφίδες, γιὰ νὰ θυμᾷ τὴ μέρα τοῦ γάμου της. Μετὰ τῆς δένει τὴ μέση της μὲ μιὰ κόκκινη κουρδέλα μὲ τρεῖς κόμπους. Οἱ συγγενεῖς τοῦ γαμπροῦ ποὺ παρακολουθοῦν, τὸν προτρέπουν νὰ τὴ σφίξῃ γερά, γιὰ νὰ μὴ τρώῃ πολὺ.

Τὴν ὥρα αὐτὴ ποὺ τὴ στολίζουν, οἱ φιλενάδες της τραγουδοῦν:

Νύφη μ', τοῦ φουστάνι σου ἄγγελοι σοῦ τοῦ ράβαν
κι κάτου ἀπ' τοὺν πουδόγυρου σένα κι ἐκείνουν.
Κάνει μιτάνια, φίλησε τῆς μάνας σου τὸ χέρι,
γιατὶ θὰ πᾶς νὰ παντρευτῆς, νὰ κἀνῃς ἄλλο ταίρι.
Ὅταν σ' ἐγέννα ἡ μάνα σου, ὁ ἥλιος ἐκατέβη
καὶ σοῦδωσε τὴν ὀμαρφιά καὶ πάλι πίσου ἀνέβη.
Ἐχεις μαλλιὰ τετράξανθα στίς πλάτες σου ριχμένα,
ποὺ τὰ χτενίζουν ἄγγελοι μὲ τὰ χρυσὰ τὰ χτένια.

70. Τὸ μπαξίς(ι) τὸ ἔδινε ὁ γαμπρὸς στὸ προξενητὴ κι ἐκεῖνος πάλι στὸ φύλακα τῶν στολιδιῶν (τῆς προίκας).

71 Ἄλκ Παπαφιλίππου - Χρονικὰ τῆς Χαλκίδας, τ. 3, σ. 77.

*Όταν τελείωναν όλα αυτά, σηκώνόταν ο γαμπρός κι έχοντας από τη μια μεριά την αδελφή του κι από την άλλη τον κουμπάρο κι ακολουθούμενος από τους συγγενείς του με πάντα μπροστά τα όργανα, έφευγε από το σπίτι της νύφης.

Ή νύφη έχοντας απ' έδω κι απ' εκεί το μπράτμο, και τον αδελφό της και ακολουθούμενη από μια θεία της που αντικαθιστούσε τη μάνα της, την παραμάνα όπως τη λένε, βγαίνοντας από το σπίτι της, γυρίζει κατά μέτωπο προς την έξωπορτα του σπιτιού της και προσκυνάει τρεις φορές. Κι αφού φιλήσει το χέρι των γονιών της, ακολουθεί την παράταξη του γαμπρού, ακολουθούμενη από τους συγγενείς της, με το βιολι του γαμπρού μπροστά, που στο μεταξύ φεύγει από τα άλλα όργανα του γαμπρού κι έρχεται στη νύφη. Την ώρα αυτή ακριβώς το ψίκ (ι) ⁷² του γαμπρού τραγουδάει:

Σās πήραμι την πέρδικα την πενταπλουμισμένη
κι αφήσαμε τη γειτονιά σά χώρα κουρσιμένη.

*Έτσι οι δύο παρατάξεις φτάνουν στο σπίτι του γαμπρού, ακολουθώντας πάντα δεξιά διαδρομή απ' εκείνη που ακολούθησαν, όταν έρχονταν να πάρουν τη νύφη. Στο δρόμο, όταν ανταμωθούν μ' άλλη νύφη, ή μια αποφεύγει να κυτάξει την άλλη κατά πρόσωπο. Ή μία γυρίζει το κεφάλι της δεξιά, κι ή άλλη αριστερά, για να μην αντικριστούν.

Οι κάτοικοι δὲ τῶν παρακειμένων σπιτιῶν, ἀπὸ τὰ παράθυρα καὶ τὶς πόρτες, τοὺς ραίνουν με κουφέτα, θαμβακόσπορο καὶ ρίζι γιὰ νὰ ριζώσουν. Τὸ ἴδιο γίνεται κι ὅταν φτάσουν στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς του, καὶ στὴ στέψη, τὴν ὥρα πὺδ ὁ παπὰς τοὺς χορεύει τὸ «χορὸ τοῦ Ἡσαΐα»⁷³.

Στὴ μέση πάλι τῆς διαδρομῆς καὶ πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι τῆς νύφης, κόβουν τὸ κλίξ (ι), πὺδ τῆς εἶχε στείλῃ τὴν προηγούμενη μέρα ὁ γαμπρὸς με τὸν προξενηντή, καὶ τὸ μοιράζουν στὸ ψίκ (ι) τῆς νύφης. Τὰ ἀνύπαντρα κορίτσια τὸ φυλάγουν, γιὰ νὰ βάλουν τὸ βράδυ κάτω ἀπὸ τὸ μαξιλάρι τοὺς καὶ νὰ δνειρευτοῦν αὐτὸν πὺδ τὶς ἀγαπάει. Μόλις φτάσουν κοντὰ στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ, ὁ γαμπρὸς μπαίνει μέσα καὶ ἡ νύφη στέκεται λίγο ξέμακτρα ἀπὸ τὴν έξωπορτα. Τὴ στιγμὴ αὐτὴ βγαίνουν ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ κάμποσες γυναῖκες, κορίτσια κι ἀγόρια, συγγενεῖς τοῦ γαμπροῦ με ἀρχηγὸ τὴν κουμπάρα καὶ με τὴν ὑπόκρουση τῆς μουσικῆς, τὴ χορεύουν τὸν λεγόμενο συγκαθιστὸ χορὸ. Τ (ή) σ (υ) γκαθίζουσιν, ὅπως λέγε.

*Όταν τελειώσει τὸ σ (υ) γκάθ (ι) σμα, τὰ παραστεκόμενα παλληκάρια τοῦ γαμπροῦ τραγουδοῦν τὸ παρακάτω τραγούδι:

72. Οἱ συγγενεῖς καὶ οἱ φίλοι πὺδ εἶναι καλεσμένοι στὸ γάμο καὶ ἀκολουθοῦν τὸ γαμπρὸ καὶ τὴ νύφη.

73. Ἄλκ. Παπαφιλίππου, Χρονικά τῆς Χαλκίδας, τ. 3, σ. 74 - 78.

Ἄνοιξίτ (ι) πουρτίτσας, ἀνοίξιτι
 νὰ περάσ (η) ἡ μορφούλα νὰ βλογηθῇ
 μὲ τὸ νιὸ ποὺ θέλει κι ἀπ' ἀγαπᾶ.
 Δέχα, μάννα μ', δέχα τὸν υἱγιό σου,
 ποὺ σὲ φέρν (ει) μορφούλα
 μὲ τὴ ζάχαρη ζυμωμένη,
 μὲ τὸ μέλ (ι) ἀναπιασμένη.

Καὶ στὸ τέλος, σὰν ἐπωδὸ, φωνάζουν «ἦχου...χου, ἦχου...χου».

Μὲ τὸ «ἦχου - ἦχου...χου» ἡ νύφη μπαίνει στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ, ἀφοῦ
 πρῶτα προσκυνήσῃ τρεῖς φορές καὶ φιλήσῃ τὸ χέρι τῶν πεθερικών της. Ὑστε-
 ρα τὴν παίρνουν ὁ πεθερὸς καὶ ἡ πεθερὰ ἀγκαλῆ καὶ τὴν ὀδηγοῦν στὴ νυφικὴ
 κάμαρα.

Στὴν εἴσοδο τῆς κάμαρας, δυὸ θεῖες τοῦ γαμπροῦ ἔχουν στὴν «τσέργα»
 (βελόντσα) τῆς τυλιγμένο ἓνα ρόδι καὶ τὴ δάζουν νὰ τὸ πατήσῃ καὶ νὰ τὸ δια-
 λύσῃ μπαίνοντας στὴν κάμαρὴ της. Κι αὐτὸ γιὰ νὰ γεμίσῃ τὸ σπίτι παιδιὰ, ὅπως
 γέμισε ἡ τσέργα ἀπὸ τὰ σπειριὰ τοῦ ροδιοῦ. Σὲ λίγο γίνεται ἡ στέψη.

Στὸ τέλος τῆς στέψης οἱ φίλοι τοῦ γαμπροῦ, σηκώνουν τὸν κουμπάρο ψηλὰ
 στὰ χέρια μὲ τὴν εὐχὴ «πάντα ἄξιος» καὶ τὸν καλοῦν νὰ «τάξῃ», νὰ ὑποσχεθῇ
 κάτι. Καὶ μόνον ὅταν τάξῃ κι ἐκανοποιηθοῦν ἀπὸ τὸ τάξιμο, τὸν ἀφήνουν κάτω.

Ἐὰν ἡ στέψη γίνῃ στὴν ἐκκλησίᾳ, πηγαίνουν κατ' εὐθείαν στὴν ἐκκλη-
 σία καὶ μετὰ τὴ στέψη στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ.

Ἀκολουθοῦν κεράσματα κι ἀπὸ τὸ γαμπρὸ καὶ τὴ νύφη κι εὐχές: «νὰ ζῇ-
 σι στεργιωμέν (οι)». Τραπέζι, τραγούδια καὶ χορὸς μέχρις ἄργὰ τὸ βράδυ τῆς
 Κυριακῆς.

Προτοῦ νὰ γίνῃ τὸ τραπέζι, τὸ ψίχ (ι) τῆς νύφης μὲ τὰ ὄργανα γυρίζουν
 στὸ σπίτι τῆς νύφης κι ἐκεῖ διαλέγονται αὐτοὶ ποὺ θὰ καθίσουν στὸ τραπέζι
 τοῦ γαμπροῦ, οἱ «μπογτζιάδες», ὅπως τοὺς λέν (ε). Ὑστερα αὐτοὶ ποὺ διαλέ-
 χτηκαν, ξαναγυρίζουν στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ, πάλι μὲ τὰ ὄργανα.

Τὸ τραπέζι στρώνεται καταγῆς πάνω σὲ ψάθες ποὺ σκεπάζονται μὲ ὑ-
 φαντὲς τάβλες καὶ πάνω σ' αὐτὰς σερβίρονται τὰ πιάτα μὲ τὸ φαγητό· γύρω -
 γύρω κάθονται οἱ καλεσμένοι σταυροπόδι.

Τὸ γενικὸ πρόσταγμα τὸ ἔχει ὁ κουμπάρος, γι' αὐτὸ καὶ πρῶτος σερβί-
 ρεται. Στὸν κουμπάρο σερβίρουν γεμιστὴ κότα ποὺ τὴν κόβει καὶ τὴ μοιράζει
 στοὺς πλαγιανούς του καὶ στὴ νύφη αὐγὰ μάτια.

Ὅταν ἀποφάγουν τραγουδοῦν:

Σήμερα λάμπ (ει) ὁ οὐρανός, σήμερα λάμπ (ει) ἡ μέρα,
 σήμερα στιφανώνιτι, ἀετὸς κι ἡ πιριστέρα.
 Ἄσπρο σταφύλι ροζακί, κι πατρινὸ κεράσι
 τ' ἀντρόγυνο ποὺ γίνηκε, νὰ ζήσῃ νὰ γιράσῃ.

Κουμπάρος πού σπιφάνουσι τὰ δυὸ τὰ κυπαρίσσια
 γὰ τὸν ἀξιώση οὐ Θεὸς νὰ κάνῃ καὶ βαπτίσια.
 Ποιὸς ἦταν οὐ προυξενητῆς πού νᾶχῃ φάει κανέλα,
 π' ἀντάμουσι τὸν ἀετό, μ' αὐτὴν τὴ περιστέρα;
 "Ὅσα πουλιὰ ἔχει οὐ Μάης, κι οὐ χειμῶνας χιόνια,
 τόσα νὰ ζῇ τ' ἀντρόγυνου εὐτυχισμένα χρόνια.

ἘΟ γαμπρὸς κι ἡ νύφη σ' ὅλη τὴ διάρκεια τοῦ τραπεζιοῦ κάθονται ἀντι-
 κρυστά.

Μετὰ τὸ φαγητὸ τραγουδοῦν.

Στὴν ἀρχὴ οἱ ἄνδρες συγγενεῖς τοῦ γαμπροῦ:

Φίλοι μ' καλωσορίσατε, φίλοι μ' ἀγαπημέναι.

Ἀκολουθοῦν οἱ γυναῖκες συγγενεῖς τοῦ γαμπροῦ:

Ἐμεῖς δὲν ἤρθαμ' γιὰ φαῖ καὶ γιὰ πχ!

μὰ οὔδε καὶ γιὰ ταβέρνα.

Ἐμεῖς σᾶς ἀγαπούσαμε

κι ἤρθαμε νὰ σᾶς δοῦμε.

Συνεχίζουν πάλι οἱ ἄνδρες:

Βρίσκου τραπέξι ἀργυρὸ κι τάβλις ἀσημένιες

κι τὰ κλοντήρια π' μᾶς κερνοῦν ὅλου μαργαριτάρι.

Καὶ τελειώνουν οἱ γυναῖκες:

Ἐ μὰ κιρνάει μὲ τοῦ γυαλι κι ἡ ἄλλ' μὲ τοῦ ποτήρι

κι ἡ τρίτη ἡ μικρότερη λουλούδια μᾶς μοιράζει.

"Ὅταν τραγουδοῦν τὸ τελευταῖο τετράστιχο οἱ γυναῖκες, παίρνουν ὅλοι στὰ
 χέρια τὰ ποτήρια γεμάτα κρασί καὶ ζευγάρια - ζευγάρια ἀπὸ ἓνα ἄνδρα καὶ
 μιὰ γυναῖκα κάμνουν τόκα μὲ τὸ δεξιὸ τὸ χέρι, πού κρατοῦν τὸ ποτήρι κι ὅλοι
 μαζί τραγουδοῦν:

Λουλούδια καὶ γαρύφαλλα

μόσχος καὶ καρυοφύλλια.

Μετὰ ὁ κουμπάρος χορεύει τὸ καινούργιο ἀνδρόγυνο, χορεύουν καὶ οἱ γο-
 νεῖς τοῦ γαμπροῦ καὶ συνεχίζουν ὕστερα ὅλοι οἱ ἄλλοι. Τὴν ὥρα πού χορεύει
 ἡ νύφη, ἡ παραμάνα κρατᾷ μιὰ τσιάντα ἀνοιχτὴ καὶ στέκεται δίπλα στοὺς
 χορευτές. Οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι πού «κουλοῦν» τὴ νύφη, ρίχνουν στὴ τσιάντα
 μέσα λεφτὰ γιὰ τὴ νύφη.

ἘὍταν πλησιάζῃ ἡ ὥρα πού πρέπει νὰ διαλυθοῦν, τοὺς προσφέρουν τὸ

λεγόμενο «σικτίρ πιλάφ (ι)». Ἐπακολουθεῖ, προτοῦ νὰ φύγουν, ὁ λεγόμενος «νταρὸς»⁷⁴.

Πρῶτα νταρίζ (ει) ἡ νύφη τὸν κουμπάρο μιὰ τάβλα, αὐτὴ ποὺ θὰ χρησιμοποίησιν γιὰ νὰ δεχτῇ τὰ βαπτισίμια τοῦ στῆ βάπτισιν, ἓνα μαξιλάρι, ὅλα ὕφαντὰ ἀπὸ τῆ νύφης, ἓνα μαντίλι κλπ. Κι ὕστερα καὶ στοὺς ἄλλους στενοὺς συγγενεῖς τοῦ γαμπροῦ ἀνάλογα καὶ παρόμοια δῶρα. Σὲ ἀντάλλαγμα ὅλοι αὐτοὶ τῆς δίνουν «μπαξίς (ι)» σὲ λεφτά.

5. Η ΕΒΔΟΜΑΔΑ ΜΕΤΑ ΤΟ ΓΑΜΟ

Τὴν Δευτέρα τὸ πρῶτὴ ἡ νύφη μὲ τὸ γαμπρό, ἀφοῦ πρῶτα ἐπιδείκνυναν τὰ σημάδια τῆς ἀγνότητάς της, μὲ μιὰ λεκάνη στὸ χέρι κι ἓνα κανάτι, περνοῦσε ἀπ' ὅλους τοὺς σπιτικούς τοῦ γαμπροῦ, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὸν πεθερὸ καὶ τὴν πεθερὰ καὶ τοὺς ἔχυνε νερὸ νὰ νιφτοῦν καὶ νὰ σκουπιστοῦν μὲ τὴν ὕφαντὴ πετσέτα ποὺ χάρισε στὸν καθένα. Στὴν πεθερὰ νταρίζει ἀκόμα ἓνα π(ου) κάμισου. Ἐκεῖνοι πάλι τῆς ἔδιναν μπαξίς (ι) καὶ τρία τλιγάδια μετὰξιν νὰ τὸ κλώσῃ, γιὰ νὰ εἶναι μαλακιά σὰν τὸ κουκούλι καὶ νὰ μὴ φωνάζῃ.

Ὑστερα ἔκαναν πουγάτσια στὸ ταψὶ γιὰ τὴ μάνα τῆς νύφης, ποὺ τὴν ἀλείφαν μὲ μέλι καὶ τὴ στολίζαν μὲ λουλούδια. Τὴν πῆγαινε στὴ μάνα τῆς νύφης ἡ μεγαλύτερη συνυψάδα της.

Τὸ βράδιν τῆς Δευτέρας ὁ γαμπρὸς ἔκαμινε τραπέζιν στὰ πεθερικά του. Τὴν Τρίτῃ ἔρχονταν οἱ ξαδέλφες τοῦ γαμπροῦ καὶ ἔβαζαν πλύση. Ἡ νύφη ἔπλυνε δύο - τρία μικροπράγματα γιὰ «τ' ἀντέτ (ι)» (συνήθεια).

Τὴν Τετάρτῃ τὸ ἀπόγευμα ἡ νύφη πῆγαινε στὴν κοντινὴ θρύση καὶ ἔπαιρνε νερό. Τῇ νύφῃ συνήθως τὴ συνόδευε στὴ θρύση ἡ ἀδελφὴ τοῦ γαμπροῦ. Παίρναν τὸ ἀμίλητο νερὸ σὲ παρδαλὰ λαγήνια μ' ἓνα χερουλί, κι ὅταν γιόμιζε ἡ κουινιάδα της τὰ λαγήνια καὶ τὴ στιγμὴ ποὺ ἤθελε νὰ φύγῃ, ἡ νύφη ἔριχνε στὴ θρύση λεφτά, γιὰ νὰ τὴν ἐκτιμοῦν οἱ ἄνθρωποι ὅπως ἐκτιμοῦν τὰ λεφτά. Μὲ τὸ ἀμίλητο αὐτὸ νερὸ ἔβρεχε τὴν προίκα της, τὸ σπίτι της καὶ τὸν ἄνδρα της. Ἀπ' αὐτὴ τὴν ὥρα τὸ καινούργιο ἀντρόγυνο μποροῦσε νὰ βγῇ ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι καὶ νὰ κυκλοφορῇ ἐλεύθερα. Τὴν Πέμπτῃ καὶ τὴν Παρασκευὴ ἡ νύφη ζύμωνε πουγάτσιν. Τὸ Σάββατο βράδιν οἱ γονεῖς τῆς νύφης ἔκαναν τραπέζιν στὸ καινούργιο ἀνδρόγυνο καὶ στοὺς συμπεθερούς. Εἶναι τὰ λεγόμενα γυρίσματα. Καὶ τὴν Κυριακὴ οἱ γιόπαντροι πῆγαιναν στὴν ἐκκλησία νὰ ἐκκλησιαστοῦν. Ὑστερα ἄρχιζαν τὶς ἐπισκέψεις. Πρῶτα ἐπισκέπτονταν τὸν κουμπάρο τους κι ὕστερα τοὺς ἄλλους συγγενεῖς καὶ φίλους. Στὶς ἐπισκέψεις ποὺ ἔκαναν, τοὺς κερνοῦσαν κουφέτα καὶ καφέ, γιὰ νὰ ζήσουν καὶ νὰ γεράσουν, γιὰτὶ συνήθως καφεῖ πίνουν μόνον οἱ γέροι, καὶ φεύγοντας τοὺς ἔβαζαν στὴν τσέπη τους μέσα κουφέτα καὶ καρύδια.

74. Ἡ νύφη δωρίζει ἀπὸ τὴν προίκα της διάφορα εἶδη ἱματισμοῦ στὸν κουμπάρο καὶ στοὺς στενοὺς συγγενεῖς τοῦ γαμπροῦ.

Γ. ΤΑ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΑΓΩΝΙΣΜΑΤΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

Τὰ συνηθέστερα παιχνίδια πού παίζονταν καί παίζονται ἀκόμα ἀπὸ τὰ παιδιά τῶν Βασιλικῶν εἶναι:

α. Ἀτομικά παιχνίδια: Τὸ ἄλογο, τὸ στεφάνι, ἡ σπούρα, ὁ ἀετός, ἡ σφεντόνα κ.ἄ.

β. Ὅμαδικά: Τὸ κρυφτό, οἱ κοῦκλες, οἱ στρατιῶτες, ἡ μέλισσα, ἕνα λεπτὸ κρομμύδι, γκέο - γκέο, τὰ τόπια, τὸ τριῶδ (ι) κ.ἄ.

γ. Ἀνταγωνιστικά: Τρέξιμο, πῆδημα, πάλαιμα, οἱ ομάδες, κ.ἄ.

Ἡ παραβίαση ὀρισμένων κανόνων τῶν παιχνιδιῶν ἐπιφέρει διάφορες τιμωρίες, ἄλλοτε ἐλαφρότερες κι ἄλλοτε βαρύτερες, ἀναλόγως τῆς ἀταξίας ἢ τῆς παραδόσεως.

1. ΤΑ ΛΑΧΝΙΣΜΑΤΑ

Γιὰ νὰ κανονίζεται ἡ σειρά τοῦ παιχνιδιοῦ ἔχουν τὰ λεγόμενα λαχνίσματα πού εἶναι:

1) Τὸ ν τ ο υ μ ἄ ν ι α σ μ α :

Κάνουν κύκλο ὅλοι οἱ παῖκτες κι ἕνας ἀπ' αὐτοὺς στέκεται στὴ μέση κι ἀρχίζει ἄλλοτε ἀπὸ τὸν ἑαυτό του κι ἄλλοτε ἀπὸ ἄλλον παίκτη νὰ δείχνει καὶ νὰ λέει: «Ντό-μπαν, Ντό-μπαν, νε' ἡρίτσα, νε' πιρίτσα, κούρκου μάνα τοῦ ραμπί, ρούσα, φουλέντσα, φουσ-σκού-στή». Τὰ κορίτσια λένε συνήθως τὸ παρακάτω: «Ἄ μπέ-μπέ τοῦ κάθε μπλόμ, ἄ μπέ-μπέ τοῦ κάθε μπλόμ, μπλὴν μπλόμ».

Σ' αὐτὸν ἢ σ' αὐτὴν πού θὰ τελειώσῃ ἡ τελευταία λέξη, γίνεται ἀρχηγός, μάνα.

2) Τὸ ρ ί ξ ι μ ο τ ῆ ς κ ε ρ α μ ί δ α ς : Χωρίζονται πρῶτα σὲ ομάδες κι ὁ ἀρχηγός τῆς μιᾶς ομάδας παίρνει ἕνα μικρὸ κομμάτι κεραμίδας καὶ τὸ φτύνει ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά προτείνοντας στὸν ἀρχηγό τῆς ἄλλης ομάδας τί θὰ πάρῃ: τὸ «φτύμα» ἢ τὸ «στεγνό». Ὅστερα τὴ ρίχνει ψηλὰ στριφογυρίζοντάς την. Ἄν ἡ κεραμίδα πέσῃ ἔχοντας ἀπὸ πάνω ἐκεῖνο πού εἶπε, κερδίζει ἡ ομάδα του κι ἀρχίζει πρώτη τὸ παιχνίδι, ἀλλιῶτικα χάνει κι ἀρχίζει ἡ ἄλλη ομάδα τὸ παιχνίδι.

3) Τὸ ρ ί ξ ι μ ο τ ῆ ς ὁ μ ἄ δ α ς :⁷⁵

Οἱ παῖκτες χαράζουν μιὰ γραμμὴ στὸ ἔδαφος καὶ ἀπὸ ἀπόσταση δέκα περίπου μέτρων ρίχνουν ὅλοι μαζί ἢ ἕνας - ἕνας τὶς ομάδες τους. Ὅποιος πλησιάσει περισσότερο τὴ γραμμὴ, παίξει πρῶτος. Οἱ ἄλλοι παίζουν μὲ τὴ σειρά πού πλησίασε ἡ ομάδα τους στὴ γραμμὴ.

75. Ἡ ομάδα εἶναι μιὰ πλατειὰ πέτρα πού μπορεῖ νὰ σέρνεται στὴ γῆ ρίχνοντάς την.

4) Τὸ Μονά - ζυγά.

Ὁ ἕνας ἀπὸ τοὺς ἀρχηγοὺς παίρνει στὸ χέρι του τρία πετραδάκια καὶ δάξοντάς τα μὲ τὰ χέρια του, πίσω στὴ πλάτη του, γιὰ νὰ μὴν βλέπουν οἱ ἄλλοι, κλείνει τὰ δύο στὸ ἓνα χέρι καὶ τὸ ἓνα στὸ ἄλλο. Ὅστερα προτείνει τὰ χέρια του στὸν ἄλλο ἀρχηγό καὶ τὸν ἀφήνει νὰ διαλέξῃ. Ἐκεῖνος πιάνοντας μὲ τὸ χέρι του τὸν ἓνα γρόνθο τοῦ ἄλλου λέει: π.χ. «μονά».

Ἄν στὸ ἀνοιγμα τῆς παλάμης βρεθῇ ἓνα πετραδάκι κερδίζει, ἂν ὅμως δύο, χάνει.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ παραπάνω λαχνίσματα στὰ Βασιλικά ἔχουν τὸ λάχνισμα μὲ κόμπο, τὸ λάχνισμα μὲ τὸ «κοντὸ» ἢ τὸ «μακρὺ», τὸ λάχνισμα μὲ συνθηματικές λέξεις, τὸ λάχνισμα μὲ «κορώνα - γράμματα», τὸ λάχνισμα μὲ τὴ κλήρωση κλπ.

2. ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ ΤΡΕΧΑΜΑΤΑ

α. Τὸ κυνηγητό:

Γιὰ ἀγόρια καὶ γιὰ κορίτσια.

Παίκτες: Πολλοί.

Τόπος: Πλατείες - δρόμοι κλπ.

Γίνεται πρῶτα τὸ λάχνισμα· ἐκεῖνος ποὺ θὰ χάσῃ «κλάει», (φυλάει)· δηλ. σηκώνει τὸ δεξιὸ χέρι του καὶ κλείνει μ' αὐτὸ τὰ μάτια του, ἀκουμπώντας το στὸν τοῖχο ἢ σ' ἓνα δένδρο κλπ. καὶ ἀρχίζει νὰ μετράῃ ὡς τὰ δέκα ἢ ὡς τὰ 20, κατὰ τὴ συμφωνία. Στὸ μεταξὺ οἱ ἄλλοι παίκτες τρέχουν νὰ κρυφθοῦν κάπου. Ὅταν τελειώσῃ τὸ μέτρημα ὁ φύλακας φωνάζει «κούκου - κούκου». Ὅταν καὶ οἱ ἄλλοι ἀπαντήσουν «κούκου» κατεβάζει τὸ χέρι του ἀπὸ τὰ μάτια καὶ ἀρχίζει νὰ ψάχνῃ, γιὰ νὰ τοὺς ἀνακαλύψῃ. Ὅταν τοὺς ἀνακαλύψῃ τοὺς κυνηγάει, γιὰ νὰ τοὺς πιάσῃ. Ἄν ἐκεῖνοι κατορθώσουν νὰ φτάσουν στὸ μέρος ποὺ κλοῦσε καὶ φτύσουν, κερδίζουν καὶ «ξανακλάει» ὁ ἴδιος. Ἄν ὅμως πιάσῃ κάποιον ἢ ἀπλῶς τὸν ἀκουμπήσει μὲ τὸ χέρι του χωρὶς νὰ προφτάσῃ ἐκεῖνος νὰ φτύσῃ, χάνει αὐτὸς καὶ παίρνει τὴ θέση τοῦ φύλακα. Καὶ τὸ παίχνιδι συνεχίζεται.

β. Τὰ Ντόμαλα (καὶ δάρει - δάρει).

Μόνον γιὰ ἀγόρια.

Παίχτες: Ἐως ἑξ.

Τόπος: Πλατεία.

Κάθεται ἡ «μὰνα» σὲ μιὰ πέτρα καὶ κρατάει ἓνα λουρὶ (μιὰ ἀνδρική ζώνη). Σκέπτεται ἓνα πουλὶ καὶ ἀρχίζει τὴ περιγραφή του μὲ τὸ λουρὶ ὡς ἑξῆς: «ξέρου ἓνα πλῖ, ποὺ ἔχ' τόσηναν μύτη, (δείχνοντας τὸ μῆκος στὸ λουρί), τόσα πλατούρια, τόσηναν οὐρά, καὶ τόσου οὐλου, ὄλου καὶ ἀρχινάει ἀπὸ Κ (π.χ.), τί εἶνι;». Ὅποιος βρῇ πρῶτος ἀπὸ τὴ περιγραφή, τὸ πουλὶ ποὺ

έχει στο μυαλό της ή μάνα, αρπάζει το λουρί κι αρχίζει να κτυπάει τους συμπαίκτες του, που τρέχουν, για να αποφύγουν τα κτυπήματα. Κι αφού δώσει κάμποσες, γυρίζουν για να ξαναρχίσουν το παιχνίδι τους. Στο μεταξύ ή «μάννα» φωνάζει από τη θέση της «ντόμαλα, κι θάρει- θάρει». "Αν φωνάξει μόνο «ντόμαλα - ντόμαλα», είναι υποχρεωμένος να διακόψει τα κτυπήματα. Πολλές φορές πάλι του την αρπάζουν οι άλλοι τη ζώνη, προτού προλάβει να κτυπήσει κανέναν κι έτσι αποπλίζεται και ξαναγυρίζει άοπλος στη θέση του.

ε. Τά κουτροκύλια.

Μόνον για αγόρια.

Τόπος: Δρόμοι, πλατείες κλπ.

Ατομικό.

Το παιχνίδι αυτό είναι ατομικό. Ο καθένας για λογαριασμό του φτιάχνει ένα στρογγυλό σιδηρένιο στεφάνι, όχι μεγαλύτερο από 30 πόντους διάμετρο. Έστερα κόβει ένα χοντρό σύρμα ως 60 πόντους και στο κάτω μέρος το λυγάζει κάμνοντας ένα ανάποδο Π. Στην άλλη άκρη του σύρματος βάζει ένα ξύλινο χερούλι. Μ' αυτό το αυτόσχέδιο εργαλείο, κατακκυλούν το σιδηρένιο στεφάνι στους δρόμους και στις πλατείες του χωριού. Πολλές φορές θγαίνουν και στους χωρατόδρομους και επιστρέφοντας στολίζουν τα ξύλινα χερούλια με λουλούδια. Καμιά φορά όταν βρεθούν δύο με αντίθετη φορά «κουτρίζουν» τα κατακύλια τους κι όποιος εκτιναχθή πιό μακριά χάνει.

Άλλοτε πάλι τα «παραπλάλουν» δηλ. ξεκινούν από το ίδιο σημείο ταυτόχρονα δύο ή τρεις μαζί κι όταν φτάσουν τρέχοντας σ' ένα προκαθορισμένο σημείο τ' αφήνουν ελεύθερα τα κατακύλια να κυλήσουν μόνα τους. Αυτό που θα πάη μακρύτερα κερδίζει.

δ. Τ ό ξ (υ) λ ά κ (ι) .

Μόνον για αγόρια.

Παίκτες: Μέχρι 12 σε δύο ομάδες.

Τόπος: Πλατεία.

Χωρίζονται σε δύο ισάριθμες ομάδες. Ρίχνουν κορώνα - γράμμα ποιά ομάδα θ' αρχίσει το παιχνίδι. Η κερδισμένη ομάδα, αφού πάρει ένα ξυλαράκι ως 5 - 6 πόντους μεγάλο, γονατίζουν όλοι, σχηματίζοντας ένα κύκλο, έτσι που να μὴν αφήνουν κενά, για να βλέπουν οι αντίπαλοι που στέκονται παραπέρα τί κάνουν με τα χέρια. Ένας τότε από την ομάδα αρχίζει και μπήγει (καρφώνει) το ξυλάκι στο έδαφος κτυπώντας το με μιὰ πέτρα. Όταν το εξαφανίσουν από την επιφάνεια, κτυπούν παραπειστικά και σε άλλα σημεία, γύρω από το μέρος που καρφώσαν το ξυλαράκι, αλλά όχι σε μεγαλύτερη απόσταση από 20 πόντους. Κατόπιν σχηματίζουν ένα κύκλο, ως 40 πόντους διά-

μετρο, πράγμα που σημαίνει ότι μέσα σ' αυτόν βρίσκεται το κρυμμένο ξυλαράκι. Κατόπιν φεύγουν όλοι μαζί για να κρυφτούν.

Η αντίπαλη ομάδα, αρχίζει τώρα με διάφορα μυτερὰ αντικείμενα να σκάβει, για να βρῇ τὸ ξυλαράκι. Μόλις τὸ βρῇ καὶ τὸ βγάλει, βγαίνει σὲ κατάδωξη τῆς πρώτης ομάδας. Πάντοτε ὁμως ἀφήνουν κάποιον νὰ φυλάει τὸ μέρος ποὺ βρῆκαν τὸ ξ (υ) λαράκι (ι).

Η φυγή τῆς πρώτης ομάδας καὶ ἡ καταδίωξη κρατᾶει πολλές φορές πολὺ ὥρα. Ὄταν τέλος οἱ φυγάδες ξαναγυρίσουν κρυφὰ καὶ δοῦν ὅτι εἶναι ἀφύλακτο τὸ μέρος ποὺ κάρφωσαν τὸ ξ (υ) λαράκι (ι), ὁρμοῦν καὶ φτύνουν. Ὄταν τὸ ἐπιτύχουν, νικοῦν. Ἄν ὁμως ὁ φύλακας τοὺς πάρει εἰδηση ἀρχίζει νὰ φωνάζει δυνατὰ «ἐρ (χο) ντ (ι) - ἐρ (χο) ντ (ι)», γιὰ νὰ ἀκούσουν οἱ δικοὶ του καὶ γυρίσουν. Στὸ μεταξὺ αὐτὸς προσπαθεῖ νὰ πιᾶσῃ κάποιον κι ὅταν τὸν πιᾶσῃ τὸν κρατᾶει γερά μέχρι ποὺ νὰ γυρίσουν κι οἱ συμπαίκτες του καὶ νὰ τὸν ἀκουμπήσουν κι αὐτοί, γιὰτὶ μόνον ἔτσι θὰ κερδίσουν τὸ «ξ (υ) λάκι (ι)». Τὴν ὥρα αὐτῇ ἀκριβῶς γίνεται πραγματικὴ μάχη. Οἱ φυγάδες προσπαθοῦν ν' ἀπαγκιστρῶσουν τὸ δικό τους, γιὰ νὰ πᾶν νὰ φτύσῃ κι αὐτὸς, ἢ νὰ ἐμποδίσουν τοὺς κυνηγούς τοὺς νὰ πλησιάσουν τὸν κρατούμενο. Ἡ πάλι αὐτὴ κρατᾶει πολὺ ὥρα καὶ κερδίζουν φυσικά οἱ πῶς δυνατοί.

3. ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΑ ΠΑΘΧΝΙΑΙΑ ΜΕ ΚΙΝΗΣΗ

α. Τὸ ψηλὸ ἀκουμπιστό.

Γιὰ ἀγόρια καὶ κορίτσια.

Παῖκτες: Πολλοί.

Τόπος: Πλατεία σχολείου ἢ γειτονιάς.

Ἀφοῦ γίνεῖ πρῶτο τὸ λάχνισμα γιὰ τὸ ποῖος θὰ κἀνῃ τὸ κυνηγὸ, ἀρχίζει ὁ κυνηγὸς νὰ μετράῃ γρήγορα - γρήγορα μέχρι τὰ δέκα. Στὸ διάστημα αὐτὸ οἱ ἄλλοι διασκορπίζονται καὶ πιάνουν μικρὲς προεξοχές π.χ. πατοῦν πάνω σὲ μιὰ πέτρα, στὴν ἄκρῃ ἑνὸς γκρεμισμένου τοίχου, στὰ скаλιά τοῦ σχολείου κλπ. Δὲν στέκονται ὁμως πολλὴ ὥρα στὸ ἴδιο σημεῖο καὶ φεύγουν τρέχοντας γιὰ ἄλλο. Στὸ μεταξὺ ὁ κυνηγὸς προσπαθεῖ νὰ πιᾶσῃ κάποιον πρὶν προλάβῃ νὰ πατήσῃ σὲ καμιά προεξοχή. Ἄν τὸν πιᾶσῃ, χάνει. Πολλὲς φορές, ὅταν ὁ κυνηγημένος καταλαβαῖνῃ πὺς δὲν θὰ προλάβῃ νὰ φτάσῃ στὸ σκοπὸ του καὶ κινδυνεύει νὰ πιαστῇ, στέκεται στὸ ἓνα πόδι, χωρὶς ὁμως νὰ μπορῇ νὰ κινηθῇ ἀπὸ τὴ θέση του ἢ ν' ἀλλάξῃ πόδι. Γιὰτὶ μόλις γίνῃ τὸ ἓνα ἀπὸ τὰ δυὸ ὁ κυνηγὸς ποὺ στέκεται δίπλα του, τὸν πιάνει καὶ χάνει.

β. Ἡ Λιμόνα.

Γιὰ ἀγόρια καὶ κορίτσια.

Παῖκτες: Ἔως 10.

Τόπος. Ἐνα ἀνοιχτὸ μέρος.

Σχηματίζουν ένα κύκλο μεγάλο ως 6 μέτρα διάμετρο. Σς ίσες αποστάσεις στον κύκλο φτιάχνουν μικρές λακκούβες, δσες είναι οι παίκτες. Στο κέντρο του κύκλου φτιάχνουν μιὰ μεγάλη λακκούβα και βάζουν μέσα τή «Λιμόνα» (μιὰ στημένη λεμονόκουπα). Ὑστερα κάνουν τὸ λάχνισμα ποὶς θὰ φυλάῃ τή «Λιμόνα». Αὐτὸς ποὺ ἔχασε στὸ λαχάνιασμα πιάνει τὸ κέντρο μὲ τή Λιμόνα και οἱ ὑπόλοιποι τίς γύρω λακκούβες, κρατώντας στὰ χέρια τους ἀπὸ μιὰ βέργα μουριᾶς ὡς ἓνα μέτρο μάκρος ποὺ τὴν ἀκουμπᾶν μέσα στὴ λακκούβα. Ὁ κεντρικὸς παίκτης θγάζει τὴ λεμόνα σιγὰ - σιγὰ ἀπὸ τὴ λακκούβα, περιφέροντάς τὴν μέσα στὸν κύκλο, ἐνῶ οἱ ἄλλοι μὲ ξαφνικὲς ἐπιθέσεις τὴν κτυποῦν μὲ σκοπὸ νὰ τὴν ἀπομακρύνουν κι ἔτσι νὰ παιδεύουν τὸ φύλακα. Ἐν ὅμως τὴ στιγμὴ ποὺ ἀφήσει κάποιος τὴ λακκούβα του, γιὰ νὰ κτυπήσῃ τὴ «λιμόνα», προλάβῃ ὁ κεντρικὸς παίκτης νὰ δάλῃ τὴ βέργα του στὴ γούβα, τὴ θέση τοῦ φύλακα τὴν παίρνει ὁ χαμένος. Ἐν πάλι ὁ κεντρικὸς παίκτης, ἀφοῦ περιφέρῃ τὴ «Λιμόνα» στὸν κύκλο, κατορθώσῃ νὰ τὴν ξαναβάλῃ στὴ λακκούβα της, οἱ ἄλλοι παίκτες πρέπει ἀμέσως νὰ ἀλλάξουν λακκούβες, νὰ ἀλλάξουν θέση. Ἐν, στὸ διάστημα τῆς ἀλλαγῆς, ὁ κεντρικὸς παίκτης πιᾶσῃ μιὰ ὁποιαδήποτε λακκούβα τοῦ κύκλου, κάποιος τοῦ κύκλου θὰ μείνῃ χωρὶς λακκούβα. Αὐτὸς εἶναι ὁ χαμένος και μπαίνει στὸ κέντρο φύλακας τῆς «Λιμόνας».

γ. Ἡ τ υ φ λ ό μ υ γ α.

Γιὰ ἀγόρια και κορίτσια.

Παίχτες: Πολλοί.

Τόπος: Αὐλὴ σπιτιοῦ ἢ ἄλλο περιορισμένο μέρος.

Δέουν τὰ μάτια τοῦ παίχτου ποὺ ἔχασε κατὰ τὸ λάχνισμα μ' ἓνα μαντίλι, ἔτσι ποὺ νὰ μὴ βλέπῃ καθόλου. Κατόπιν σκορπίζονται στὴν αὐλὴ και ἡ «Τυφλόμυγα» ἀρχίζει παραπατώντας νὰ ψάχνῃ, γιὰ νὰ βρῇ κανέναν παίκτη. Οἱ ἄλλοι παίκτες γιὰ νὰ τὴν παραπλανήσουν φωνάζουν: «ἰδῶ εἴμι» κι ἀλλάζουν ἀμέσως θέση, διότι ἡ «Τυφλόμυγα» ὀδηγούμενη ἀπὸ τὴ φωνή, κατευθύνεται πρὸς τὰ κεὶ ποὺ ἄκουσε τὴ φωνή. Ἐδικα ὅμως τυραννιέται, γιὰτὶ δὲν βρίσκει κανέναν. Ὅταν τελικὰ καταφέρῃ νὰ πιᾶσῃ κανέναν, ἀρχίζει νὰ τὸν ψαχουλεύῃ ἀπὸ τὴ κορυφὴ ὡς τὰ νύχια, γιὰ νὰ ἀνακαλύψῃ ποὶς εἶναι. Τὴ στιγμὴ τοῦ ψαχουλέματος συγκεντρώνονται κι οἱ ἄλλοι παίκτες γύρω και κρυφογελοῦν μὲ τίς κινήσεις ποὺ κάνει ἡ «Τυφλόμυγα», ἐνῶ ὁ «συλληφθεὶς» μένει τελείως ἀκίνητος, ἢ λυγίζει τὰ πόδια του, γιὰ νὰ κρύψῃ τὸ μπῶι του κι ἀποφεύγῃ νὰ γελάσῃ και νὰ μιλήσῃ, γιὰ νὰ μὴν προδοθῇ ἀπὸ τὴ φωνή του. Τελικὰ φωνάζει ἓνα ὄνομα.. Ἐὰν εἶναι τὸ ὄνομα τοῦ «συλληφθέντος», κερδίζει και τὴ θέση τῆς «Τυφλόμυγας» τὴν παίρνει αὐτός. Ἐὰν ὅχι, συνεχίζεται τὸ παιχνίδι μὲ τὴν ἴδια τυφλόμυγα.

δ. Τ ἁ κ ρ ἁ τ η.

Γιὰ ἀγόρια και κορίτσια.

Παίχτες: Ώς 10.

Τόπος: Ένα ανοικτό μέρος.

Χαράζεται ένας μεγάλος κύκλος. Γύρω από τον κύκλο και σε ίσες αποστάσεις παίρνουν θέσεις οι παίκτες. Στο κέντρο του κύκλου βάζουν μια λαστιχένια μπάλα κι αν δεν υπάρχει, μια από κουρέλια. Ο κάθε παίκτης αντιπροσωπεύει κι ένα κράτος. Αγγλία, Γαλλία, Γερμανία κλπ. Ένας παίκτης κάθεται λίγο μακριά και φωνάζει ένα κράτος. π.χ. Έλλάς. Ο παίκτης που αντιπροσωπεύει την Ελλάδα, τρέχει άμέσως κι αρπάζει τη μπάλα και προσπαθεί, χωρίς να βγῇ από το κύκλο να χτυπήσει όποιον τούρχεται βολικότερα. Ο παίκτης που θα κτυπηθῇ με το τόπι, σημειώνεται απ' αυτόν που κάθεται έξω, με μια γραμμὴ σ' ένα χαρτί. Αν όμως αποτύχει να τον κτυπήσει, σημειώνεται αυτός που ἔρριξε τη μπάλα. Έτσι συνεχίζεται το παιχνίδι μέχρι που να σημειώσει κάποιο κράτος ὀρισμένο ἀριθμὸ ἀποτυχιῶν, π.χ. εἴκοσι, ἀνάλογα με τὴ συμφωνία που κάνουν. Έστερα, αὐτὸν που συμπλήρωσε πρῶτος τὸν ἀριθμὸ ἀποτυχιῶν (δηλ. τοὺς πόντους) τὸν στήνουν στὸν τοῖχο καὶ ἀπὸ κοντινὴ ἀπόσταση τὸν χτυποῦν στὴν πλάτη με τὴν μπάλα τόσες φορές, ὅσες ἀποτυχίες σημείωσε στὴ διάρκεια τοῦ παιχνιδιοῦ. Αὐτὴ εἶναι ἡ τιμωρία καὶ τὸ τέλος τοῦ παιχνιδιοῦ.

ε. Ἡ Τζιλινίκα.

Γιὰ ἀγόρια καὶ κορίτσια.

Παίχτες: Πάνω ἀπὸ δύο.

Τόπος: Δρόμος, ἀλώνια, πλατεῖα.

Τὸ παιχνίδι αὐτὸ παίζεται κατὰ δύο τρόπους.

Ο «μύλος» (κύκλος) καὶ ἡ «γούδα». Παίζεται με τὸ «δεκανίκι (ι)» (μια ξύλινη ράβδος ἔως 70 πόντους μακρὸς) καὶ τὴ «τσιλινίκα» (μικρὸ ξύλο, πᾶχους ἔως 1 - 1½ πόντο καὶ ὡς 15 πόντους μακρὸ). Στὴν ἀρχὴ χωρίζονται σὲ δύο ἰσάριθμες ὁμάδες. Οἱ ἀρχηγοὶ τῶν ὁμάδων κτυποῦν ἀπὸ τὴν ἄκρη τοῦ κύκλου ἢ τῆς γούδας τὴ τσιλινίκα με τὸ δεκανίκι, ποῖος θὰ τὴν πᾶη πιὸ μακριά, γιὰ ν' ἀρχίσῃ πρῶτος τὸ παιχνίδι. Αν ἡ διαφορά εἶναι καταφανής, δὲν μετροῦν τὴν ἀπόσταση. Αν ὅμως ἡ διαφορά εἶναι ἀμφισβητήσιμη, τὴ μετροῦν με τὸ δεκανίκι κι ἐκεῖνος που πῆγε τὴ τσιλινίκα μακρύτερα, κερδίζει καὶ ἡ ὁμάδα του ἀρχίζει πρῶτῃ τὸ παιχνίδι.

Τότε ἕνας - ἕνας χτυπάει τὴ τσιλινίκα με τὸ δεκανίκι, φροντίζοντας νὰ μὴν τὴν πιᾶσουν στὸν ἄέρα οἱ ἀντίπαλοι. Όταν πέσῃ κάτω, χωρὶς νὰ τὴν πιᾶσουν στὸν ἄέρα, τὴν παίρνει ἕνας ἀπὸ τοὺς ἀντιπάλους καὶ προσπαθεῖ νὰ τὴ ρίξῃ μέσα στὸ κύκλο, που με κάθε τρόπο ὁ ἀντίπαλος φροντίζει νὰ τὸ ἀποφύγῃ. Αν δὲν τὸ κατορθώσει καὶ μπῇ μέσα στὸν κύκλο ἢ τσιλινίκα, χάνει, καὶ τὴ θέση του τὴν παίρνει ἄλλος τῆς ὁμάδας του. Γιὰ νὰ μὴν τοὺς γελοῦν, ἀν εἶναι μέσα ἢ ἔξω ἀπὸ τὸ κύκλο ἢ τσιλινίκα, στέλγουν ἕνα δικό τους σὰν παρα-

τηρητή και κάθε φορά τοῦ λέν «μέσα;» κι αὐτὸς ἀπαντᾷ «ὄχι ὄξου». Ἄν πάλι σταματήσῃ στὴ γραμμὴ τοῦ κύκλου φωνάζει «γραμμή». Τρέχουν τότε, πιάνουν τὸ δεκανίκι καὶ προσπαθοῦν, μὲ τρεῖς ὅμως προσπάθειες δικαίωμα, σέρνοντάς το πάνω στὴ γραμμὴ νὰ βάλουν τὴ τσιλίκα μέσα στὸ κύκλο. Ἄν δὲ τὸ πετύχουν, συνεχίζει ὁ ἴδιος παίχτης τὸ παιχνίδι. Ὅταν φυσικὰ τοὺς κάψουν ὅλους, ἔρχεται ἡ σειρά τῆς ἄλλης ομάδας.

Στὴ γούδα πάλι, βάζουν τὴ τσιλινίκα κάθετα καὶ μὲ τὸ δεκανίκι τὴ πετοῦν μακριά, εὐθεῖα ὅμως, ἄλλοτε ψηλά καὶ ἄλλοτε συρτά, γιὰ νὰ μὴν τοὺς τὴν πιάσουν οἱ ἀντίπαλοι ποὺ εἶναι ἀραδιασμένοι πρὸς τὰ κάτω. Ὅταν ἐπιτύχῃ ἡ βολή, χωρὶς νὰ τὴν πιάσουν στὸν ἀέρα, τὴν παίρνει ἕνας καὶ προσπαθεῖ νὰ χτυπήσῃ τὸ δεκανίκι, ποὺ τοποθετεῖται κι αὐτὸ κάθετα πρὸς τὴ γούδα. Ἄν τὸ χτυπήσῃ «τακισίς), χάνει· ἂν ὄχι, στήνει τὴ τσιλινίκα καὶ τὴ χτυπάει μὲ τὸ δεκανίκι στὴν ἄκρη, γιὰ νὰ σηκωθῇ ψηλά. Ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ τὴ ξαναχτυπήσῃ στὸν ἀέρα, πρὶν πέσῃ κάτω. Αὐτὸ μπορεῖ νὰ ἐπαναληφθῇ τρεῖς φορές. Ὅταν τελειώσουν οἱ τρεῖς προσπάθειες, μετράει μὲ τὰ σκέλια καὶ σημειώνουν τὸν ἀριθμὸ. Ὅταν πάλι δὲν μπορέσει νὰ τὴν ἀπομακρύνῃ ἀπὸ τὴ γούδα στίς τρεῖς προσπάθειες σὲ ἀπόσταση μεγαλύτερη ἀπὸ τρία δεκανίκια, χάνει (τὰ τρώει). Ὅταν δὲ συμπληρωθῇ ἕνας ἀριθμὸς πόντων «τὰ φκιαῖν» καὶ χτυπάει τὴ τσιλινίκα μὲ τὸ δεκανίκι, κάτω ἀπὸ τὸ ἀριστερὸ πόδι σηκώνοντάς το μὲ σπασμένο τὸ γόνατο. Ἀπὸ τὸ μέρος ποὺ θὰ φτάσῃ τὴ τσιλινίκα, στίς τρεῖς - τέσσαρες προσπάθειες, κι ἐφ' ὅσον δὲν τὴν πιάσουν στὸν ἀέρα οἱ ἀντίπαλοι, παίρνουν τοὺς νικητὰς στὴ πλάτη (τζιτζίνα) καὶ τοὺς μεταφέρουν μέχρι τὴ γούδα. Καὶ τὸ παιχνίδι συνεχίζεται πάλι ἀπὸ τοὺς νικητὰς.

4. ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ ΡΙΞΙΜΑΤΑ ΜΕ ΠΕΤΡΕΣ

α. Τὰ τσιτσιούλια (τὰ κικιρίκια).

Γιὰ ἀγόρια καὶ κορίτσια

Παίχτες: Ἔως ἑξ.

Τόπος: Εὐρύχωρη πλατεία.

Χαράσσουν δύο παράλληλες γραμμές, σὲ δέκα μέτρα ἀπόσταση ἢ μιὰ ἀπὸ τὴν ἄλλη. Πάνω στὴ μιὰ καὶ στὸ κέντρο της, βάζουν τὸ ἕνα ἐπάνω στὸ ἄλλο 4 - 5 μικρὰ κεραμιδάκια. Ἀφοῦ γίνῃ τὸ λάχνισμα ποιοὺς θὰ φιλάῃ τὰ «τσιτσιούλια» οἱ ὑπόλοιποι πηγαίνουν στὴν ἄλλη γραμμὴ καὶ μὲ τὴ σειρά ἀρχίζουν νὰ ρίχνουν τὴν ομάδα τους (μιὰ πλατερὴ πέτρα), μὲ στόχο νὰ ρίξουν τὰ κεραμιδάκια.

Ὅταν ρίξουν ὅλοι τὴν ομάδα καὶ δὲν τὰ ρίξουν, ἢ ρίξουν μόνον ἕνα καὶ προλάβει ὁ φύλακας νὰ τὸ βάλῃ πάλι στὴ θέση του, ἀρχίζουν τότε ὅλοι μὲ διάφορες μικρὲς κινήσεις τὴν προσπάθεια νὰ πλησιάσουν τὴν πέτρινη ομάδα τους καὶ νὰ τὴν πάρουν ἐπιστρέφοντας πίσω, γιὰ νὰ ξαναρίξουν στὸ στόχο.

Μποροῦν ὁμῶς καὶ νὰ τὴν πατήσουν μὲ τὸ πόδι, περιμένοντας τὴν κατάλληλη στιγμή, γιὰ νὰ τὴν ἀρπάξουν. Ἐπίσης, ὅταν τὴν πατήσουν, προσπαθοῦν, μόνον μὲ τὰ πόδια νὰ τὴ θάλουν στὸ πάνω μπροστινὸ μέρος τοῦ πέλματος, νὰ τὴν πετάξουν πρὸς τὰ πάνω καὶ νὰ τὴν πιᾶσουν μὲ τὰ χέρια. Τότε ἀνενόχλητοι γυρίζουν στὴ γραμμὴ ρίψεως καὶ προσπαθοῦν καὶ πάλι νὰ ρίξουν τὰ κεραμιδιάκια. Ὅταν τὸ καταφέρουν, βρίσκουν καὶ οἱ ἄλλοι τὴν εὐκαιρίαν ν' ἀρπάξουν τὶς πέτρινες ὁμάδες τους καὶ νὰ φύγουν. Καὶ αὐτὸ συνεχίζεται μέχρι ποῦ ὁ φύλακας νὰ πιᾶσιν ἕνα, ποῦ δὲν πρόλαβε νὰ πατήσῃ τὴν ὁμάδα του, ἢ ὅταν πῆγῃ νὰ φύγῃ τὸν πρόλαβε ὁ φύλακας, πρὶν νὰ φτάσῃ στὴ γραμμὴ βολῆς. Τότε τὴ θέσῃ τοῦ φύλακος τὴν παίρνει αὐτός.

β. Τ ἄ πα πα δ ο ὐ δ ι α.

Μόνον γιὰ ἀγόρια.

Παίχτες: Ἔως 10 σὲ δύο ὁμάδες.

Τόπος: Κυρίως ποτάμι.

Χωρίζονται σὲ δύο ἰσάριθμες ὁμάδες. Καὶ οἱ δύο ὁμάδες στήνουν σὲ ἀπόσταση 15 μέτρων, πέντε ὀρθιες πέτρες. Τὶς τέσσαρες σὲ εὐθεία γραμμὴ καὶ σὲ ἀπόσταση τῇ μιᾷ ἀπὸ τὴν ἄλλη δύο μέτρα. Ἐνῶ τὴν πέμπτη (τὸν παπᾶ) τὴ στήνουν μπροστὰ ἀπὸ τὶς ἄλλες ὡς ἕνα μέτρο ἀπόσταση καὶ στὸ κέντρο. Ἀφοῦ λαχνίσουν ποιά ὁμάδα θ' ἀρχίσῃ πρώτη τὸ παιχνίδι, μαζεῦουν ὁ καθένας ἀπὸ 5 - 6 στρόγγυλες πέτρες καὶ μὲ τὴ σειρὰ ἀρχίζουν τὶς βολὲς πρὸς τὰ (παπαδούδια). Ὁ καθένας ἔχει δικαίωμα τρεῖς βολὲς μόνο σὲ κάθε προσπάθεια καὶ πρέπει νὰ ρίξουν πρῶτα τὴ μπροστινὴ πέτρα (τὸν παπᾶ) καὶ κατόπιν τὰ παπαδούδια. Ἐὰν τελειώσουν ὅλοι τῆς πρώτης ὁμάδας τὶς βολὲς καὶ δὲν ρίξουν τοὺς στόχους, ἀρχίζει ἡ ἄλλη ὁμάδα. Ἡ ὁμάδα ποῦ θὰ ρίξῃ πρώτη τὰ παπαδούδια κερδίζει καὶ οἱ χαμένοι τοὺς μεταφέρουν καθάλα, δύο φορές, ἀπὸ τοὺς πεσιμένους στόχους μέχρι τοὺς δικούς τους. Αὐτὴ εἶναι καὶ ἡ ποινὴ τῶν χαμένων.

5. ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ ΜΕ ΜΙΜΗΣΗ

Ὁ Τ η λ έ γ ρ α φ ο ς.

Γιὰ ἀγόρια καὶ κορίτσια.

Παίχτες: Μέχρι δέκα.

Τόπος: Ὅπουδῆποτε.

Μπαίνουν στὴ σειρὰ καθιστοί, πολὺ κοντὰ ὁ ἕνας στὸν ἄλλο. Ὁ πρῶτος τῆς σειρᾶς λέει στὸ διπλανὸ του μιὰ λέξη, κυρίως πολυσύλλαδη, ἀλλὰ κρυφὰ στὸ αὐτί, γιὰ νὰ μὴν τὴν ἀκούσουν οἱ ἄλλοι. Ὅστερα ὁ δεῦτερος τὴ λέει στὸν τρίτο, ὁ τρίτος στὸν τέταρτο μέχρι τὸν τελευταῖο κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο. Ὁ τελευταῖος τῆς σειρᾶς τώρα τὴ φωνάζει δυνατὰ ὅπως τὴν πῆρε ἀπὸ τὸν προηγούμενον.

μενο, γιατί δὲν ἐπιτρέπεται ἡ ἐπανάληψη τῆς λέξεως τὴν ὥρα ποὺ τὴ λείει κρυφὰ ὁ ἕνας στὸν ἄλλο. Ὑποτίθεται ὅπως τὴν ἄκουσε πολὺ σιγὰ σωστὰ ἢ ἐσφαλμένα, τὴ μεταδιβάζει στὸν ἐπόμενον. Τὶς περισσότερες φορὲς φτάνει στὸν τελευταῖο μὴ λέξη, ποὺ καμιά σχέση δὲν ἔχει μὲ τὴν ἀρχικὴ. Π.χ. ἐνῶ ξεκίνησε ἀπὸ «καρεκλοπόδαρο» φτάνει «ρόδα». Αὐτὸ εἶναι ἐπιτυχία τοῦ πρώτου ποὺ δὲ μπόρεσαν νὰ μεταδιβάσουν σωστὰ τὴ λέξη του.

Τὸ παιχνίδι, συνεχίζεται ἀπὸ τὸν πρώτο πάλι μέχρι ποὺ νὰ μεταδοθῇ σωστὰ ἡ ἀρχικὴ λέξη ἀπὸ τὸν... Τηλέγραφο. Τότε τὴ θέση τοῦ πρώτου τὴν παίρνει ὁ τελευταῖος. Εἶναι διασκεδαστικὸ παιχνίδι, δικαιολογεῖ καὶ ζαβουλίες.

6. ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ ΑΝΤΟΧΗΣ

α. Ἑπρώτ' ἡλιά.

Μόνον γιὰ ἀγόρια.

Παῖκτες: 5 - 6.

Τόπος: Πλατεία ἢ καὶ κάθε ἀνοιχτὸ μέρος.

Γίνεται πρῶτα τὸ λάχνησμα. Ἐκεῖνος ποὺ θὰ χάσῃ, σκύβει καὶ πιάνει μὲ τὰ δύο του χέρια τοὺς μηρούς τῶν ποδιῶν του. Οἱ ἄλλοι παῖκτες τῆς ομάδας πρέπει νὰ τὸν πηδήσουν, ἀκουμπώντας μόνον τὰ χέρια τους στὴν πλάτη του, χωρὶς ν' ἀκουμπήσῃ τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὰ μέλη τοῦ σώματός τους ἀκόμα καὶ τὰ ρούχα. Πηδώντας ὁ ἀρχηγὸς πρῶτος λέει: «Πρῶτ' ἡλιά», κι ἀκολουθοῦν οἱ ἄλλοι χωρὶς νὰ ποῦν τίποτα. Ὅταν τὸν πηδήξουν ὅλοι χωρὶς νὰ τὸν ἀκουμπήσουν, ἀνασηκώνεται ὁ πρῶτος λιγάκι πιὸ πάνω, καὶ ξαναρχίζουν πάλι νὰ τὸν πηδοῦν. Στὴ δεύτερη αὐτὴ φορὰ ὁ ἀρχηγὸς πάλι λέει: «Δεύτερα τὰ κλαδιά». Ὅταν τὸν πηδήξουν καὶ τὴ φορὰ αὐτὴ ἀνασηκώνεται ἀκόμα πιὸ ψηλὰ καὶ τὸν ξαναπηδοῦν. Τὴ τρίτη φορὰ ὁ ἀρχηγὸς λέει: «τρίτα εἶναι τὰ χάσκα, π (η) δᾶτε ρὲ μπαγάσκα». Ἄν ὅμως κάποιος ἀκουμπήσῃ, χάνει καὶ παίρνει τὴ θέση τοῦ πρώτου. Καὶ τὸ παιχνίδι συνεχίζεται.

β. Τὸ Κυρτσάδ(ι)κου ἢ οὐ παπᾶς.

Γιὰ ἀγόρια.

Παῖκτες: Πάνω ἀπὸ 10 σὲ δύο ομάδες.

Τόπος: Εὐρύχωρη πλατειούλα.

Χωρίζονται πρῶτα σὲ δύο ομάδες. Ρίχνουν «κορώνια - γράμματα» καὶ τότε ἡ ομάδα ποὺ χάνει, σχηματίζει ἓνα κύκλο, ἀγκαλιάζοντας ὁ ἕνας τὸν ἄλλο ἀπὸ τοὺς ὤμους, σὲ καμπυλωτὴ θέση πάντοτε τὰ σώματα. Ὁ ἀρχηγὸς εἶναι ἔξω ἀπὸ τὸ σχῆμα αὐτό, ἐλεύθερος νὰ γυρνᾷ γύρω - γύρω ἀπὸ τὰ σώματα τῆς ομάδος ἀκουμπώντας πάντοτε τὰ χέρια του σ' αὐτά.

Οἱ παῖκτες τῆς ἄλλης ομάδας τώρα, ἴσοι πάντοτε σὲ ἀριθμὸ, προσπαθοῦν νὰ πηδήσουν καὶ νὰ καθαλικέσουν τοὺς ἀντιπάλους τους, φροντίζοντας ὅμως

νά μὴν τοὺς χτυπήσῃ ὁ ἀρχηγὸς τοῦ «παπᾶ» μὲ τὸ πόδι, γιατί τότε χάνουν. Πολλές φορές καθαλικεύουν καὶ τὸν ἴδιο τὸν ἀρχηγό, γιὰ νὰ δυσκολέψουν τίς κινήσεις του καὶ μὲ εὐκολία νὰ πηδοῦν ἐπάνω στὸν «παπά».

Ὅταν ἀνεδοῦν ὅλοι ἐπάνω, οἱ ἀπὸ κάτω προσπαθοῦν μὲ διάφορες κινήσεις νὰ τοὺς ρίξουν, γιὰ νὰ τοὺς χτυπήσῃ ὁ ἀρχηγὸς μὲ τὸ πόδι κι ἔτσι νὰ χάσουν. Τὸ παιχνίδι κρατᾷ μέχρι νὰ κουραστοῦν οἱ κάτω ἢ νὰ πέσουν οἱ ἀπὸ πάνω.

Καγονισμοί:

1) Ἄν χτυπήσῃ ὁ ἀρχηγὸς ἕναν ἀντίπαλο τὴν ὥρα πού πηδάει στὸν ἄερα, δὲν πιάνεται.

2) Ἄν πάλι ἀφήσῃ τὸ πιάσιμο τοῦ «παπᾶ» καὶ χτυπήσῃ - κλωτσήσῃ, πάλι δὲν πιάνεται.

γ. Ὁ Παλιαλουγάς.

Μόνον γιὰ ἀγόρια.

Παίχτες: 6 - 8.

Τόπος: Ἀλώνια καὶ μέρη ὅπου σταλίζουν τὰ βόδια τὸ καλοκαίρι.

Τὸ παιχνίδι αὐτὸ τὸ παίζουν κυρίως οἱ γελαδάρηδες μετὰ τὸ μεσημέρινο φαγητό, μέχρι πού νὰ πέσῃ ὁ ἥλιος, γιὰ νὰ ξαναθάλουν πάλι τὰ βόδια στὴ βοσκή.

Δέγουν τὴν μιὰ ἄκρη ἐνὸς σκοινοῦ, δύο ἕως τρία μέτρα μᾶκρος περὶ-που ἀπὸ ἕνα δέντρο καὶ τὴν ἄλλη τὴν πιάνει αὐτὸς πού ἔχασε στὸ λάχνισμα. Οἱ ὑπόλοιποι, λύνουν ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά τὸ σκοινὶ τοῦ τρουβά τους, ἀφοῦ πρῶτα ἀδειάσουν τὰ τρόφιμα καὶ πιάνοντας τὴν ἄκρη τοῦ σκοινοῦ πού ἔλυσαν, ἀρχίζουν καὶ χτυποῦν δυνατὰ τὸν «Παλιαλουγά», ὁ ὁποῖος φροντίζει νὰ κλωτσήσῃ κανέναν ἢ νὰ πιάσῃ τὸ τρουδά του καὶ νὰ τοῦ τὸν πάρῃ. Τότε τὴ θέσῃ του τὴν παίρνει αὐτός.

Τὸ παιχνίδι βέβαια αὐτὸ εἶναι θάρδαρο, γιατί πολλές φορές θρίσκεται καὶ κανένας πού θάζει μέσα στὸ τρουδά του κάποιο θαρὸ ἀντικείμενο καὶ τότε τὸ χτύπημα γίνεται πολὺ δυνατὸ καὶ πολλές φορές καὶ ἐπικίνδuno.

δ. Ἡ Βρασταμιά ἢ μακριὰ γαδούρα.

Γιὰ ἀγόρια.

Παίχτες: Ἔως δέκα σὲ δυὸ ομάδες:

Τόπος: Ἐνα ἀνοικτὸ μέρος.

Σχηματίζονται δύο ομάδες, κι ἀφοῦ λαχνιστοῦν (ντουμπανιστοῦν) οἱ ἀρχηγοὶ τῆς κάθε ομάδας, γιὰ τὸ ποιά ομάδα παιδιῶν θὰ κἀνῃ πρώτη τὴ «βρασταμιά» τοποθετεῖται ἕνας παίκτης, ὁ λεγόμενος στύλος μὲ τὴ ράχη σ' ἕνα τοῖχο. Ὁ πρῶτος παίκτης πιάνει τὸ «στύλο» ἀπὸ τὴ μέση ἔτσι πού ἢ κοιλιὰ

του νά είναι παράλληλη πρὸς τὸ ἔδαφος καὶ ἡ πλάτη του ν' ἀποτελῇ μιὰ ἐπιπεδὴ ἐπιφάνεια, πού νά μπορῇ νά δεχθῇ ἓνα ἢ καὶ δύο παιδιὰ στὴ πλάτη του καθάλα. Ὁ δεύτερος παίκτης πιάνει τὸν πρῶτο ἀπὸ τὴ μέση ὀριζοντιῶνοντας τὴ πλάτη του, ὅπως ὁ πρῶτος καὶ κρύβοντας τὸ κεφάλι του στὰ πλάγια. Τὸ ἴδιο καὶ οἱ ἄλλοι. Ἔτσι σχηματίζεται ἓνα εἶδος πολὺποδου ζώου. Ἀπ' αὐτὸ πῆρε καὶ τὴν ὀνομασίαν «μακρινὰ γαδούρα».

Ὅταν σχηματισθῇ «ἡ μακρινὰ γαδούρα», ἀρχίζουν τὰ παιδιὰ τῆς δεύτερης ομάδας, ἓνα - ἓνα νά πηδοῦν στὴν πλάτη τῆς «μακρινῆς γαδούρας», ἀρχίζοντας νά λέγε πολὺ ἀργὰ «σαταλίνα, ματαλίνα, πῖς» τοῦ γκ... μιὰ σωλήνα». Ἄν οἱ κάτω δὲν ἀντέξουν καὶ γονατίσουν, τὸ παιχνίδι ἐπαναλαμβάνεται μὲ νικητὰς τοὺς καθαλάρηδες. Ἄν πάλι ἀκουμπήσῃ τὸ πόδι κανέναν ἀναβάτης στὸ ἔδαφος, ἢ πέσουν ὅλοι, χάνοντας τὴν ἰσορροπία τους, χάνουν καὶ κáνουν τῶρα πῖα αὐτὴ τὴ «μακρινὰ γαδούρα».

7. ΤΕΧΝΙΚΑ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ

α. Τὰ γκιουφυρούδια.

Γιὰ ἀγόρια καὶ κορίτσια.

Παῖχτες: Ἐως πέντε.

Τόπος: Ρέμα μὲ τρεχούμενο νερό.

Φτιάχνουν μὲ ἄμμο, χῶμα καὶ πέτρες ἓνα φράγμα στὸ τρεχούμενο νερό, ὅχι πολὺ μεγάλο. Κάτω ἀπὸ τὸ φράγμα καὶ σὲ εὐθείαν γραμμὴ κτίζονται ἀπὸ κάθε παιδὶ μὲ λάσπη καὶ πέτρες μικρὰ γεφυράκια, φροντίζοντας νά εἶναι γερά. Στὸ μεταξὺ τὸ φράγμα γεμίζει νερό κι ὅταν πούν ὅλοι ὅτι εἶναι ἔτοιμοι, μὲ γρήγορες κινήσεις χαλοῦν τὸ φράγμα κι ἀφήνουν τὸ νερὸ νά τρέξῃ μὲ ὀρμὴ πρὸς τὰ γεφυράκια. Πολλὰ ἀπὸ τὰ γεφυράκια τὰ ρίχνει τὸ νερό. Ὅταν στραγγίσῃ καλὰ τὸ νερὸ τοῦ φράγματος, ξαναφτιάχνουν τὸ φράγμα. Αὐτοὶ ὅμως πού τοὺς τὰ ἔριξε προηγουμένως εἶναι ὑποχρεωμένοι νά τὰ ξαναφτιάξουν γρήγορα προτοῦ νά ξαναγεμίσῃ τὸ φράγμα μὲ νερό, γιατί οἱ ἄλλοι, μόλις γεμίσῃ, ἀνεξάρτητα ἂν αὐτοὶ τὰ τελείωσαν, ξαναχαλοῦν τὸ φράγμα κι ἀφήνουν τὸ νερὸ νά τοὺς ξαναρίξῃ τὰ γεφυράκια τους. Καὶ τὸ παιχνίδι συνεχίζεται μέχρις ὅτου θαρεθοῦν.

β. Ὁ χαλβάς.

Γιὰ ἀγόρια καὶ κορίτσια.

Παῖχτες: 4 - 5.

Τόπος: Αὐλὴ σπιτιοῦ κλπ.

Σχηματίζουν ἓνα μικρὸ βουνάκι ἀπὸ χῶμα, πολὺ ἀφράτο καὶ ψιλό, σὰν κοσκινισμένο. Ὁ κάθε παίκτης πρέπει νά ἐκτελέσῃ μ' ἓνα μαχαιράκι τὴς ἑξῆς τρεῖς κινήσεις: 1) Πιάνει τὸ μαχαιράκι ἀπὸ τὴν αἰχμὴ του καὶ τὸ ἀναποδογυρίζει στὸν ἀέρα. Πέφτοντας τὸ μαχαιράκι πρέπει νά καρφωθῇ μὲ τὴ

μύτη στο χῶμα. Ἄν δὲν καρφωθῇ καθόλου ἢ ἂν πέσῃ σὲ πλάγια θέσῃ, ἔτσι πού βάζοντας τὴ σφυγμένη γροθιά στο χῶμα, ἀκουμπάει τὸ ἄκρο τῆς λαβῆς σ' αὐτήν, χάνει. Ἄν πάλι καρφωθῇ ἀπὸ τὸ μέρος τῆς λαβῆς, κερδίζει μὲ μιὰ μόνο προσπάθεια. 2) Μὲ τὴ δευτέρη κίνηση, σὲ τρεῖς προσπάθειες πάντοτε, πιάνει τὸ μαχαίρακι μὲ τὸ δείχτη καὶ τὸν ἀντίχειρα πολὺ ἐλαφρὰ καὶ τὸ καρφώνει στο χῶμα. 3) Τοποθετεῖται τὸ μαχαίρι στο κεφάλι καὶ μὲ ἐλαφριά κλίση τοῦ κεφαλιοῦ πρέπει νὰ καρφώσῃ καὶ πάλι τὸ μαχαίρι στο χῶμα. 4) Πιάνει μὲ τὸ ἀριστερὸ χέρι τὸ δεξι αὐτί, περνάει τὸ δεξι χέρι ἀνάμεσα καὶ κρατώντας τὸ μαχαίρι ἀπὸ τὴ μύτη, προσπαθεῖ καὶ πάλι νὰ τὸ καρφώσῃ στο χῶμα. Ὅποιος παίκτης συγκεντρώσῃ τίς περισσότερες ἀποτυχίες στὶς προσπάθειες ὅλων τῶν παραπάνω κινήσεων, χάνει.

Τότε παίρνουν ἓνα σπιρτόξυλο ἢ ἓνα ξυλαράκι κάπως μεγαλύτερο κι ἀρχίζουν, ὁ κάθε κερδισμένος, μὲ τὸ μαχαίρακι νὰ τὸ καρφώνουν στο χῶμα. Ἀφοῦ κι ὁ τελευταῖος τελειώσει τὸ κάρφωμα καὶ ἐξαφανισθῇ τὸ ξυλαράκι, κόβουν τὸ χῶμα γύρω ἀπὸ τὸ ξύλο σὲ τετράγωνο (ἀπ' αὐτὸ πήρε καὶ τὸ ὄνομα) κι ὁ χαμένος παίκτης προσπαθεῖ νὰ ξεκαρφώσῃ τὸ ξυλαράκι μὲ τὸ στόμα.

Ἀφοῦ πρῶτα τὸ ἀποκαλύψῃ ἀπὸ τὸ χῶμα, τὸ δαγκώνει μὲ τὰ δόντια καὶ τὸ θγάζει. Τὶς πιὸ πολλὰς φορὲς γεμίζει τὸ στόμα του μὲ χῶμα. Ἄν οἱ ἄλλοι ὅμως καταλάβουν ὅτι τὰ καταφέρνει νὰ θγάλῃ τὸ ξυλαράκι χωρὶς νὰ «φάῃ χῶμα», τοῦ δίνουν ἀπὸ πάνω καμιά καρπαζιά, γιὰ νὰ τὸν διευκολύνουν νὰ φάῃ τὸ «χαλδᾶ».

8. ΑΠΟΚΡΙΑΤΙΚΑ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ

Ἡ χάσκα(ρ)ς.

Εἶναι ἀποκριάτικο παιχνίδι. Παίρνουν μέρος πολλοὶ ἀνεξαρτήτου ἡλικίας.

Τόπος: Ἕνα δωμάτιο.

Ὁ ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας σὲ μιὰ θέργα ἢ σ' ἓνα καλάμι, δένει ἓνα σπάγγο ἕως 40 πόντους μᾶκρος. Στὴν ἄλλη ἄκρῃ τοῦ σπάγγου δένει γερὰ ἓνα κομμάτι σκληροῦ χαλδᾶ (πλακαρούδα) καὶ ἀρχίζει νὰ κουνάῃ τὸ χαλδᾶ πρὸς τοὺς παίκτες, πού κάθονται γύρω του μὲ ἀνοικτὰ τὰ στόματα περιμένοντας τὴ σειρά τους στὴν προσπάθεια ν' ἀρπάξουν τὸ κομματάκι τοῦ χαλδᾶ, μόνον μὲ τὸ στόμα, χωρὶς νὰ χρησιμοποιήσουν τὰ χέρια τους. Τὸ παιχνίδι εἶναι πολὺ ἀστεῖο καὶ προξενεῖ χαρά, γιατί στὴ προσπάθειά τους νὰ ἀρπάξουν τὸ «χάσκα» κάνουν πολλὰς κωμικὰς κινήσεις καὶ γκριμάτσες. Αὐτὸς πού τελικὰ θ' ἀρπάξῃ τὸ «χάσκαρ» κερδίζει τὸ παιχνίδι καὶ μαζὶ κερδίζει κι ἓνα ἀποκριάτικο δῶρο.

9. ΤΤΧΕΡΑ ΠΑΙΧΝΙΑΙΑ

Ο ὁ Βόττος.

Παῖχτες: Ἔως 6.

Τόπος: Ἐνα ἀνοιχτὸ μέρος.

Χαράζουν δύο γραμμὲς παράλληλες, ἕως δέκα μέτρα ἀπόσταση ἢ μιὰ ἀπὸ τὴν ἄλλη. Ἐπάνω καὶ στὸ κέντρο τῆς μιᾶς στήνουν μιὰ κυλινδρική πέτρα (τὸ βότσο). Πάνω στὸ βότσο βάζουν ὅλοι οἱ παῖχτες ἀπὸ δεκάρα ὡς δραχμὴ ἀνάλογα μὲ τὴ συμφωνία ποὺ ἔκαναν καὶ παίρνουν θέση στὴν ἄλλη γραμμὴ. Ἀρχίζουν κατόπιν μὲ τὴ σειρά μὲ μιὰ πέτρινη ὁμάδα, διαλεγμένη προσεκτικά, νὰ ρίχνουν στὸ βότσο μὲ σκοπὸ νὰ τὸν κτυπήσουν. Ὅταν κάποιος τὸν κτυπήσῃ, πηγαίνουν κοντὰ ὅλοι. Ὅσα ἀπὸ τὰ χρήματα εἶναι κοντίτερα πρὸς τὴ πέτρινη ὁμάδα, τὰ παίρνει αὐτὸς ποὺ τὴν ἔριξε· ὅσα εἶναι κοντίτερα πρὸς τὸ βότσο εἶναι «τ(ου) σότς(ου)», δηλ. τοῦ βότσου καὶ ξανατοποθετοῦνται πάνω του πάλι, γιὰ νὰ ρίξῃ ὁ δεύτερος κατὰ τὸν ἴδιον τρόπο.

III. Η ΠΙΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ

A. Η ΛΑΤΡΕΙΑ

Οἱ κάτοικοι τῶν Βασιλικῶν γιόρταζαν ὅλες τίς γιορτές, μικρὲς καὶ μεγάλες. Μὰ ὅχι μόνον γιόρταζαν, ἀλλὰ καὶ ἐκκλησιάζονταν. Ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἀγ. Γεωργίου ἦταν πάντα μεγάλτῃ ἀπὸ Βασιλικιώτες χριστιανούς. Ὁ ἀείμνηστος Μητροπολίτης Κασσανδρείας Εἰρηναῖος, ὅταν γιὰ πρώτη φορὰ ἦρθε στὰ Βασιλικά καὶ λειτούργησε στὸν Ἀϊ - Γιώργη, ἔμεινε κατάπληκτος, ὅταν ἀντίκρυσσε τόσο ἐκκλησίασμα. Γι' αὐτὸ ἀγαποῦσε ἰδιαίτερα τὰ Βασιλικά, καὶ τὴν ἀγάπη του αὐτὴ τὴν ἔδειξε πολλὲς φορὲς καὶ μὲ κάθε τρόπο.

Οἱ ἄνδρες καὶ οἱ γυναῖκες, ἀπέφευγαν τίς μεγάλες δουλειές, ἀκόμα καὶ στὰ «λαφρογιόρτια». Περιορίζονταν μόνον στὰ κουτσοδούλεια. Ἰδιαίτερα οἱ γυναῖκες, ἔπαυαν τίς δουλειές τους ἀπὸ τὴν παραμονὴ τῆς γιορτῆς καὶ ἀπὸ τὴν ὥρα ποὺ χτυποῦσε ὁ «παπάς», δηλαδὴ ὁ σήμαντρος γιὰ τὸν ἑσπερινὸ τῆς γιορτῆς.

«Μὰ τὸ Χριστό», «Μὰ τὴ Παναγιά», «Μὰ τὸ ψωμάκ (ι)», ἦταν οἱ συνηθισμένοι τους ὅρκοι.

1. Ο ΘΕΟΣ

Τὴ θεοσέβειά τους καὶ τὴν πίστη τους στὴ δύναμη τοῦ Θεοῦ τὴν ἔδειχναν μὲ τίς φράσεις: «Ἀπ' τὸ Θεὸ νὰ τῶδρ (η) ς», «ὁ Θεὸς εἶναι μεγάλος», «ὁ Θεὸς κἀθιτι ψηλά, μὰ χαμ (η) λὰ βλέπ (ει)», «ἀπ' τὸ στόμα σ' καὶ στοῦ Θεοῦ τ' αὐτί», «νὰ σὶ κἀψ (η) οἱ Θιός, ἂν πῆς πῶς δὲν εἶσι εὐχαριστημένους», «εἶνι κρίμα ἀπ' τοῦ Θεό» κλπ. κλπ.

2. ΟΙ ΑΓΙΟΙ

Ἀπ' ὅλους τοὺς ἁγίους, πιὸ πολὺ γιόρταζαν καὶ λάτρευαν οἱ Βασιλικιώτες τὸν Ἅγιο Γεώργιο, ποὺ εἶναι ὁ πολιούχος τοῦ χωριοῦ. Ἡ γιορτὴ του κρατᾷ τρεῖς μέρες. Τὴ πρώτη μέρα συνήθως ἔρχεται καὶ ὁ Δεσπότης. Τὴ δευτέρῃ μέρα πάντοτε γίνεται λειτανία τῶν ἁγίων εἰκόνων.

Δύο μέρες ἐπίσης γιορτάζουν τὴν Κοίμησιν τῆς Παναγίας στίς 15 Αὐγούστου. Τῆς Ἀγ. Παρασκευῆς, στίς 26 Ἰουλίου, γίνεται τὸ καθ' αὐτὸ πανηγύρι στὸ ἐξωκλήσι τῆς, ποὺ βρίσκεται μόλις 3 χιλιόμετρα Β.Δ. τῶν Βασιλικῶν στὴ Β. Τούμπα.

Οἱ Ἅγιοι Ἀνάργυροι, Κοσμάς καὶ Δαμιανός, θεωροῦνται προστάτες τῶν ἀρρώστων. Τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέα «ἀντρείων (ει)» τὸ κρῦο καὶ ὁ Ἅγιος Νικόλαος τὰ παραχῶν (ει) μετὰ τὸ χιόν (ι). Ὁ Ἅγιος Μόδεστος θεωρεῖται προστάτης τῶν ζώων καὶ τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος ἀποφεύγουν τὶς δουλειές, γιὰ νὰ μὴ ἐγάλουν σπειριά. Ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος, μετὰ τὸ παλὸ ἡμερολόγιο, ἔρχιζε ἡ μέρα νὰ μεγαλῶνῃ σπειρί - σπειρί. Ὁ Ἅγιος Τρύφος (Τρύφων) θεωρεῖται προστάτης τῶν ἀμπελοφυττῶν καὶ ραντίζουν στὴ γιορτὴ του τὰ ἀμπέλια μετὰ ἀγιασμὸ ποὺ γίνεται στὴν ἐκκλησιά.

Τοῦ Ἁγίου Χαραλάμπους, στίς 10 Φεβρουαρίου, καθιερώθηκε ἀπὸ θραδύς, νὰ γίνεται ἀγρυπνία, γιὰτὶ στὰ παλαιότερα χρόνια ὁ Ἅγιος γλίτωσε τὰ Βασιλικά ἀπὸ τὴν πανούκλα.

Σὲ ἐποχὴ ἀνομβρίας, ἀκρίδας καὶ ποντικῶν, φέρνουν τὰ λείψανα τῆς Ἀγίας Ἀναστασίας καὶ τοῦ Ἀγ. Θεωνᾶ, ἀπὸ τὸ κοντινὸ μας Μοναστήρι τῆς Ἀγ. Ἀναστασίας, καὶ τὴν Ἀγ. Ζώνη ἀπὸ τὸ Ἅγιον Ὅρος.

3. Η ΝΗΣΤΕΙΑ

Οἱ Βασιλικιώτες κρατοῦσαν πολὺ τὴ νηστεία. Νήστευαν πρῶτα - πρῶτα κάθε Τετάρτη καὶ Παρασκευὴ καὶ ὕστερα ὅλες τὶς τεσσαρακοστές. Τὴ σαρακοστή τοῦ Πάσχα καὶ τῆς Παναγίας, τὸ 15) Αὐγούστο, νήστευαν ἀπὸ τὰ πάντα. Ἐνῶ τὴ σαρακοστή τῶν Χριστουγέννων καὶ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων, «κατηλοῦσε» νὰ φαῖνε ψάρια.

Γιὰ νὰ κοινωνήσουν ἔπρεπε νὰ νηστεύουν 8 μέρες ἀπὸ τὰ πάντα. Καὶ κοινωνοῦσαν τέσσερες φορὲς τὸ χρόνο. Τὴν Καθαρὰ Δευτέρα πάλι, ἔκαμναν τὸ λεγόμενο τρίμηρο, δηλαδὴ τρεῖς μέρες δὲν ἔτρωγαν τίποτα καὶ τὴν τρίτῃ μόνον μέρα ἔπιναν τὸ τρίμηρο, καμωμένο μετὰ θαμάσκηνα, γλυκὰ καὶ ξυνά, κράνα, πιτ (ι) μέζ (ι) καὶ μαυροπίπερο.

4. ΟΙ ΚΑΘΑΡΜΟΙ

Ὅσοι παρακολουθοῦν τὴ κηδεῖα θεωροῦνται ἀκάθαρτοι καὶ πρέπει νὰ καθαριστοῦν. Πρὶν νὰ μποῦν στὸ σπῖτι γιὰ τὸ σ (υ) χώριο, πλύνονται καὶ σκουπίζουν τὰ χέρια τους.

5. Η ΘΕΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Ὅπως εἶπαμε, γιὰ νὰ μεταλάβουν, ἔπρεπε πρῶτα νὰ νηστεύουν ἀπὸ τὰ πάντα ὁκτὼ μέρες, ὕστερα νὰ ἑομολογηθοῦν, ὅταν ὑπῆρχε «πλιματικός» (πνευματικός) καὶ τὴν παραμονὴ νὰ λουστοῦν, νὰ καθαριστοῦν καὶ ν' ἀλλάξουν ἐσώρουχα. Τὸ πρῶτὸ πάλι προτοῦ νὰ πᾶν (ε) στὴν ἐκκλησίαν, ἔπρεπε νὰ κάνουν μετάνοιες σ' ὅλους τοὺς μεγαλυτέρους, νὰ τοὺς φιλήσουν τὸ χεῖρ καὶ νὰ τοὺς ζητήσουν συγχώρηση, καὶ ὅταν κοινωνήσουν ν' ἀποφύγουν νὰ φτύσουν ὅλη μέρα.

Ἀπαγορευόταν νὰ κοινωνήσουν οἱ ἑγγυες πού ἀπόβαλαν κι οἱ ἀστεφάνωτοι. Ὅταν χυνόταν μεταλαβιά στὰ ροῦχα τοῦ μεταλαμβάνοντος τὰ παίρναν καὶ τᾶπλυναν στοῦ «λάκκου» (στοῦ ποτάμι). Ὅταν πάλι χύνονταν στὴ γῆ, μάζευαν τὸ χῶμα καὶ τῷριχναν κι αὐτὸ στοῦ «λάκκου».

6. Η ΑΡΓΙΑ

Οἱ Βασιλικιώτες, ὅπως εἴπαμε, ἦταν πολὺ θρησκοὶ καὶ γιόρταζαν ὅλες τὶς γιορτές, ἀκόμα καὶ τὰ «λαφρογιόρτια». Τὶς «πισγυμνίαις» βέβαια τὶς γιόρταζαν μὲ ἀποχή ἀπὸ κάθε δουλειά. Οἱ γυναῖκες ἰδιαίτερα διέκοπταν τὶς δουλειές τους ἀπὸ τὴν παραμονὴ τῆς γιορτῆς ἀκόμα, ἀπὸ τὴν ὥρα πού χτυποῦσε ὁ ἑσπερινὸς τῆς γιορτῆς.

7. Η ΣΤΟΙΧΕΙΟΛΑΤΡΙΑ

Τὴ νύχτα, μετὰ τὴ δύση τοῦ ἡλίου, δὲ δάνειζαν οὔτε φωτιά, οὔτε προζύμ(ι), οὔτε ἀλάτι. Οὔτε ἡ λεχώνα ἐπιτρεπόταν νὰ βγαίνει ἔξω ἀπὸ τὸ δωμάτιό της μετὰ τὴ δύση τοῦ ἡλίου. Ἐὰν δὲν εἶχε κανέναν νὰ τὴν ὑπηρετήσῃ, γιὰ νὰ μπορῇ νὰ βγαίνει τὴ νύχτα ἔξω ἀπὸ τὸ δωμάτιό της χωρὶς φόβο νὰ πάθῃ κακὸ, ἔπρεπε νὰ βγῇ στὴ πόρτα τοῦ δωματίου της μὲ τὸ μωρὸ στὴν ἀγκαλιά της, τὴν ὥρα πού βασίλευε ὁ ἥλιος. Ἔτσι μποροῦσε νὰ «μ(ε) σουλαβῇ» ἀφοδᾷ τὴ νύχτα στὸ σπίτι της, φορώντας ὅμως γιὰ καλὸ καὶ γιὰ κακὸ κι ἓνα φυλαχτὸ κρεμασμένο μὲ κόκκινη κλωστή. Ἀκόμα ἀπαγορευόταν νὰ μπῇ ξένος στὸ δωμάτιό της. Ὅταν ἦταν λεχώνα, τὴν ὥρα πού γύριζε ὁ ἄντρας της ἀπὸ τὴ δουλειά, συνήθιζαν νὰ θυμιάζουν τὸ σπίτι, γιὰ νὰ τὴ προφυλάξουν ἀπὸ κάθε μόλυνση πού τυχὸν μποροῦσε νὰ φέρῃ ὁ ἄντρας της ἀπ' ἔξω. Συνήθιζαν ἀκόμα νὰ θυμιάζουν κι ὅλα τὰ Δωδεκάμερα, κάθε θράδου.

Πίστευαν ἀκόμα ὅτι ὁποῖος περάσει κάτω ἀπὸ τὴ δόξα (τὸ οὐράνιο τόξο) ἀλλάξε φύλο. Τὸ ἀγόρι γινόταν κορίτσι καὶ τὸ κορίτσι ἀγόρι.

Δὲν παντρεύονταν τὶς μέρες τοῦ Δωδεκαημέρου, δὲν τίναζαν τὸ τραπέζο μάντιλο μὲ τὰ ψίχουλα τὴ νύχτα ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι, δὲ λούζονταν τὴ Κυριακή, οὔτε ἔκοβαν τὰ νύχια τους Τετάρτη καὶ Παρασκευή. Πρόσεχαν ἀκόμα νὰ μὴ χύσουν κάτω ἀλάτι, γιὰτὶ πίστευαν ὅτι στὸν ἄλλο κόσμον θὰ ὑποχρεωθοῦν νὰ τὸ μαζεύουν μὲ τὰ ματόκλαδα. Τὸ ἴδιο πρόσεχαν νὰ μὴ ρίξουν κάτω καὶ κανένα κομμάτι ψωμί. Ἀμέσως ἔσκυβαν, τῷπαιρναν στὸ χέρι, τὸ φιλοῦσαν κι τῷδαζαν σὲ μέρος πού νὰ μὴ μπορῇ νὰ πατηθῇ, γιὰτὶ ἦταν ἁμαρτία νὰ πατᾶμε τὸ ψωμί, ἀκόμα καὶ τὰ ψίχουλα* «περίμενε νὰ μαζέψω τὰ ψίχουλα, γιὰ νὰ μὴν τὰ πατή(σ)ης», ἔλεγαν.

8. ΕΘΙΜΑ ΠΟΤ ΓΙΝΟΝΤΑΝ ΣΕ ΩΡΙΣΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΣΤΑΣΕΙΣ

Τὰ ἀρρωστιάριχα παιδιὰ τὰ κοιμίζαν 40 μέρες στὴν ἐκκλησία καὶ κάθε μέρα τὰ διάδαζε ὁ παπάς, ἢ ἔπαιρναν «σκλάβους», δηλαδή ἀσημένια ὁμοιώμα-

τα τῶν ἁγίων καὶ πρὸ παντὸς τῶν μελῶν τῶν ἀρρώστων παιδιῶν τους (πόδια, χέρι κλπ.), ποὺ τὰ ἀφιέρωναν στὸν ἅγιο, ἢ ἔταζαν στοὺς ἁγίους καὶ στὴ Παναγία, ὅταν θὰ γίνουν καλὰ, νὰ τὰ καλογερέσουν. Γιὰ νὰ εὐχαριστήσουν πάλι τὸν ἅγιο, γιὰ τὸ καλὸ ποὺ τοὺς ἔκαμε, ἀσημύδεναν τὴν εἰκόνα του.

Αὐτοὶ πάλι ποὺ πήγαιναν στοὺς Ἁγ. Τόπους, οἱ Χατζῆδες ὅπως λέγονται, ἐπιστρέφοντας ἔφερναν «τὸ ἅγιο φῶς» μέσα σὲ φανάρια, γιὰ νὰ μὴ σθῆ-ση, κομπολόγια, σταυροὺς, εἰκονίσσες κλπ. Καὶ πρὸ παντὸς τὰ σάδανά τους, μὲ τὰ ὁποῖα θὰ τοὺς ἔθαβαν ὅταν πέθαιναν.

9. ΑΓΙΑΣΜΟΙ — ΠΡΟΣΚΟΜΙΑΝ ΑΓΙΩΝ ΛΕΙΨΑΝΩΝ

Ὅταν ὑπάρχει ἀνομβρία, ἢ ὅταν κάποια ἀρρώστια ἀφανίζῃ τὰ «πρά-ματά» τους (τὰ ζῶα) καὶ τὰ γεννήματά τους, συνηθίζουν νὰ κάνουν ἁγιασμό καὶ νὰ καλοῦν τὰ λείψανα τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας καὶ τοῦ ἁγίου Θεωνᾶ ἀπὸ τὸ κοντινὸ μοναστήρι καὶ τὴν Ἁγία Ζώνη ἀπὸ τὸ Ἅγιον Ὄρος.

10. ΚΑΤΑΧΤΣΜΑΤΑ

Στὴ γιορτὴ τοῦ Ἁγ. Τρύφωνος, στὴ 1 Φεβρουαρίου, οἱ ἀμπελουργοὶ πη-γαίνουν στὴν ἐκκλησίαν, παίρνουν ἁγιασμό καὶ ραντίζουν τὰ ἀμπέλια τους.

11. ΑΠΑΡΧΕΣ

Στὴ γιορτὴ τῆς Μεταμορφώσεως, στίς 6 Αὐγούστου, οἱ ἀμπελουργοὶ πη-γαίνουν στὸ ἐξωκλήσι τῆς Μεταμορφώσεως ἕνα καλάθι σταφύλια, γιὰ νὰ τὰ διαβάσῃ ὁ παπάς. Ἀδιάβαστα σταφύλια, ὅπως καὶ ἀφώτιστα λουκάνικα, εἶ-ναι κρίμα νὰ φᾶνε. Μετὰ τὸ διάβασμα, μοιράζονται τὰ σταφύλια στὸ ἐκκλη-σίασμα. Ὅταν πάλι ζυμώνουν ψωμὶ ἀπὸ καινούργιο σ(ι) τάρ(ι), μοιράζουν μικρὰ ψωμάκια στίς γειτόνισσες καὶ στοὺς συγγενεῖς.

Τὸ ἴδιο κάνουν κι ὅταν ψήνουν ψωμὶ σὲ καινούργιο φούρνο.

12. ΤΑ ΕΦΤΑΖΤΜΑ

Ἐφτάζυμα συνήθως κάνουν μόνον τὸ Πάσχα, τὰ κλίκια ποὺ πηγαίνουν στοὺς νουνούς. Τσακίζουν πρῶτα τὸ ρεβύθι καὶ τὸ βάζουν σ' ἕνα τσουκάλι μὲ λίγο νερό. Τὸ ρεβύθι φουσκώνει καὶ βγάζει ἀφρό. Τὸν ἀφρό αὐτὸν τὸν μαζεῖουν καὶ μ' αὐτὸν ζυμώνουν λίγο ψιλοκοσκινισμένο ἀλεύρι Μ' αὐτὸ ὕστε-ρα, ζυμώνουν ὅλο τὸ ἀλεύρι.

Τὸ κρατοῦν ὅμως μυστικό, γιὰ νὰ πετύχῃ. Ἡ γειτονιά τὸ μαθαίνει μό-νον ὅταν τὸ φουρνίσουν καὶ μοσχομυρίσῃ.

13. ΤΑ ΠΑΝΗΓΥΡΙΑ

Πανηγυρικά γιορτάζουν πρώτα - πρώτα τὸν Ἅγιο Γεώργιο, ποὺ εἶναι ὁ πολιοῦχος τοῦ χωριοῦ. Ἡ γιορτὴ του κρατᾷ τρεῖς μέρες. Τῇ πρώτῃ μέρᾳ συνήθως ἔρχεται κι ὁ Δεσπότης καὶ τῇ δευτέρῃ γίνεται πάντοτε λειτανία τῶν ἁγίων εἰκόνων.

Τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ψήνουν πάλι ἀρνιά στὸ φοῦρνο, ὅπως τὸ Πάσχα, καὶ γίνονται χοροὶ καὶ γλέντια καὶ ἐπισκέψεις στοὺς ἐορτάζοντες.

Δύο μέρες ἐπίσης γιορτάζουν καὶ τὴν κοίμηση τῆς Παναγίας, στίς 15 Αὐγούστου. Γίνονταν δημόσιος χορὸς καὶ τῇ δευτέρῃ μέρᾳ ἀγῶνες πάλης. Τὰ τελευταῖα χρόνια ὁ Ἀναμορφωτικὸς σύλλογος νέων Βασιλικῶν «ἡ Ἀναγέννησις» θέλησε ν' ἀναδιώσῃ τὸ ἔθιμο, ποὺ πάει νὰ ξεχασθῇ, καὶ διωργάνωσε, ἀγῶνες πάλης, δρόμου καὶ ἀγῶνες κλασικοῦ ἀθλητισμοῦ, βραβεύοντας τοὺς νικητές.

Μικροπανηγύρι γίνεται ἐπίσης τῶν Ἁγίων Θεοδώρων μὲ λειτουργία στὸ ἐξωκλήσι τῆς Ἀγ. Παρασκευῆς, ὅπως καὶ τῆς Μεταμορφώσεως στὸ ὁμώνυμο ἐξωκλήσι μὲ τὸ διάβασμα τῶν πρώτων σταφυλιῶν.

Τὸ καθ' αὐτό, τὸ μεγάλο πανηγύρι, γινόταν τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς, στίς 26 Ἰουλίου στὸ ἐξωκλήσι τῆς, ποὺ βρίσκεται μόλις 3 χιλιόμετρα Β.Δ. τῶν Βασιλικῶν, στὴ Β. Τούμπα, καὶ δίπλα στὸ δημόσιο δρόμο ποὺ μᾶς ὀδηγεῖ στὸν Πολύγυρο.

Τὸ ἀπόγευμα τῆς παραμονῆς γινόταν ἑσπερινὸς καὶ ἀνήμερα Θεία λειτουργία. Ἀκολουθοῦσε κοινὴ συνεστίαση, τὸ λεγόμενο κουρπάν (ι) μὲ φαγητὰ ποὺ προσφέρονταν ἀπὸ τοὺς ἐπιτρόπους τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἀπὸ προσφορὲς τῶν κτηνοτρόφων τῆς περιοχῆς καὶ τῶν ἄλλων φιλοθρήσκων χριστιανῶν.

Μετὰ τὸ κουρπάν (ι) ἄρχιζε ὁ χορὸς καὶ τὸ γλέντι, ποὺ συνεχιζόταν ὡς ἄργά τὸ βράδυ.

14. ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ — ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑ — ΦΩΤΑ

Κι οἱ μεγάλες ἀκίνητες δεσποτικὲς γιορτὲς γιορτάζονταν μὲ ξέχωρη λαμπρότητα καὶ ἰδιαίτερα ἦθῃ καὶ ἔθιμα.

Τὰ Χριστούγεννα ἡ Θεία λειτουργία γινόταν τὰ χαράματα, δηλαδὴ πολὺ πρῶι, νύχτα ἀκόμα. Τὴν προπαραμονὴ ζύμωναν τὴ καστόπτα (τὴ Χριστόπιτα), ποὺ τὴ στόλιζαν μὲ καρύδια κι ἔβαζαν μέσα τοῦ «μπαρά» καὶ τὴ παραμονὴ ἔκαμναν τὸ σαραγλί. Ἀνήμερα τῶν Χριστουγέννων πάλι, τὸ πρῶι, τὰ μικρὰ παιδιὰ γύριζαν στὰ συγγενικὰ καὶ φιλικὰ τοὺς σπίτια κι ἔλεγαν τὰ κάλαντα.

Τὴν τρίτῃ μέρᾳ, τοῦ Ἀγ. Στεφάνου, ἔσφαζαν τὰ γουρούνια, σὲ ἀνάμνηση, λένε, τῶν 14 χιλιάδων νηπίων ποὺ ἔσφαξε ὁ Ἡρώδης, ὅταν ἔμαθε τὴ γέννηση τοῦ Χριστοῦ καὶ θέλησε νὰ τὸν ἐξοντώσῃ.

Τὴ μέρα ποὺ ἔσφαζαν τὰ γουρουνία ἔτρωγαν τοῦ μαύρου τοῦ σ(η) κότ(ι) μαγειροειμένο μὲ κρουμιμύδια. Τὴν ἴδια μέρα ἔδγαζαν τὴ λίγδα, λιώνοντας τὰ παχυὰ μέρη τοῦ γουρουνιοῦ· ὅτι ἀπόμεινε ἦταν οἱ «τσ(ι) γαρίδεις».

Τὴν ἄλλη μέρα ἄλεθαν, ἢ μᾶλλον λιάν(ι) ζαν τὸ ψαχνὸ κρέας τοῦ γουρουνιοῦ μὲ τοῦ τσκουρούδ(ι) στοῦ ξύλου καὶ γέμιζαν τὰ λουκάνικα, τίς «ματές» καὶ τοῦ «μπασιμανά», ἀφοῦ πρώτα ζύμωναν τὸ κρέας μὲ μυρωδικὰ, κρεμμύδι καὶ τριμιμένες λεμονόφλουδες ἢ πορτοκαλόφλουδες. Ὅταν τελείωνε τὸ γέμισμα, τὰ περνοῦσαν ὅλα μέσα ἀπὸ ζεματιστὸ νερὸ κι ὕστερα τὰ κρεμοῦσαν στὸν «γουντά», σὲ μία ὀριζόντια δέρεα, γιὰ νὰ στεγνώσουν. Τὴ φούσκα (τὴν οὐροδόχο κύστη) τὴ φούσκωναν τὰ μικρὰ παιδιὰ κι ἔπαιζαν.

Δὲν ἔτρωγαν λουκάνικα ὥς τὴν παραμονὴ τῶν φώτων, ποὺ θὰ περνοῦσε ὁ παπὰς «νὰ τὰ φουτίσ(η) κι νὰ τὰ καθαρίσ(η), γιατί τὰ κρατοῦσαν οἱ καλκατζαροί».

Στὸ μεταξὺ ἀλάτιζαν τὰ ξεκρεατωμένα κόκκαλα, γιὰ νὰ τὰ μαγειρεύουν τίς ἐπόμενες Κυριακές, καὶ τοῦ «παστό» (τὸ λαρδί) ποὺ τὸ ξαρμύριζαν ὕστερα καὶ τὸν τηγάνιζαν.

Τοῦ Ἁγίου Βασιλείου μὲ τίς ἀγιοθασιλόπιτες κι τὰ κλικούδια. Τὸ πρωί, τὰ μικρὰ παιδιὰ μὲ τίς σοῦγλις (σοῦδλες) στὰ χέρια, γύριζαν τὰ φιλικὰ καὶ συγγενικὰ σπίτια κι ἔλεγαν τὰ κόλ(ια) ντα: «Κόλ(ι) ντα, κόλ(ι) ντα κι Ἁϊ - Βασίλης ὡς ποὺ νὰ θαροῦν οἱ πόρτις κι τὰ μιτάξια» κι οἱ νοικοκυρὲς δὸς του καὶ περνοῦσαν στίς σοῦγλις τους τὰ κλικούδια, τὰ λουκάν(ι) κα, τὰ σύκα κλπ.

Τοῦ Ἁγίου Βασιλείου μαγειρεύαν τὰ «πατσιὰ» (τὸ κεφάλι(ι) κι τὰ πόδια) τοῦ γουρουνιοῦ κι τὰ ἔτρωγαν μὲ σκουρδαλιά. Τὸ μεσημέρι ἔκοβαν τὴ βασιλόπ(ι)τα, γιὰ νὰ δοῦν σὲ ποῖον θὰ πέση ὁ «παράς».

Τῶν Φώτων, ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, στολιζόταν μὲ πορτοκάλια καὶ λεμόνια. Δύο - τρεῖς μέρες πρὶν ἀπὸ τὰ Φῶτα, οἱ ἐπίτροποι τῆς ἐκκλησίας κατέβαιναν στὴ Θεο)νίκη κι ἀγόραζαν ἀπὸ δύο - τρεῖς χιλιάδες πορτοκάλια καὶ λεμόνια καὶ τὰ περνοῦσαν, ἕνα κι ἕνα, στὸ σπάγγο καὶ μ' αὐτὰ ὕστερα στόλιζαν τὸ εἰκονοστάσι καὶ τίς εἰκόνες τῆς ἐκκλησίας. Σὲ κάθε εἰκόνα κρεμοῦσαν κι ἀπὸ ἕνα σταυρὸ καμωμένον μὲ πορτοκάλια καὶ λεμόνια.

Ἡ λειτουργία καὶ τὰ Φῶτα γινόταν τὰ χαράματα κι ὁ ἀγιασμὸς μέσα στὴν ἐκκλησία. Μετὰ τὴν ἀπόλυση, ξεμπούρλιαζαν τὰ λεμόνια καὶ τὰ πορτοκάλια καὶ τὰ μοίραζαν στὰ Βασιλικιώτικα σπίτια. Στους προύχοντες καὶ τοὺς ἐπιστήμους, μοίραζαν τοὺς σταυροὺς.

Αὐτοὶ πάλι, ὅπως καὶ ὅλοι οἱ Βασιλικιώτες, σὲ ἀντάλλαγμα πρόσφεραν χρήματα γιὰ τὴν ἐκκλησία καὶ μπαξίσι στὸ παιδί ποὺ τὰ πῆγαινε. Τὰ μικρὰ παιδιὰ πάλι, μετὰ τὴν ἐκκλησία, ἔλεγαν τὰ κάλαντα.

Ἀνήμερα τῶν Φώτων μαγειρεύαν κι ἔτρωγαν «τοῦ μπασιμανά» κι ἄρχιζαν νὰ τρῶνε καὶ λουκάνικα, γιατί «τὰ φώτισι οὐ παπὰς».

Σ' ὅλα τὰ δωδεκάμερα οἱ γυναῖκες οὔτε δούλευαν, οὔτε ἔπλυναν, οὔτε λού-

ζονται. Μόνο τὴν παραμονὴ τῶν Φώτων ἐπιτρέπονταν νὰ λουσθοῦν, δταν ἀγιάζονται τὰ νερά. Ἐπρεπε ὁμως νὰ κλώσουν καὶ νὰ γεμίσουν 12 ἀδράχτια μπαμπάκι, γιὰ νὰ τὰ ὀροῦν οἱ καλκατζεραὶ.

15. ΤΗΣ ΤΤΡΙΝΗΣ

Τὴν ἑβδομάδα τῆς Τυρινῆς δὲν ἔτρωγαν κρέας, παρὰ μόνο αὐγά, τυρὶ καὶ ψάρια. Τὴν Κυριακὴ γινόντουσαν τὰ καρναβάλια. Οἱ τσουλιάδες γυρνοῦσαν ὅλο τὸ χωριὸ χορεύοντας μὲ τὴ γκάιντα καὶ ἐπισκέπτονταν τὰ συγγενικά καὶ φιλικὰ τοὺς σπίτια, ὅπου τοὺς κερνοῦσαν χαλδὰ καὶ τσίπουρο.

Τὸ θράδου τῆς Κυριακῆς μαζεῦονταν, σ' ἓνα σπίτι, τρεῖς - τέσσερες οἰκογένειες φιλικὲς καὶ συγγενικὲς καὶ ἀπόκρευαν μὲ χέλια καὶ πίτες, ποὺ ἔφερνε ἡ κάθε οἰκογένεια. Στὸ τέλος γινόταν ὁ περίφημος Χάσκας.

Τὴν Καθαρὴ Δευτέρα τὸ πρωὶ πηγαινιν στὴν Ἐκκλησίᾳ καὶ ὕστερα καθάριζαν τ' ἀγκιά (τὰ σκεύη τῆς κουζίνας). Τὰ ἀπομεινάρια τῆς Κυριακῆς τὰ μοίραζαν στίς γύφτισσες, ποὺ τὸ ἤξεραν καὶ γύριζαν ἀπ' τὸ πρωὶ ὅλα τὰ σπίτια.

Τὸ ἀπόγευμα γινόταν ὁμαδικὸ γλέντι στὴν πλατεία ποῦ, εἶναι μπροστὰ στὸ σχολεῖο.

16. ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΙΕΡΑΡΧΩΝ

Τὴ μέρα τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν γινόταν ὁμαδικὸς ἐκκλησιασμὸς μαθητῶν καὶ διδασκάλων. Μετὰ τὴν ἀπόλυση τῆς ἐκκλησίας ἀκολουθοῦσε σχολικὴ γιορτὴ μὲ λόγους, ποιήματα καὶ τραγούδια, καὶ ὕστερα γινόταν δημόσια ἐξέταση τῶν μαθητῶν ἀπὸ τοὺς ἐφόρους καὶ τοὺς προύχοντες τοῦ χωριοῦ, γιὰ νὰ δοῦν τὴν πρόδοσ τους καὶ νὰ κρίνουν καὶ τὴν ἱκανότητα τῶν δασκάλων.

17. ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΥ

Τοῦ Εὐαγγελισμοῦ ἐπιτρεπόταν ἀπὸ τὴ θρησκεία νὰ φᾶνε ψάρια, ὅπως καὶ τῶν Βαΐων.

18. ΤΟΥ ΣΤΑΤΡΟΥ

Τὴν Κυριακὴ τῆς Σταυροπροσκυνήσεως καὶ μετὰ τὴ λειτουργία, τὰ ἀγοράκια τοῦ Δημοτικοῦ Σχολεῖου ἔπαιρναν ἓνα δισκάκι, τὸ σκέπαζαν μ' ἓνα καθαρὸ μαντίλι, ἔβαζαν στὴ μέση ἓνα σταυρουλάκι, ποὺ τὸ στόλιζαν γύρω - γύρω μὲ λουλούδια καὶ γύριζαν στὰ συγγενικά καὶ φιλικὰ τοὺς σπίτια καὶ ἔψαλαν:

Τὸν Σταυρό Σου, προσκυνοῦμε Δέσποτα
καὶ τὴν Ἀγία Σου ἀνάσταση δοξάζομε.

Στίς 14 πάλι τοῦ Σεπτέμβρη, τῆς ὑψώσεως τοῦ Σταυροῦ, νήστευαν καὶ ἔκαμναν πουγάτσια μὲ βασιλικὸ στὸ ταψὶ καὶ τὴ μοίραζαν στίς γειτόνισσες καὶ στοὺς συγγενεῖς.

19. ΤΟΤ ΛΑΖΑΡΟΤ

Τὸ Σάββατο τοῦ Λαζάρου, τὰ κοριτσόπουλα, ἀφοῦ στολίζονταν στὸ κεφάλι μὲ λουλούδια καὶ χρωματιστὰ μαντίλια — οἱ λεγόμενες «λατζαρίνες» — πήγαιναν στοῦ «Λάτζαρ». Γύριζαν δηλαδή τὰ συγγενικά καὶ φιλικὰ σπίτια καὶ τραγουδοῦσαν χορεύοντας διάφορα αὐτοσχέδια τραγούδια. Οἱ νοικοκυρὲς τῶν σπιτιῶν τὰ φιλοδωροῦσαν κυρίως αὐγά⁷⁶.

20. ΤΩΝ ΒΑΪΩΝ

Ἀπὸ τὸ Σάββατο ἀκόμα, ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Ἐπιτροπὴ, φρόντιζε νὰ προμηθευτοῦν μὲ δάγια (δάφνη) ἀπὸ τὸ Μοναστήρι τῆς Ἀγίας Ἀναστασίας, στὸ ὁποῖο ἔδιναν γιὰ ἀντάλλαγμα αὐτὰ ποὺ μάζευε ὁ καντηλανάπτης γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτό, ἀπὸ τὰ σπίτια τῇ ὁδομάδᾳ πρὶν τῶν Βαΐων.

Τῇ μέρᾳ τῶν Βαΐων, οἱ Χριστιανοὶ ποὺ πήγαιναν στὴν ἐκκλησίᾳ, ὅταν φιλοῦσαν τὴν εἰκόνα τῆς γιορτῆς, τοὺς ἔδινε ὁ παπὰς ἕνα κλωνὶ δάγια. Ὁ ποικανοῦ τὸ κλωνὶ τοῦ τύχαινε νὰ ἔχῃ πολλὰ μπουμπούκια καὶ λουλούδια, σήμαινε ὅτι θὰ κἀνῃ πολλὰ κουκούλια τῇ χρονίᾳ ἐκείνῃ.

Τὰ δάγια αὐτὰ τὰ φύλαγαν στὸ εἰκονοστάσι τοῦ σπιτιοῦ καὶ μ' αὐτὰ κάπνιζαν τὰ παιδάκια τους, ὅταν ἄρρωστοῦσαν, ἢ τὰ ἔδαζαν στὸ φαγητό, ὅταν μαγεύεραν σσιφάδο ἢ ἄλλο φαγητό ποὺ τὸ «καλοῦσι».

21. ΤΟ ΜΕΓΑΛΟΒΔΟΜΑΔΟ

Οἱ Βασιλικιωτὲς ἦταν θρησκοὶ καὶ παρακολουθοῦσαν σχεδὸν ὅλες τὶς ἀγρυπνίες τῆς Μ. Ἑβδομάδας. Ἰδιαίτερα ὅμως παρακολουθοῦσαν τὰ 12 Εὐαγγέλια τῇ Μ. Πέμπτῃ τὸ βράδυ καὶ τὰ ἐγκώμια μὲ τὴν περιφορὰ τοῦ Ἐπιταφίου τῇ Μ. Παρασκευῇ. Τὶς βραδυὲς αὐτὲς γέμιζε καὶ ἡ αὐλὴ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἀγ. Γεωργίου καὶ ὁ γύρω ἀπ' αὐτὴν χώρος.

Ἀπὸ τῇ Μ. Τετάρτῃ ἀγόραζαν ἀπὸ τὴν ἐκκλησίᾳ τὶς λαμπάδες, ποὺ θὰ κρατοῦσαν ὅλα τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας τῇ Μ. Πέμπτῃ στὰ 12 Εὐαγγέλια, τῇ Μ. Παρασκευῇ στὸν Ἐπιτάφιο καὶ τὸ Πάσχα στὴν Ἀνάσταση.

Τὸ πρῶτὴ τῆς Μ. Παρασκευῆς μία ὁμάδα ἀπὸ μεγάλα κορίτσια, στόλιζαν τὸν ἐπιτάφιο.

Οἱ γυναῖκες πάλι, ὅλῃ τῇ Μ. Ἑβδομάδᾳ, καθάριζαν καὶ ἐτοίμαζαν τὰ σπίτια γιὰ τὸ Πάσχα, ζύμωναν τὰ ἐφτάζυμα κλικία, ποὺ θὰ πήγαιναν στὸν νοὺν καὶ τῇ Μ. Πέμπτῃ ἔδωκαν τὰ κόκκινα αὐτὰ κρεμνώντας ταυτόχρονα σ' ἕνα σκονὶ μπροστὰ στὸ σπῆτι, ἕνα κόκκινο πανί.

Τὸ Μ. Σάββατο οἱ ἄνδρες ἀγόραζαν καὶ ἔσφαζαν τὸ ἄρνι καὶ οἱ γυναῖ-

76. Ἀλκ. Παπαφίλιππου, Χρονικὰ τῆς Χαλκικῆς, τ. 3, σ. 79.

κες ετοίμαζαν τὰ σχετικά γιὰ τὴ μαγειρίτσα καὶ τὸ γέμισμα τοῦ ἀρνιοῦ, ποὺ θὰ ἔψηναν τὴν ἄλλη μέρα στὸ φούρνο.

22. Η ΠΑΣΧΑΛΙΑ

Στὴς 11 τὸ θράδου τοῦ Μ. Σαββάτου χτυποῦσαν χαρμόσυνα οἱ καμπάνες. Ὅλοι οἱ χριστιανοὶ μὲ τίς λαμπάδες στὸ χέρι, πήγαιναν στὴν ἐκκλησία, γιὰ ν' ἀκούσουν «τοῦ καλοῦ τοῦ λόγου».

Οἱ λαμπάδες τῶν νιόπαντρων καὶ τῶν «συδεμένων» (ἄρραθωνιασμένων κοριτσιῶν) ἦταν ἄσπρες καὶ στολισμένες μὲ ἄσπρες καὶ κόκκινες κορδέλες. Τὶς λαμπάδες αὐτὲς τίς ἔστελναν ἀπὸ νωρὶς τοῦ Σαββάτου οἱ ἄρραθωνιαστικοὶ στὶς ἄρραθωνιαστικὲς μαζί μὲ ἄλλα δῶρα (παντόφλες, παπούτσια, κρέπ, κολώνιες κλπ.).

Στὴν ἀρχὴ τὰ πάντα στὴν ἐκκλησία (κανδηλὲς - πολυέλαιοι κλπ.) ἦταν σθηστὰ καὶ μόνο ὅταν ἔλεγε ὁ παπὰς τὸ «Δεῦτε λάβετε φῶς...» ἀναθάν τὰ πάντα καὶ ἡ ἐκκλησία πλημμύριζε ἀπὸ φῶς. Ὁ καθένας ἔτρεχε ν' ἀνάψει πρῶτος ἀπὸ τὴ λαμπάδα τοῦ παπᾶ, γιὰ τὸ εἶχαν σὲ καλὸ.

Ὅταν ἔπαιρναν τὸ «ἅγιο φῶς» μὲ τὰ λάβαρα καὶ ἐξαπτέρυγα μπροστὰ, τοὺς παπάδες, ντυμένους μὲ τίς καλύτερες ἱερατικὲς στολὲς τους, καὶ τοὺς ψάλτες, πήγαιναν ὅλοι στοῦ «μ(ι) σουχώρ(ι)», (τὴν κεντρικὴ πλατεία).

Ἐκεῖ ὁ παπὰς, ἀφοῦ διάβαζε τὸ Εὐαγγέλιο τῆς Ἀναστάσεως, ἔψαλε τὸ «Χριστὸς ἀνέστη». Ἀμέσως ἀρχίζαν νὰ χτυποῦν χαρμόσυνα οἱ καμπάνες καὶ τὰ καμπανούδια, καὶ τὰ παιδιὰ νὰ ρίχνουν πιστολιές, κροτίδες καὶ βεγγαλικά. Τὰ δὲ μικρὰ νὰ τσουγκρίζουν τὰ αὐγά καὶ οἱ μεγάλοι ν' ἀνταλλάσσουν εὐχὲς καὶ φιλιὰ: «Χριστὸς ἀνέστη», «Ἀληθῶς ἀνέστη», «Καὶ τοῦ χρόν(ου)».

Μετὰ τὴν τελετὴ τῆς Ἀναστάσεως, οἱ περισσότεροι μὲ τίς λαμπάδες ἀναμμένες στὸ χέρι, ἐπέστρεφαν στὰ σπίτια τους, φέρνοντας τὸ «ἅγιο φῶς» κι ἔτρωγαν τὴ μαγειρίτσα, ἀφοῦ πρῶτα ἄναθάν τὴ καντήλα τοῦ σπιτιοῦ τους μὲ τὸ ἅγιο φῶς.

Οἱ ἄλλοι, οἱ λίγοι, οἱ πιὸ γέροι, ἐπέστρεφαν ἀπὸ τὴν ἀνατολικὴ πόρτα στὴν ἐκκλησία, γιὰ νὰ παρακολοθηθοῦν τὴ λειτουργία τῆς Ἀναστάσεως μέχρι τέλους.

Τὴ Κυριακὴ τὸ πρωὶ οἱ νοικοκυραῖοι φούρνιζαν τὰ ἀρνιά σ' ἓνα φούρνο τῆς γειτονιάς, ποὺ εἶχαν συμφωνήσει ἀπὸ προηγούμενα. Οἱ νοικοκυρὲς συγύριζαν τὸ σπῖτι καὶ τὰ μικρὰ πήγαιναν στοὺς νουνούς καὶ στὶς νουνὲς τὸ «κλίχ(ι)» μὲ τὰ κόκκινα αὐγά.

Κατὰ τίς 11 ἡ ὥρα, οἱ νοικοκυραῖοι ἄνοιγαν τοὺς σφραγισμένους μὲ λάσπη φούρνους, γύριζαν τ' ἀρνιά καὶ τοὺς ξανασφράγιζαν. Τὴν ὥρα αὕτὴ χτυποῦσαν πάλι χαρμόσυνα οἱ καμπάνες γιὰ τὴ δευτέρη Ἀνάσταση.

Ὅταν ἔλεγαν τὸ Εὐαγγέλιο καὶ τελείωνε, ὁ «πλειοδότης» χτυποῦσε τὸν

«Ἀδάμ». Στὸ τέλος ἀκολουθοῦσε ἡ τελετὴ τῆς ἀγάπης, στὸ βορεινὸ νάρθηκα τῆς ἐκκλησίας⁷⁷ καὶ ὕστερα τὸ πλούσιο πασχαλινὸ τραπέζι μὲ τὸ ἀχνιστὸ γεμιστὸ ἄρνι, τὰ κόκκινα αὐγά, τὸ φρέσκο τυρί, τὶς πράσινες σαλάτες, μαρούλια καὶ φρέσκα κρεμμυδάκια, καὶ τὸ μπόλιχο κρασί.

Στὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας ἡ Ἀνάσταση γινόταν τὸ πρωὶ τῆς Κυριακῆς καὶ ἡ δευτέρα τὸ ἀπόγευμα, κατὰ τὴν ὥρα τοῦ ἐσπερινοῦ.

23. Η ΠΡΩΤΟΜΑΓΙΑ

Ἡ γιορτὴ τῆς Πρωτομαγιάς περιοριζόταν μόνο στὸ πολὺ πρωινὸ ξύπνημα, ἑνὸς μέλους τῆς οἰκογενείας, τοῦ νεώτερου συνήθως, τὸν πηγαιμό του στὴν ἐξοχή, τὸ πλύσιμό του μὲ τὴ δροσιὰ τῶν χόρτων, στὸ μάζεμα λουλουδιῶν, στὸ πλέξιμο τοῦ στεφανιοῦ καὶ τὸ κρέμασμά του στὴν ἐξώπορτα τοῦ σπιτιοῦ.

Μόνον οἱ δάσκαλοι μὲ τοὺς μαθητές τους πῆγαιναν ἐκδρομὴ τὴ μέρα αὐτὴ, γιὰ νὰ πιάσουν τὸ Μάη τραγουδώντας πρωτομαγιάτικα τραγούδια ποὺ μάθαιναν στὸ σχολεῖο.

24. ΤΟΤ ΑΓΙΟΤ ΙΩΑΝΝΟΤ ΤΟΤ ΠΡΟΔΡΟΜΟΤ

Στις 24 Ἰουνίου γιορτάζονται τὰ γεννέθλια τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου. Ἀπὸ θραδὺς ἕνας παπάς, ὁ ψάλτης, ἕνας ἐπίτροπος, ὁ κανδηλαγάπτης καὶ ὅσοι χριστιανοὶ ἤθελαν, πῆγαιναν στὸ ἐξωκλήσι τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου ποὺ βρίσκεται στὶς πλαγιὲς τῆς βουνοσειρᾶς, ποὺ κλείνει τὴν κοιλάδα τῶν Βασιλικῶν ἀπὸ τὸ νότο.

Ἐκεῖ ἔψαλαν τὸν ἐσπερινὸ καὶ πρὶν νὰ κοιμηθοῦν, ὅταν σουρούπωνε, ἄναβαν μιὰ μεγάλη φωτιά. Ἡ φωτιά αὐτὴ ἦταν τὸ σύνθημα στοὺς κατοίκους τοῦ χωριοῦ γιὰ ν' ἀνάψουν φωτιὲς σ' ὅλες τὶς γειτονιὲς καὶ ν' ἀρχίσουν νὰ πηδοῦν πάνω ἀπ' αὐτές, ὅλοι σχεδὸν οἱ νέοι καὶ οἱ νέες, γιὰ νὰ κάψουν, λέει, τοὺς φύλλους, ρίχνοντας στὴ φωτιά ἕνα κλωνὶ «Ἄϊ - Γιάννη»⁷⁸.

Στὸ μεταξὺ τὰ κορίτσια ἐτοίμαζαν «τὸν κλήδονα» ποὺ θὰ ἀνοίγαν τὴν ἄλλη μέρα. Ἀπὸ θραδὺς τὸ κάθε κορίτσι, σ' ἕνα κουτὶ μέσα ἔριχνε κάτι δικό του, δηλαδὴ ἕνα δαχτυλίδι, ἕνα σκουλαρίκι κλπ. καὶ τὸ κουτὶ αὐτὸ τ' ἄφηναν ὅλη τὴ νύχτα «στ' ἄστρα», πάνω στὰ κεραμίδια. Τὸ πρωὶ ξαναμαζεῦονταν ὅλη ἡ συντροφιά. Μιὰ ἀπ' αὐτές ἔβγαζε ἀπὸ τὸ κουτὶ ἕνα - ἕνα τὰ πρά-

77. «Τοὺν Ἀδάμ» ὅπως τὸν ἔλεγαν, ἦταν ἕνα μεγάλο σίδερο, σὲ σχῆμα πετάλου, ποὺ ἔβγαζε μὲ τὸ χτύπημα τοῦ σφυριοῦ λεπτὸ καὶ διαπεραστικὸ ἦχο. Μὲ τὸ ρυθμικὸ χτύπημα δύο σφυριῶν, ποὺ ἀπαιτοῦσε μεγάλη τέχνη καὶ ἐπιδειξιότητα, ἀκούσαν σάν νὰ ἔλεγε: Τοὺν Ἀδάμ, τοὺν Ἀδάμ.

78. «Ὁ Ἄϊ-Γιάννης» εἶναι ἕνα ἀναρριχώμενο φυτὸ, ποὺ ἀνθίζει τὴν ἐποχὴ τοῦ Ἄϊ-Γιαννιοῦ καὶ ἔχει μιὰ ἰδιόζουσα μυρουδιά.

γματα πού είχε μέσα. Καί ταυτόχρονα μιὰ ἄλλη διάβαζε ἕνα στιχάκι καί ἀναλόγως ἀρχίζαν τὰ πειράγματα, τὰ γέλια καί οἱ φωνές.

Β. ΤΑ ΑΓΡΟΤΙΚΑ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΕΘΙΜΑ

1. Η ΣΠΟΡΑ

Ἀπὸ βραδὺς ἡ νοικοκυρὰ ἐτοιμάζει τὸ σπόρο· τὸν κοσκινί(ζει) καὶ τὸν καθαρί(ζει) ρίχνοντας μέσα ἕνα ρόδι καὶ λέγοντας: «ὅπως εἶνι γιομάτου τοῦ ρόδ(ι) ἔτσ(ι) νὰ γιομίσ(η) καὶ τοῦ σπít(ι)».

Τὸ πρῶτ(ι) πάλι - πολὺ πρῶτ(ι) - ἐτοιμάζει, «τρουαδιάζ(ει)» τὸ φαγητὸ τῆς ἡμέρας: ψωμί, ἐλιές, παστὰ ψάρια καὶ τυρί, μέσα στὸ «π(ι) νάκ(ι)» (ξύλινο σφαιρικό δοχεῖο πού τὸ μισὸ ἐφάρμοζε καλὰ στὸ ἄλλο μισὸ) καὶ τὰ γεωργικὰ ἐργαλεῖα μὲ τὸ σπόρο, πού θὰ πάρη ὁ ἄντρας τῆς μαζί του στὸ χωράφι.

Τὴν ὥρα πού ἡ νοικοκυρὰ κάνει τίς παραπάνω ἐτοιμασίες, ὁ νοικοκύρης θγάλει τὰ βόδια ἀπὸ τὸ σταῦλο καὶ κινάει γιὰ τὸ χωράφι κάμνοντας τὸ σταυρό του. Ἡ νοικοκυρὰ ἀπὸ πίσω του τὸν ξεπροβοδάει καὶ τὸν εὐχεται «καλὸ δύναμη».

Ἔτσι τὰ βόδια μπροστὰ κι ἐκεῖνος μὲ τὸ γαϊδούρι φορτωμένο ἀπὸ πίσω φτάνουν στὸ χωράφι. Ἐπεξεύει τὸ γαϊδούρι καὶ περνάει τὸ ζυγὸ στ' ἀβόδια, κάνει τὸ σταυρό του καὶ χωρίζει τὴ σπορὰ πού θὰ σπείρη. Ὅστερα παίρνει τὸ δισάκι γεμάτο σπόρο στὸν ἀριστερό του ὤμο, πού πάντα σ' ὅλο τὸ διάστημα τῆς σπορᾶς ἔχει μέσα ἕνα σίδηρο. Χουφτώνοντας κατόπιν μὲ τὸ δεξιὸ χέρι τὸ σπόρο καὶ κάμνοντας μεγάλα βήματα σκορπáει τὸ σπόρο πρῶτα στὴ δεξιὰ μεριὰ τῆς σπορᾶς, ὕστερα στὴν ἀριστερὴ καὶ τελευταῖα στὴ μέση. Μετὰ ἀρχίζει τὸ ὄργωμα, γιὰ νὰ σκεπάσῃ τὸ σπόρο.

Τὸ βράδυ γύριζε στὸ σπίτι πού τὸν περίμενε ἡ φαμίλια, γιὰ νὰ φᾶν τὸ ζεστὸ φαγητὸ πού εἶχε ἐτοιμάσει ἡ νοικοκυρὰ.

Στὰ παλιὰ χρόνια ἡ σπορὰ κρατοῦσε ἀπ' τὸν Ἄτ - Δημήτρη ὡς τὰ Χριστούγεννα, γιὰτὶ γινόταν μὲ τὰ ζῶα καὶ πρὸ παντὸς μὲ τὰ βόδια καὶ δὲν μποροῦσαν νὰ σπείρουν παραπάνω ἀπὸ ἕνα στρέμμα τὴ μέρα.

Στις 21 Νοεμβρίου πού γιορτάζονται τὰ «Εἰσόδεια τῆς Παναγίας» τελείωνε ὁ μισὸς σπαρμός. Γι' αὐτὸ λεγόταν «Παναγία ἡ Μεσοσπορίτισσα».

Ὅταν κοντὰ στὰ Χριστούγεννα τελείωνε ὁ σπαρμός ἡ νοικοκυρὰ ἔκαμνε πίτα «κριτομά» ὅπως τὴν ἔλεγαν.

2. ΤΑ ΜΑΜΟΤΑΙΑ

Πλησιάζει ἡ γιορτὴ τοῦ Ἄτ - Γιωργιοῦ. Οἱ γυναῖκες ἔχουν μεγάλες σκοτούρες, γιὰτὶ πρέπει νὰ ἀσπρίσουν καὶ νὰ καθαρίσουν τὸ σπίτι. Βέβαια καὶ γιὰ τὴ γιορτὴ τοῦ Ἀγίου, μὰ πιὸ πολὺ γιὰτὶ θ' ἀρχίσῃ σὲ λίγο ἡ περιποίηση τῶν μαμουδιῶν.

Τὸ ἀσπρίζου, τὸ καθαρίζου καὶ τὸ ἀπολυμαίνου με θειάφι. Μαζὶ καθαρίζου καὶ ἀπολυμαίνου τὰ καδρόνια καὶ τὶς ψάθες, ποὺ θὰ φτιάξουν τὰ κρεβάτια ποὺ θὰ θάγουν ἐπάνω τὰ μαμουδία.

Στὸ μεταξὺ ὁ νοικοκύρης ἔχει ἀγοράσει τὰ κουτιά μετὰ τὸ μεταξόπορο ἀπὸ τὸ σποροπαραγωγό, ποὺ ξακουστήκε τὴ χρονιά ἐκεῖνη ὅτι ἔχει καλὸ σπόρο.

Τὶς μέρες λοιπὸν αὐτὲς ἡ νοικοκυρὰ τοῦ σπιτιοῦ παίρνει τὰ κουτιά, τὰ ἀνοίγει καὶ βγάζει ἀπὸ μέσα τὶς σακουλίτσες μετὰ τὸ σπόρο. Τὸν τυλίγει σ' ἓνα τουλπάνι καὶ τὸν βάζει σ' ἓνα ζεστὸ μέρος, κοντὰ στὸ τζάκι, ποὺ καίει ἀκόμα, γιὰτὶ οἱ μέρες ἀκόμα εἶναι ἀρκετὰ κρύες, ἰδίως τὰ θράδουα. Ὁ σπόρος μετὰ τὴ ζέστη ἀρχίζει νὰ σκάνη καὶ νὰ ξεπετάγωνται μικρὰ - μικρὰ μαῦρα σκουληκάκια. Τὰ σκουληκάκια αὐτὰ τὰ μαζεύει πάνω σὲ τρυφερὰ φύλλα μουριάς καὶ τὰ τοποθετεῖ στὰ κρεβάτια μετὰ τὶς καλαμωτὲς καὶ τὶς ἄσπρες κόλλες ποὺ στρώνει ἐπάνω στὶς καλαμωτὲς. Σὲ δύο τρεῖς μέρες ἀνοίγει ὅλος ὁ σπόρος καὶ τοποθετεῖται στὶς καλαμωτὲς ξεχωριστὰ τῆς κάθε μέρας.

Στὸ μεταξὺ ἡ νοικοκυρὰ δὲν παύει νὰ ταΐζει τρεῖς καὶ τέσσερες φορὲς τὴν ἡμέρα μετὰ φύλλα μουριάς, ποὺ τὰ κόβει μετὰ τὸ «γαβάνι» πολὺ φιλὰ στὴν ἀρχή, γιὰ νὰ τὰ δίνη ὀλόκληρα, ὅταν θὰ ξυπνήσουν ἀπὸ τὸν τέταρτο ὕπνο. Τὰ μαμουδάκια, ποὺ στὴν ἀρχὴ εἶναι μαῦρα καὶ μετὰ τέσσαρες - πέντε μέρες ἀσπρίζου, μετὰ 8 μέρες σηκώνουν τὸ κεφαλάκι τους καὶ μένουν ἀκίνητα κοιμοῦνται - ἀλλάζουν τὸ δέρμα τους. Ὑστερα ἀπὸ τὴν ἀλλαγὴ αὐτὴ ἀρχίζουν καὶ τρῶνε λαίμαργα, γιὰ νὰ τὸ ἐπαναλάβουν τὸ ἴδιο πρᾶγμα, γιὰ δευτέρη, τρίτη καὶ τέταρτη φορά. Κάθε φορά ποὺ ξυπνοῦν ἀπὸ κάθε ὕπνο τὰ φύλλα, κόβονται μεγαλύτερα κομμάτια καὶ τὰ μαμουδία τρῶνε μεγαλύτερη ποσότητα μορεοφύλλων. Μετὰ τὸν τέταρτο ὕπνο τὰ μορεοφύλλα σερδύρονται ὀλόκληρα καὶ σὲ μεγάλῃ ποσότητι. Ὑστερα ἀπὸ κάθε ὕπνο, ἀκολουθεῖ καθάρισμα τῶν κρεβατιῶν ἀπὸ τὰ ὑπολείμματα τῶν μορεοφύλλων, «τὴν ἀφισιά», ποὺ εἶναι κατάλληλη τροφὴ τῶν ζώων. Σὲ 7 - 8 μέρες ὅμως θὰ χορτάσουν, θὰ πάρουν ἓνα χρυσοκίτρινο χρῶμα καὶ δὲ θὰ τρῶνε πιά, παρὰ μόνο θὰ κινοῦν τὸ κεφαλάκι τους δῶθε - κείθε, σὰν κάτι νὰ ζητοῦν. Ζητοῦν νὰ θροῦν τόπο κατάλληλο, ποὺ θὰ κλώσουν τὸ κουκούλι τους.

Οἱ νοικοκυρές, ποὺ τὸ ξέρουν αὐτό, δάξουν τὶς σουσοῦρες ποὺ ἔφερε ὁ νοικοκύρης ἀπὸ τὸ θοῦν ἀπὸ καιρό, καὶ εἶναι ἑτοιμὲς ξεραμμένες καὶ τιναγμένες, πάνω στὰ κρεβάτια, ἄλλες πλαγιαστὲς καὶ ἄλλες ὀρθιές στοὺς παραστάτες τῶν κρεβατιῶν. Τὰ μαμουδία τότε χώνονται μέσα στὶς σουσοῦρες καὶ ἀρχίζουν νὰ κλώθουν τὸ κουκούλι, βγάζοντας ἀπὸ τὸ στοματάκι τους τὴν οὐσία ποὺ μόλις ἔλθῃ σὲ ἐπαφὴ μετὰ τὸν ἀέρα, γίνεται ἀραχνοειδὲς κλωστή. Μ' αὐτὴ κλώθει τὸ μαμουδί τὸ κουκούλι του καὶ κλείνεται μέσα σ' αὐτό. Σὲ 7 - 8 μέρες τὰ μαμουδία τελειώνουν τὸ κλώσιμο, τὰ κουκούλια, εἶναι ἑτοιμα καὶ πρέπει ν' ἀρχίσῃ «ὁ τρύγος», τὸ μάξιμα. Κατεβάζουν τότε τὶς σουσοῦρες καὶ ἀρχίζουν νὰ βγάζουν καὶ νὰ καθαρίζουν τὰ κουκούλια.

Τὰ πιὸ πολλὰ ἀπὸ τὰ κουκούλια θὰ τὰ πουλήσουν στὸν ἔμπορο, γιὰ νὰ «προφταστοῦν» ἀπὸ χρήματα, γιατί ἡ ἐποχὴ αὕτῃ εἶναι ἡ πιὸ κρίσιμη ἐποχὴ γιὰ τὸ γεωργό. Ἀρκετὰ θὰ κρατήσουν οἱ νοικοκυρές, γιὰ νὰ ὑφάνουν τὰ μεταξωτά τους.

Αὐτὰ ποὺ θὰ κρατήσουν γιὰ τὸν ἑαυτὸ τους, γιὰ νὰ μὴ χαλάσουν, γιατί ὕστερα ἀπὸ 8 - 10 μέρες ὁ μεταξοσκώληκας ποὺ κλείστηκε μέσα στὸ κουκούλι γίνεται πεταλούδα καὶ ἐγαίνει ἀπ' αὐτό, ὁπότε κóδονται οἱ κλωστές, τὰ ψήνουν στὸ φούρνο ἢ καὶ στὸν δυνατὸ ἥλιο. Μετὰ τὸ ψήσιμο ἐγάζουν τὸ μετάξι γιὰ τὰ μεταξωτά τους.

3. Ο ΘΕΡΙΣΜΟΣ

Ὁ θερισμὸς συνήθως ἄρχιζε τοῦ Ἀγ. Κων) νου. Πρῶτα θερίζαν τὰ κριθάρια ποὺ ὠριμάζουν γρηγορώτερα, ὕστερα τίς βρώμες καὶ τελευταῖα τὰ σιτάρια.

Ἀπὸ βραδὺς γινόταν οἱ σχετικὲς ἐτοιμασίες. Ἐτοίμαζαν τὰ δερπάνια, τ (ι) ε παλαμαρές, τὸ τσαντήρ (ι) κι ὅλα τὰ σύνεργα τοῦ θερισμοῦ. Στὸ μεταξὺ ὁ νοικοκύρης ἔχει φέρεи δύο - τρία δεμάτια κριθάρι, βρώμη ἢ σάρι ἀναλόγως καὶ τὰ ἔχει μουσκέφει γιὰ δεματικά. Τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρωὶ - πολὺ πρωὶ - ἀφοῦ τρουθαδιαστοῦν,, ἀνεβάζουν ὅλα τὰ παραπάνω στοῦ κάρου ἀνεβαίνουν κι οἱ θεριστὲς καὶ τραβοῦν γιὰ τὸ χωράφι ποὺ θὰ θερίσουν. Μόλις φτάσουν, στήνουν τὸ τσαντήρι καὶ βάζουν ὅλα τὰ πράγματά του κάτω ἀπ' αὐτό. Ὑστερα ὁ ἐπικεφαλῆς κόβει «τοὺν ὄργου», κάνουν τὸ σταυρὸ τους κι ἀρχίζουν νὰ θερίζουν.

Ὅταν θερίζουν ἓνα δύο ὄργους κάθονται καὶ τρῶνε τὸ πρωϊνὸ τους. Ὅταν ἀποφάγουν καὶ ξαποστάσουν λιγάκι, ἀρχίζουν πάλι τὸ θέρισμα ὡς τὸ μεσημέρι. Τὸ μεσημέρι παύουν τὸ θέρισμα καὶ μαζεύονται κάτω ἀπ' τὸ τσαντήρι, γιὰ νὰ ξαποστάσουν καὶ νὰ γευματίσουν τὴν περίφημη σκορδαλιά (σκορδο στομπισμένο μὲ ἀλάτι καὶ ξύδι καὶ νερὸ) καὶ ὅτι ἄλλο φαγητὸ τυχὸν ἔχουν. Ὑστερα θὰ ξαπλώσουν λιγάκι, γιὰ νὰ πάρουν ἓνα «νουμπέτ (ι)».

Νωρὶς τὸ ἀπόγευμα ξαναρχίζουν πάλι τὸ θέρισμα. Ὅταν κοντεὺν νὰ βραδυάσῃ, παύουν τὸ θέρισμα κι ἀρχίζουν νὰ δέγουν δεμάτια αὐτὸ ποὺ θέρισαν. Ὁ ἐπὶ κεφαλῆς, μὲ τὸ ζαγκότς στή μέση, ἀνοίγει «τοῦ δεματ (ι) κὸ» καὶ οἱ ἄλλοι κουβαλοῦν τὰ «δρουμιά», ὥσπου νὰ συμπληρωθῇ ἡ ποσότητα ποὺ χρειάζεται, γιὰ νὰ δεθῇ ἓνα δεμάτι. Ὑστερα τὸ σφίγγει καλὰ καὶ τὸ δίνει μὲ τὸ ζαγκότς. Ὅταν τελειώσῃ τὸ δέσιμο, ἀρχίζει τὸ μάσιμο τῶν δεματιῶν καὶ τὸ φικιάσιμό τους σὲ «στάβις». (Οἱ στάβες ἦταν 12 δεμάτια τὸ ἓνα πάνω στὸ ἄλλο σὲ σχῆμα κώνου). Ὅταν τὸ γέννημα ἦταν κάπως ἀγένογο ἀντὶ γιὰ σκάβες (δωδεκάρες) ἔκαναν ἐξάρες. Μὲ τὸ μάξιμα τῶν δεματιῶν τελείωνε ἡ μέρα καὶ γύριζαν στὸ σπίτι νὰ φᾶνε τὸ βραδινὸ τους καὶ νὰ κοιμηθοῦν, γιὰ νὰ ξαναρχίσουν πάλι τὸ θερισμὸ τὴν ἄλλη μέρα. Ὁ θερισμὸς τότε κρατοῦσε σχεδὸν ὅλον τὸν Ἰούλιο.

Τὴν μέρα πού τελείωνε ὁ θερισμός ἐριχναν τὰ δερπάνια καὶ τὶς παλαμα-
ρὲς ψηλά. Ὅταν ἔπεφταν πλαγιαστά, ἦταν σημάδι ὅτι θέλουν κι ἄλλον θε-
ρισμό· ἐνῶ ὅταν ἔπεφταν μπρούμητα, ἦταν σημάδι ὅτι δὲν θέλουν πιά ἄλλον
θερισμό. Τὸ θράδυ γινόταν πάλι ἡ συνηθισμένη πίτα, «οὐ χριτσιὰς».

4. ΤΟ ΚΟΥΒΑΛΗΜΑ ΤΩΝ ΔΕΜΑΤΙΩΝ

Προτοῦ ν' ἀρχίσῃ τὸ κουβάλημα τῶν δεματιῶν, πρέπει νὰ ἐτοιμασθῇ τὸ
ἄλῳνι. Τὸ ἀπόγευμα τῆς Κυριακῆς πού τὴν ἄλλη μέρα θ' ἀρχίσῃ τὸ κουβά-
λημα, πηγαίνει σχεδὸν ὅλη ἡ οἰκογένεια καὶ μὲ τὶς τσάπες ἀποφιλώνουν τὸ
ἄλῳνι ἀπὸ τὰ χόρτα καὶ τὶς καλαμιές καὶ κάπως τὸ ἱσιώνουν. Ἔτσι εἶναι ἐ-
τοιμο νὰ δεχθῇ τὰ δεμάτια. Ἀπὸ τὴν ἄλλη μέρα κιόλας ἀρχίζει τὸ κουβάλη-
μα μὲ τὰ ζῶα καὶ μὲ τοὺς ἀραμπάδες. Κρατάει δὲ ἀναλόγως μὲ τὴν ποσότητα
πού ἔχει ὁ κάθε γεωργός, καὶ μὲ τὸν τρόπο πού τὰ κουβαλεῖ 10 - 15 μέρες.
Ἐνδιάμεσα καὶ κατὰ τὰ ἀπογεύματα κυρίως, θημωνιάζονται τὰ δεμάτια πού
κουβαλήθηκαν στὴν ἀνατολικὴ καὶ ὕστερα στὴ δυτικὴ πλευρὰ τοῦ ἄλωνιού,
γιὰ νὰ μὴν ἐμποδίζεται ὁ νοτιάς πού χρειάζεται, γιὰ νὰ γίνῃ τὸ λίχνισμα.

Ὅταν κουβαληθοῦν καὶ τὰ τελευταῖα δεμάτια καὶ γίνουν θημωνιά, κα-
θαρίζεται, ἱσιώνεται, ποτίζεται καὶ στρώνεται μὲ ἄχυρο τὸ ἄλῳνι.

5. ΤΟ ΑΛΩΝΙΣΜΑ

Στὸ μεταξὺ κουβαλήθηκαν στὸ ἄλῳνι τὰ στρωσίδια, γιατί ἀπὸ τὴ βρα-
δυὰ αὐτῇ, ὥσπου νὰ τελειώσουν τ' ἄλῳνι, ὁ νοικοκύρης πρὸ παντός, θὰ κοιμᾶ-
ται στὸ ἄλῳνι. Τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρωῒ, πρὶν ἀκόμα βγῇ ὁ ἥλιος, σηκώνεται
καὶ μαζί του κι ὅποιος ἄλλος κοιμήθηκε μ' αὐτὸν στ' ἄλῳνι καὶ στρώ-
νουν τὸ γέννημα πού θὰ ἄλωνίσουν. Κόβουν τὰ δεματικά καὶ μὲ τὸ δικράνι
ἀναποδογυρίζουν καὶ ἀνεκατεύουν τὸ γέννημα. Ὑστερα δέγουν τὰ γαιδούρια
ἀπὸ τὸ μέσα μέρος δίπλα - δίπλα καὶ τὰ ἄλογα ἀπὸ τὸ ἔξω καὶ κρατώντας τα
μ' ἓνα μακρὺ σκοινὶ τὰ προτρέπουν νὰ τρέχουν γύρω γύρω στὸ ἄλῳνι καὶ νὰ
τσαλαπατοῦν τὸ γέννημα. Τὸν τρόπο αὐτὸ τοῦ ἄλωνισμοῦ τὸν λένε «τσατμά».
Ὅταν πατηθῇ ἀρκετά, συνεχίζουν τὸν ἄλωνισμό μὲ τὴν ἀδουκάνη, ὡς τὸ
ἀπόγευμα πού θὰ τριφθοῦν καλὰ τὰ στάχυα κι οἱ καλαμιές, γυρίζοντάς το
κάθε λίγο καὶ λιγάκι στὴν ἀρχὴ μὲ τὰ δικράνια, ὕστερα μὲ τὰ καρπολόγια
καὶ τελευταῖα μὲ τὰ φτιάρια (τὰ ξυλόφτιαρα). Ὅταν πιά γίνῃ, ξεξέσουν τὰ
ζῶα ἀπὸ τὴν ἀδουκάνη καὶ τ' ἀφήνουν νὰ ξανασάνουν. Ὑστερα μ' ἓνα
σανίδι κάπως κυκλότερό, πού τὸ σέρνει ἓνα ἄλογο καὶ τὸ πατάει μὲ τὸ δε-
ξὶ πόδι του ἀπὸ πίσω ὁ γεωργός, μαζεύουν τὸν σωρό, στὴ βορεινὴ πλευρὰ τοῦ
ἄλωνιού μὲ κατεύθυνση ἀπὸ ἀνατολὰς πρὸς δυσμάς. Τότε ἓνας μικρός, κρα-
τώντας στὰ δύο του χέρια ὀριζοντίως ἓνα ὀτιδήποτε, καρπουλόι ἢ φτιάρι,
ἀνεβαίνει τὸ σωρό, γονατίζει καὶ κάμνοντας πηδήματα πάνω στὴ κορυφὴ τοῦ

σωροῦ, ἀφοῦ ἀκουμπήσῃ μὲ τὰ χέρια του ποὺ κρατοῦν ὀριζόντια τὸ καρπολόι, ἰσιώνει τὴν κάπως κωνοειδῆ κορυφὴ τοῦ σωροῦ.

Ὡσπου νὰ φτάσῃ ὁ μικρὸς στὸ τέλος τοῦ σωροῦ, ἀπὸ τὴν ἄλλη ἄκρῃ ὁ νοικοκύρης ἀρχίζει νὰ λιχνίζει. Ἀφοῦ κάνει ἕνα - δυὸ δρόμους λιχνίζοντας, ὕστερα μπαίνουν δίπλα του καὶ δυὸ - τρεῖς ἄλλοι καὶ λιχνίζουν κι αὐτοί, στὴν ἀρχὴ μὲ τὰ καρπουλόια καὶ ὅταν φύγῃ τὸ πολὺ ἄχυρο καὶ μείνῃ σχεδὸν μόνον τὸ γέννημα, μὲ τὰ φτιάρια. Σ' ὅλο τὸ διάστημα αὐτὸ μιὰ ἀπὸ τίς γυναῖκες μὲ σκούπα σκουπίζει τὸ σωρὸ ἀπὸ τὴ νότια πλευρὰ ποὺ πέφτει τὸ γέννημα καὶ μαζεύει τὰ «κότσαλα» καὶ ἡ τελευταία ποὺ λιχνίζει, σπρώχνει τὸ ἄχυρο. Ἔτσι σιγὰ - σιγὰ ἔφυγε ὅλο τὸ ἄχυρο κι ἔμεινε μόνον τὸ γέννημα. Ἐπακολοθεῖς τὸ διρμόνισμα, μόνον γιὰ τὸ σιτάρι, δηλαδὴ τὸ πέρασμά του ἀπὸ ἕνα μεγάλο κόσκινο, ὡς ἕνα μέτρο διάμετρο καὶ μὲ μεγάλες τρύπες 3 - 4 πόντων ποὺ στερεωνόταν σὲ ὕψος 1 - 1,20 μ. ψηλὰ ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά σ' ἕνα ἀναποδογυρισμένο καρπολόι καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη τὸ κρατοῦσε ὁ νοικοκύρης, κουνώντας το ρυθμικὰ μπρὸς πίσω, ἐνῶ οἱ ἄλλοι ἔρριχναν μέσα μὲ τοὺς τεγεκέδες τὸ σιτάρι καὶ μιὰ ἀπὸ τίς γυναῖκες τὸ φουρκαλοῦσε (τὸ σκούπιζε) μαζεύοντας ἀπὸ πάνω - πάνω τὰ «κότσαλα» ποὺ τυχὸν ἔπεφταν ἀπὸ τὸ διρμόνι.

Ἀκολουθοῦσε τὸ μέτρημα μὲ τὸ ταγάρι, τὸ σάκιασμα καὶ τὸ κουδάλημα στὸ σπίτι. Ὅταν κατὰ τὸ μέτρημα ἔδραζε ἡ κάθε στάβλα, δηλαδὴ τὰ 12 δεμάτια, τέσσερα ταγάρια, δηλαδὴ 50 ὀκάδες ἕνα «μ(ου) τζούρ(ι)», ἡ σοδεὶὰ θεωροῦνταν καλὴ καὶ ὁ γεωργὸς ἦταν εὐχαριστημένος.

Ἔτσι μ' αὐτὸν τὸν ρυθμὸ συνεχίζονταν τὰ ἁλώνια ἐπὶ 20 - 25 μέρες, σχεδὸν μέχρι τῆς Παναγίας, γιὰ νὰ ἀρχίσῃ ὕστερα τὸ κουδάλημα καὶ τὸ ἀποθήκευμα τοῦ ἄχυρου στὴν ἀχυρῶνα.

Μὲ τὸ κουδάλημα τοῦ ἄχυρου τελείωναν, λόγος τὸ λέει, οἱ μεγάλες γεωργικὲς δουλειές. Ἀρχίζαν ὁμοῦ οἱ μικρότερες. Τὸ «χάλασμα» (μάξιμα) τοῦ καλαμποκιοῦ, τὸ ξεφλούδισμά του καὶ τὸ ἄπλωμά του, γιὰ νὰ ξεραθῇ. Καὶ τίς κρύες μέρες τοῦ χειμῶνα νὰ ξεσπειριαστῇ. Ἀκολουθοῦσε ὕστερα τὸ βγάλσιμο τοῦ σουσαμιοῦ, τὸ κουδάλημά του, τὸ ἄπλωμά του στὸ ἁλώνι, ποὺ στὸ μεταξὺ εἶχε ἀλειφθῇ μὲ σδουριά, καὶ τὸ τίναγμά του σιγὰ - σιγὰ. Στις 14 Σεπτεμβρίου πάλι, τὴ μέρα τοῦ Σταυροῦ, ἀρχίζει ὁ τρύγος, ὁ μούστος, τὰ πετ(ι)μέζια μὲ τὰ ρετσέλια καὶ τὸ κρασί. Μετὰ δὲ τὴ σπορὰ τὸ ρακὶ ποὺ ἔβγαζαν στὰ ρακοκάζανα ἀπὸ τὰ τσίπουρα.

Μὲ τὸν τρύγο τελείωνε ὁ χρονιάτικος κύκλος τῶν μεγάλων γεωργικῶν ἐργασιῶν, στὰ χρόνια ἐκεῖνα, γιατί σήμερα μὲ τὴ μηχανοποίηση τῆς γεωργίας τὰ πάντα ἀπλοποιήθηκαν. Ὅλα γίνονται σὲ πολὺ λίγο χρονικὸ διάστημα μὲ τὰ μηχανήματα, τίς σπартικὲς μηχανές, τίς ἁλωνιστικὲς, τίς θερίζο-ἁλωνιστικὲς καὶ ἀχυροδετικὲς μηχανές.

6. ΤΑ ΠΙΣΚΕΣΙΑ

“Όταν κτιζόταν ένα καινούργιο σπίτι και τελείωνε ή κατασκευή της σκεπής (τὸ τσιати) ἔφτιαχναν οἱ μαστόροι ἕναν ξύλινο σταυρὸ καὶ τὸν κάρφω-
ναν στὸ πιὸ ψηλὸ μέρος τῆς σκεπῆς.

“Υστερα ἄρχιζαν νὰ δέχωνται δῶρα· καὶ πρῶτα φυσικὰ ἀπὸ τὸ νοικο-
κύρη. Μόλις τὰ ἐπαιρναν, πήγαινε ὁ πρωτομάστορας κοντὰ στὸ σταυρὸ, τὰ σή-
κωνε ἐπιδεικτικὰ ψηλά κι ἔλεγε πολὺ φωναχτά: «Καλωσουρίς (α) τι τοῦ πι-
σκέσι ἀπὸ τὸ ἀφεντικό μας... Τὸν ἀξίωσε ὁ Θεὸς κι ἔφκιαξε τὸ σπίτι. Νὰ
τοὺν δώση οὐ Θεὸς ὅ,τι ἀγαπάει ἢ καρδιά τ’». “Όσα λουλούδια ἔχ’ οὐ κάμπος,
τόση εὐτυχία νὰ τοῦ δώσ’ οὐ Θεὸς στοῦ σπίτι”. “Όσα δέντρα καὶ κλαδιά, τόσις
νύφες κι πιδιά, νὰ τοὺν δώσ’ οὐ Θεὸς στὸ σπίτι”.

Στὸ μεταξὺ οἱ ἄλλοι μαστοροὶ καὶ τὰ μαστορούδια καὶ πολλὲς φορὲς
καὶ τὰ παιδάκια τῆς γειτονιάς κτυποῦσαν μὲ τὰ σφυριά τους στὰ καθρόνια,
σ’ ὅλη τὴ διάρκεια τῆς ἀπαγγελίας.

“Όταν τὸ δῶρο πάλι προσερχόταν ἀπὸ φίλον ἢ συγγενῇ τοῦ νοικοκύρη
ἔλεγε: «Καλωσουρίς (α) τι τὸ πισκέσι ἀπὸ τὸν... (τάδε), ποὺ ἔκαμε τὸ κέφι
τοῦ νοικοκύρη καὶ χάρηκαν οἱ μαστόροι, νὰ τοὺς δώσ’ οὐ Θεὸς ὅ,τι ἀγαπάει ἢ
καρδιά τ’». “Όσα δέντρα κι κλαδιά κλπ.».

Συνήθως τὰ πισκέσια (δῶρα) ἦταν πετσέτες ὑφαντές, μωζομάντιλα,
προσόφια, πουκάμισα, κάλτσες κλπ. ἀναλόγως.

7. ΣΤΟ ΦΤΑΡΝΙΣΜΑ

“Όταν φταρνιζόταν κανεῖς, οἱ ἄλλοι τοῦ ἔλεγαν: «Μὲ γειά σου μὲ χαρά
σου κι ἕνα μῆλο στὴν ποδιά σου νὰ τὸ πᾶς στὴν πεθερά σου».

8. ΣΤΙΣ ΣΤΝΑΛΛΑΓΕΣ

“Όταν χρεωστοῦσε κάποιος χρήματα σὲ ἄλλον καὶ δὲν ὑπῆρχε ἐλπί-
δα νὰ τὰ πάρῃ, γιὰ νὰ τὸν πειράξουν, τοῦ ἔλεγαν: «Θὰ τὰ πάρ (η)ς στὸ γε-
λαδοκούρεμα», δηλοδὴ ποτέ, γιατί τίς γελάδες δὲν τίς κουρεύουν.

9. ΟΤΑΝ ΗΘΕΛΑΝ ΝΑ ΠΑΙΞΟΥΝ ΜΕ ΤΑ ΜΙΚΡΑ ΠΑΙΔΙΑ

Γιὰ νὰ διασκεδάσουν τὰ μικρὰ παιδιά οἱ μεγαλύτεροι τὰ τσιμποῦ-
σαν ἐλαφρὰ στοὺς κόμπους ποὺ σχηματίζονται στὴν ἔνωση τῶν φαλάγγων μὲ
τὸ μετακάρπιον κι ἔλεγαν: «Τσίπ, τσίπ τὸ λεπτὸ, τὸ λεπτὸ τὸ λεπτοκάρι,
παίρν’ ἢ μπάμπου τὸ κοντάρι κι ἡ παπούς τὸ καλαμάρι».

Γ. ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

1. ΑΚΡΙΤΙΚΑ

1. Τοῦ Κωνσταντῆ

Περάστ' ἀπὸ τῇ Σκόπελο πού μέσ' ἀπ' τὸ λιμάνι

ν' ἀκούσι τῇ Νικολαίνα κι τῇ κυρὰ Χατζήνα.

Στοὺ παραθύρι κάθιτι κι τὸ γιαλὸ ἀγναντεύει.

— Καράδια πού διαβαίνειτι, καράδια πού πιρνάτι,
μὴν εἶδατι τοὺν Κωνσταντῆ, τοῦ γιό μ' τοῦ χαηδεμένου;

Ἐμεῖς ἐφές τὸν εἶδαμι, στοὺν ἄμιου ξαπλουμένου.

Μαῦρα πουλιὰ τοὺν τρώγανε κι ἄσπρα τοὺν τρουγουρίζουν.

Κι ἔνα πουλί, μικρὸ πουλί, δὲν τρώγει, μόνο κλαίει.

— Αὐτὸς εἶναι οὗ Κωσταντῆς, αὐτὸς εἶν' οὗ καλὸς μου.

(Ὑπαγ. Ἰωάν. Γιαλιᾶ)

2. Ὁ Γιαννάκης

Ὁ ἥλιος κι ὁ Γιαννάκης στοίχημα ἔβαλαν

τὸ ποιὸς θὰ βασιλέψῃ καὶ ποιὸς θὰ βραδισατῇ.

Ὁ ἥλιος βασιλεύει στὴ μανούλα του,

κι ὁ Γιάννης μέν' ἀκόμα μέσ' στὴν ἐρημιά.

— Γιάννη μ', ἂν εἶχες μάνα, ἂν εἶχες κι ἀδελφή,

ἂν εἶχες καὶ γυναίκα, θαρχόταν νὰ σέ δῇ.

(Ὑπαγ. Εἰρ. Γραμμμένου)

3. Τοῦ Χάρου

Μοῦ γέλασαν μιὰ χαραυγὴ τῆς Ἀνοιξῆς τ' ἀηδόνια,

μοῦ γέλασαν καὶ μοῦπανε ὁ Χάρος δὲν μὲ παίρνει,

σὰν θ' ἀνεῶ πολλὸ ψηλά, ψηλὰ στὰ κορφοδούνια.

— Τί νὰ κάνω, τί νὰ κάνω, σὰν σκεφθῶ πῶς θὰ πεθάνω.

Πηγαίνοντας πρὸς τὰ βουνά, ψηλὰ στὰ κορφοδούνια,

βλέπω τὸ Χάρο νᾶρχεται καβάλα στ' ἄλογό του.

— Μὴ μὲ παίρνεις, χάρε μ', μὴ μὲ παίρνεις, γιατί δὲν μὲ
ξαναφέρνεις.

Ἄσπρος ἦταν, ἄσπρα φορεῖ, ἄσπρο καὶ τ' ἄλογό του.

— Τί θέλεις, Χάρε μ', κι ἔρχεσαι νὰ πάρῃς τὴν ψυχὴ μου;

Ἔλα γιὰ νὰ παλέψουμε σὶ μαρμαρένια ἀλώνια,

κι ἂν σέ νικήσω, Χάρε μου, θὰ πάρω τὸ σπαθί σου,

κι ἂν μὲ νικήσης, Χάρε μου, θὰ πάρῃς τὴ ψυχὴ μου.

(Ὑπαγ. Ἀποσ. Γακούδη)

4. *Μιά Παρασκευή*

Μιά Παρασκευή κι ένα Σαβδάτο θράδυ,
 μάνα μ' μ' ξδιωχνε ἀπὸ τ' ἀρχοντικό μου,
 κι ὁ πατέρας μου κι αὐτὸς μοῦ λέγει γιὰ νὰ φύγω.
 Φεύγω κλαίγοντας, φεύγω παραπονιόντας.
 Παίρνω στρατί, στρατί τὸ μονοπάτι,
 βρίσκω ἕνα δεντρί, ψηλὸ σὰν κυπαρίσσι.
 Πιάνω τὸ ρωτῶ καὶ τὸ θαριοξετάζω.
 Δὲ μοῦ λές δεντρί καὶ ποῦ νὰ μείνω θράδυ;
 — Νὰ ἢ ρίζα μου καὶ δέσε τ' ἄλογό σου,
 νὰ κι ὁ κλώνος μου καὶ σφάλου τὰ προικιά σου,
 νὰ κι ὁ ἴσκιος μου πέσε κι ἀποκοιμήσου,
 καὶ σήκω τὸ πρωὶ καὶ σύρε στὸ καλὸ σου.

(Ὑπαγ. Χρ. Βέργου)

5. *Ἡ Αὐγινούδα*

Ἡ Αὐγινούδα ἡ μικρή, ἡ μικροπαντρεμένη,
 πῶχει τὰ σπίτια τὰ ψηλὰ κι ἄντρα παλληκάρι,
 παಿನιότανε, καυχιότανε τὸ χάρο δὲ φοβάται.
 Κι ὁ Χάρος σὰν τὰ ἄκουσε πολὺ τοῦ κακοφάνη.
 Ψιλὴ λουχὶὰ τῇ δάρισι, ἀνάμεσα στὰ στήθια.
 Πέφτει Αὐγινούδα κι ἀρρουστάει θარიὰ γιὰ νὰ πεθάνη.
 Μπαίνουν, συδγαίνουν οἱ γιατροὶ καὶ γιατρεμὸ δὲν ἔχει.
 Μπαίνει, συδγαίν' κι μάνα της κι ἀπ' τὰ μαλλιά τραδιοῦταν.
 — Μάνα μ', σὰν ἔρθ' οὐ Κουσαντῆς ἀπ' τὸ ῥημο κυνήγι,
 δώστου λιγένη νὰ νιφτῇ, γεῦμα νὰ γευματίση
 δώστου τὴν ἀρραδῶνα μου, νὰ πάη νὰ ὀρῇ γυναίκα.
 Νὰ κι οὐ Κουστῆς ποῦ ἔρχιτι ἀπ' τὸ ῥημο κυνήγι.
 Φέρνει ἀλλάφια ζουντανὰ κι ἀγρίμια σκουτουμένα.
 Φέρνει κι ἕνα λαφόπουλο νὰ παίζ' ἡ Αὐγινούδα.
 Στὸ δρόμου ὅπου πήγαινε, στὸ δρόμο ποῦ διαβαίνει,
 βρίσκει σκαφτιάδες πῶσκαδαν, σκαφτιάδες ὅπου σκάθουν.
 — Τίνος μνημούρι σκάβιτι, ποιανοῦ κουρμὶ θὰ δάλτι;
 — Τῆς Αὐγινούδας τῆς μικρῆς, τῆς μικροπαντρεμένης,
 πῶχει τὰ σπίτια τὰ ψηλὰ κι ἄντρα παλληκάρι.
 — Φκιάστου φαρδύ, φκιάστου πλατύ, νὰ παίρνη δυὸ νομάτοι
 κι ἀπ' τῇ δεξιᾷ του τῇ μεριᾷ ν' ἀφήστε παραθύρι
 νὰ μπαινοβγαίνουν τὰ πουλιά, νὰ φέρνουν τὰ χαμπάρια.

(Ὑπαγ. Ἀνασ. Γεροθανάση)

6. Τ' "Αἰ - Γιώργη

Ἕνα μικρὸ Τουρκόπουλο, τοῦ Βασιλιά ἐγγόνι,
 μιὰ ρωμιοπούλα ἀγάπησε καὶ κείνη δὲν τὸν θέλει.
 Παίρνει τὰ ὄρη τὰ βουνά, θγαίνει στὸν "Αἰ - Γιώργη.
 — "Αἰ μου Γιώργη ἀφέντη μου, μεγάλο τ' ὄνομά σου,
 αὐτὴ τὴν ὥρα κρύψε με 'π' τὰ τούρκικα τὰ χέρια.
 Τὰ μάρμαρα ραῖστηκαν κι ἡ κόρη μέσα μπαίνει.
 Μὰ νὰ κι ὁ Τοῦρκος ποῦφτασι καδάλα στ' ἄλογό του.
 — "Αἰ - Γιώργη ἀφέντη μου, μεγάλο τ' ὄνομά σου,
 αὐτὴν τὴν κόρη ποῦκρυφες νὰ μὴ τὴ φανερώσης.
 Θὰ στεῖλω θάρκα τὸ κηρί, θάρκα κι τὸ λιθάνι
 κι δυὸ βουδαλοτόμαρα νὰ κουβαλοῦν τοῦ λάδι.
 Θὰ βαπτιστῶ στὸ λάδι σου κι Γιώργης τ' ὄνομά μου.
 Τὰ μάρμαρα ραῖστηκαν κι ἡ κόρη ἔξω θγαίνει.
 'Απ' τὰ μαλλιά τὴν ἄρπαξι, πᾶν' στ' ἄλογου τὴ ρίχνει.
 (Ἵπαγ. Εἰρ. Γραμμένου)

2. ΙΣΤΟΡΙΚΑ

7. 'Εσεῖς πουλιάμ' πετούμενα

'Εσεῖς, πουλιά μ' πετούμενα, πετᾶτε στὸν ἀγέρα,
 σῦρτε χαμπέρι στὴ Φραγκιά, χαμπέρι στὴν Ἀθήνα.
 — Πῆραν τὴν Πόλη, πῆρανε, πῆραν τὴ Σαλονίκη,
 πῆραν καὶ τὴν Ἀγιά Σοφιά, τὸ Μέγα Μοναστήρι,
 πῶχει τρακόσια σήμαντρα κι ἐξήντα δυὸ καμπάνες.
 Κάθε παπᾶς καὶ σήμαντρο καὶ διάκος καὶ καμπάνα.
 Χίλιοι μαστόροι δούλευαν καὶ χίλια μαστορούδια.
 Βγῆκ' ἡ κυρὰ ἡ Παναγιά καὶ λέγει στοὺς μαστόρους.
 — Μάστοροι μὴ δουλεύετε, μὴ χάντι τοὺν κηρό σας.
 'Εδῶ, κλησιὰ δὲ γίνιτι, μηδὲ καὶ μοναστήρι.
 'Ιδῶ θὰ γίνουμε τζαμιὰ νὰ προσκυνοῦν οἱ Τοῦρκοι,
 νὰ προσκυνοῦν χανούμισσες μ' οὐλοῦ τους τὸ ἄσκέρι.
 (Ἵπαγ. Πορφυρ. Καραθασίλη)

8. 'Ο Ἀντώνης

Σὰν πᾶς, Ἀντώνη μ', στὰ νησιὰ, σὰν πᾶς στὴν Ἀγία Λιαύρα,
 χαιρέτα καὶ τοὺς φίλους μου καὶ τοὺς καπεταναίους.
 Πές τους νὰ κάτσουν φρόνιμα, πολὺ ταπεινουμένα.

Δὲν εἶν' ἐκείνους οἱ κηρός, κείνα τὰ καλοκαίρια,
 νὰ πιρπατᾶς μέσ' τὴν Τουρκιά, στὰ Τούρκικα λημέρια.
 Τώρα θὰ γίν' τοῦ Σύνταγμα, τοῦ δόλιου τοῦ Χουριέτι.
 Τώρα θὰ πᾶμι στοῦ στρατοῦ κι στὸ Νιζάμ ἀσκέρι.
 Τώρα θὰ γίν' οὐ πόλεμους, Τούρκικους κι Ρωμείκους
 θὰ κλάψουν μάνις γιὰ πιδιά, κὶ τὰ πιδιά γιὰ μάνις.

(Ὑπαγ. Πορφ. Καραθασίλη)

9. Τὸ Ἀρκάδι

Σάββατο μέρα ἦτανε, πλησίαζε τὸ βράδυ
 ποὺ πιάσανε τὸ τρομερὸ περίφημο Ἀρκάδι.
 Πλῆθος πολὺ μαζεύτηκε, ἐπάνω στὸ γεφύρι
 καὶ τὸ Ἀρκάδι ἔβλεπε, μὲ πικραμένο χεῖλι.
 — Ἀρκάδι μας, τί ἔπαθες καὶ σοῦφεραν δεμένο
 στὸ Τὸπ - Καλὲ σὲ φέρανε, χλωμὸ καὶ μαραμένο;
 Ἀρκάδι μας δὲ μᾶς μιλάς, Ἀρκάδι δὲ μᾶς κραίνεις;
 Πῶς ἔπεσες, Ἀρκάδι μου, εἰς τῶν ἐχθρῶν τὰ χέρια;
 — Τί γὰρ σᾶς πῶ, ἀδέλφια μου, καὶ τί γὰρ σᾶς μιλήσω.
 Ἡ Κρήτη πάλι ἔπεσε στὰ νύχια τοῦ Σουλτάνου.
 Ρωσία δὲν τὸ ἤξερε, Γαλλία δὲν τὸ ξέρει.
 Μόν' ἡ Ἑλλάδα τῶς ἐρε μὰ εἶν' μικρὴ ἡ κατημένη.

(Ὑπαγ. Νέστ. Γακούδη)

10. Ἡ νιόνυφη

Ὅντας κίνησ' ἡ Ἀρβανητιά, σὰν ἄμμος τῆς θαλάσσης,
 πᾶει γὰρ πατήση τὸ Μωριά καὶ τὴ μεγάλη Πόλη.
 Παίρνει μανούλες μὲ παιδιὰ, γυναῖκες μὲ τοὺς ἀνδρες.
 Παίρνει καὶ μιὰ νιόνυφη, τρεῖς μέρες παντρεμένη,
 πῶχει τὰ τέλια στὰ μαλλιά κι τὰ φλουριά στὰ στήθια.
 Πέντ' Ἀρβανῆτες τὴ ρωτοῦν καὶ δέκα τὴ ξετάζουν.
 — Γίνεσαι, νύφη μ', Τούρκισσα, τζαμὶ γὰρ προσκυνήσης;
 — Κάλλιο τὸ αἶμα μου γὰρ δῶ τὴ γῆς γὰρ κοκκινήση,
 παρὰ τὰ μαῦρα μάτια μου Τοῦρκος γὰρ τὰ φιλήση.

(Ὑπαγ. Οὐρανίας Καραθασίλη)

3. ΔΙΗΓΗΜΑΤΙΚΑ

11. Τῆς ᾽Αρτας τὸ γιοφύρι

Σαρανταπέντε μάστοροι κι ἐξήντα μαθητούδια
γεφύρι ἐστεριώνανε στῆς ᾽Αρτας τὸ ποτάμι.

Ὅλημερίς τὸ κτίζανε, τὸ δράδου γκρεμιζόταν.

Μοιρολογοῦν οἱ μάστοροι κι κλαῖν τὰ μαθητούδια.

— Ἀλίμονο στοὺς κόπους μας, κρίμα στὴ δούλεψή μας,
ὅλημερίς νὰ κτίζουμε, τὸ δράδου νὰ γκρεμινιέται.

Πουλάκι ἤρθε κι ἔκατσε ἀντίκρου στὸ γεφύρι,
δὲν κελαηδοῦσε σὰν πουλί, οὐδὲ σὰν περιστέρι,
μόν' κελαηδοῦσε κι ἔλεγε ἀνθρώπινη λαλίτσα.

— Ἄν δὲν στοιχιῶστε ἀνθρώπο, γεφύρι δὲ στεριώνει.

Καὶ μὴ στοιχιῶστε ὀρφανό, μὴ ξένο, μὴ διαβάτη,
παρὰ τοῦ πρωτομάστορη τὴν ὁμορφὴ γυναίκα,
πῶρχειτ' ἀργὰ ᾽πὸ τὸ ταχύ κι ἀπάρωρα τὸ γιόμα.
Στεῖλαν καὶ τὴ καλέσανε μὲ τὸ πουλί τ' ἀηδόνι.

— Ἀργὰ ντύσου, ἀργ' ἄλλαξε, ἀργὰ νὰ πᾶς τὸ γιόμα,
ἀργὰ νὰ πᾶς καὶ νὰ διαβῆς τῆς ᾽Αρτας τὸ γεφύρι.

Καὶ τὸ πουλί παράκουσε κι ἀλλοιῶς πῆγε καὶ εἶπε.

— Γοργὰ ντύσου, γοργ' ἄλλαξε, γοργὰ νὰ πᾶς τὸ γιόμα,
γοργὰ νὰ πᾶς καὶ νὰ διαβῆς τῆς ᾽Αρτας τὸ γεφύρι.

Νάτην καὶ πού ξαγνάντησε ἀπὸ τὴν ἄσπρη στράτα.

Ἀπὸ μακριὰ τοὺς χαιρετᾷ κι ἀπὸ κοντὰ τοὺς λέγει:

— Γειά σας, χαρά σας μάστοροι κι ἐσεῖς τὰ μαθητούδια.

Μὰ τ' ἔχ' ὁ πρωτομάστορας καὶ εἶναι λυπημένος;

— Τὸ δαχτυλίδι μ' ἔχασα στὴ πρώτη τὴν καμάρα
καὶ ποιὸς νὰ μπῇ καὶ ποιὸς νὰ βγῇ τὸ δαχτυλίδι νᾶδρω;

— Ἐγὼ θὰ μπῶ κι γὼ θὰ βγῶ τὸ δαχτυλίδι νᾶδρω.

Ὡσπου νὰ μπῇ, νὰ καλομπῇ, νὰ καλουκουθεντιάση:

— Ὅλον τὸν κόσμον γύρισα, δὲν βρῆκα δαχτυλίδι.

Ἐνας πιχάει μὲ τὸ μιστρί, ἄλλος μὲ τὸν ἀσθέστη,
παίρνει κι ὁ πρωτομάστορας καὶ ρίχνει μέγα λίθο.

— Ἀλίμονο στὴ μοίρα μας, κρίμα στὸ ριζικό μας,
τρεῖς ἀδελφοῦλες ἤμασταν, κι οἱ τρεῖς κακογραμμέγες.

Ἡ μιὰ ἔκτισε τὸ Δούναδη, ἡ ἄλλη τὸν Εὐφράτη
κι ἐγὼ ἡ πιὸ στερνότερη τῆς ᾽Αρτας τὸ γεφύρι.

(Ὑπαγ. Πορφ. Καραδασίλη)

12. Τῆς Ὠριᾶς τὸ κάστρο

Ὅσα κάστρα κι ἂν πῆγα κι ἂν περπάτησα
σὰν τῆς Ὠριᾶς τὸ κάστρο, κάστρο δὲν εἶχα δῆ.

Μολυβοσκεπασμένο, μαρμαρόκτιστο.

Τοῦρκοι τὸ πολιορκοῦνε χρόνια δώδεκα,
δὲν μποροῦν νὰ τὸ πάρουν τὸ Ὠραιόκαστρο.

Μόν' ἴνα μικρὸ Τουρκάκι Ρωμιογύρισμα,
αὐτὸ θὰ τὸ πατήσῃ τὸ Ρωμικόκαστρο.

Βάζει γυναίκια ροῦχα, κόρης πρόσωπο,
στὸ βασιλιά πηγαίνει, σχῆμαν ἔβαλε.

— Ἀφέντη βασιλιά μου καὶ πολύχρονη,
ἐγὼ θὰ τὸ πατήσω τὸ Ρωμικόκαστρο.

— Ἐσὺ κι ἂν τὸ πατήσῃς τὸ Ρωμικόκαστρο,
χίλια φλουριά στὸ χέρι κι ἄλογο καλὸ,
σπαθὶ μαλαματένιο γιὰ τὸν πόλεμο.

— Δὲν θέλω τ' ἄλογό σου, οὔτε τὰ φλουριά,
μόν' θέλω αὐτὴ τὴν κόρη ποῦναί στὰ γυαλιά.

(Ἵπαγ. Εἰρήν. Γραμμένου)

13. Ἡ λεφτουκαριά

Ἐδίφασα γιὰ κρυὸ νερὸ ποῦ μαρμαρένια βρύση
κι ἀπ' ἀσημένιου μαστραπὰ κι ἀπὸ κοπέλας χέρι.

Φίλοι ἐχθροὶ γινήκανε κι ἀδέρφια κι ἀξιδέρφια
βαριά ὀδικιὰ μὲ ρίξανε πῶς φίλησα κουράσιο
καὶ μ' ἔριξαν στὴ φυλακὴ νὰ κάτσω τριάντα μέρες,
κι παραπέσαν τὰ κλειδιὰ κι κάνω τριάντα χρόνια.

Ἐσκούριασαν οἱ κλειδαριές, χορτάριασαν οἱ πόρτες.

Λιφτουκαριά ἐφύτεψα κι ἔφαγα λιφτοκάρια,
κι ἔκατσα κι τραγοῦδησα τῆς φυλακῆς τραγοῦδι.

— Ἡ φυλακὴ εἶν' ἡ μάνα μου, οἱ πόρτες ἀδελφές μου
κι τὰ μικρὰ παράθυρα εἶν' οἱ συγγένισσές μου.

Βασιλοπούλα τ' ἄκουσε ποῦ πᾶν' τοῦ παραθύρι.

— Ποιὸς εἶν' αὐτὸς ποῦ τραγουδεῖ τῆς φυλακῆς τραγοῦδι;
Νὰ τοῦ χαρίσι τὴ ζωή.

(Ἵπαγ. Ἀνασ. Γεροθανάση)

14. Ὁ σκλάβος

— Σκλάβε μ', τί ἔχει βογγᾶς καὶ ὀστάθη τὸ καράβι;
Μήνα ψωμὶ σὲ λείπεται, μήνα ροῦχα σὲ λείπουν;

— Οὔτε ψωμί μὲ λείπεται, οὔτε ροῦχα μὲ λείπουν.
 Θυμῆθηκα τὸν τόπο μου καὶ τὴ γλυκιά μου μάνα.
 Νᾶχα μῆλ' ἀπ' τὸν τόπο μου καὶ μῆλ' ἀπ' τὴ μηλιά μου
 νᾶχα καὶ μοσχοστάφυλα ἀπ' τὴν κληματαριά μου.

(Ὑπαγ. Ἀγγ. Κουτρινῆ)

15. Διῶξε με, μάνα μ', διῶξε με

Διῶξε με, μάνα μ', διῶξε με, μὲ ἥλιο μὲ φεγγάρι,
 νὰ πάω μέσ' τὴ ξενιτιά, ποὺ πᾶν τὰ χελιδόνια.
 Τὰ χελιδόνια νᾶρχονται κι ἐγὼ νὰ πάω ἀκόμα.
 Κι σύ, μανά μ', σὺν πᾶς στὴν ἐκκλησιά, σὺν πᾶς νὰ προσκυνήσης.
 θὰ δῆς τοὺς νιούς, θὰ δῆς τίς νιές, θὰ δῆς τὰ παλληκάρια,
 θὰ δῆς κι τοὺ στασίδι μου μαύρου κι ἀραχνιασμένου.
 Τότις, μάνα μ', θὰ λυπηθῆς, θαρθῆς νὰ μὲ γυρεύης,
 θὰ τρέχης μέσ' τὰ τρίστρατα ρωτώντας τοὺς διαδότες.
 — Διαδάτες, στρατιῶτες μου καὶ πολυχρονημένοι,
 μὴν εἶδατε τὸ Γιῶργο μου τὸ δόλιο τὸ παιδί μου;
 Ἦταν ψηλός, ἦταν λιγνός, ἦτανε μαυρομάτης
 καὶ στὸ δεξιὸ τὸ δάχτυλο φοροῦσε δαχτυλίδι.
 Ἀσπρότερο τὸ δάχτυλο, ἀπὸ τὸ δαχτυλίδι.
 — Ἀντιπροῦξες τοὺν εἶδαμι, στοὺν ἄμιου ξαπλουμένου.
 Μαῦρα πουλιά τὸν τρώγανε, μαῦρα τὸν τριγυρνοῦσαν.
 Κι ἕνα πουλί, καλὸ πουλί στέκονταν κι τηροῦσε,
 σὺν ἄνθρωπος τὸν ἔκλαιγε καὶ τὸν μοιρολογοῦσε.

(Ὑπαγ. Πορφ. Καραδασίλη)

16. Τὸ τραγούδι τῆς λυγερῆς

Μιά λυγερὴ τραγούδησε πᾶν' σὲ γυαλένιο πύργο.
 Παίρνει ἀέρας τὴ φωνή, στὴ θάλασσα τὴν πάει.
 Ὅσα καρᾶδια τᾶκουσαν, ὅλα λιμάνια πιάνουν.
 Μόν' νὰ καρᾶδι Κρητικὸ μέσα θατιὰ ἀρμενίζει
 κι ὁ καπετάνιος φώναξε κι ὁ καπετάνιος λέει:
 — Γιὰ σταματᾶτε, θρὲ παιδιά, ν' ἀκούσωμε τὴ λυγερὴ τὸ τι τρα-
 γούδι λέει.
 — Πανάθεμα τοὺς μαραγκοὺς ποὺ φτιάχνουν τὰ καρᾶδια
 κι ταξιδεύουν τὰ πιδιά κι ὅλα τὰ παλληκάρια.
 Ταξιίδιψι κι οὐ ἄντρας μου κι πίσου δὲ γυρίζει.

(Ὑπαγ. Χρήστ. Βέργου)

17. Τὸ καράδι

Ἐξω μεριά στήν Πόλη, στή μαύρη θάλασσα,
καράδι κιγδυνεύει, Παναγιά μου, σκίζονται τὰ πανιά.
Δὲν κλαίω τὸ καράδι, δὲν κλαίω τὰ πανιά,
κλαίω τὸν καπετάνιο, Παναγιά μου, πῶχει μικρά παιδιά.
Βοήθα, Παναγιά μου, ἴσως γλυτώσουμε
κι ὅλα σου τὰ καντήλια, Παναγιά μου, θὰ τὰ χρυσώσουμε.

(Ὑπαγ. Εἰρην. Γραμμένου)

18. Ἀναγνώριση συζύγων

Σὰν ξέφιξ, ἡ ἀνατολή κι ἡ Πούλια πάει νὰ δύση,
πᾶν τὰ πουλάκια στή βοσκὴ κι οἱ ἔμορφες στή δρύση,
παίρνω κι γὼ τὸ μαῦρο μου καὶ πᾶω νὰ τὸν ποτίσω.
Βρίσκω τὴν κόρη πῶπλυνε σὲ μαρμαρένια θρύση.
Μαῦρα φορεῖ, μαῦρα ἔπλενε, μαῦρ' εἶν' ἡ φορεσιά της.
Τὴ χαιρετῶ, δὲ μοῦ μιλῇ, τὴ κραίνω, δὲ μοῦ κραίνει.
— Κόρη μ', γιὰ δγάλεμε νερὸ νὰ πιῶ κι ἐγὼ κι ὁ μαῦρος.
Σαράντα τάσια ἔδγαλε, στὰ μάτια δὲν τὴν εἶδα,
κι ἀπάνου στὰ σαράνταδυὸ τὴ βλέπω δακρυσιμένη.
— Γιατὶ δακρύζεις λυγερὴ καὶ βαρυαναστενάζεις;
— Ἐχω ἄνδρα στὴ ξενιτιά, τώρα δώδεκα χρόνια.
Ἄλλοι μοῦ λὲν πῶς πέθανε, κι ἄλλοι μοῦ λὲν πῶς χάθη.
— Ἀλήθεια, κόρη μ', πέθανε, ἀλήθεια, κόρη μ', χάθη.
Ἐγὼ πανὶ τὸν δάνεισα κι ἤρθα νὰ μοῦ τὸ δώσης,
ἐγὼ φιλὶ τὸν δάνεισα κι ἤρθα νὰ μοῦ τὸ δώσης.
— Πανὶ κι ἂν τὸν ἐδάνεισες ἐγὼ νὰ σοῦ τὸ δώσω.
Φιλὶ κι ἂν τὸν ἐδάνεισες νὰ πᾶς νὰ σοῦ τὸ δώση.
— Ἐγὼ ἔμαι κόρ' ὁ ἄνδρας σου, ἐγὼ ἔμαι κι ὁ καλὸς σου.
— Ἄν εἶσαι σὺ ὁ ἄνδρας μου, ἂν εἶσαι ὁ καλὸς μου,
πές μου σημάδια τοῦ σπιτιοῦ, σημάδια τῆς αὐλῆς μου.
— Ἐχεις μηλιὰ στὴν πόρτα σου καὶ κλήμα στὴν αὐλὴ σου,
κάνει σταφύλι ροζακὶ καὶ τὸ κρασι μοσχάτο
κι ὅποιος τὸ πιῇ δροσίζεται καὶ πάλ' ἀναζητᾶτο.
— Διαβάτης ἦσαν πέρασες στὴ πόρτα μου κι τᾶδες.
Πές μου σημάδια τοῦ κορμιοῦ, σημάδια ἰδικά μου.
— Ἐχεις ἐλιὰ στὸ μάγουλο, ἐλιὰ στὴν ἄμμοχάλη.
— Ἴσὺ εἶσαι ὁ ἄντρας μου, ἴσὺ εἶσαι ὁ καλὸς μου.

(Ὑπαγ. Εὐαγ. Γιαγκούδη)

19. Τὰ δυὸ παιδιά

Μάνα πῶχει τὰ δυὸ πιδιὰ στὸν πόλεμου σταλμένα,
 πές της νὰ μὴν τὰ καρτερῇ, νὰ μὴν τὰ περιμένῃ.
 Τὰ δύο δερφάκια χάθηκαν στῆς Ἀρμενιάς τὸ λάκκο.
 Κι ἡ Ἀρμενιά κατέθεσε τρεῖς θάλασσες ποτάμι.
 Φέρνει δεντρά, φέρνει κλαδιά, δέντρα ξεριζωμένα,
 φέρνει καὶ μιὰ γλυκομηλιά, τὰ μῆλα φορτωμένη,
 κι ἀπάνω στὴν κορφίτσα της δυὸ ἀδελφ' ἀγκαλιασμένα.
 Τὸνα τὸ λὲν Γραμματικό, καὶ τ' ἄλλο Ἀναγνώστη.
 — Βάστα καλά, βρε ἀδελφέ, νὰ μὴ ξεχωριστοῦμε.
 Ἰδῶ χωρίζουν τὰ νερά, χωρίζουν τὰ ποτάμια
 χωρίζει κι ἐν' ἀντρόγυνο τρεῖς μέρες παντρεμένο.
 (Ὑπαγ. Χρήσ. Βέργου)

20. Ἀδελφὸς ἀναγνωρίζει ἀδελφή

Ἕνας κοντός, κοντούτσικος, πολὺ κοντὸς ποὺ ἦταν,
 εἶχε γυναῖκα ὁμορφῇ, γυναῖκα μαυρομάτα.
 Τὸν ζήλευαν οἱ ἄρχοντες, ζήλευαν κι οἱ δικαί του.
 Τοῦ ἔριξαν ἄσπρα πολλά, δὲν ἔχ' νὰ τὰ πληρῶσῃ.
 — Πούλα, κοντέ μ', τὴν ὁμορφῇ, πούλα τὴ μαυρομάτα.
 — Λούσου, χτενίσου, λυγερὴ νὰ πᾶω νὰ σὲ πουλήσω.
 Τὴν πῆρε καὶ τὴν πῆγγαινε στὴ μέση στὸ παζάρι.
 Τρεῖς λαλητάδες ἔδαλε σὲ ὅλο τὸ παζάρι.
 Κανεῖς δὲ πιλογήθηκε, κανεῖς δὲν πιλογιέται,
 μόν' ἄς πασάς, κιτσούκ ἀγάς, αὐτὸς ἀπολογιέται.
 — Πόσο, κοντέ μ', τὴν ὁμορφῇ, πόσο τὴ μαυρομάτα;
 — Τόνα τὸ μάτι χίλια δυὸ καὶ τᾶλλο δυὸ χιλιάδες
 καὶ τὸ λιγνὸ της τὸ κορμί, ἀμέτρητες χιλιάδες.
 Τὴν πῆρε καὶ τὴν πῆγγαινε, ἀπάνω στὸ σεράι.
 Πουλᾶκι πῆγε κι ἔκατσε, ἀπάν' στοῦ παραθύρου.
 Δὲν ἐκελάηδι σὰν πουλί, σὰν τ' ἄλλα τὰ πουλάκια,
 μόν' κελαηδοῦσε κι ἔλεγε ἀνθρώπινη κουβέντα.
 — Ἀδερφὸς φιλάει τὴν ἀδελφή, ἀδελφὸς τὴν ἀγκαλιάζει.
 Σηκωθήκανε τὸ πρωὶ καὶ τὴ θανοῦξετάζει.
 — Πὸ ποῦθε εἶσαι, λυγερή, καὶ ποιά ἔναι ἡ γενιά σου;
 — Ἀπὸ τὴ Πόλῃ ἡ μάνα μου, π' τὸ Γαλατὰ μπαμπάς μου,
 εἶχα κι ἓνα ἀδερφὸ, σὰ ἐμένα εἶναι χαμένος.
 Ἀδερφός, ἄδερφὴ κατάλαβε, τὰ δυὸ ἀγκαλιαστῆκαν.
 (Ὑπαγ. Εἰρην. Γραμμέγου)

21. Τῆς Μαρούδας

Ὅγτας ἀνθίζουσιν τὰ κλαδιὰ καὶ λουλουδίῳ οὐ κάμπους,
 τότε Γιάννης παντρεύεται καὶ παίρνει τὴ Μαρούδα.
 Ἐκάλισι ἱγνιὰ χωριὰ καὶ δέκα πέντε κάστρα.
 Δώδεκα μύλοι ἄλεθαν τ' ἄλεύρι γιὰ τὸ γάμο.
 Κι ὁ μύλος, ὁ ζερβόμυλος, ἄλεθε τὸ πιπέρι.
 Κίνησαν καὶ πάηναν τὴ νύφη γιὰ νὰ πάρουν,
 καὶ ἀπ' τὰ πιχνίδια τὰ πουλλὰ καὶ ἀπ' τὰ πουλλὰ ντουφέκια
 πέφτει οὐ Γιάννης ἀπ' τ' ἄλογου, πέφτει μὰ καὶ πεθαίνει.
 Κι ἡ μάνα του τοὺς ἔλεγε καὶ ἡ μάνα του τοὺς λέει:
 — Δικὴ μας εἶνι καὶ ἡ χαρά, δικὴ μας εἶν' καὶ ἡ λύπη.
 Στολίστι τοὺν ἀδερφό τ' τοὺν Κωσταντή, τὴ νύφη γιὰ νὰ πάρη.
 Μαρούδα τοὺς ἀγνάντει, ποὺ πάν' π' τοὺ παραθύρι.
 — Μάνα μ', τοῦ Γιάννη τ' ἄρματα πῶς ἔλαμπαν δὲ λάμπουν.
 Μάνα μ', τοῦ Γιάννη τ' ἄλογο πῶς ἐπιζι δὲν παίζει.
 — Συμπεθεροὶ στὰ σπίτια σας, συγγένοι στὰ δικά σας,
 Μαρούδα μας ἀρρώστησι, βαριὰ γιὰ νὰ πεθάνη.

(Ὑπαγ. Ἀγγ. Κουτρινῆ)

22. Ἡ Βουλγάρα

Βουργάρα πάει γιὰ νιρὸ στ' Ἀράπη τοῦ πηγάδι
 καὶ τοῦ σταμνὶ τῆς γέμισε, τραδήχτηκαὶ στὴν ἄκρη.
 καὶ τὰ πουδάρια τ' (η)ς ἔπλυνε τὰ δόλια κρουσταλλένια.
 Νὰ καὶ οὐ Ἀράπης πάλιν στοῦ μαύρου καθαλάρης.
 — Βουργάρα, δὲ παντρεύεσι νὰ πάρης Τοῦρκον ἄνδρα,
 νὰ διρμονίξῃς τὰ φλουριὰ νὰ κοσκινίξῃς τ' ἄσπρα;
 — Φωτιά νὰ κάψῃ τ' ἄσπρα σου καὶ φλόγα τὰ φλουριὰ σου.
 Κάλλιο νὰ δῶ τὸ αἶμα μου τὴ γῆς νὰ κοκκινίξῃ,
 παρὰ τὰ μαῦρα μάτια μου Τοῦρκος νὰ τὰ φιλήσῃ.
 Κι τοῦ σπαθὶ τοῦ ἐδγαλι, τὴ χτύπησι στὰ στήθια.

(Ὑπαγ. Εἰρ. Γραμμιένου)

23. Ὁ Χριστόδουλος

Χριστόδουλος ἀγάπησε μιὰ σκύλ' ἐδραιοπούλα.
 Τὸν ἀγαπᾷ, τὴν ἀγαπᾷ καὶ θέλει νὰ τὴν πάρη.
 — Χριστόδουλι μ', καὶ ἂν μ' ἀγαπᾷς καὶ ἂν θέλῃς νὰ μὲ πάρης,
 ἔλα Σάββατ' ἀπὸ βραδύς, ἔλα Σάββατο βράδυ.
 Θὰ πάη μάνα μου στοῦ Χαδρά, πατέρα μ' στ' ἀργαστήρι,

τὰ δυὸ μικρὰ δερφάκια μου, θὰ πᾶνε στὸ σχολεῖο.
 Χριστόδουλος βαριάκουσε, πάησι Πέμπτη βράδυ,
 κι οἱ σκύλ' Οὐδραῖοι τοὺν πιάσανε κι στοῦ Χαδρὰ τοὺν πᾶνε.
 Χίλιοι πηγαίνουν 'ποὺ μπρουστά, χίλιοι πηγαίν' 'ποὺ πίσου.
 Χριστόδουλος πᾶνι στὴ μέσ' σὰ μήλου μαραμένου.

(Ἕπαγ. Εἰρην. Γραμμένου)

24. Κατερινιώ

Κατερινιώ ἐπάνω μὲ τὸ Ζαγοριανό,
 κι ὁ ἄντρας τῆς στὴ σκάλα μὲ τὸ σπαθὶ γυμνό.
 — Θὰ σὲ σκοτώσω, σκύλα, σκύλα Κατερινιώ,
 σὲ ἤδρα στὸ νοντά μου μὲ τὸ Ζαγοριανό.
 — Μὴ μὲ σκοτώνεις, ἄντρα, κι ἔχουμε παιδιά,
 τὸ 'να τῶχω στὴν κούνια, τ' ἄλλο στὴν ἀγκαλιά,
 τὸ τρίτο τὸ μικρότερο τῶχω μέσ' τὴν κοιλιά.
 — Θὰ σὲ σκοτώσω, σκύλα, ἃς ἔχουμε παιδιά,
 Θεὸς ὅπου τὰ δίνει, Θεὸς τὰ κυβερνᾷ.
 Τρεῖς μαχαιριές τὴ δίνει στὸν ἄσπρο τῆς λαιμό,
 τὸ αἷμα τῆς ἐχύθη ὥσάν τὸν ποταμό.
 Πράσινο μαντιλάκι φορεῖ στὴν κεφαλὴ
 κι ἡ μάνα τῆς θαροῦσε πὼς ἦταν ζωντανή.
 Ὅταν τὴν κατεβάζαν ἀπὸ τὴ σκάλα τῆς,
 μικροὶ μεγάλοι κλαῖνε, τὴ ζαριφκάδα τῆς.
 Κι ὅταν τὴν ἐπηγαίναν μέσα στὴν ἐκκλησιά,
 κλαῖνε μικροὶ μεγάλοι, τὰ μαῦρα τῆς μαλλιά.

(Ἕπαγ. Εἰρην. Γραμμένου)

25. Νύφη φαρμακώνεται

Τ' ἀρχόντου γιὸς παντρεύεται καὶ παίρνει προσφυγούδα,
 Σὰν τῶμαθε ἡ μάνα του τὰ δέντρα ξεριζώνει,
 Πιάνει δυὸ φίδια ζωντανά, πιάνει τὰ τηγανίζει,
 κι τὴ νουφούλα τς ἔκραξι κι τὴ νουφούλα τς κράζει.
 — Κάτσε, νύφη μ', νὰ φᾶς νὰ πιῆς ψάρια τηγανισμένα,
 Κι μὴ τὴ πρώτη πηρουνιά καρδιά τῆς φαρμακώθη,
 — Μάνα μ', γιὰ δώσιτι νιρό, καρδιά μου φαρμακώθη.
 — Ἰδῶ νιρὸ δὲ θρίσκιτι, οὔτε κρασί πουλιέται.

(Ἕπαγ. Ἰφ. Μιχαλάκα)

4. ΚΛΕΦΤΙΚΑ

26. Τοῦ Κίτσου μάνα

Τοῦ Κίτσου μάνα κάθιτι στήν ἄκρη τὸ πουτάμι,
 μὴ τοῦ ποτάμι μάλουνι κι τοῦ πετροβολοῦσι.
 — Ποτάμι γιὰ λιγόστιφι, γιὰ στρέψι λίγου πίσου,
 γιὰ νὰ περάσ' ἀντίπερα, πέρα στὰ κλεφτοχώρια,
 πῶχουν οἱ κλέφτες σύναξη κι ὄλ' οἱ καπεταναῖοι.
 Πιάσαν τὸν Κίτσο ζωντανό, πιάσαν τὸν Κίτσο σκλάβο.
 Στὸ δρόμο ὅπου πήγαινε, στὸ δρόμο ὅπου πάει,
 βρίσκει τὸν Κίτσο ὀμπροστὰ στὰ σίδερα δεμένο.
 Χίλιοι τὸν πήγαιναν μπροστὰ καὶ πεντακόσιοι πίσω.
 Κι ἡ μάνα του τοὺν ἔλιγι κι μάνα του τοὺν λέγει.
 — Κίτσο μ' ποῦ τᾶχεις τ' ἄρματα, ποῦ τ' ἄχεις τὰ τσαπράζια;
 — Μάνα μ' λουλή, μάνα μ' ζουρλή, μάνα μ' ξεμαλλιασμένη,
 δὲν κλαῖς, μάνα μ', τὰ νιάτα μου καὶ τὴν παλληκαριά μου,
 μόν' κλαῖς τὰ δόλια μ' τ' ἄρματα, τὰ ἔρημα τσαπράζια;
 — Κάλιου, Κίτσου μ', νὰ χάνουσαν, νᾶχανες τὸ κεφάλι.
 παρὰ νὰ χάσης τ' ἄρματα τὰ πατρικοδομένα.

(Ὑπαγ. Πορφ. Καραθασίλη)

27. Ἡ Παπαδιά

Λαλοῦν τ' ἀρνίθια τρεῖς φορές κι τὰ παγώνια πέντε
 κι ἡ παπαδιά κουθέντιαζι, μὴ τοὺν Ἰμπράμ' ἀφέντη.
 — Ἰμπράμι μου, κι ἂν μ' ἀγαπᾷς, κι ἂν θέλῃς νὰ μὲ πάρῃς,
 νὰ πᾶς, Ἰμπράμ, στήν ἐκκλησιά, νὰ πᾶς νὰ προσκυνήσης.
 Θὰ βγῇ παπᾶς ἀπ' τοῦ ἱερὸ νὰ πῇ τοῦ Εὐαγγέλιου,
 ρίξει, Ἰμπράμ, κι δάρι τουν ἀνάμεσα στὰ στήθη.
 Ἔλα, Ἰμπράμ, κι πάριμι καὶ σύρε μ' ὅπου θέλεις.
 Τὴν πῆρι καὶ τὴν πῆγινι πᾶν σὶ ψηλὸ νᾶν πύργο.
 Γυρίζει βλέπει τοῦ χωριό, βλέπει τὴν ἐκκλησιά,
 βλέπει ντουμάν μέσ' τοῦ χουριό, ντουμάν στήν ἐκκλησιά.
 — Ἰγὼ ἤμην μία παπαδιά, ποῦ μὴ τιμοῦσ' οὐ κόσμου
 κι πῆρα τοῦ θρουμβόσκυλο κι ὅλοι μὴ καταριοῦντι.

(Ὑπαγ. Ἰφιγεν. Μιχαλάκα)

28. Ἡ Λαφίνα

Ὅλα τὰ λάφια βόσκουνε κι ὅλα δροσολογοῦνται,
 μόν' μιὰ λαφίνα ταπεινὴ δὲν πάει κοντὰ μὲ τ' ἄλλα.

Μόνο τ' ἀπόσκια περπατεῖ τ' ἀπόξερδ' ἀγναντεύει
 κι ὅπ' εὔρει γάργαρο νερό, θολώνει καὶ τὸ πίνει.
 Κι ὁ ἥλιος τὴν ἐρώτησε κι ὁ ἥλιος τὴ ρωτάει.
 — Γιατί, λαφίνα μ' ταπεινή, δὲν πᾶς κοντὰ μὲ τ' ἄλλα,
 μόνο τ' ἀπόσκια περπατεῖς, τ' ἀπόξερδ' ἀγναντεύεις
 κι ὅπ' εὔρεις γάργαρο νερό, θολώνεις καὶ τὸ πίνεις;
 — Ἦλιε μου, σὰν μὲ ρώτησες, θά σοῦ τὸ μολογήσω.
 Δώδεκα χρόνους ἔκανα στείρα χωρὶς ἐλάφι,
 κι ἀπὸ τοὺς δώδεκα κι ἐμπρὸς ἐγέννησα λαφάνι.
 Καὶ καὶ ποὺ βγῆκ' ὁ βασιλιάς νὰ λαφοκυνγήσῃ
 τῷδρε ποὺ βόσκαιε μοναχό, ρίχνει καὶ τὸ σκοτώνει.
 Ὁ ἥλιος ἐδάκρυσε κι ἔσθησε τὸ φεγγάρι
 κι οἱ ρεματιῆς κι οἱ λαγκαδιῆς βαριά ἀναστενάξαν.
 — Κλάψε με, μάνα μ', κλάψε με, μὲ ἥλιο μὲ φεγγάρι,
 καὶ τὴν αὐγούλα μὲ δροσιά, ὥσπου νὰ βγῇ ὁ ἥλιος,
 νὰ βοῦν τὰ λάφια στὴ βοσκή, νὰ βγῇ καὶ ἡ λαφίνα.
 (Ὑπαγ. Εὐαγ. Γιαγκούδη)

29. Ὁ κόρακας

Τ' ἔχεις, θρὲ μαῦρε κόρακα, καὶ σκούζεις καὶ φωνάζεις;
 Μήνα πεινᾷς γιὰ κρέατα, μήνα διψᾷς γιὰ αἷμα;
 Οὔτε πεινῶ, οὔτε διψῶ, οὔτε βροχὲς μὲ δέρνουν.
 Κλείσαν οἱ στράτες τοῦ Μωριά, κλείσαν καὶ τὰ Ντερβένια.
 Κλαίνε τὰ χάνια γι' ἄλογα καὶ τὰ τζαμιὰ γι' ἀγάδες.
 Κλαίει καὶ μιὰ χανούμισσα γιὰ τὸν μοναχογιό της,
 ποῦταν στὴ Πόλῃ ξακουστός καὶ στὸ Μωριά κορόνα.
 (Ὑπαγ. Πορφ. Καραθασίλη)

30. Ὁ λεβέντης

Λεβέντης ἐκατέβαινε ποὺ μιὰ ψηλὴ ραχοῦλα.
 Φουρεῖ τοῦ φέσι του στραβὰ κι τὰ μαλλιά ᾗλουμένα
 κι τοῦ φιλό βασιλικό, τριγύρου στὸ λαιμό του.
 Ψιλά, λιανά, μόν' τραγουδεῖ καὶ χαμηλὰ τὸν παίρνει.
 — Καλότυχά ν' αἶ τὰ βουνά, καλότυχοι ν' αἶ κάμποι,
 ποὺ θάνατο δὲν καρτεροῦν, γεράματα δὲν ξέρουν,
 μόν' καρτεροῦν τὴν Ἀνοιξή, τοῦ Μάη, τοῦ καλοκαίρι,
 νὰ βοῦν οἱ βλάχες στὰ βουνά, νὰ βοῦν οἱ βλαχοπούλες,
 νὰ βοῦνε τὰ κλεφτόπουλα στίς στρουγγες νὰ κοιμοῦνται,
 νὰ κλέβουν λίρες καὶ φλουριά καὶ καὶ νὰ τὰ μοιροῦνε.
 (Ὑπαγ. Νέστ. Γιακούδη)

31. Καλῶς ἀνταμωθήκαμε

— Καλῶς ἀνταμωθήκαμε ὅλο παλληγκαράκια.
 Πάλι καλὲς ἀντάμωσες καὶ ποῦ γ' ἀνταμωθοῦμε;
 — Στοὺν "Αἰ - Λιὰ στοὺν πλάτανο καὶ στὶς κρυὲς θρουσοῦλες.
 Θὰ πᾶμε νὰ πατήσουμε τοῦ Μπέη τοῦ Σαράι,
 νὰ πάρουμε ἄσπρα κι φλουριά, φλουριά κι καραγκρόσια.
 Νὰ πάρουμε κι μία νιὰ τοῦ Μπέη τῇ θυγατέρα
 πῶχει κορμιάκι λιγερό κι μέση γιὰ ζουνάρι.

(Υπαγ. Νέστ. Γακούδη)

32. Μικρὴ βασιλοπούλα

— Νὰ μὴ σὶ κακουφαίνιτι, μικρὴ Βασιλοπούλα,
 πῆραν οἱ κλέφτες τοὺν ὕγιό σ' τοῦ μικροχαϊδεμένου.
 Τὸν πῆραν καὶ τὸν πήγαιναν σὲ μιὰ ψηλὴ ραχοῦλα.
 Κάτσαν κι γράψαν μιὰ γραφὴ κι ἓνα κομιμάτι γράμμα.
 — Νὰ στείλῃς φέσια δώδεκα, σιρδέτες δέκα πέντε
 κι ἐμένα τὸν μπελούμπαση, μαλαματένια κόυπα.
 Νὰ στέκ' οὐ γιὸς νὰ μὴ κυρνᾷ τὰ χέρι: σταυρωμένα,
 ἀνήμερα τὴν Πασχαλιά κι τοῦ καλὸ τὸ λόγος.
 Κι' ἂν δὲν μὲ στείλῃς ὅτι πῶ κι ὅτι σὶ παραγγέλνω,
 σὶ στέλνου τοῦ κιφάλι του κι τοῦ δεξι τοῦ χέρι.
 — Ἀμάν, ἀμάν, μπελούμπαση, κι αὐτὸ νὰ μὴν τὸ κἀνης,
 τὸν ἔχω ἓναν μοναχό, ἓναν καὶ χαϊδεμένο.

(Υπαγ. Ἰωάν. Γιαλιᾶ)

33. Ἡ κόρη καπετάνιος

Σὰν μία καπετάνισσα, σὰν ἔμουρφου κουράσιου,
 δώδεκα χρόνια ἔκαμε κλέφτης κι καπετάνιος.
 Κανεῖς δὲν τὴν ἐγνώρισε, κανένας δὲν τὴ ξέρει.
 Μὰ μιὰ γιορτὴ, μιὰ Κυριακὴ καὶ μιὰ πίσσημη μέρα
 βγῆκαν νὰ παίζου τὰ σπαθιά, βγῆκαν νὰ πολεμήσουν.
 Κι στοῦ πουλὺ τοῦ παίξιμου κι στοῦ πουλὺ τὸν κόπο
 ἐξηκουμπώθ' ἓνα κουμπὶ κι' φάνει τὸ θυζὶ της.
 Κι ἓνα μικρὸ κλεφτόπουλο κι ἓνα διαβολέμένο
 ἐκαίνο τὴν ἐγνώρισε κι ἐκαίνο μόν' τὴν εἶδε.

(Υπαγ. Ἰωάν. Γιαλιᾶ)

34. Ὁ Θάνατος τοῦ κλέφτη

Σηκῶστε με νὰ σηκωθῶ κι θάλτι μι νὰ κάτσω
 κι φέρτι μι τοῦ ταμπουρά, νὰ λιανουτραγουδήσω,
 νὰ πῶ τραγοῦδι κλέφτικο κι παραπονεμένο.
 Πιδιά μ', σάν πάτι στοῦ χωριῶ στοῦ ῥημο Βιλαέτι
 ντουφέκια νὰ μὴ ρίξιτι, τραγοῦδια νὰ μὴ πῆτι
 κι σᾶς ἀκούσ' ἢ μάνα μου κι ἡ δόλια ἀδερφή μου
 κι σᾶς ρουτήσ' τί γίνουμι κι σᾶς ρουτήσ' τί κάνου.
 Πῆτι της πῶς παντρεύτηκα καὶ παίρνω ἄλλ' γυναίκα.
 Κάνω τὴν πλάκα πεθερά, τὴ μαύρη γῆς γυναίκα
 κι αὐτὰ τὰ λιανοχόρταρα, ἀδέρφια κι ἀξαδέρφια.

(Ὑπαγ. Ἀγγ. Κουτρινῆ)

35. Ἡ Βαγγιλιώ

Ἡ Βαγγιλιώ παρήγγειλε στοὺν ἀγαπητικό της.
 — Μῆτσο μου, νὰ φυλάγισε ἀπὸ τὴ συντροφιά σου.
 Πικρά λόγια, Μῆτσο μ', φουγκρίστηκα,
 πικρά φαρμακουμένα, θὰ σὶ σκοτώσουν Μῆτσο μου.
 — Βρὲ μὴ φοβάσι, Βαγγιλιώ, μὴ θάζ' κακὸ στοῦ νοῦ σου.
 Τοῦ λόγου δὲν ἀπόσωσι, τοῦ λόγου δὲν ἀπόειπε,
 μιὰ μπαταριά τοὺν ἔριξαν στοῦ δεξιὸ πλευρό του
 τὸ στόμα αἷμα γέμισε, τὰ χεῖλη του φαρμάκι.

(Ὑπαγ. Οὐρ. Καραθασίλη)

36. Τοῦ Τσέλιου

Ἐνα πουλάκι ξέβγαίνε πού μέσ' ἀπὸ τὴν Πόλη,
 κι ἄλλο πουλὶ τὸ ρώτησε, κι ἄλλο πουλὶ τὸ λέει.
 — Πουλάκι πῶθεν ἔρχεσαι καὶ ποῦ θέλεις νὰ πάγης;
 — Ἀπὸ τὴν Πόλη ἔρχομαι στοῦ Ναύπλιο πηγαίνω,
 νὰ πῶ τὰ χαίρετίσματα στοῦ Τσέλιου τῇ γυναίκα,
 νὰ μὴν ἀλλάξῃ τὴ Λαμπρή, νὰ μὴ λαμπροφορήσῃ.
 Τὸν Τσέλιο τὸν ἐπιάσανε στὴ μέσ' τὸ σταυροδρόμι.
 Χίλιοι πηγαίνουνε μπροστὰ καὶ δυὸ χιλιάδες πίσου,
 στὴ μέση οὐ Τσέλιους πῆγαινε σὰ μῆλο μαραμένο.
 — Προσκύνα, Τσέλιο, τὸν Πασά, προσκύνῃ τὸ Βεζύρη.
 — Δὲν εἶμαι νύφ' νὰ προσκυνῶ, γαμπρὸς νὰ καμαρώνω,
 μόν' εἶμ' ὁ Τσέλιος ξακουστός στὴν πόλη θέλ' νὰ πάω.

(Ὑπαγ. Ἀγγελ. Κουτρινῆ)

37. Ὁ Ὀλυμπος καὶ ὁ Κίσσαβος

Ὁ Ὀλυμπος καὶ ὁ Κίσσαβος τὰ δυὸ θουνὰ μαλώνουν.
 Γυρίζ᾽ ὁ γέρο Ὀλυμπος καὶ λέει τοῦ Κισσάβου.
 — Μὴ μὲ μαλώνῃς, Κίσσαβε κουνιαροπατημένε,
 ἐγὼ ἴμαι ὁ γέρο - Ὀλυμπος στὸν κόσμον ξακουσμένος,
 ἔχω σαράντα δυὸ κορφὰς καὶ ἐξήντα δυὸ θρυσούλες.
 Κάθε θρυσούλα καὶ δευτρί, κάθε κλαδί καὶ κλέφτης.
 (Ὑπαγ. Οὐραν. Καραδασίλη)

5. ΤΗΣ ΞΕΝΙΤΙΑΣ

38. Βουλιοῦμι μιὰ

Βουλιοῦμι μιὰ, βουλιοῦμι δυό, βουλιοῦμι τρεῖς καὶ πέντε
 βουλιοῦμι γὰ ξενιτευτῶ, πολὺ μακριὰ στὰ ξένα.
 Ὅσα θουνὰ καὶ ἂν πέρασα, ὅλα τὰ παραγγέλνω.
 — Βουνὰ μ' νὰ μὴ χιονίσετε, κάμποι μὴ παχνιαστήτῃ
 ὥσπου νὰ πάου καὶ γὰ ρθῶ καὶ πίσου νὰ γυρίσου.
 Μὰ τὰ θουνὰ παράκουσαν καὶ οἱ κάμποι θαριακοῦνε.
 Βρίσκω τὰ χιόνια στὰ θουνά, τοὺς κάμπους παχνιασμένους,
 βρίσκω καὶ τὴν ἀγάπη μου, μὲ ἄλλον γὰ τὰ παίζῃ.
 (Ὑπαγ. Εἰρ. Γραμμένου)

39. Τ' ἀμπέλι

Ἀμπέλι μου, πλατύφυλλο καὶ κοντοκλαδεμένο,
 (μὰ τὴ θάλασσα, φιλή, λιγνὴ μου μέση, νὰ σ' ἀγκάλιαζα.)
 κάνεις σταφύλια, κόκκινα καὶ τὸ κρασί ροδάτο.
 (πιπερόριζα, φιλή, λιγνὴ μου μέση καὶ νὰ σ' ὀριζα).
 Τὸ πίν' τὰ λάφια, καὶ ἄρρωστοῦν, τ' ἀγρίμνια καὶ ἀπορίχουν,
 (μὰ τὴ θάλασσα, φιλή, λιγνὴ μου, μέση, νὰ σ' ἀγκάλιαζα).
 Ἄς τῷπινε καὶ ἡ μάνα μου, μένα νὰ μὴ μὲ κάνη,
 (μὰ τὴ θάλασσα, φιλή, λιγνὴ μου δὲ σ' ἀγκάλιασα).
 σὰν μ' ἔκαγε καὶ περπατῶ στὰ ἔρημα τὰ ξένα.
 (Ὑπαγ. Ἀγγ. Κουτρινῇ)

40. Ἄσπρα μου περιστέρια

Ἄσπρα μου περιστέρια, μαῦρα μου πουλιά,
 ἐκεῖ ψηλὰ ποὺ πᾶτε καὶ ἀδιαβαίνειτι,

για κοντοχαμηλώσι, καρτερέσιτι.
 Νά γράψω ένα γράμμα μιὰ φιλή γραφή,
 νά στείλω στήν καλή μου, νά μὴ μὲ καρτερῇ.
 Γιατὶ στὸν τόπο ποῦρθα θὲ νά παντρευτῶ,
 θὰ πάρω ἕνα κορίτσι, δεκαοχτῶ χρονῶ,
 μαῖστρας θυγατέρα, μάγισσας παιδί.
 Μαγεύει τὰ καράβια καὶ δὲν ἀρμενοῦν,
 μαγεύει τὶς θαλάσσις καὶ δὲν κυματοῦν.
 Μὴ μάγιφι κι ἐμένα δὲν μπορῶ νάρθῶ.
 Ὅντας κινήσω νῆρθω χιόνια καὶ βροχὲς
 κι ὅταν γυρίζω πίσου, ἥλιος, ξαστεριές.

(Ἵπαγ. Ἀγ. Γελαδάρη)

41. Πάλι συννέφιασ' ὁ καιρὸς

Πάλι συννέφιασ' ὁ καιρὸς, πάλι νὰ βρέξῃ θέλει.
 Ρίχνει χαλάζι πετρωτό, νὰ μὴ σκοτώσ' τοῦ ξένου.
 Κι ἂν μὴ σκοτώσ' τοὺν οὐρφανό, κι ἂν μὴ σκοτώσ' τοῦ ξένου,
 μάνα δὲν ἔχω νὰ μὲ κλαίῃ, διρφή νὰ μὴ λυπᾷτι.
 Μόν' ἔχω τρεῖς γειτόνισσες κι τρεῖς γειτονοισσοῦδες.
 Ἢ μιὰ μὴ φέρν' γλυκὸ κρασί, κι ἄλλ' ἀφράτου μῆλο
 κι ἡ τρίτῃ ἡ μικρότερη μὴ φέρνει παξιμάδι.
 Θέ μου, γιὰ βρέξε, χιόνισε, ν' ἀργήσουν νὰ μὲ θάψουν,
 κορίτσια νάρθουν νὰ μὴ δοῦν, γυναῖκες νὰ μὴ κλάψουν,
 τῆς γειτονιας οἱ ὁμορφες νὰ ρθοῦν γιὰ νὰ μὲ κλάψουν.

(Ἵπαγ. Νέστ. Γακούδη)

42. Δώδεκα χρόνια στὸ στρατό

Δώδεκα χρόνια στὸ στρατό, στὴ Λάρ (ι) σα καὶ στὸ Δομοκό,
 μέσα στὰ λουριά ζωσμένους, πῶς τὰ πέρασα ὁ καημένος,
 κι ἄλλα πέντε μέσ' τῇ Πάργα, θάστα, καρδούλα μου, νταγιάγνα.
 Κανεὶς δὲν ἦρθε νὰ μὲ δῇ, οὔτ' ἀδελφός, οὔτ' ἀδελφή,
 κανεὶς ἀπ' τοὺς δικούς μου, συγγενεῖς κι ἀξάδελφούς μου.
 Μόν' εἶχα μιὰ ἡγαπητικὴ, κόρη Καλαματιανή,
 κι αὐτὴ γράμματα μὲ στέλνει, μυστικὰ μὲ παραγγέλνει.
 — Ἐένε μ', στὰ ξένα πῶς περνᾷς, πῶς μαγειρεύεις καὶ δειπνᾷς;
 πῶς στρώνεις καὶ κοιμᾷσαι καὶ γιὰ μένα δὲ θυμᾷσαι;
 — Στρώνω τὴ κουδερούλα μου, καημὸ πῶχ' ἡ καρδούλα μου,
 τὴ στρώνω καὶ κοιμοῦμαι, κι ὅλο σένα συλλογιοῦμαι.

— Στείλε μου τὸ μαντῖλι σου, καημὸν πῶχει τὰ χεῖλι μου,
στείλε μοῦ το νὰ τὸ πλύνω μὲ τὰ δάκρυα ποὺ χύνω.

(Ὑπαγ. Εἰρ. Γραμμένου)

43. Ὁ ναύτης

Τοῦ ναύτη μάνα δόλια ζύμωνε τὸ γιό της παξιμάδι
καὶ μὲ τὰ δάκρυα ἢ δόλια ζύμωνε κι μὴ τὰ μοιρολόγια.
— Φούρني μ', καλὰ νὰ ψήσης τὸ ψωμί, καλὰ νὰ τὸ ροδίσης,
γιατὶ ὁ γιός μου θὰ ξενιτευτῇ, θὰ πάη μακριὰ στὰ ξένα,
στὰ ξένα οὐ γιός μου καὶ στὰ μακρινά.
— Ἐκεῖ στὰ ξένα, γιέ μου, ποὺ θὰ πᾶς ἐκεῖ στὰ μακρισιμένα,
θουλά νερά, γιέ μου, μὴν περπατᾷς, θουλά κι βουρκωμένα.
— Κι ποιά ἔναι, μάνα μ', τὰ θουλά, ποιά ἔναι τὰ βουρκωμένα;
— Οἱ παντρεμένες, γιέ μου, τὰ θουλά, χῆρες τὰ βουρκωμένα,
κι τὰ καθάρια, γιέ μου, τὰ νερά, τὰ λεύτερα κορίτσια.

(Ὑπαγ. Εὐαγ. Γιαγκούδη)

44. Βαρέθηκα τὴ ξενιτιά

Καλῶς τὰ Φῶτα τὰ στεγνά κι τὰ ἀποκριῆς τ (ι)ς θρεμένις.
Νὰ θρέξ' οὐ Θιὸς λιανὴ βροχὴ νὰ γίν' τὰ χουρταρούδια,
νὰ γίνη κι τ' ἀγιόκλημα, ποὺ κἀν' ἀριὸ σταφύλι.
Τοῦ τρών' τὰ λάφια κι ἀρρωστοῦν, τ' ἀγρίμια κι ἀπορίχουν.
Ἄς τῶτρουγι κι ἡ μάνα μου, μένα νὰ μὴ μὴ κἀνη.
Βαρέθηκα τὴ ξενιτιά, στὰ ξένα δὲ λυποῦντι.
Μόν' εἶχα τρεῖς γειτόνισσες κι τρεῖς γειτονισσοῦδεις.
Ἡ μιὰ μὴ φέρν' γλυκὸ κρασί κι ἡ ἄλλη παξιμάδι
κι ἡ τρίτη ἢ μικρότερη φέρνει τ' ἀφράτου μήλου.
Σήκου, ξένι μ', νὰ φᾶς, νὰ πιῇς, σήκου γιὰ νὰ πηγαίνης
στὰ ξένα δὲ λυποῦντι.

(Ὑπαγ. Ἀνασ. Βέργου)

45. Καλὲ μάνα

— Καλὲ μάνα, μανούλα μ', πάντρεψέ με
καλὲ μάνα μ', πάντρεψέ με, σπιτονοικοκύρεψέ με.
Καὶ στὰ ξένα, μανούλα μ', μὴ μὲ δώσης,
καὶ στὰ ξένα μὴ μὲ δώσης, γιὰτὶ θὰ τὸ μετανοιώσης.

Κεῖ στὰ ξένα, μανούλα μ', σὰ ῥωστήσω,
 κεῖ στὰ ξένα σὰ ῥωστήσω, ποιά μανούλα θὰ ζητήσω;
 — Θὰ ζητήσης, κόρη μου, τὴ κουινιάδα,
 θὰ ζητήσης τὴν κουινιάδα καὶ τὴν πρώτη συνυφάδα.
 — Ἡ κουινιάδα, μανούλα μ', δὲν ἀδειάζει,
 ἡ κουινιάδα δὲν ἀδειάζει, συνυφάδα μπουγαδιάζει.
 — Θὰ ζητήσης, κόρη μου, τὸν καλὸ σου,
 θὰ ζητήσης τὸν καλὸ σου καὶ τὸν ἀγαπητικὸ σου.
 (Ὑπαγ. Παν. Παπαστερίου)

6. ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ

46. Ὁ Σπύρος στὸ σπίτι τοῦ παπᾶ

— Ποῦ θὰ μᾶς πᾶς, ἑρὲ Σπύρο μου, ποῦ θὰ μᾶς καταντήσης;
 — Στὴ Μακρυνίτσα, ἑρὲ παιδιά, κι στοῦ παπᾶ τὸ σπίτι.
 — Παπά μ', ψουμί, παπά μ', φαί, παπά μ', ἀρνὶ ψημένο,
 παπά μ', τὴ θυγατέρα σου, νὰ βγῇ νὰ μᾶς κираσή.
 — Ἰγὼ ψουμί, ἰγὼ φαί, ἰγὼ ἀρνὶα ψημένα
 ἡ θυγατέρα μ' δέ ᾲνι δῶ, πάει σὶ Μοναστήρι,
 πάει νὰ γίνη καλογριά, τὰ ράσα νὰ φορέση.
 (Ὑπαγ. Εἰρην. Γραμμένου)

47. Ἡρθε ἡ ὥρα γιὰ νὰ φύγω

Ἡρθε ἡ ὥρα γιὰ νὰ νὰ φύγω, λαχταρίζω καὶ θρηγῶ
 ὅπου πάω δὲν ἡξεύρω, φῶς μου κι ἄν σέ ξαναδῶ.
 Πάω σέ ἀγρίους τόπους, σέ λαγκάδια σέ βουνὰ
 ὅπου κατοικοῦν λιοντάρια, κτίζουν τὰ θεριὰ φωλιά.
 Νᾶθρω σπῆλαιον γιὰ σπίτι καὶ τὴ γῆς γιὰ κλίνη μου
 καὶ μιὰ πέτρα μαξιλάρι, ἔτσ' τὸ γράφ' ἡ τύχη μου.
 Νᾶχω τὰ βουνὰ γειτόνους, τὰ λαγκάδια συντροφιὰ
 κι ὅλα τὰ μικρὰ πουλάκια μιὰ μικρὴ παρηγοριά.
 (Ὑπαγ. Εἰρην. Γραμμένου)

48. Ὅλα τὰ πουλάκια

Ὅλα τὰ πουλάκια ζυγὰ - ζυγὰ
 τό ῥημο τ' ἀηδόνι μὸ μοναχὸ

περπατεῖ στά δάση καὶ κελαηδεῖ:
 — Ἄντρα μου πολίτη, πρᾶματευτή,
 ποῦ τὴν πέτυχες αὐτήνε τῇ νιᾷ
 τῇ ξανθομαλλούσᾳ τῇ Πατρινιά;
 Ἄπ' τῇ Πόλ' ἐρχόμουν κι ἅπ' τὰ νησιά,
 κι ἅπ' τὸ μαχαλά της ἐπέρασα
 καὶ τίς μαντζουράνες ἐπότιζε.
 Ζήτηξα κλωνάρι καὶ μοῦδωσε,
 μοῦπε κι ἓνα λόγο καὶ μ' ἄρσε.
 — Βρὲ παλληκαράκι, κι ἂν μ' ἀγαπᾷς
 τί συχνοδιαβαίνεις καὶ δὲ μιλάς;
 Στείλε προξενήτρα στὴ μάνα μου
 καὶ προξενητάδες στὸ μπάρμπα μου.

(Ὑπαγ. Ἀνασ. Βέργου)

49. Σ' ἀγαπῶ

— Κόρη μ', μὲ τὰ σγουρὰ μαλλιά καὶ μὲ τὰ μαῦρα μάτια,
 κόρη μ', κατέθα κι ἄνοιξε τὴν πόρτα σ' τὴν καρένια,
 ἔχω δυὸ λόγια νὰ σοῦ πῶ γλυκὰ καὶ ζαχαρένια.
 Κόρη μ', ἐγὼ σ' ἀγάπησα κι ἤρθα γιὰ νὰ σὲ πάρω.
 — Ἐένε μου, κι ἂν μ' ἀγάπησες κι ἂν θέλῃς νὰ μὲ πάρῃς
 κάτσε κι ἀράδιασε φλουριά κι κάντα πέντ' ἀράδες,
 πάρτα κι φέρτα μιὰ βραδιά κι ἓνα Σάββατο βράδυ,
 σὰν πάη μάνα μ' στὴν ἐκκλησιά, πατέρα μ' στοῦ παζάρι
 κι τὰ μικρὰ τ' ἀδέρφια μου θὰ πᾶνε στὸ σχολεῖο,
 τότε νερθῇς, λεθέντη μου, τότε νερθῇς, καλέ μου.

(Ὑπαγ. Ἰφιγ. Μιχαλάκα)

50. Ἡ Ἀναστασία

Ἰδῶ στοὺν πᾶνω μαχαλά, στοὺν ἄλλουν παρακάτω,
 ἰδῶ κοιμᾶται μιὰ ξανθιά, ξανθιά κι μαυρομάτα
 καὶ πῶς νὰ τῇ ξυπνήσουμε ἀπ' τὸν βαρὺ τὸν ὕπνο;
 — Εὐύνα, καημέν' Ἀναστασιά, ξύπνα καὶ μὴ κοιμᾶσαι,
 μᾶς πῆρε μέρα χαραυγὴ τὸ δόλιο μεσημέρι.
 — Πῶς νὰ σκουθῶ, λεθέντη μου, ἀπὸ τὴν ἀγκαλιά σου,
 μπερδεύτηκαν τὰ μαλλάκια μου, μαζὶ μὲ τὰ δικά σου,
 νὰ τὰ ξεμπλέξω δὲν μπορῶ.

(Ὑπαγ. Νέστ. Γακούδη)

51. Παντρεύετ' ἡ ἀγάπη μου

Παντρεύετ' ἡ ἀγάπη μου, τὸ κάνει γιὰ γινάτι μου
καὶ παίρνει τὸν ἐχθρό μου, γιὰ τὸ πείσμα τὸ δικό μου.
Καὶ στὴ χαρὰ μὲ προσκαλοῦν καὶ γιὰ κουμπάρα μὲ καλοῦν,
γιὰ νὰ πάω νὰ στεφανώσω, δυὸ κουρμάκια ν' ἀνταμιώσω.
Κάνω στεφάνια ἀπὸ φλουρί, καρδιά μου, κάνε ὑπομονή,
καὶ λαμπάδες ἀπ' ἀσήμι, κόρη, κάν' ἐλεημοσύνη.

(Ὑπαγ. Εὐανθ. Μουκαρίκα)

52. Σαράντα μέρες μελετῶ

Σαράντα μέρες μελετῶ νὰ πάω στὸν πνευματικό.
Πηγαίνω μιά, πηγαίνω δυό, δὲν τὸν θρίσκω μοναχό.
— Μιὰ Κυριακὴ πουργό, πουργό, πάω τὸν θρίσκω μοναχό.
— Παπὰ μου, ξεμολόγαμε τὰ κρίματά μου ρώταμε.
— Τὰ κρίματά σ' εἶναι πολλὰ κι ἀγάπη νὰ μὴ πιάσης πιά.
— Ἄν ἀρνηθῇς ἱσὺ, παπά, τοὺν ἄρτου καὶ τὴ λειτουργιά,
τότε κι γὼ θ' ἀπαρνηθῶ τὰ μαῦρα μάτια π' ἀγαπῶ.

(Ὑπαγ. Ἰφιγ. Μιχαλάκα)

53. Τὸ κρασί

Τὸ πίνω, μάνα μ', τὸ κρασί, τὸ πίνω νὰ μεθύσω.
Μὲ δέρνει ἡ νύχτα κι ἡ αὐγὴ τ' ἀστρί κι τὸ φεγγάρι,
μὲ δέρνει κι ὁ αὐγερινὸς τσ' ἀγάπης μου τὴν πόρτα.
Ψιλὴ βιργίτσα ἔκουσα, τὴν πόρτα κουρταλοῦσα.
— Ποιὸς εἶν' αὐτὸς ποὺ κουρταλεῖ, τώρα τὸ μεσονύχτι;
— Κόρη μ', κατέδα κι ἄνοιξι, τὴν πόρτα τὴν καρένια,
ἰγὼ ἤμουνα ποὺ σ' ἔφερνα τὰ μῆλα στὸ μαντίλι,
τὰ μῆλα, τὰ τραντάφυλλα, ρόδα κι καρυοφύλλι.

(Ὑπαγ. Ἰφ. Μιχαλάκα)

54. Τώρα τὰ πουλιά

Τώρα τὰ πουλιά, τώρα τὰ χελιδόνια,
τώρα οἱ πέρδικες, συχνολαλοῦν καὶ λένε.
— Εὐπνα, ἀφέντη μου, ξύπνα καὶ μὴ κοιμᾶσι,
ξύπν' ἀγκάλιασε κουρμὶ κυπαρισσιένιο,
κι ἄσπρονε λαιμό, μάτια ξαγρυπνισμένα.

(Ὑπαγ. Ἀνασ. Βέργου)

55. Ἴγὼ στοὺν ἥλιον ὥμοσα

Ἴγὼ στοὺν ἥλιον ὥμοσα ποτὲ μὴν τραγουδήσω,
μὰ τῶρα γιὰ τοὺς φίλους μου νὰ τραγουδήσω θέλω.
Νὰ πῶ τραγοῦδι ὁμορφο κι παραπονεμένο,
νὰ κάνω τὰ θουνὰ νὰ κλαῖν', τοὺς κάμπους νὰ δακρύζουν,
νὰ κάνω τὴν ἀγάπη μου νὰ χύνη μαῦρα δάκρυα,
νὰ πέφτουν μέσ' στὸν κόρφο της, νὰ γίνουν μαῦρα φίδια,
νὰ τὴν τσιμποῦν μέσ' τὴν καρδιά κι μέγα νὰ θυμᾶτι.

(Ὑπαγ. Εἰρ. Γραμμένου)

56. Ἡ νιόνυφη

"Ἢλιε μ', τί ἄργησες νὰ θῆς κι ἄργῃς νὰ βασιλέψης;
Ἀπόκαμε ἡ ἐργατιά, ἀπόκαμαν οἱ δοῦλοι,
ἀπόκαμι κι μία νιά, τριὰ μερῶν νυφούλα,
πῶχει τὸν ἄντρα τ (η) ς' ἄρρωστο κι ἄρρωστικό γυρεύει.
Γυρεύει ἀπὸ λαγὸ τυρὶ κι ἄγρια γίδα γάλα.

"Ὅσο ν' ἀρμέξουν τὸ λαγὸ, ν' ἀρμέξουν καὶ τὴ γίδα,
ὁ ἄντρας της ξαρρώστησε κι ἄλλη γυναῖκα παίρνει.

Τῆς κάλεσε στὸ γάμο του, τὰ στέφανα ν' ἀλλάξη.

Μὲ τί ποδάρια νὰ σταθῇ, τί μάτια νὰ κοιτάξῃ;

(Ὑπαγ. Εὐρ. Καραθασίλη)

57. Ἑσεῖς πουλιά μ'

Ἑσεῖς πουλιά μ' πετούμενα, πιτάτι στοὺν ἀέρα,
τὰ καημένα, τὰ παραπονεμένα.

Καὶ γὼ τρυγὸνα ἔμορφη κι ἱγὼ τρυγὸνα μαύρη,
ἡ καημένη, ἡ παραπονεμένη.

Καὶ ποῦ νὰ στήσω τὴ φωλιά, στῆς λεμονιάς κλωνάρι,
ἡ καημένη, ἡ παραπονεμένη.

Καὶ κλάδεψαν τὴ λεμονιά καὶ πέσαν τὰ πουλιά μου,
τὰ καημένα, τὰ παραπονεμένα.

Χρυσὸς αἰτὸς ἐπέρασε καὶ πῆρε τὰ πουλιά μου,
τὰ καημένα, τὰ παραπονεμένα.

(Ὑπαγ. Ἀγ. Κουτρινῆ)

58. Δώδεκα χρόνια ἔκανα

Δώδεκα χρόνια ἔκανα σὲ μιὰ χήρα Βουργάρα
στὰ μάτια δὲν τὴ λόγιασα, στὰ μάτια δὲν τὴν εἶδα.

Μόν' μιὰ γιορτή, μιὰ Κυριακή καὶ πίσσημον ἡμέρα,
 ἢ νιὰ θγαίν' ἀπ' τὴν ἐκκλησιὰ κι ὁ νιὸς ἀπ' τὸν μπαρμπέρη.
 — Δῶσ' μου, κυρά μ', τὴ δούλεψι μ', δῶσ' μου τὴ δούλεψή μου,
 μὲ μὴνυσαν τ' ἀδέρφια μου νὰ πὰ νὰ μὲ παντρέψουν.
 — Δώδεκα δοῦλες ἔχω γὼ κι ὅποια σ' ἀρέσει πάρε.
 Θέλεις τὴν καταγάλανη, θέλεις τὴν μαυρομάτα,
 Θέλεις τὴν κατακόκκινη, ποῦνι φλουρί γιουμάτη.
 — Οὔτι τὴ ρούσα θέλω ἰγὼ, οὔτι τὴ μαυρομάτα,
 οὔτι τὴν κατακόκκινη, ποῦνι φλουρί γιουμάτη.
 Ἰγὼ Βουλγάρα δούλιψα, Βουργάρα θέλ' νὰ πάρω.
 (Ὑπαγ. Εἰρ. Γραμμένου)

59. Ἕνα ἴμορφο παλληκάρι

Ἕνα ἴμορφο παλληκάρι, ροῦσο κι ὁμορφα,
 καθάλα πιρπατοῦσι κι μόνο τραγουδεῖ.
 Κι μὲ τοῦ νοῦ του δάξει, γᾶταν τσέλιγκας,
 νᾶχη καὶ χίλια γίδια, χίλια πρόβατα,
 νᾶχη κι ἓνα ἀμπέλι μέσ' τὴ Νάουσα,
 νὰ ἀν' ἀριὸ σταφύλι καὶ γλυκὸ κρασί.
 Νᾶχη καὶ τὴ Βαγγέλω νὰ κυρνάη κρασί.
 (Ὑπαγ. Ἰφιγ. Μιχαλάκα)

60. Ἡ γειτονισσοῦδα

Βαρέθηκα, μπιζέρισα μὲ μιὰ γειτόνισσά μου.
 Κάθε πρωὶ στὴν πόρτα μου, στέκει καὶ μὲ ρωτάει.
 — Ποῦσαν ἱψές, λεθέντη μου, ποῦσαν προυψές τὸ θράδυ;
 — Ἰψές ἦμαν στὴ μάνα μου, προυψές στὴν ἀδερφή μου,
 κι ἀπόψε στὴν ἀγάπη μου νὰ κοιμηθοῦμ' ἀντάμα.
 Γιὰ στρῶσι στρῶμα πλάγιασι, γιὰ στρῶσι κι κουδέρτα
 κι μαξιλάρι κεντητὸ νὰ κοιμηθοῦμ' ἀντάμα.
 (Ὑπαγ. Ἀνασ. Χ. Βέργου)

61. Μπιζέρισα

Μπιζέρισα, βαρέθηκα μ' αὐτόναν τὸ λεθέντη,
 κάθε πρωὶ στὴν πόρτα μου καὶ κάθε μεσημέρι,
 μὲ τὸ μαχαίρι στέκεται κι ἱμένα φοβερίζει.
 Πότε θὰ γίν' ὁ γάμος μας, θὰ γίνη κι ἡ χαρά μας,
 καὶ ποιὸς θὰ γίνη ὁ νουγός, γιὰ νὰ μᾶς στεφανώση.
 (Ὑπαγ. Ἰφ. Μιχαλάκα)

62. Ἡ Βλάχα

Ἀφήνω γειὰ στὸ μαχαλὰ καὶ γειὰ στὰ παλληκάρια
 κι' ἔγώ πάω στὰ Γιάννενα, στοῦ Μπέη τοῦ Σαράϊ.
 Βρίσκου τοῦ Μπέη λούζουνταν σὲ ἀργυρὴ λεκάνη.
 Καλήμερά σου, Μπέη μου. — Καλῶς τῇ Βλαχοπούλα.
 — Μπέη μου, δὲ παντρεύεσι νὰ πάρης Βλαχοπούλα,
 πῶχει τὰ χίλια πρόδατα, τὰ πεντακόσια γίδια;
 — Λύκος νὰ φάη τὰ πρόδατα, κι τσάκαλος τὰ γίδια,
 νὰ μείν' ἡ Βλάχα μοναχή, ἡ Βλάχα δίχως ταίρι.

(Ἵπαγ. Ἵφιγ. Μιχαλάκα)

63. Στὰ ψηλὰ τὰ παραθύρια

Στὰ ψηλὰ τὰ παραθύρια κόρη κάθεται
 καὶ γυαλὶ κρατᾷ στὰ χέρια καὶ γυαλίζεται.
 Κι τὰ κάλλη της λουγιάζει, κάλλια μ' ὄμορφα,
 φρύδια μου ζωγραφισμένα, ποιοὺς θὰ σᾶς χαρῇ;
 Ποιοὺς θὰ σᾶς πρωτοφιλήσῃ, Χάρος δὲν τὸν πιάν'.

(Ἵπαγ. Ἦλ. Κυρκιτζή)

64. Θ' ἀνέβω πάν' σὲ ὄρη

Θ' ἀνέβω πάν' σὲ ὄρη, πάν' σὲ ψηλὸ βουνό,
 νὰ κτίσω μιὰ θρυσούλα, νᾶχη κρῦο νερό.
 Νᾶρχιτ' ἡ πέρδικά μου, νὰ θρέχῃ τὰ φτερά,
 νὰ μὲ δροσολογίζῃ κι ἱμένα τὴν καρδιά.
 Εἶχα μιὰ δόλια μάνα, μιὰ σκύλα πεθερά,
 δὲ μ' ἄφηνε ν' ἀλλάξω νὰ πάω σὲ χαρά,
 νὰ δῶ παλληκαράκια κι ὄμορφα πιδιά.

(Ἵπαγ. Ἀναστ. Χ. Βέργου)

65. Τὸ πουλάκι

Δὲν στῶπα γώ, πουλάκι μου, τὸ Μάη νὰ μὴ λαλήσῃς,
 κι σὺ πῆγεις κι ἀλάησις, σὲ φουντωτὸ κλαδάκι.
 Βασιλοπούλα τ' ἄκουσι, ἀπὸ ψηλὸ παλάτι.
 — Καλότυχο ἔναι τὸ πουλί μὲ τὴ λαλίτσα πῶχει.
 Κόρη μου, τί λιμπίστηκες ἱμένα τ' ἀγριοπούλι;
 Ἰσὺ τρώγεις ἀφρὸ φουμὶ κι ἔγώ λιανὸ πετροῦδι.

Ἰσὺ πίνεις γλυκὸ κρασί κι ἴγὼ νιρὸ π' τ' αὐλάκι.
Ἰσὺ κοιμᾷσι στὸ θρονὶ κι ἴγὼ στὸ κοντοκλάδι.

(Ὑπαγ. Εἰρ. Γραμμένου)

66. Βρὲ οὐρανὲ

Βρὲ οὐρανὲ, ποῦσαι ψηλά, κατέδα κάμε κρίση,
ἀγάπη δώδεκα χρονῶν, θέλει νὰ μὲ ἀφήση.
Θέλω νὰ τὸν καταραστῶ, πάλι τὸν ἐλυποῦμαι.
Σὲ κυπαρίσσι ν' ἀνεβῇ νὰ τὸ κορφολογήσῃ
κι ἀπὸ ψηλὰ νὰ γκρεμιστῇ κι χαμηλὰ νὰ πέσῃ,
νὰ γίγῃ τοῦ κουρμάκι του, χίλια λιανὰ κουμμάτια.
Χίλιοι γιατροὶ νὰ τοὺν γιατρεῦ' γιατριά νὰ μὴν εὐρίσκη.
Κι ἰγὼ διαβάτης νὰ πιρνῶ, νὰ τοὺς καλημερίζω.
— Καλῶς τὸ κάμιτι γιατροί. — Καλῶς τὴν κόρ' ἀπούρθι.
— Βαθιὰ ἐχρίτι τὰ σπαθιά, βαθιὰ κι τὰ νιστέρια.

(Ὑπαγ. Εἰρ. Γραμμένου)

67. Ἡ ἀσημόκουπα

Μ' αὐτὴν τὴν ἀσημόκουπα, νᾶχα νὰ πιῶ πεντέξι.
Κι ἂν δὲ μεθύσω, κόρη μου, κέρνα μ' ὅσο νὰ φέξῃ.
Κι ἂν δὲ σὶ φτάσῃ τὸ κρασί, κέρνα κι μαῦρα μάτια.
Κέρνα μου, κόρη, κέρνα μου, τὰ δυό σου μαῦρα μάτια.

(Ὑπαγ. Εἰρ. Γραμμένου)

68. Καμμέν' ἀγάπη μου

Κάτω στὴν παλιὰ βρυσούλα, στὸ παλιὸ λουτρό,
δώδεκα χρονῶ κορίτσι, τὸ συδέσανε, τὸ παντρέψανε.
Καμμέν' ἀγάπη μου, σὶ κλαῖν' τὰ μάτια μου.
Πιριστιρούδα μου, σὶ κλαῖν' τὰ ματούδια μου.
Δώδεκα φλουριά τὴ στέλνει, τὰ ματζάρικα.
Ὅλη μέρα τὰ φουροῦσι, τὰ καμάρωνι,
καὶ τὴν Κυριακὴ τὸ βράδυ πῖσου τᾶστιλινι.
Καμμέν' ἀγάπη μου, σὶ κλαῖν' τὰ μάτια μου.
Πιριστιρούδα μου, σὶ κλαῖν' τὰ ματούδια μου.

(Ὑπαγ. Εἰρ. Γραμμένου)

69. Γλυκοχαράζουν τὰ βουνά

Γλυκοχαράζουν τὰ βουνά κι οἱ ὁμορφες κοιμοῦνται
κι τὰ καημένα τὰ πιδιά, στοὺς δρόμους τυραννοῦντι.
Εὐπνα ποὺ δὲν ἐχόρτασες τὸν ὕπνο νὰ κοιμᾶσαι
κι τὸν παλιό σου ἐραστή καθόλου δὲ θυμᾶσαι.

(Ἰπαγ. Ἀνασ. Χ. Βέργου)

70. Ἀπόψε δὲ κοιμήθηκα

Ἀπόψε δὲ κοιμήθηκα καὶ σήμερα νυστάζω,
γιὰ δυὸ ματάκια παρδαλά, γιὰ δυὸ ματάκια μαῦρα.
Σὰν δὲ τὰ κλέψω μιὰ βραδυά, νύχτα μὲ τὸ φεγγάρι,
νύχτα μὲ τὴν ἀστροφεγγιά.

(Ἰπαγ. Ἀγ. Κουτρινῆ)

71. Ἰψὲς ὄντας κοιμόμουνα

Ἰψὲς ὄντας κοιμόμουνα μ' ἐξήντα δυὸ ἀγγελάκια
ἵναιρέυτηκα πῶς ἤμουνα μὲ δυὸ μαῦρα ματάκια.
Σηκώνομαι καὶ ντύνομαι καὶ τ' ἄρματά μου δάζω,
παίρνω τὸ τουφεκάκι μου καὶ στὸ κυνήγι πάω.
Παίρνω τὸ δρόμο τὸ στρατί, στρατί τὸ μονοπάτι·
τὸ μονοπάτι μ' ἐβγαλε σ' ἓνα φαρδὺ σοκάκι.
Βλέπω δεξιὰ, βλέπω ζερδὰ, βλέπω ἵνα κυπαρίσσι,
βλέπω μιὰ κόρη πῶπλυνε σὲ κρουσταλλένια θρύση.
— Καλήμερά σου, λυγερή. — Καλῶς τὸν κυνηγάρη.
Γιὰ δέσε τὰ σκυλάκια σου ἵπο λιμονιᾶς κλωνάρη.
— Μὰ τὰ δικά μου τὰ σκυλιά, λαγοὺς περδίκια πιάνουν,
μὰ σὰν ἐσένα λυγερή ποτές δὲν τὴ δαγκάνουν.
Ὁ κυνηγὸς τὴν ἔριξε μαντίλι νὰ τὸ πλύνῃ,
κι ἐκεῖν' ἀπὸ τὸ φόβο τῆς ὀπίσω τοῦ τὸ ρίχνει.
— Δὲν ἤμπορῶ, βρε κυνηγέ, μαντίλι νὰ σοῦ πλύνω,
γιατ' εἶν' ἄργα καὶ μακριά, θιάζομαι γιὰ νὰ φύγω.
— Ἄν εἶν' ἄργα καὶ μακριά, θιάζεσαι γιὰ νὰ φύγῃς,
πᾶρε, κόρη μ', τὰ ροῦχα σου στὸ σπίτι μου νὰ μείνῃς.

(Ἰπαγ. Νέσ. Γακούδη)

72. Ἡ καρδιά μου σὰν σφαλίση

Ἡ καρδιά μου σὰν σφαλίση δὲν ἀνοίγει μὲ κλειδιά,

μόν' ἀνοίγει μὲ ντουλθέδες καὶ μὲ μάτια παρδαλά.
 Τῆς καρδιᾶς μου τὰ κλειδάκια ἔπαρέ τα κι ἄνοιξε
 ἔχει μέσα περιθόλι, ἔμπα καὶ συργιάνισε.
 Μαῦρα μάτια ἔχεις φῶς μου, μαῦρα ἴναι σὺν τὴν ἐλιά,
 κι ὅποιος τὰ πρωτοφιλήσει, χάρο δὲ φοῦται πιά.
 Σὺν τῇ μαρμαροκολώνα στέκεις μέσ' τὴν ἐκκλησιά
 καὶ ζουρλαίνεις παλληκάρια, νέους, γέρους καὶ παιδιά.
 Τῆς Ἑλλάδος τὸ διαμάντι, Φράγγοι τὸ δουλέψανε
 καὶ τὰ δύο σου μαῦρα μάτια ὅλοι τὰ ζηλέψανε.
 (Ἵπαγ. Οὐραν. Καραθασίλη)

73. Ἕνα Σάββατο βράδυ

Ἕνα Σάββατο βράδυ, μιὰ Κυριακὴ πρωὶ
 πῆγα νὰ σεργιανίσω σ' ἐδραϊκὸ τσιαρσί.
 Βρίσκω μιὰ ἑραισπούλα σκουπίζε τὴν αὐλή.
 Τῆς λέω ἑραισπούλα, γίνεσαι χριστιανή,
 νὰ λούζεσαι Σαβδάτο, ν' ἀλλάζης Κυριακὴ
 καὶ νὰ μεταλαβαίνης Χριστοῦ καὶ τῇ Λαμπρῇ;
 — Περίμενε, Ρωμιέ μου, τὴ μάνα μου νὰ πῶ.
 Μάνα, ρωμιὸς μοῦ εἶπε νὰ γίνω χριστιανή,
 νὰ λούζωμαι Σαβδάτο, ν' ἀλλάζω Κυριακὴ
 καὶ νὰ μεταλαβαίνω, Χριστοῦ καὶ τῇ Λαμπρῇ.
 — Καλύτερα, κόρη μου, στή μαύρη γῆς νὰ μπῆς,
 παρὰ τὰ μαῦρα σ' μάτια ρωμιὸς νὰ τὰ χαρῇ.
 (Ἵπαγ. Ἀνασ. Βέργου)

74. Τὸ ντέρτι

Ντέρτι δὲν εἶχα στὴν καρδιά κι ἀπέκτησα μαράζι,
 ὅσοι γιατροὶ κι ἂν μαζευτοῦν κανεὶς δὲ τὸ πικάζει.
 Μόν' ἴνας γιατρός, καλὸς γιατρός, ξέρει τὴν γιατριά μου,
 ἀλλὰ αὐτὸς δὲν εἶν' ἰδῶ, δὲ βρίσκεται κοντά μου.
 Ὡσπου νὰ ρθῇ ὁ λογισμὸς καίει ἡ καρδιά μου λαύρα,
 στοῦ μπουγιατζῆ ἐπήγαινα, γιὰ νὰ τὰ δάψω μαῦρα.
 Κι ἡ μπουγιατζῆς μὲ ρώτησι, τί εἶν' ἡ ἀφορμὴ σου,
 τί τᾶθελες κι τᾶδαζεις τὰ μαῦρα στὸ κορμὶ σου;
 — Γιὰ δὲ τοῦ σκύλου μπουγιατζῆ τί κάθιτι κι λέει,
 ἂν ἤξερε τὸ ντέρτι μου θὰ κάθονταν νὰ κλαίῃ.
 (Ἵπαγ. Εἰρήν. Γραμμένου)

75. Τὸ χελιδόνι

Ἀγαπῶ ἴνα χελιδόνι, μὰ ἡ μάνα τ' τὸ μαλώνει.
 — Χελιδόνι μου, ν' ἀπέχης γιατί διάφορο δὲν ἔχεις.
 Καὶ τὸ χελιδόνι λέει, νὰ τ' ἀκούη κανεὶς νὰ κλαίη.
 — Πῶς ν' ἀπέχω νὰ γελάσω, τὴν ἀγάπη νὰ ξεχάσω;
 Τώρα εἶναι ἓνας χρόνος μπῆκε στὴν καρδιά ὁ πόνος,
 ποὺ πονῶ κι ἀναστενάζω κι ὅλο τοὺς γιατροὺς φωνάζω.
 Κι ὁ γιατρός τὸ τί μοῦ λέει, νὰ τ' ἀκούη κανεὶς θὰ κλαίη.
 Φάρμακα μὲ διορίζει κι ὅλο τὸ κορμί μου τρίζει.
 Νὰ μὲ θγάλη τὸ σακάκι, νὰ μ' ἀφήσετε λιγάκι,
 νὰ ξεμπλέξω τὰ μαλλιά μου καὶ νὰ κάψω τὴ καρδιά μου.
 (Ὑπαγ. Εἰρην. Γραμμένου)

76. Σήμερα ἔχουμε γιορτὴ

Σήμερα ἔχουμε γιορτὴ, κι ἀμάν, ἀγάπη μ', γιορτὴ,
 κι παραγιόρτι, στὴ ζωὴ μ' ἀπάνου, γιορτὴ κι παραγιόρτι.
 Σήμερα πρέπει νὰ χαρῶ, κι ἀμάν, ἀγάπη μ', νὰ παίξω νὰ γελάσω
 στὴ ζωὴ μ' ἀπάνου, νὰ παίξω νὰ γελάσω.
 Πουλάκι εἶχα στὸ κλουβί, κι ἀμάν, ἀγάπη μ', κι ἀηδόνι στὸ καφάσι,
 στὴ ζωὴ μ' ἀπάνου τὸ πότιζα μὲ μύσχο.
 Κι σκανδαλίστι τὸ κλουβί, κι ἀμάν ἀγάπη μ', κι ἔφυγε τὸ πουλάκι
 στὴ ζωὴ μ' ἀπάνου, κι ἔφυγε τὸ πουλάκι.
 (Ὑπαγ. Εἰρην. Γραμμένου)

77. Ἡ πέρδικα

Μιά πέρδικα θαλασσινή, μιὰ Λαρσινὴ τρυγὸνα,
 σ' ὅλον τὸν κόσμον ἡμερὴ, σὲ μένα στέκεις ἄγρια.
 Ρίξε τὴν ἀγριοσύνη σου κι ἔλα κάτω κοντά μου
 νὰ μᾶς κιρνᾷς γλυκὸ κρασί, ὅλα τὰ παλληκάρια.
 — Δὲν ἔρχομαι, λεβέντη μου, νὰ κάτω γὼ κοντά σου.
 Ταχιά θὰ θγῆς νὰ παινεθῆς σ' ὅλα τὰ παλληκάρια
 πῶς φίλησες μιὰ πέρδικα, μιὰ Λαρσινὴ τρυγὸνα,
 ποῦχι τὰ χεῖλη κόκκινα κι ἔθαψι τὸ δικὰ μου.
 Χρυσὸ μαντίλι ἔσουρα κι ἔθαψι τὸ μαντίλι
 σὶ τριὰ ποτάμια τῶπλυνα κι ἔθαψαν κι τὰ τρία.
 Ππραματευτάδες πέρασαν κι ἔθαψ' ἡ ππραμάτια τ(η)ς
 κι πᾶν στὴν πόλη κόκκινοι.

(Ὑπαγ. Μαρ. Νασιούδη)

78. Ἡ Χαΐδω

Ἥλιο μ', τί ἄργησες νὰ βγῆς,
 νὰ βγῆς νὰ βασιλέψῃς, μαῦρα μάτια νὰ διαλέξῃς.
 Μῆνα μὲ τ' ἄστρα μάλωνες, μῆνα μὲ τὸ φεγγάρι,
 Χαΐδω μου, ποιὸς θὲ νὰ σὲ πάρῃ;
 Μῆνα μὲ τὸν αὐγερινὸ ποὺ θγαίν' δυὸ ὥρες νύχτα,
 γειά σ' ἀγάπη μου, νὰ σ' εἶχα.
 Οὔτε μὲ τ' ἄστρα μάλωνε, οὔτε μὲ τὸ φεγγάρι,
 Χαΐδω μου, ποιὸς θὰ σὲ πάρῃ.
 Παρασκευὴ Χαΐδω ἰδιάζονταν, Σάββατο . τὸ ξυφαίνει
 Χαΐδω μου, ζωγραφισμένη.
 Τῇ Κυριακῇ Χαΐδω στολιζόνταν, στοὺ παναήρ' νὰ πάῃ,
 παλληκάρια νὰ τρελλάνῃ.
 Κι σὰν τὴν εἶδαν τ' Χαΐδω ἔπὸ ῥχόνταν
 ὅλοι τὰ φέσια βάζουν κι ὅλοι τὰ παραστραθώνουν.
 Μόν' νὰ μικρό, Χαΐδου μ', κλεφτόπουλο,
 οὐδὲ τὸ φέσι βάζει ν' οὐδὲ τὸ παραστραθώνει.
 Ἀπ' τὴν αὐλούδα σ', Χαΐδου μ', πέρασα,
 σὲ εἶδα στολισμένη, Χαΐδω μου ζωγραφισμένη.
 Θαρροῦσα ἦσαν, Χαΐδου μ', Παναγιά,
 γιὰ νὰ σὲ προσκυνήσω, Χαΐδου μου, ποῦ θὰ σ' ἀφήσου;
 (Ἵπαγ. Ἰφ. Μιχαλάκα).

79. Ὁ σιδηρόδρομος

Ν' ἔρχιτι σιδηρόδρομους μι οὔλα του τὰ τραῖνα.
 Φέρνει θαγόνια μπρούτζινα κι ρόδις ἀσημένιες,
 φέρνει καὶ τὴν ἀγάπη μου στὸ μεσιανὸ θαγόνι,
 πῶχ' τὰ μαλλιὰ της ξέπλεκα στίς πλάτες της ριγμένα.
 Γιὰ μάσι, κόρη μ', τὰ μαλλιὰ, μάσε τ' ἀποχτενίδια,
 νὰ περπατῶ νὰ τὰ πουλῶ γιὰ μάτια καὶ γιὰ φρύδια.
 (Ἵπαγ. Ἀν. Σαράντου)

80. Ἡ δασκάλα

Ἦμασταν ὀρκιμένα, τὰ καημένα,
 καμιὰ δεκαριὰ παιδιὰ, κυρὰ δασκάλα,
 καμιὰ δεκαριὰ παιδιὰ.
 Νὰ πᾶν' νὰ κλέψουν τὴν κυρὰ δασκάλα,
 νὰ τὴν πᾶνε στὰ νησιὰ, κυρὰ δασκάλα,

νὰ τὴν πᾶνε στὰ νησιά.

Μὰ κείνη δὲν τὸ δέχθη, δὲν τὸ δέχθη
καὶ τὴν κόψαν' τὰ μαλλιά, κυρὰ δασκάλα,
καὶ τὴν κόψαν' τὰ μαλλιά.

Διαμιάντι δαχτυλίδι, φορεῖς στὸ χέρι σου,
κι ἐπάνω γράφ' ἡ πέτρα, πῶς θὰ γίνω ταίρι σου,
κυρὰ δασκάλα, πῶς θὰ γίνω ταίρι σου.

(Ὑπαγ. Μερ. Τράκα)

81. Ἐρηνὼ Κατερινιώ

Μαρμαρένια μου βρυσούλα, πῶς θαστᾶς κρύο νερό,
Ἐρηνιώ, Κατερινιώ.

"Ἐτσ' θαστῶ κι ἐγὼ καημένος τῆς ἀγάπης τὸν καημό,
Ἐρηνιώ, Κατερινιώ.

Τ' εἶχα γὼ κι σ' ἀγαποῦσα κι δὲν κάθουμαν καλὰ,
πῆρα ζάλη στὸ κεφάλι, δυὸ μαχαίρια στὴ καρδιά.

Κι ἄλλα δυὸ μέσ' τὸ πνευμόνι, καὶ δὲ βρίσκω γιατριά,
καὶ δὲ βρίσκω γιατριά.

(Ὑπαγ. Παν. Γακούδη)

82. Ὁ Ἄδης

Στὸν Ἄδη κατεδαίγω καὶ στὸ Παράδεισο
τὸ Χάρο ν' ἀνταμώσω, δυὸ λόγια νὰ τοῦ πῶ:

— Χάρε μ', γιὰ χάρισέ με σαῖτες κοφτερές,
νὰ πάω νὰ σαϊτέψω δυὸ τρεῖς μελαχρινές.

Σαῖτεψα μιὰ νέα, μιὰ νέα, μιὰ ξανθιά,
πῶχει στὰ χεῖλη θάμνιμα, στὸ μάγουλο ἐλιά,

κι ἀνάμεσα στὰ στήθη μιὰ κιτρολεμονιά,

ποὺ κάνει τὰ λεμόνια τὸ χρόνο δυὸ φορές,

τὰ τρῶν' τὰ παλληκάρια κι ἀνοίγουνε πληγές.

(Ὑπαγ. Ἐλ. Κυρκιμιτζή)

83. Γαλάζια ποῦν' ἡ θάλασσα

Γαλάζια ποῦν' ἡ θάλασσα καὶ μελαχρινὸ τὸ κύμα,
σ' ἀγαπῶ δὲν εἶναι κρίμα.

Θυμᾶς' ὄντας σὲ φίλησα μέσ' στ' ἀμπέλ' μὲ τὴ σταφίδα,
σ' ἀγαπῶ δὲν εἶναι κρίμα.

Κι βάλαμε κι μάρτυρα μιὰ βεργούλα π' ἓνα κλῆμα,

σ' ἀγαπῶ δὲν εἶναι κρίμα.

Κι ἔχασα τὸ μαντίλι μου, ἀχ τὸ χρυσὸ κεντημένο,
μιὰ χαρὰ ἦταν τὸ καημένο.

Ὅπου μοῦ τὸ κεντούσανε καὶ μοῦ τὸ τραγουδοῦσανε
τρία παρθένα κοράσια, σὰν τοῦ Μάη τὰ κεράσια.

Κι ἂν τῶδρη νιὸς νὰ τὸ χαρῇ καὶ γέρος νὰ τὸ δώση,
γιατὶ θὰ τὸ μετανοιώση.

Κι ἂν τῶδρη ἡ ἀγάπη μου ἐμένα νὰ τὸ δώση,
γιατὶ θὰ τὸ μετανοιώση.

(Ὑπαγ. Ἀνασ. Γεροθανάση)

84. Μιὰ κόρη Ἀλεξανδρινή

Μιὰ κόρη Ἀλεξανδρινή, ἀχ Ἑλένη μου, Καλαματιανή.

Μιὰ κόρ' ἀπὸ τὴν Πάτρα, ξανθοὶα καὶ μαυρομάτα.

Ἔχ' ἀσημένιο ἀργαλειό, ἀχ Ἑλένη μ', δὲ θγαίνεις ἔξω νὰ σέ δῶ,
μὲ φιλιτσένιο χτένι, χαρὰ στὴ νιὰ πού 'φαίνει.

Νὰ τῆς κοποῦν πολλές κλωστές, ἀχ Ἑλένη μ',
πικρὰ εἶν' τὰ λόγια πού μοῦ λές, νὰ κάθῃσαι νὰ δένῃς,
τὸ νέο νὰ τρελλαίνῃς.

(Ὑπαγ. Ἰφιγ. Μιχαλάκα)

85. Ἡ Ρήνα

Δυὸ κυπαρίσσια στοῦ χωριό, Ρήνα, Κατερίνα, καὶ Μαριώ,
στέκονται μαραμένα τὰ καημένα, Ρήνα, Ρήνα, Ρήνα μου.

Γειά σου, Ρηνούλα μ', σ' ἀγαπῶ κι στοῦ ῥιμάν' σὶ καρτιρῶ.

Ρηνούδα μας ἀρρώστησι, Ρήνα, Κατερίνα, κι Μαριώ,
βαρεῖα γιὰ νὰ πεθάνῃ, Ρήνα, Ρήνα, Ρήνα μου,

Γειά σου, Ρηνούδα μ'...

Σύρτε νὰ φέρετε τὸ γιατρό, Ρήνα, Κατερίνα, καὶ Μαριώ,
τὸν πόνο μου νὰ γιάνῃ, Ρήνα, Ρήνα, Ρήνα μου.

Γειά σου, Ρηνούδα μ'...

— Ρήνα μ', δὲν εἶσι ἄρρουστη, Ρήνα, Κατερίνα καὶ Μαριώ,
μόν' εἶσ' ἐρωτευμένη Ρήνα, Ρήνα, Ρήνα μου.

Γειά σου, Ρηνούδα μ'...

(Ὑπαγ. Ἐλ. Κυρκιμτζή)

86. Πῶς πιάνεται ἡ ἀγάπη

Στὴν Ἀραπιὰ θὰ κατεβῶ νὰ πιάσ' ἔν' ἀραπάκι,

νά κάθoμαι νά τὸ ρωτῶ, πῶς πιάνετ' ἡ ἀγάπη.

— Ἀπὸ τὰ μάτια πιάνεται, στὰ χεῖλη κατεβαίνει,
μικρὴ μου Μελοπομένη.

Κι ἀπὸ τὰ χεῖλη στὴ καρδιά, ριζώνει καὶ δὲ θγαίνει,
μικρὴ μου Μελοπομένη.

(Ὑπαγ. Ἰφ. Μιχαλάκα)

87. Ἡ Σουλτάνα

Ξηράθηκάνε τὰ κλαδιά, μαράθηκαν τὰ χόρτα.

Κι ἡ Σουλτανιὼ καθότανε, στήν ἄκρη τοῦ ποτάμι.

— Πουτάμι μ', γιὰ λιγόστιψι, γιὰ νά περάσω πέρα,

Νά πάω νά θρῶ τὸ Μῆτσο μου, τὸν ἀγαπητικὸ μου.

Χίλια φλουριά στὰ στήθη μου, ὅλα κι ὅλα θὰ τὰ δώσω,
μόν' τὸ Μῆτσο νά γλυτώσω.

(Ὑπαγ. Εἰρ. Γραμμένου)

88. Ἡ γειτονοπούλα

— Τρελλάθηκα, μαγνούλα μου, γιὰ μιὰ γειτονοπούλα μου.

Πέντε χρόνια τὴν ἀγαπῶ καὶ ντρέπομαι νά τῆς τὸ πῶ.

— Ποιὰ εἶν' αὐτὴ πού ἀγαπᾷς κι ὀλημερίς τὴ μελετᾷς;

— Σύρε, μάνα μ', κι πέστης το, κρυφὰ κουδέντιασέ της το.

Παίρνει τὴ ρόκα της καὶ πάει, βρίσκει τὴν κόρ' ὅπου κεντάει.

Κεντοῦσι φούστα κεντητή, γιὰ τὸ λιγνὸ της τὸ κορμί.

— Καλήμερά σου λυγερή. — Καλῶς τὴ μάνα τὴν καλή.

— Κόρη μ', ὁ γιός μου σ' ἀγαπᾷ κι ντρέπεται νά σέ τὸ πῇ.

— Ἄν μ' ἀγαπᾷ κι ἀντρέπεται, σὸ σπίτι μ' γιατί ἔρχεται;

Πές του νάρθῃ πρῶι - πρῶι νά πιοῦμε τὸν καφέ μαζί.

Πές του νάρθῃ ὥρα ὀκτώ, ἔχω δυὸ λόγια νά τοῦ πῶ.

Πές του νάρθῃ ὥρα ἔννιὰ ὅπου κοιμᾷτ' ἡ γειτονια.

(Ὑπαγ. Εἰρ. Γραμμένου)

89 Στὴ Ρούμελη ἓνα δεντρί

Στὴ Ρούμελη ἓνα δεντρί, πλατύφυλλο καὶ δροσερό,

στὴ ρίζα ἔχει κρυὸ νερό.

Στὴ ρίζα ἔχει κρυὸ νερό καὶ στὴν κορφὴ ἀργυρὸ σταυρό.

Πῆγαν οἱ ναῦτες γιὰ νερό κι ὀρκίζονται εἰς τὸ σταυρό.

Ποιὸς ἔχει δυὸ ἀγαπητικές, ἔχει σαράντα μαχαιριές.

Ποιὸς ἔχει τρεῖς καὶ τέσσαρις, ἔχει σαράντα τέσσαρις.
 Ποιὸς ἔχει μία καὶ καλὴ νὰ δώσ' ὁ Θεὸς νὰ τὴ χαρῇ.
 Κι ὅποιος δὲν ἔχει καὶ καιμιά, δὲν ἔχει ντέρτι στὴ καρδιά.

(Ὑπαγ. Οὐρ. Καραθασίλη)

90. Ἐγὼ ἴμαι τοῦ ψαρᾶ ὁ γιός

Ἐγὼ ἴμαι τοῦ ψαρᾶ ὁ γιός, ὁ καπετάνιος ὁ τρανός,
 ποὺ ξέρω νὰ ψαρεύω, μαῦρα μάτια νὰ διαλέγω.
 Ρίχνω τὴν πρώτη καλαμιά, ἔλα Χριστέ καὶ Παναγιά.
 Καὶ πιάνω τρεῖς σαρδέλες, τρεῖς μελαχρινὲς κοπέλες.
 Τὴ μιὰ τὴ λένε Μαριγώ, πῶχει τὸν ἄσπρο τὸ λαιμό,
 καὶ τὴν ἄλλη Κατερίνη, μιὰ χαρὰ ἦταν κι ἐκείνη.
 Κι ἡ τρίτη ἡ μικρότερη, ἀπ' ὅλες ὁμορφότερη,
 ἦτανε ἀπὸ τὴ Πάρο, Παναγιά μου κι ἄς τὴν πάρω.

(Ὑπαγ. Ἀν. Σαράντου)

91. Ὁ κυνηγὸς

Σηκώνομαι ὁ καημένος, σὰν παραπονεμένος
 καὶ τ' ἄρματα μου ζώνω, πᾶω καὶ κυνηγῶ.
 Σηκώνομαι πρωὶ - πρωί,
 ζώνω καὶ τ' ἄρματα μου,
 παίρνω τὰ δυὸ σκυλάκια μου
 καὶ πᾶω νὰ κυνηγήσω.
 Λαγούς περδίκια νᾶθρω καὶ λάφια νὰ σκοτώσω,
 καὶ σένα ν' ἀνταμώσω κορμί μου ἀγγελικό.
 Σηκώσου ἀπὸ τὴν κλίνη, χρυσό μου καναρίνι,
 σήζω καὶ μὴν κοιμᾶσαι νὰ δῇς πῶς τραγουδῶ.

7. ΣΑΤΙΡΙΚΑ

92. Μῆλο κόκκινο

— Μῆλο κόκκινο, μῆλο πράσινο,
 γιατί χλώμιασες, γιατί κιτρίνισες;
 Μὴν ἀρρώστησες, μὴνα θερμάθηκες;
 — Νούϊδ' ἀρρώστησα, νούϊδ' θερμάθηκα,

μόν' ἢ μάνα μου μικρή μὲ πάντρεψι, μὲ κακοπάντρεψι.
 Βρίσκω πεθερὰ σκύλα κι ἄγρια.
 Βρίσκω πεθερὸ σκύλο κι ὄδριό.
 Κι ἀντραδέρφια δυὸ κι ἀντραδέρφες τρεῖς,
 ποὺ μὲ σήκωναν τὰ μεσάνυχτα, κακομεσάνυχτα.
 Κι ἄναθα φωτιά, τὴν κακοάναθα
 κι ἔπλυνα τ' ἀγκιά, τὰ κακοέπλυνα.
 Γι' αὐτὸ χλώμισα, γι' αὐτὸ κιτρίνισα.

(Ὑπαγ. Ἀγ. Γελαδάρη)

93. Στῆς ἀκριβείας τὸν καιρὸ

Στῆς ἀκριβείας τὸν καιρὸ, ἐρέθηκα γὰ παντρευτῶ
 καὶ μοῦ δίνουν μιὰ γυναίκα, ποῦτρωγε τὰ πέντε δέκα.
 — Ἄντρα μου θέλω φουστάνι, γύρω - γύρω μὲ γαῖτάνι.
 Ἄντρα μου θέλω καπέλο, γύρω - γύρω γύρη δέλο.
 Καὶ σὲν παίρνω ἓνα ξύλο.
 — Νά, γυναίκα μου, φουστάνι γύρω - γύρω μὲ γαῖτάνι,
 νά, γυναίκα μου, καπέλο γύρω - γύρω μὲ τὸ δέλο.

(Ὑπαγ. Ἰφιγ. Μιχαλάκα)

94. Ἡ νύφη

Γὼ τὸν κακὸ τὸν πεθερὸ
 κι ζμπάμ, κι ζμπούμ, κι γούϊ, γούϊ, γούϊ κι ἀμάν, ἀμάν, ἀμάν.
 Γὼ τὸν κακὸ τὸν πεθερὸ, τὸν στρώνω ὅπου θέλω γῶ.
 Τὸν στρώνω δῶ, τὸν στρώνω κεῖ, κι ζμπάμ κλπ.
 Τὸν στρώνω δῶ, τὸν στρώνω κεῖ, τὸν στρώνω ὅζου στὴν αὐλή.
 Τὸν στρώνω ψάθα κι σακί ζμπάμ κλπ.
 Τὸν βάζω γιὰ προσκέφαλο κι ζμπάμ κλπ.
 Τὸν βάζω γιὰ προσκέφαλο ἓνα γουῖμαρουκέφαλο.
 Κι τὴ κακιὰ τὴ πεθερὰ κι ζμπάμ κι κλπ.
 Καὶ τὴ κακιὰ τὴ πεθερὰ τὴ βάζω πάν' στὴ πυρουσιὰ.

(Ὑπαγ. Ἰφ. Μιχαλάκα)

95. Ἰψές, προυψές

Ἰψές, προυψές ἐδιάβαινα ἀπὸ τὸ μαχαλά σου
 κι ἄκουσα ποὺ σὲ μάλωνε ἄντρας κι πεθερὰ σου.
 Κι ἂν σὶ μαλὼν' γιὰτὶ περνῶ, πές μου νὰ μὴ περάσου.

— Πέρνα, ξένε μ', κι διάβινι, ὅπως περνοῦσες πρῶτα
κι λέγε τὸ τραγοῦδι σου πῶς τῶλεγες κι πρῶτα.
«Κοιμᾷτ' ἀστρί, κοιμᾷτ' αὐγή, κοιμᾷτι τοῦ φεγγάρι,
κοιμᾷτι κι οὐ αὐγερινός, δίπλα στοῦ χλιμπουνιάρη».
(Ὑπαγ. Εἰρ. Γραμμένου)

96. Ὕψιλον Η ΓIANNOULA

Ὅλες οἱ νιῆς παντρεύονται καὶ παίρνουν παλληκάρια
κι ὅγῳ Γιαννούλα ἡ ὁμορφὴ πῆρα τὸ μαραζιάρη.
Τὸν μαγειρεύω, δὲν δειπνᾷ, τὸν στρώνω, δὲν κοιμᾶται.
Τὸν στρώνω πέντε στρώματα, πέντε μαξιλαράκια.
— Σήκου μαράζ' γὰ φᾶς γὰ πιῆς, σήκου μαράζ' γὰ κάτσης.
— Σηκῶσι μι γὰ σηκωθῶ κι βάλτι μι γὰ κάτσω,
δῶσι μι κι τοῦν ταμπουρά γὰ παίξου γὰ γελάσου.
(Ὑπαγ. Χρησ. Βέργου)

97. Ὕψιλον Η πλούσια κι ἡ φτωχιά

Πέντε λεμόνια στὸν παρὰ κι ὅγῳ τὰ παίρνω δέκα.
Τὰ πάω σὲ μιὰν ἀρχόντισσα, γὰ δῶ τὴν ἀρχοντιά της.
Μοῦ φέρνει σίτινο ψουμί, ψάρια μαγειρεμένα.
Μοῦ φέρνει κι γλυκὸ κρασί σ' μαλαματένια κούπα.
Πιάνει κι στρώνει στρώματα, χρυσὰ μαξιλαράκια.
Σφιχταγκαλιάζω κούτσουρο, φιλῶ μιὰ καλιακούδα.
Τὰ πάω σὲ μιὰ φτωχότερη, γὰ δῶ τί φτώχεια ἔχει.
Μοῦ φέρνει κρίθινο ψουμί, κουκιὰ μαγειρεμένα.
Μοῦ φέρνει κι ξινὸ κρασί σ' κολοκυθένια κούπα.
Πιάνει κι στρώνει τζάτζαλα, παλιὰ μαξιλαράκια.
Σφιχταγκαλιάζου μάλαμα, φιλῶ καθάριο ἀσήμι.
(Ὑπαγ. Εἰρ. Γραμμένου)

98. Τρεῖς ἀδελφοῦλες

Τρεῖς ἀδελφοῦλες ἤμασταν κι οἱ τρεῖς ῥαθωνιασμένες.
Ἡ μιὰ παίρνει τὸ βασιλιά, ἡ ἄλλη ἓνα γυφτάκι
κι ἡ τρίτη ἡ μικρότερη παίρν' ἓνα γεροντάκι.
Στοῦ βασιλιᾶ στρώνουν χαλιά, στοῦ γύφτου ἓνα τσουβάλι
καὶ στοῦ καημένου γέροντα στρώνουν ἓνα δισάκι.
Στοῦ βασιλιᾶ ψήνουν ἀρνιά, στοῦ γύφτου ἓνα γατάκι
καὶ στοῦ καημένου γέροντα ψήνουν ἓνα σκυλάκι.
(Ὑπαγ. Πην. Παπαστερίου)

99. Καλὲ μάνα

- Καλὲ μάνα, πάντρεφέ με, σπιτονοικοκύρεφέ με.
 — Νὰ σοῦ δώσω ἓνα ραφτάκι, ὅμορφο παλληκαράκι.
 — Δὲν τὸν θέλω ᾧ τὸ ράφτη, γιατί πέφτω καὶ πεθαίνω.
 Ὅλη μέρα ράφτει - ράφτει καὶ τὸ βράδυ μύγες χάφτει.
 — Νὰ σοῦ δώσω τὸ μπακάλη, ὅμορφο παλληκαράκι.
 — Δὲν τὸν θέλω τὸ μπακάλη, ποὺ βρωμᾷ ἐλιές καὶ λάδι.
 — Νὰ σοῦ δώσω μπαρμπεράκι, ὅμορφο παλληκαράκι.
 — Δὲν τὸν θέλω τὸ μπαρμπέρη, γιατί πέφτω καὶ πεθαίνω.
 Ὅλη μέρα μπαρμπερίζει καὶ τὸ βράδυ μουρμουρίζει.
 (Ὑπαγ. Ἰφ. Μιχαλάκα)

8. ΛΗΣΤΡΙΚΑ

100. Ὁ Καλαμπούκας

- Ἐνα νέο φανερῶθη στῆς Κασσάνδρας τὰ χωριά,
 σκότωσαν τὸ Καλαμπούκα τρι᾽ ἀγαρηγὰ σκυλιά.
 Καλογέροι τὸν προδῶσαν, καλογέροι Ρωσικοί,
 βάλανε καὶ τὸ ἀφιόνι μέσα στὸ γλυκὸ κρασί.
 Τόσα χρόνια καπετάνιος ἔκανε τὸ παλλ (η) καρὰ
 τώρα γύρισε καὶ εἶδε τρία ὅπλα σταυρωτά.
 — Παραδόσου, Καλαμπούκα, παραδόσου φιλικά,
 νὰ σὲ πιάσουμε στὰ χέρια, νὰ σὲ πᾶμε στὸν Πασά.
 — Χαιρετίσματα νὰ πᾶτε στὴ μανούλα μου πολλὰ,
 γιὰ νὰρθῇ, γιὰ νὰ μὲ πάρῃ νὰ μὲ πᾶῃ στὴν ἐκκλησιά.
 Χαιρετίσματα νὰ πᾶτε στὴ Χαρίκλεια ᾧ τὰ Ντουμπιά,
 ὅσα χρήματα τῆς ᾧ δώσα, νὰ τὰ κάν᾽ κηροδοσιά⁷⁸.
 (Ὑπαγ. Νέστ. Γακούδη)

78. Ὁ Καλαμπούκας ἦρθε ἀπὸ τὴν Π. Ἑλλάδα κατὰ τὸν Μακεδονικὸ ἀγῶνα. Σὲ φιλονικία ἐπ' αὐτῷ σκότωσε ἄλλον Ἑλληνα ἀντάρτη ὅποτε τὸ κίνημα τὸν ἀπεκήρυξε. Τότε αὐτὸς βγήκε στὰ βουνὰ σὺν κλέφτης κι ἔπαιρνε τροφίμα ἀπὸ τὰ Μετόχια καὶ τὰ Τουρκικὰ τσιφλίκια. Στὴν ἀρχὴ τὸν ἀκολούθησαν μερικοὶ φίλοι του. Στὰ τελευταῖα ὅμως ἔμεινε μόνος. Στὰ 1908 τὸν σκότωσαν στὸ Ρωσικὸ Μετόχι κατόπιν προδοσίας τῶν καλογήρων. Τὸ οἶκίμα τοῦ μετοχιοῦ βρίσκεται ἀκόμα κοντὰ στὸ χωριὸ Νέα Φλογητὰ Χαλκιδικῆς. Ἡ Χαρίκλεια ἀπὸ τὰ Δουμπιά, ἦταν ἀρραβωνιαστικιά του.

101. Ὁ Ντούλας

- Τίνους μανούλα θλίβεται, τίνους μανούλα κλαίει;
 — Τοῦ Ντούλα ἢ μάνα θλίβεται, τοῦ Ντούλα ἢ μάνα κλαίει.
 — Σήμερα, Ντούλα μ', Πασχαλιά, σήμερα πανηγύρι,
 σήμερ' ἀλλάζουν τὰ παιδιὰ κι οἱ πεθερές κι οἱ νύφες
 κι ἐσύ, Ντούλα μ', στὴ φυλακὴ, στὰ Λαρσινὰ μπουντρούμια.
 Ντούλα μου, δὲν ἀντρειώνισι τὰ σίδηρα νὰ σπάσης;
 — Μάνα μ', τοῦ πῶς ν' ἀντρειωθῶ τὰ σίδηρα νὰ σπάσω;
 Μ' ἔχουν τίς μπράγκες στὸ λαιμό, τὰ σίδηρα στὰ χέρια.
 (Ὑπαγ. Πορφ. Καραδασίλη)

9. ΛΑΤΖΑΡΙΤ(I)ΚΑ

- Ἰδῶ σὶ τούτις τίς αὐλές, τίς μαρμαρουστρουμένες
 πὺν κοσκινίζουν τὰ φλουριά, πὺν δερμανίζουν τ' ἄσπρα,
 κι αὐτὰ τὰ δερμανίσματα ἡμᾶς νὰ τὰ χαρίστε.⁷⁹
- Ἀντροῖνίτσι τρυφερὸ καὶ νιὸ στεφανωμένο,
 πῶς πρέπουν τ' ἀργυρὰ κουμπιὰ στὴν πράσινη τὴ τσόχα,
 ἔτσ' ἔπρεπι κι αὐτὸς ὁ νιὸς νὰ παίξῃ μὲ τὴν κόρη.
 Νὰ τὴν κρατᾷ στὰ γόνατα, νὰ τὴ φιλῇ στὰ μάτια.⁸⁰
- Ντάς κινίσι οὐ γιούτσικους νὰ πάῃ ν' ἀρραδουινιάσῃ
 νοῦϊδι τὴ τσόχα ποῦδαλι, νοῦϊδι ζουνάρ πὺν ζώσκι,
 νοῦϊδι κι τὰ πουδήματα, ὅλου μαργαριτάρι.⁸¹
- Στ' ἐργαστηροῦδι μ' κάθουμαν
 κι ἔκανα τὴ δουλειὰ μου
 καὶ σὺ κυρά μου πέρασις
 μὲ πῆρις τὴ καρδιά μου.⁸²

Δ. ΜΟΥΣΙΚΑ ΛΑ·Ι·ΚΑ ΟΡΓΑΝΑ

- α. Ὁ ζουρνὰς ἦταν πνευστὸ ὄργανο πὺν τὸ ἐπαιζαν συνήθως οἱ γύφτοι.
 *Εἰδοξάμε ἔναν ὀξὺ καὶ διαπεραστικὸ ἦχο καὶ συνοδεύονταν πάντοτε ἀπὸ τὰ
 νταούλια.

79. Λέγεται σὲ πλουσιόσπιτο.

80. Λέγεται σὲ νέο ἀντρογύνο.

81. Λέγεται σὲ νέο, ὑποψήφιο γιὰ ἀρραβῶνα.

82. Λέγεται σὲ τεχνίτη. Βλέπε. Χρονικὰ τῆς Χαλ. κῆς, τ. 3, σ. 79-81.

β. Τὸ νταούλ (ι) ἦταν ἓνα μεγάλο τύμπανο ποὺ γιὰ συμπλήρωμά του εἶχε τοὺς ζουρνάδες. Παίζονταν κι αὐτὸ ἀπὸ τοὺς γύφτους κι ἦταν τὰ μουσικὰ ὄργανα στὰ χρόνια τῆς σκλαδιᾶς.

γ. Ἡ φλογέρα, ἡ γκάιντα, τὸ κλαρίνο, ὁ ταμπουδάς, τὸ βιολί κι ὁ ντα-ἔρες (ντέφι), εἶναι τὰ ἴδια μὲ τῶν ἄλλων χωριῶν τῆς Χαλκιδικῆς.

Ε. ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ

Κατὰ τὸ πάπλωμα σ', ἀπλώσε καὶ τὰ πουνδάρια σ'.

Ἄπ' ἔξω κούκλα κι ἀπὸ μέσα παγούκλα.

Οὔτε σκόρδο ἔφαγα, οὔτε σκουρδῆς μυρίζω.

Κάμε τὸ καλὸ καὶ ρίξ' το στὸ γυαλό.

Ὅλα τᾶχ' ἡ Μαριωρή, μόν' ὁ φερετζῆς τῆς λείπ'.

Θεωρία ἐπισκόπου καὶ καρδιά μυλωνά.

Φᾶτε μάτια ψάρια κι κοιλιά περὶδρομου.

Μαθημένα τὰ βουνά 'π' τὰ χιόνια.

Τοῦ γκαθὸ κομμάτια δόσ' τουν.

Κάηκιν' ἡ γριὰ σ' τοῦ κουρκούτ' (ι), φυσάει καὶ στοῦ γιασούρτ (ι).

Ἀνάποδος χρόνος, δεκατρεῖς μῆνες.

Σ' ἤρτι ἓνα κακὸ, περίμενι κι ἄλλο.

Τί εἶν' ὁ κάθ (ου) ρας, ὅτ' εἶν' τοῦ ζ (ου) μίτ' τ'.

Ὅπως στρώεις, ἔτσ (ι) καὶ θὰ πλα (γ) ιάεις.

Φάει νύφ' ζ (ου) μί, καλὰ εἶν' κι τὰ κουμμάτια.

Κάποιουν τοὺν χάρ (ι) ζαν γαιδούρ (ι), κι αὐτὸς τῶδλεπε στὰ δόντια.

Νὰ φτύσου κατ', φτύνου τὰ γένεια μ', νὰ φτύσου πᾶν', φτύνου τοῦ Θιό· τί νὰ φτιάσω;

Ξέρ' οὐ βλάχους τί ἔχ (ει) στοῦ τρουβά τ'.

Ξέρ' ἡ μάνα μ' νὰ ζυμώσ', ἀμὰ δὲν ἔχ (ει) ἀλεύρ (ι).

Θὰ γυρίσ' οὐ τρουχὸς νὰ χορτάς (η) κι ὁ φτωχὸς.

Πιάσι τὸ γκαθὸ κι βγάλτουν τὰ μάτια τ'.

Εἶδι ὁ ζουρλὸς τοῦ μεθυσμένου κι ἔφυγι.

Ὅξου ἀπ' τοῦ χορό, πολλὰ τραγούδια ξέρ (ει)ς.

Κότα, πίτα τὸ Γενάρη, κόκορα τὸν ἄλωνάρη (ἡ παπὶ τὸν ἄλωνάρη).

Ἡ σκύλα ἀπ' τῇ διὰ τ (η)ς, τὰ κᾶν (ει) γκαθά.

Ρωτώντας πηγαίν (ει)ς καὶ στήν Πόλ (η).

Τ' ἀψὺ τοῦ ξείδ (ι), χαλγάει τοῦ θα (γ) ιών (ι).

Οὐ ποντικὸς δὲν τοὺν χωροῦσ' ἡ τρύπα τ' κι ἔσυρνι κι κολοκύθια.

Θέλ (ει) νὰ τᾶχ' ἡ κούτρα σ' γιὰ νὰ κατεβάς (η)ς ψεῖρες.

Τὸ φάρ (ι) βρουμάει ἀπ' τοῦ κεφάλ (ι).

Κατὰ τοῦ κιρὸ καὶ τοῦ χουρὸ.

* Ἄλλος τζίτς κι ἄλλους τοῦ φλουρί.

* Ἀπ' τὰ κ(ου) κιὰ ὥς τὰ κεράσια.

Τοῦ... (τάδε) τὰ λόγια καὶ τοῦ γαιδάρου οἱ πορ..., εἶναι τοῦ ἴδιου.

Μὴ κ(οι) τὰ(ζ) εἰς τοῦ πουδάρι μ' τοῦ στραβό, μόν' κοίταξε τ' μοίρα
μ' τ(ή) ν ἴσια.

Τετάρτη κι Παρασκευὴ τὰ νύχια σου μὴ κόβεις κι τ' Κυριακὴ μὴ λού-
ζεσαι, ἂν θέλῃς νὰ προουκόψῃς.

Τοῦ βιὸ παντρεύ(ει) καὶ τὸ στ(οι) χιό.

* Ἡ φουτιὰ ὅπ(ου) πέσ(ει) ἐκεῖ καίει.

* Ἄλλους χτάζ(ει) τὴ μαυρουμάτα κι ἄλλους χτάζ(ει) τὴ τζιδλουμάτα.

ΣΤ. ANEKΔΟΤΑ

1. * Ἡ σκηνὴ σὲ κάποιο χωράφ(ι). Γίνονται προσωρινὰ μέτρα.

* Ὁ Πρόεδρος κάποια στιγμή ρωτᾷ τὸ μάρτυρα:

— * Ὁ κατηγορούμενος διήρχετο συχνάκις ἐκ τοῦ σημείου τούτου;

Μάρτυς: * Ἀ! (κάνει πῶς δὲν ἀκούει).

Πρόεδρος: * Ἐπαναλαμβάνει τὴν ἐρώτηση.

Μάρτυς: * Ἀ!

Στὸ σημεῖο αὐτὸ ἐπεμβαίνει ὁ δικηγόρος, ποὺ κατὰ τύχην κατάγεται
ἀπὸ τὰ Βασιλικά, καὶ λέγει στὸν Πρόεδρο τοῦ δικαστηρίου.

— Κύριε Πρόεδρε, μοῦ ἐπιτρέπετε νὰ τοῦ κάνω ἐγὼ τὴν ἐρώτηση;

Πρόεδρος: Μάλιστα.

Δικηγόρος: Μπάρμπα - Πουστόλ(η), οὐ κατηγοροῦμενος περνοῦσι ντά-
ϊμα ἀπ' αὐτὸ τοῦ μέρους;

Μάρτυρας: Πῶς, ντάϊμα, ντάϊμα.

2. * Ἐνας Βασιλικιώτης κτίζει καινούργιο σπίτι.

Βάζουν τὰ θεμέλια κι ἀρχίζει τὸ κτίσιμο. Δὲ φαίνεται ὅμως ποῦ θὰ
κτισθῇ ἡ σκάλα, ὁπότε ὁ νοικοκύρης ρωτᾷ τὸ μάστορα.

— Μάστορα ποῦ θὰ βάλουμε, τὴ σκάλα;

* Ὁ μπινὰς θὰ μᾶς τὸ δείξ(η), ἀπαντᾷ ὁ πρωτομάστορας.

3. Κάποιος Βασιλικιώτης θυμωμένος γιατί δὲν ἐξυπηρετοῦνταν ἀπὸ τὸν
Πρόεδρο τῆς Κοινότητος, ποῦ ἔτυχε νὰ εἶναι τελείως ἀγράμματος, τοῦ λέει:

— * Ἀ, ρέ, τί ξέρ(ει)ς ἰσὺ ἰσὺ εἶσι βόδ(ι)!

— Βόδια εἶστι σεῖς ποῦ μὲ βγάλατε, ἀπαντᾷ ὁ ἀγράμματος πρόεδρος.

4. Ἐνα καλοκαίρι κάποιος Βασιλικιώτης δούλευε στὸ χωράφι του. Τὸ μεσημέρι, ἀφοῦ ἔφαγε ἔστησε τὸ σαμάρι τοῦ γαϊδάρου του ὄρθιο καὶ ξάπλωσε στὴ σκιά του, γιὰ νὰ ξεκουραστῇ. Δὲν ἔβλεπε ὅμως τὸ κεφάλι του στὴ σκιά, ἀλλὰ τὰ πόδια του.

Περνώντας κάποιος ἀπ' ἐκεῖ καὶ βλέποντάς τον γὰρ ἔχῃ τὰ πόδια του στὴ σκιά καὶ τὸ κεφάλι του στὸν ἥλιο τὸν ρωτᾷ:

— Γιατί, μπάρμπα Ἀντών', εἶ (χ) εἰς τοῦ κιφάλι σ' στούν ἥλιου;

Κι οὐ μπάρμπα Ἀντών (η) εἰς τοῦ ἀπαντάει:

— Γιατί ἀπ' αὐτὸ τοῦ κιφάλ (ι) τὰ τραβοῦμι οὐλα.

5. Γινόταν τῇ Κυριακῇ γάμος.

Τὸ Σάββατο τὸ πρωὶ ὁ ἄνδρας συμπέθερος περνᾷ ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ ἄλλου συμπέθερου. Καὶ βλέποντας νὰ σφάζῃ καὶ αὐτὸς βόδι γιὰ τὸ γάμο τοῦ λέει:

— Βλέπω, συμπέθερε, καὶ σὺ βόδι (ι) , καὶ ἴγώ βόδι (ι) . Κι οἱ δύο βόδια.

6. Τότις ποὺ ἔβουσκαν τὰ γιλάδια μουναχοί, τρουθαδιάζνταν οὐλοῖ, γιὰ τοῦ γιόμα τὰ στάλλαν ὄξου καὶ κουλυμποῦσαν καὶ τσ' φυραγκοὶ γκόλ, ὅταν ἦ ἡλιος ἦταν ἀπανουθιό.

Γύριψε μιὰ βλα νὰ κουλυμπίσ' καὶ ἡ Γιώρς τσ' Μαλούσιους, ποῦχε νὰ δαγλ' τὰ σκαφούνια τ' ἕνα χρόνου καὶ ἴδγαζαν σούκου τὰ πουδάρια τ' καὶ ἡ λιμό τ' εἶχει ἕνα δάχλου λιέρα.

Στ' (η) ν' ἀρχὴ ντριούνταν, ὅστιρα ὅμους ξιθάρσι καὶ ἀρχίσι νὰ ξιθρακώνιτι. Τὰ χέρια τ' ἀπ' τοῦν ἄγκουνα τ' καὶ σιακάτ' καὶ ἡ λιμό τ', ἦταν μαῦρα κατράν' καὶ ἀπ' τοῦ ζνίχ μέχρι τοῦ κότσ', ἄσπρους γάλα, σὰ χάσκου ψουμί.

Ἀρχίσαν τ' ἄλλα τὰ γιλαδαρούδια νὰ τοῦν κουλαντρίζ', τοῦν τσιμποῦσαν σιαδῶ, τοῦν τσιμοῦσαν σιακεῖ, ὥσπου ἀναγκάσκει οὐ καημένους ἡ Γιώρς νὰ τοῦ τσιακιμακώσ' καὶ νὰ γέν' ἄφανους.

Τ' (η) ν' ὦρα ὅμους ποὺ πᾶνι νὰ ντρασχήσ' ἕνα λακούδ', ἔπισι σὶ λάμουμα καὶ θαλάκουσι μέχρι τοῦ γόνα.

Ἐκεῖ τοῦν μπασιάρτσαν, τοῦν ξιλάμουσαν, τοῦν τζάκουσαν ὅστιρα ὅπως τσ' πιθαμέν', ὅταν τ (οὐ) εἰς παέν' σιακάτ', τοῦν πῆγαν σιὰ στοῦ φύραγκα, τοῦν ξιζῶ (γ) ιασαν καὶ ὅστιρα τοῦν σφουρλάτσαν μέσ' κατὰ μισιοῦ στοῦ νιρό.

Ἐνα χόδ ποὺ δὲν φαίνταν ἡ Γιώρς, καὶ γιόμουσι μπουμπλύθρις ἡ φύραγκας τὰ κακνάρουσιν μὴ τὰ τίναξι.

Καμὰ βλα βγῆμι ἀπάν' ἡ Γιώρς νταλακισμένους ἀπ' τοῦ νιρό ποὺ κατᾶπει καὶ ἀρχίσι νὰ ξιρνουδουλάη θουλό νιρό. (Τὰ νιρά αὐτὰ τσ' φυραγκοὶ εἶναι κάργα ἀπὸ στρικουπανοί, μπακακοὶ καὶ ζαμπνιάκου καὶ θουλών' μάνι - μάνι) .

Βγῆμι ὅστιρα ὄξου καὶ μπιλιὰ - οὐράτσει ὥσπου νὰ ἔρτ' στοῦ λουγαριασμοῦ τ'.

Νέϊσα, ἀφοῦ στέγνωσι, πῆρι τὰ κατούνια τ' κι πῆγι σι μιὰ ἀντριμιὰ νὰ τὰ βάλ'.

*Ἰδῶ ἀλλ' γανάδα πάλι ἡ Γιώρς. Πουλιμάει νὰ τὰ βάλ' τὰ σκουτνὰ κι ποῦ νὰ συδοῦν.

*Ἦρταν κι ἔμασαν ἀπ' τὸν ἥλιου κι γίνεκαν τούντσ. Μὴ τὰ πουλλὰ ἔβαλι μόν' τ' ἀπόξου, γιατί τ' ἀπουμέσα δὲν στάθηκε βόλ' νὰ συδοῦν κι χουρίς σκουτνὰ ἔδισι τὰ γρουνουτσάρχα τ' στὰ πουδάρια τ', πῆρει τοῦ τρουδά τ' κι πῆγει στοὺ σταλό.

Παέν ἀποὺ κάτ' ἀποὺ μιὰ σκαμιὰ, κάθιτι νικούκορδα κι βγάζ' νὰ φάη τσ' λιέσκις ποὺ τὸν τρουδάδισι ἡ μάνα τ'. Μὰ ποῦ νὰ κατηβοῦν σιακάτ'. Τοῦ μυαλό τ' γύρζει στ (ῆ) κασκαρίκα ποὺ τὸν ἔφκιασαν οἱ γιάλνοι. «Ἄϊ τῶρα, σουλουμουτούσει, σύρει σιαπάν' κι ἄκουε γιὰ τοῦ πυργάδ' ποὺ σ' ἔφκιασαν».

Βάρισι οὐ παπάς κι θὰ εἶχι, πάνου - κάτ' κανένα φκέντρι ἥλιου, γιὰ νὰ βασιλιέφ' κι σκώθηκε ἡ Γιώρς νὰ μάσ' τὰ πράματα γιὰ τοῦ χουριό.

Στοῦ δρόμου, μὲ θαμάζ (ο) νταν ποὺ πι' ἄλλ' μιριά νὰ τὰ διχίσ' στοὺ νιδηρό νὰ μὴν τὸν διοῦν πουλνοὶ στὰ χάλια ποῦταν.

Τὰ βαρέν' ἀποὺ κάτ' στινουρούδια, ποὺ ἴσια - ἴσια χουροῦσαν οἱ παλιουδουδοὶ τ' μὲ τσ' παλιόδζις κι ἀλθακώθηκε, ἡ ἔρμουε, ἴσιαμι νὰ τὰ βάλ' στοὺ νιδηρό.

Θὰ ἦταν ἴσια - ἴσια μὲ τ (ῆ) ν ὄρα ποὺ γιένταν αὐτά, κι νὰ ἡ πατέρα τ' στοὺ πλουκὸ γνάντιβει γιὰ νὰ διῆ τοῦ Γιώρ' ποὺ ἄργιασι.

Σὰ τοῦ χτάζ' κουμπαρασιμένου κι νὰ μουλαίμιζ', κατάλαβι. Σὶ λιέει κάτ' γίνκει. Συβαίν' μέσα στοὺ νιδηρό, ποῦταν γιουμάτους θνιές, παίρν' τοῦ Γιώρ' ἀπ' τοῦ χέρ' νὰ τὸν τραβήξ' σιὰ ὄξου, μὰ ποῦ νὰ πιρπατήσ' ἡ Γιώρς. Τὰ πουδάρια τ' γιόμουσαν γιράδεις ἀπ' τὰ γρουνουτσάρχα τ', ὅπουε ἦταν ξ (υ) πόλτους.

— «Ἄϊ Γιώρ', λιέει, σ' εἶχα γιὰ χάχα, μὰ ἴσι εἶσι ντίπ γιὰ ντίπ τρουβούδ'ς. Τᾶχει μάρθ' χτάεις οὔλα ἀπ' τὰ γιλαδαρούδια. Ἀρχίνσι ἡ Γιώρς κ (ου) - τσὰ - στραβὰ νὰ τὸν λιέη πῶς γίν (ῆ) κι, μὰ ποῦ αὐτός.

— Τί ρὲ λιές, τί ρὲ εἴπεις; Θ' ἀφήκου γὼ νὰ μὴ κουλαντρίζ' τὰ μπουμπόλια μ' κι νὰ μοι φκιάσ' αὐτὸ τὸ χνιέρ; *Οἶξου, στοὺ κατῶ γλήγουρα, νὰ μὴ σὶ χτάζ' τὰ μάτια μ'.

Κὶ τὸν μαγτάλouse τοῦ καημένου τοῦ Γιώρ', ἀπ' τ' Τιτράδ' μέχρι τ' Πέφτη στοὺ κατῶ, χουρίς μιὰ χαφιὰ ψουμι κι ἓνα τσίγκου νιρό⁸³.

Z . AINIGMATA

1. Ψηλὸς - ψηλὸς καλόγηρος κι κόκαλα δὲν ἔχ (ει). (καπνός)
2. Χίλνοι - μίλνοι καλογέροι σ' ἓνα ράσου τυλιγμένοι. (ρόδι)
3. *Ἐχου ἓνα βαρελάκι πῶχει δυὸ λογιῶν κρασάκι. (αὐγό).

4. Είναι άσπρου σάν τυρί κι τυρί δέν είναι, έχει ποντικού ούρά κι ποντικός δέν είναι; (ρεπάνι) .

5. Γύρου - γύρου κάγκελα κι μέσα πάπια παίζ (ει) . (Ή γλώσσα μέ τά δόντια) .

6. Άσπρους κάμπους, μαύρα βόδια (γράμματα) .

7. Πιρπατεί κι γράφ (ει) , γραμματικός δέν είναι, κέρατα έχ (ει) , βόδ (ι) δέν είναι, σαμάρ (ι) έχ (ει) γαιδούρ (ι) δέν είναι. (σιάλιαγκος) .

8. Μέσ (α) σί κόκκ (ι) νον κάμπου μαύρα βόδια βόσκ (ουν) ν. (τό καρπούζι μέ τούς μαύρους σπόρους) .

Θ. ΤΟΠΩΝΥΜΙΑ

1. ΤΟΤ ΧΩΡΙΟΤ

Τού παζάρ (ι) : Ή περιοχή πού βρίσκεται γύρω άπό τή κεντρική πλατεία του χωριού.

Στου σκουλειό : Ή περιοχή πού βρίσκεται γύρω άπό τό Δημ. Σχολείο.

Τά Σαλαγκάδ (ι) κα : Ή ονομάστηκε έτσι άπό τά σπίτια τής οικογενείας Σαλαγκού και βρίσκεται στή νότια περιοχή τών Βασιλικών.

Τά χάνια : Ή περιοχή βρίσκεται πέρα άπό τόν Ήανθεμοΰντα ποταμό και γύρω άπό τά δυό ξενοδοχεία τών αδελφών Δούμπλιου.

Τά Ήσδράδικα : Βρίσκονται ΝΑ τής κεντρικής πλατείας του χωριού και πήρε τήν όνομασία της άπό τά σπίτια τής οικογενείας Ήσδρά.

Στου ξηρόλαγκα : Ή περιοχή αυτή βρίσκεται κοντά στή συνοικία «σου σκουλειό» γύρω άπό τό ξηροπόταμο, πού κατεβαίνει άπό τή ΝΑ όροσειρά, πού κλείνει τή κοιλάδα τών Βασιλικών.

Ή Καρκάρα : Είναι δίπλα στήν παραπάνω συνοικία, ΝΑ.

Ή Νιρού (γ) ια : Ή συνοικία αυτή βρίσκεται ΒΑ τής συνοικίας «σου σκουλειό» και όνομάστηκε έτσι άπό τά πολλά νερά πού είχε. Έκεί βρίσκεται ή «μάνα» πού ύδροδοτούνται τά Βασιλικά.

Τού βακούφ (ι) κου του Χάν (ι) : Βρίσκεται πέρα άπό τόν Ήανθεμοΰντα ποταμό, άνατολικά στή συνοικία «Τά χάνια», όνομάστηκε έτσι άπό τό Βακούφικο χάνι πού υπήρχε.

«Τά νεόκτιστα : Βρίσκεται κι ή συνοικία αυτή πέρα άπό τόν Ήανθεμοΰντα ποταμό κι είναι καινούργια συνοικία. Κτίστηκε ύστερα άπό τή Μικρασιατική καταστροφή για τούς πρόσφυγες πού εγκαταστάθηκαν στα Βασιλικά. Γι' αυτό λέγεται και «Συνοικισμός» .

«Τ' Σακελλάρ (η) του μπαχτσέ : Βρίσκεται Α και δίπλα στή παραπάνω συνοικία. Ή ονομάστηκε έτσι άπό τόν κήπο του Χαρ. Σακελλαρίου.

Τού Πατάν (ι) : Βρίσκεται στή ΒΔ πλευρά του χωριού και κοντά στόν Ήανθεμοΰντα ποταμό. Ή ονομάστηκε έτσι άπό τό μεγάλο πλατάμι πού ύπάρχει.

Τὰ λιμόρια : Ἡ περιοχή ποῦ βρίσκεται στὸ δυτικὸ μέρος τοῦ χωριοῦ καὶ κοντὰ στὰ μνήματα «Λιμόρια».

Τσιρκέζ (η) τοῦ μπαχτσέ: Ἡ περιοχή ποῦ βρίσκεται στὸ ΝΔ μέρος τῶν Βασιλικῶν καὶ γύρω ἀπὸ τὸν κῆπο τοῦ Τσιρκέζη.

2. ΤΩΝ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ

Ἀμπελκή ἢ καλουγερκὸ ἀμπέλ (ι) : Βρίσκεται Α τῶν Βασιλικῶν. Ὀνομάσθηκε ἔτσι ἀπὸ τὸ μεγάλο ἀμπέλι τοῦ μοναστηριοῦ τῆς Ἀγίας Ἀναστασίας.

Ἀλωνίσματα: Α τῶν Βασιλικῶν, ἀπὸ τὰ ἄλωνα ποῦ ὑπῆρχαν.

Ἀράπ (η) μύλους: Δ τῶν Βασιλικῶν, ἀπὸ τὸν μαῦρο ἰδιοκτήτη τοῦ μύλου.

Ἀϊ - Γιάννης: Ν τῶν Βασιλικῶν, ἀπὸ τὸ ἐξωκλήσι τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου.

Ἀμόβουλος: Ν τῶν Βασιλικῶν.

Ἀρίδα ἢ κρουνέρ (ι) : Δ τῶν Βασιλικῶν, ἀπὸ τὴ ἐρύση μὲ τὸ πολὺ κρύο νερό.

Ἀχριάν: ΝΔ τῶν Βασιλικῶν.

Ἀδούλια: Ν τῶν Βασιλικῶν.

Ἀγγελου φύραγκα: Β τῶν Βασιλικῶν, ἀπὸ τὸ ρεῦμα ποῦ σχηματίζει σ' ἓνα σημεῖο βαθὺ κοίλωμα μὲ πολλὰ νερὰ καὶ πνίγηκε κάποιος ποῦ λέγονταν Ἀγγελος.

Ἀγριντόστρατα: Β τῶν Βασιλικῶν, ἀπὸ τὸ δρόμο (στράτα) ποῦ κατέβαζαν χοντρή ξυλεία (ἀγριντιές).

Ἀγία Παρασκευή: Δ τῶν Βασιλικῶν, ἀπὸ τὸ ἐξωκλήσι τῆς Ἀγ. Παρασκευῆς.

Ἀγριλιά: ΝΔ τῶν Βασιλικῶν, ἀπὸ τίς πολλὲς ἄγριες ἐλιές.

Βρουμουνιέρ (ι) : ΝΑ τῶν Βασιλικῶν, ἀπὸ τὰ βρώμικα νερὰ ποῦ ὑπῆρχαν.

Βούζιαρς: ΒΑ τῶν Βασιλικῶν, ἀπὸ τὸ δμώνυμο βουνό. Σύμφωνα μὲ μιὰ παράδοση στὰ παλιὰ χρόνια δύο ἐπεχείρησαν ν' ἀνέβουν τὸ βουνὸ τρέχοντας. Ὁ ἓνας ὅμως ἀπ' αὐτοὺς πέθανε γιὰτὶ εἶχε μεγάλη κοιλιά (βούζα). Ἴσως ἀπ' αὐτὸ νὰ πῆρε τὸ ὄνομα τὸ βουνό.

Βρέζια: Δ τῶν Βασιλικῶν καὶ κοντὰ στὸν Ἀνθεμουῖντα ποταμό, ἀπὸ τοὺς θάμνους ποῦ φύτρωναν στὰ ἀλατούχα χωράφια.

Βάλτος: Δ τῶν Βασιλικῶν καὶ πέρα ἀπὸ τὸ Κιλιούκ, διότι ἦταν βαλτῶδες τὸ μέρος.

Βαθιὲς μαντρινιές: Ν τῶν Βασιλικῶν.

Γελαδαρίστρα: Α τῶν Βασιλικῶν ἦταν ὁ δρόμος ποῦ περνοῦσαν οἱ ἀγέλες τῶν ἀγελάδων (γελάδια).

Γκούμα: Ν τῶν Βασιλικῶν.

Γιράν (ι) : Β τῶν Βασιλικῶν, ἀπὸ τὸ νερὸ ποῦ πήγαζε ἀπὸ πολλὰ σημεῖα τῆς περιοχῆς.

Γκαζέπ (η) γούδες: Ν τῶν Βασιλικῶν.

Ζ (υ) γός: Α τῶν Βασιλικῶν.

Κέλ - τεπέ: Β τῶν Βασιλικῶν. Σημαίνει ἄχρηστος τόπος, ἄγονος.

Καράκαλα: Β τῶν Βασιλικῶν, ἴσως ἀπὸ μετόχι τῆς Μονῆς Καρακάλα.

Κιουλιούκ: Δ τῶν Βασιλικῶν.

Κιούγκ: ΒΑ τῶν Βασιλικῶν, ἀπὸ τοὺς πηλοσωλῆνες (κιούγκια) ποὺ ὑδροδοτοῦνταν τὸ μετόχι τῆς Μονῆς Καρακάλα.

Κυπαρίσσια: Δ τῶν Βασιλικῶν, ἀπὸ τὰ δύο ξεχωριστὰ κυπαρίσσια.

Καστανιά: Α τῶν Βασιλικῶν.

Καβάκ - ταρλά: Δ τῶν Βασιλικῶν, ἀπὸ τὰ πολλὰ καβάκια (λεῦκες) ποὺ εὐδοκίμοῦσαν.

Κούκους: Α τῶν Βασιλικῶν.

Λαμώματα: ΝΔ τῶν Βασιλικῶν, διότι ἡ περιοχή σκεπάζεται ἀπὸ λάμωμα (ὕλη) τῶν ξηροποτάμων καὶ τοῦ Ἀνθεμοῦντα ποὺ τὴν κατακλύζουν ὅταν θρέχει.

Λιφιντάδ (ι) κου: ΒΑ τῶν Βασιλικῶν.

Λιγαριές: Δ τῶν Βασιλικῶν, ἀπὸ τίς πολλές λιγαριές.

Λάναρς: ΒΑ τῶν Βασιλικῶν, ἀπὸ τὸ παρακείμενο βουνό.

Μπουρκάζια: Β τῶν Βασιλικῶν, ἀπὸ τοὺς πολλοὺς νερόμυλους ποὺ ὑπῆρχαν στὸ ρεῦμα ποὺ περνάει τὴν περιοχή.

Μυριζιέδεις: Δ τῶν Βασιλικῶν, ἴσως ἀπὸ τὰ θαμνώδη βότανα ποὺ μύριζαν.

Μανέτας: Δ τῶν Βασιλικῶν.

Μπάμπας: Δ τῶν Βασιλικῶν.

Μαγκανάρ: Β τῶν Βασιλικῶν, ἴσως ἀπὸ τὰ μεταλλεῖα μαγγανίου ποὺ ὑπάρχουν.

Μάρα: Ν τῶν Βασιλικῶν.

Μπγιαδούδ: ΝΔ τῶν Βασιλικῶν, ἀπὸ τὴ πηγὴ πόσιμου νεροῦ ποὺ ὑπάρχει.

Μυρίσ: τοῦ Λιμόρ: Β τῶν Βασιλικῶν καὶ κοντὰ στοῦ Ἀγγελοῦ, τὸ φύραγκα, ἴσως γιατί στὴ περιοχή αὐτὴ θάφτηκε κάποιος Τοῦρκος ποὺ λέγονταν Μυρίσης.

Μυγδαλιά: Ν τῶν Βασιλικῶν, ἀπὸ τίς πολλές ἀμυγδαλιές ποὺ ὑπῆρχαν λέγεται καὶ τὸ Μήτσου ἢ Τούμπα.

Μπακάμ (η) τὰ σκαμνοῦδια: Β. τῶν Βασιλικῶν, ἀπὸ τίς μουριές (σκαμνιές) τῆς οἰκογενείας Μπακάμη.

Μηναγάδ (ι) κου: Β τῶν Βασιλικῶν.

Μ (ι) σουκαμπιά: ΝΑ τῶν Βασιλικῶν.

Μεταμόρφωσ: ΒΑ τῶν Βασιλικῶν, ἀπὸ τὸ ἐξωκλήσι τῆς Μεταμορφώσεως.

Ματσούδα: Ν τῶν Βασιλικῶν στὶς πλαγιές τῆς γοτίου βουνοσειρᾶς.

Ντιμιρτζή: Ν τῶν Βασιλικῶν, διότι ἡ περιοχὴ ἀγοράστηκε ἀπὸ τὸν Τοῦρκο Μπέη ποὺ λέγονταν Ντεμίρ.

Νιρού (γ) ια: Α τῶν Βασιλικῶν, ἀπὸ τῇ πηγῇ νεροῦ (νιρὸ) ποὺ ὑπάρχει καὶ ὑδροδοτοῦνται τὰ Βασιλικά.

Νικολοῦδ (η) ἡ ἐλιά: Ν τῶν Βασιλικῶν, ἀπὸ μιὰ μεγάλη ἐλιά τῆς οἰκογενείας Νικολοῦδη.

Οὐγδόντα: ΒΔ τῶν Βασιλικῶν.

Οὐρμάν (ι) : Δ τῶν Βασιλικῶν, ἀπὸ τῇ πυκνῇ αὐτοφυῇ βλάστηση.

Παλιουμαχαλάς: ΝΔ τῶν Βασιλικῶν, ἀπὸ τὸ συνουικισμὸ ποὺ ὑπῆρχε καὶ ἐγκαταλείφθηκε, γιὰτὶ οἱ κάτοικοι τοῦ πέθαναν ἀπὸ χολέρα.

Παλιούρ: ΝΑ τῶν Βασιλικῶν, ἀπὸ τὰ πολλὰ παλιούρια ἢ ἀπὸ τὸ παλαιὸ χωριὸ Παλιούρι.

Πουϊατούδα: Ν. τῶν Βασιλικῶν, ἀπὸ τὴν μεγάλη σπηλιὰ ποὺ μοιάζει μὲ χα (γ) ιάτ (ι) (πουϊάτα) - ἀποθήκη.

Πατάκα Τούμπα: Β τῶν Βασιλικῶν, ἀπὸ τὸ παρατσούκλι ἐνὸς νοικοκύρη χωραφιῶν τῆς περιοχῆς.

Π (ι) σιώνα: ΒΔ τῶν Βασιλικῶν, ἀπὸ τὸ χωριὸ ποὺ ὑπῆρχε στὰ παλιὰ χρόνια.

Πλατάνια: ΒΔ τῶν Βασιλικῶν, ἀπὸ τὰ πολλὰ πλατάνια ποὺ ὑπῆρχαν.

Παπαμιχάλ (η) ῥύση: ΒΔ τῶν Βασιλικῶν, ἀπὸ τῇ πηγῇ κάποιου Παπαμιχάλη.

Π (ι) σινιώτικος λάκκος: ΒΔ τῶν Βασιλικῶν, ἀπὸ τὸ ξηροπόταμο ποὺ διασχίζει τὴν περιοχὴ τοῦ Πισιώνα.

Πλάι: Ν τῶν Βασιλικῶν, ὅλες οἱ πλαγὲς τῆς νοτίου βουνοσειράς.

Ραχώνια: Ν τῶν Βασιλικῶν, διότι εἶναι ἄγονες βουνοπλαγιές.

Σγούρα: Α τῶν Βασιλικῶν.

Σπήλ τοῦ λάκκου: Ν τῶν Βασιλικῶν, ἀπὸ τὸ ρεῦμα ποὺ διασχίζει τὴν περιοχὴ καὶ ἔχει πολλὰ σπηλιὰς ἢ γιὰτὶ στὸ ρεῦμα ὑπάρχουν μεγάλοι θράχοι (σπήλια).

Σκουτουμένους οὐ κόνιαρς: Ν τῶν Βασιλικῶν, διότι σὲ καρτέρι σκότωσαν ἕναν Τοῦρκο (κόνιαρς).

Τούμπα: ΒΑ τῶν Βασιλικῶν, ἀπὸ τῇ Τούμπα (τύμβος) ποὺ ὑπάρχει στὸ κέντρο τῆς περιοχῆς.

Τσιατάλ: Δ τῶν Βασιλικῶν, διότι ἡ περιοχὴ περιλαμβάνεται μέσα σὲ δύο δρόμους ποὺ ἐνώνονται στὸ ἀνατολικὸ μέρος καὶ μοιάζουν σὰν δίχαλο (τσατάλ).

Τσιφλίχ: Δ τῶν Βασιλικῶν, ἀπὸ τὸ τουρκικὸ τσιφλίχι ποὺ ὑπῆρχε.

Τσιαϊρία: Δ τῶν Βασιλικῶν, ἀπὸ τὰ πολλὰ χορτολίδαθα ποὺ ὑπῆρχαν.

Τραχανλιώτικα λιμόρια: ΒΔ τῶν Βασιλικῶν, ἀπὸ τὰ μνήματα τοῦ Τούρκου συνουικισμοῦ Τραχανλιῇ, τῇ σημερινῇ Λακκιά.

Τσουρλίν: ΒΔ τῶν Βασιλικῶν, καὶ πέρα ἀπὸ τὰ «Πλατάνια».

Φτυλιάρ: Ν τῶν Βασιλικῶν, ὥσως ἀπὸ τὶς πολλὰς φτελιές ποὺ ὑπῆρχαν.

Φσκήνα, μικρὴ καὶ μεγάλῃ: Ν τῶν Βασιλικῶν, ἀπὸ τὶς πολλὰς πηγές ποὺ ὑπῆρχαν.

Φυτικά: Α τῶν Βασιλικῶν καὶ κοντὰ στὸ «Καλογιρκό».

Χατζηκιτίπ: ΒΔ τῶν Βασιλικῶν, διότι ἦταν ἰδιοκτησία κάποιου Χατζῆ.

Σήμερα ἡ περιοχὴ ἀνήκει στὴν κοινότητα Περιστερᾶς.

Χανούδ (ι): ΒΔ τῶν Βασιλικῶν, καὶ κοντὰ στὰ «Ὀγδόντα»⁸⁴.

Ι. ΓΛΩΣΣΑΡΙ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ

*Αβγιοῦμι = διηγοῦμαι.

*Αδραϊά (ῆ): ἓνα τμήμα χωραφιοῦ ὥς 3 μ. φάρδος καὶ μονὰς μετρήσεως χωραφιῶν.

*Αγέρας (ὀ) = ὁ ἀέρας.

*Αγκαλιέσου = θὰ σὲ καταγγείλω στὸ δάσκαλο.

*Αγκουνας (ὀ) = ὁ ἀγκῶνας.

*Αγουρίδα (ῆ) = τὸ ἄγουρο σταφύλι.

*Αγριντιὰ (ῆ) = ὁ κορμὸς δέντρου ποὺ στηρίζει τὴ στέγη ἢ τὸ πάτωμα.

*Αδιάζου = κενῶνω (δὲν ἀδιάζου = δὲν εὐκαιρῶ — ἀδιάζουμι = θιάζουμι).

*Αδουκάν (η) (ῆ) = ἡ δοκάνη.

*Αδράχτ (ι) (τὸ) = τὸ ἀδράχτι.

*Ακλουθου (τὸ) = τὸ ὕστερο.

*Ακου - μπέτ = πράγματι.

*Αλάν (ι) (τὸ) = τὸ ἀνοιχτὸ μέρος - ἡ πλατεία.

*Αλασθερίσ (ι) (τὸ) = ἡ δοσοληψία.

*Αλθακῶνουμι = ζεσταίνομαι - ἰδρωκοπιέμαι.

*Αλ (ε) ποὺ (ῆ) = ἡ ἀλεπού.

*Αλ (ι) μα (τὸ) = ὁ γράσος.

*Αλτσιὰς (ὀ) = τὸ πέταλο τοῦ ἀλόγου.

*Αλχύνα (ῆ) = ὁ λειχήν.

*Αμάχ (η) (ῆ) = ἡ μανία - ἡ ἔχθρα.

*Ανάλλαγους (ὀ) = ἐκείνος ποὺ δὲν φόρεσε καινούργια ρούχα.

*Ανάμ (ι) (τὸ) = τὸ ἀναπάντεχο, ἐκεῖνο ποὺ μᾶς προκαλεῖ ἐκπληξῆ.

*Ανεμίζ (ει) = σαλεύει.

84. Ἡ συλλογὴ τῶν τοπωνυμίων ἔγινε ἀπὸ τὸν Πρόεδρο τῆς Κοινότητος Βασιλικῶν κ. Πάνο Παπαφιλίππου.

- *Ανιέφχι = ἀνέβηκε.
 *Αντάρα (ή) = ή καταχνιά, ή δμίχλη.
 *Αντέτ (ι) (τò) = ή συνήθεια, τò ἔθιμο.
 *Αντζιάκ = ἀκριβῶς.
 *Αντι (τò) = τò κυλινδρικὸν ξύλο τοῦ ἀργαλειοῦ ποῦ μαζεῦουν τò στί-
 μόνι καὶ τò πανί.
 *Αντιρου (τò) = τò ἔντερο.
 *Αντιριούμι = διστάζω.
 *Ανύμπουρους (ò) = ò ἀδιάθετος, ò λίγο ἄρρωστος.
 *Ανώι (τò) = ò ἐπάνω ὄροφος.
 *Ἀξαμώγου = ἀπλῶνα τò χέρι.
 *Ἀπάν = ἐπάνω.
 *Απανουθιò = ἀπò πάνω, κατακόρυφα.
 *Απανσούζ = ξαφνικά.
 *Ἀπάστρεφτη (ή) = ή ἀκαθάριστη.
 *Ἀπήκασα = πήρα εἴδηση, κατάλαβα, ἄκουσα.
 *Ἀπόμνει καὶ ἀπόμκει = ἔμεινε στήν ἴδια τάξη.
 *Ἀπόπατους (ò) = τò ἀποχωρητήριο.
 *Ἀπόστασα = κουράστηκα.
 *Ἀπόχτ (η) σι = ἀπόκτησε, γέννησε.
 *Ἀπουλιάνα (ή) = τò ἀνοιχτò μέρος.
 *Ἀπουλνῶ = ἀφήνω ἐλεύθερο.
 *Ἀπουρίχν' = ἀποβάλλει.
 *Ἀπλουέμι = ἀπαντῶ.
 *Ἀραμπούδ (ι) (τò) = τò χειράμαξο.
 *Ἀραδιάζου = βάζω στή σειρά.
 *Ἀράδα (ή) = ή σειρά.
 *Ἀραθμῶ = ἐπιθυμῶ (ἑξαθμῶ = παύω γὰ ἐπιθυμῶ).
 *Ἀρδύθ (ι) (τò) = τò ρεδύθι.
 *Ἀρè = καλέ.
 *Ἀρθούνια (τὰ) = τὰ ρουθούνια.
 *Ἀρίδα (ή) = ή θρύση, τò ἄρτεσιανό.
 *Ἀρνίθα (ή) = ή ὄρνιθα.
 *Ἀρμουλάζ = τò πιò ψιλò πίτουρο.
 *Ἀρτένουμι = τρώγω ἔτιδῆποτε στò καιρò τῆς νηστείας, δὲν νηστεῶ.
 *Ἀρτηρμάς (τò) = ò πλειστηριασμός, ή δημοπρασία.
 *Ἀσμα (τò) = τò ἄσθμα.
 *Ἀσουτνοι (οἱ) = οἱ ἀτέλειωτοι.
 *Ἀσουτνου (τò) = τò πολύ, τò ἀτέλειωτο.

*Αστουχῶ = λησμονῶ.

*Αστριχιᾶ (ῆ) = ἡ προεξοχή τῆς στέγης τοῦ σπιτιοῦ ἔξω ἀπὸ τοὺς ἔξωτερικοὺς τοίχους.

*Ατρές (οἰ) = οἱ χρυσαφένιες φιλές κλωστές ποὺ βάζουν οἱ καλεσμένοι στὸ γάμο.

*Ατριμιᾶ (ῆ) = ἡ βατσινιά.

*Ατρό (χ) ιστους (ὁ) = ἐκεῖνος ποὺ δὲν παίρνει ἀπὸ λόγια.

*Ατς - χαρμάν (ι) (τὸ) = ὁ προαλωνισμὸς μὲ μπατόζες.

Αὐγουλουγῶ = βάζω τὸ δάκτυλο στὴ κόττα γιὰ νὰ δῶ ἂν ἔχη αὐγὸ ἢ καὶ μαζεῦω τὰ αὐγά.

*Αφκροῦμι = κρυφακούω.

*Αφλάδα = τὸ φύλλο τοῦ βιβλίου.

*Αφσιᾶ (ῆ) = τὰ ἀπομεινάρια ἀπὸ τὸ φαγητὸ τοῦ μεταξοσκώληκα.

*Αχαμνῆ (ῆ) = ἡ ἄσκημη.

*Αχν (η) (ῆ) = ἡ ψιλή - ψιλή ζάχαρη.

*Αχνίζ (ει) = βγάζει ἀτμούς.

*Αχούρ (ι) (τὸ) = ὁ σταῦλος.

*Αχώρια = χωριστά.

B

Βαγιόν (ι) (τὸ) = τὸ μεγάλο θαρέλι.

Βάζιου (τὸ) = τὸ γυάλινο δοχεῖο κρασιοῦ ἢ ρακιοῦ ποὺ χωράει 2,5 ἕως 5 ὀκάδες.

Βαίζου = γέρνω.

Βαλαντώνου = ζεσταίνουμαι, ἰδρώνω, νοιώθω ἄσχημα ἀπὸ τὴ ζέστη.

Βάρισι ὁ παπᾶς = χτύπησε τὸ σήμαντρο τοῦ ἐσπερινοῦ.

Βαρταλαμίδ (ι) (τὸ) = ἡ ἰδιαιτέρη θήκη μέσα στὸ μπαούλο.

Βασταγαριά (ῆ) = τὸ δίχαλο ξύλο ποὺ στηρίζουν τὸ φόρτωμα ποὺ φορτώνουν ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά, ὥσπου νὰ φορτώσουν κι ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά τοῦ ζώου γιὰ νὰ μὴ γύρη τὸ σαμάρι.

Βάτσνα (τά) = τὰ θατόμουρα.

Βιρέδνα (τά) = τὰ στραβά, τὰ πλάγια.

Βιριάν (η) ς (ὁ) = ὁ φιλάσθενος, ὁ ἀρρωστιάρης.

Βιριάνγκο (τὸ) = τὸ ἀδύνατο, τὸ σάπιο.

Βνιᾶ (ῆ) = ἡ ἀκαθαρσία τῶν βοδιῶν καὶ τῶν ἀγελάδων.

Βντάν (ι) (τὸ) = τὸ φυντάνι.

Βντούλα (ῆ) = τὸ στενόμακρο σπιτίσιο φωμὶ ὥς 2 κιλά.

Βόχα (ῆ) = ἡ κακοσμία, ἡ ἀποφορά.

Βούζα (ῆ) = ἡ κοιλιά.

Βόλιψα τὰ πράματα = τακτοποίησα τὰ ζῶα.

Βούνσι = ἐνεργήθηκε τὸ βόδι, ἡ ἀγελάδα, τὸ ἄλογο.

Βουσὸς (ὁ) = ἡ συστάδα τῶν θάμνων.

Γ

Γαβάν (ι) (τὸ) = τὸ ὄργανο ποὺ ἔκοβαν τὰ μωρόφυλλα γιὰ τὸ μετα-
ξοσκώληκα.

Γαγάτσα (ἡ) = ἡ δίψα.

Γαγάτσιασα = δίψασα (γαγάτσιασι τὸ στόμα μ' = στέγνωσε τὸ στόμα
μου ἀπὸ τῆ δίψα).

Γαλέτσια (τὰ) = τὰ ξύλινα τσόκαρα.

Γανάδα (ἡ) = ἡ μεγάλη προσπάθεια, ἡ μεγάλη κούραση.

Γαργαλιούμι = γαργαλιέμαι

Γαστέρα (ἡ) = τὸ μπουκάλι.

Γκαρκλιάνους - Γκούργλας (ὁ) = ὁ λάρυγγας.

Γκατζιουριασμένους (ὁ) = ὁ ἀναιμικός, ὁ καχεκτικός.

Γιαμπανὰ = στὰ χαμένα (δὲν πῆγαν γιαμπανὰ τὰ γράμματα = δὲν
πῆγαν στὰ χαμένα τὰ γράμματα).

Γίνγκι σκρούμου = διαλύθηκε, ἔλιωσε (γίνγκι πατσὶ = βράχθηκε τε-
λείως).

Γιλαδαρούδια (τὰ) = οἱ βοσκοὶ τῶν ἀγελάδων.

Γιλάδια (τὰ) = οἱ ἀγελάδες.

Γιράς (ὁ) = ἡ πληγή.

Γιόμα (τὸ) = τὸ μεσημέρι.

Γιόμουσι = γέμισε.

Γιουρούκ (η)ς (ὁ) = ὁ χοντρός στοὺς τρόπους.

Γιουντάι = δρμάει.

Γκαβὸς (ὁ) = ὁ τυφλός.

Γκαλιακδὰς (ὁ) = ἡ κάργα.

Γκαλιὰ (ἡ) = ἡ μπίλια.

Γκαλιουρίζου = βλέπω μὲ μισάνοιχτα μάτια.

Γκαρλίγκα (ἡ) = ἡ γκλίτσα τοῦ τσομπάνου.

Γκαστρουμέν (η) (ἡ) = ἡ ἔγγυος.

Γκλαδανή (ἡ) = τὸ ἄνοιγμα στὸ ταβάνι ποὺ κλείνει.

Γκιδιντίζουμι = προσπαθῶ καὶ ὑπερηφανεύομαι.

Γκιριζ (ὁ) = ὁ ὑπόνομος.

Γκιξιρίζου = γυρίζω ἄσκοπα, κάνω βόλτα.

Γκιουμπρὲς (ὁ) = ὁ χοντροκομμένος.

Γκιουλτζίκα (ἡ) = μιὰ λακκούβα μεγάλη σὲ χωράφια ποὺ μάζευαν τὰ
βρόχινα νερά.

Γκιουφύρ (ι) (τὸ) = τὸ γεφύρι.

Γκόλιους (δ) = δ γυμνός.

Γκούγδας (δ) = τὸ θαρύδιο τοῦ καγταριοῦ.

Γκουρλίζ (ει) ἢ θούζα μ' = ἀναταράσσεται ἡ κοιλιά μου συνεπεία ἀερίων.

Γκντούνα (ή) = πολλοὶ ἄνθρωποι, πολλὰ ζῶα ποὺ ἐρχόμενα κάνουν μεγάλη φασαρία.

Γουμάρ (τὸ) = τὸ γαϊδούρι.

Γουνίδα (ή) = ἡ ἄκρη τοῦ ψωμοῦ, ἡ γωνία.

Γούρνα (ή) = ἡ μικρὴ δεξαμενὴ νεροῦ γιὰ τὸ πότισμα τῶν ζώων καὶ τὸ ξέπλυμα τῶν ρούχων.

Γουστέρα (ή) = ἡ σαύρα.

Γρίζα (ή) = καθημερινὸ γυναικεῖο ὕφαντὸ φόρεμα.

Γύρ (ι) σει στὸν ἄγγελο = εἶναι ἐτοιμοθάνατος.

Γυρεύω = θέλω, ζητῶ.

Δ

Δέ σοι στιμάρ = δὲ σὲ λογαριάζει, δὲ σὲ ὑπολογίζει.

Δέσ (η) (ή) = τὸ πρόχειρο φράγμα νεροῦ.

Δηχῶ = ὀδηγῶ τὰ ζῶα, ἐμποδίζω τὰ ζῶα νὰ πᾶνε σὲ ἀπαγορευμένο μέρος.

Διάφουρου (τὸ) = τὸ κέρδος.

Διματικὸ (τὸ) = τὸ ψηλὸ σιτάρι καὶ κομμένο πολὺ κάτω ποὺ χρησιμοποιεῖται γιὰ τὸ δέσιμο τῶν δεματιῶν.

Διρπάν (ι) (τὸ) = τὸ δερπάνι.

Δόξα (ή) = τὸ οὐράνιο τόξο.

Δοξάτους (δ) = τὸ προχώλ.

Δόχτ (τὸ) = τὸ πέρασμα, κυρίως σὲ κυνήγι λαγοῦ.

Δ (ου) λειά (ή) = ἡ δουλειά.

Δοῦλος (δ) = Μιὰ στενὴ λουρίδα πανί, ποὺ στὴν ἄκρη ἔχει ἓνα ἀγκίστρι καὶ τὸ χρησιμοποιοῦν οἱ γυναῖκες στὸ ράψιμο.

Δουκιούμι = θυμοῦμαι.

Δρασκ (ε) λῶ = περνῶ πάνω ἀπὸ ἓναν ξαπλωμένο ἄνθρωπο.

Ε

*Έδαλε κούκ = *Έδαλε σημάδια, ὄρθιες πέτρες στὸ χωράφι ποὺ σημαίνει ἀπαγόρευση βοσκῆς.

*Έβανσι = ἔβαλε.

*Έκανα τὸ νιρό μ' = οὕρησα.

*Έκατσι = κάθισε.

*Ένα γκιριμέ = συνέχεια, ἀκατάπαυστα, ἀσταμάτητα.

*Ένα χαδά = συνεχῶς.

*Εσυρι = ζευγαρώθηκε (κυρίως στα ζώα).

*Εφαγα κι τ(η) νέφκιασα φσέκ(ι) = έφαγα πάρα πολύ.

*Εχλές = ντόμπρος, εϋθύς.

Z

Ζάδγια (τά) = οί ζαδουλιές, οί γκρίνιες.

Ζαδγιάρ (η) ς (δ) = αϋτός που κάνει ζαδουλιές στα παιχνίδια, γκρινιάρης.

Ζαδλάκουσι = οίκαιοποιήθηκε μέρος ξένου χωραφιού.

Ζαγκότσ(ι) (τδ) = τδ γεωργικό έργαλειο που χρησιμεύει στο δέσιμο των δερματιών.

Ζαγκουτσιάζου = στραβώνω, αλλάζω γνώμη.

Ζάκατα (τά) = πολλά σπιτικά αντικείμενα.

Ζαλίμ (τδ) = τδ γαϊδούρι.

Ζαλίσκα = ζαλίστηκα.

Ζάμαρους (δ) = τδ καλάμι που θγάζει τδ κρεμμύδι όταν σποριάζει.

Ζαμπούνκου (τδ) = τδ αδύνατο.

Ζαμπνιά (ή) = ή πράσινη κρούστα στα στάσιμα νερά (και Ζαμπνιάκους).

Ζαρίφκους (δ) = δ αδύνατος.

Ζάπ (τδ) = ή συγκράτηση (τόκαμε ζάπ = τδ συγκράτησε, τδ δάμασε).

Ζαπουνούδ(ι) = (τδ) τδ φόρεμα μωρού.

Ζαρκμάκ(ι) (τδ) = ή προσποίηση, δ έλιγμός.

Ζαρπαπίδ(ι) (τδ) = ένα αντικείμενο που δέν μπορούμε νά τδ προσδιορίσουμε.

Ζαχαράτα (τά) = οί παιδικές λιχουδιές, τὰ ζαχαρωτά.

Ζεύλα (ή) = ή σιδερένια έέργα του ζυγοϋ, για νά κρατάη τδ κεφάλι του ζώου.

Ζήβατου = σβήστο.

Ζηλιές (δ) = τδ πουλόδερ, ή μπλούζα.

Ζηματιϋ = καίομαι από τόν πυρετό και θουτιϋ κάτι σέ ζηματιστό νερό.

Ζήσου - πεθάνου (τδ) = τδ χαμομήλι.

Ζιέρδας (δ) = δ άριστερόχειρ (και ζιρδός).

Z(η) λιάρης (δ) = δ ζηλιάρης.

Ζιπιριλόγους (δ) = τδ νοικοκυριό.

Z(ου) ναρούδια (τά) = ή χρωματιστή λουρίδα, στο κάτω μέρος του έξωτερικού τοίχου του σπιτιού κυρίως από κοκκινόχωμα.

Z(ου) νάρ(ι) (τδ) = τδ ζουνάρι.

Ζνταδλϋ = τροφοδωτιϋ τή φωτιά.

Ζντράδλιστρου (τδ) = τδ ξύλο που τρίβουμε τδ φοϋρνο.

Ζνίχ (ι) (τὸ) = τὸ σδέρκο.
 Ζόρκους (ὁ) = ὁ δύσκολος.
 Ζουρίζου = διάζω.
 Ζουρλὸς (ὁ) = ὁ τρελλός.
 Ζουρλαντίσκα = δυσκολεύτηκα, στενοχωρέθηκα.
 Ζουρπάς (ὁ) = ὁ ἄτακτος, ὁ ζωηρός.
 Ζ (υ) γώνου = ζυγώνω.
 Ζώσ (τη) κα = ζώστηκα.

Η

*Ηρθαν τὰ λικτρικά = ἔναψαν τὰ ἠλεκτρικά φῶτα.
 *Ηφκας = ἐπιφώνημα ὅστερα ἀπὸ κάποια εὐχαρίστηση.

Θ

Θαμάζουμε = σκέπτομαι.
 Θαραπαψίδα (ή) = τὸ σπειράκι.
 Θεραπαύ (τη) κα = εὐχαριστήθηκα.
 Θαρρῶ = νομίζω.
 Θιρίζου = θερίζω.
 Θληκώνω = ἐνώνω γερά, κουμπώνω.
 Θύμουσι τὸ σπειρὶ = ἐρεθίστηκε τὸ σπειρί.
 Θ'κό μ' = δικό μου.
 Θυρουτὰ (τὰ) = εἶδος σπιτίσιου ὑφαντοῦ.

Ι

*Ιγγλα (ή) = ἡ δερμάτινη ἢ ἡ ὑφασματένια ζώνη, ποὺ συγκρατεῖ τὰ
 σαμάρι ἢ τὴ σέλα στὴ ράχη τοῦ ζώου καὶ περνάει κάτω ἀπὸ τὴ κοιλιά του.
 *Ιδιάζου = περνῶ κλωστή γιὰ νὰ ὑφάνω.
 *Ιλιάτς (τὸ) = τὸ φάρμακο.
 *Ισκιος (ὁ) = ἡ σκιά.
 *Ιχτιμπάρ (ι) (τὸ) = ἡ ἐκτίμηση, ἡ ὑπόληψη.

Κ

Κάβρας (ὁ) = ὁ κάβουρας.
 Καθάκ (ι) (τὸ) = ἡ λεύκη.
 Κάδρο (τὸ) = ὁ κουργιζαρισμένος ζωγραφικὸς πίνακας.
 Κάδους (ὁ) = τὸ μεγάλο βαρέλι ποὺ πατοῦν τὰ σταφύλια.
 Καδιά (τὰ) = ξύλινα δοχεῖα, ἀνοιχτά ἀπὸ τὸ πάνω μέρος, ποὺ στε-
 νεύουν στὸ πάτο.

Κακάδ(ι) (τὸ) = ἡ ἀποξηραμένη μύξα.

Καλαμπάκα (ἡ) = ἡ μεγάλη κιτρινόχρωμη κολοκύθα.

Καλιάκα (ἡ) = ἡ καλιακούδα.

Καλούδια (τὰ) = διάφορα καλὰ ψώνια.

Κάλπ(ι)κου ἄλογο (τὸ) = τὸ τεμπέλικο.

Καλτσιούν(ι) (τὸ) = ἡ πάνινη κάλτσα ποὺ φοριόταν πάνω ἀπὸ τὶς κάλτσες γιὰ νὰ μὴ λερώωνται.

Καλουσκάμπι = χαιρετισμὸς σ' αὐτοὺς ποὺ δουλεύουν στὸ χωράφι.

Καματώνου = ζεσταίνομαι πολὺ, ἰδρωκοπῶ.

Κάμα = ἀφόρητη ζέστη.

Καμπάδ(ι)κου (τὸ) = ἐκείνο ποὺ πιάνει μεγάλο ὄγκο.

Κάμπουσου (τὸ) = τὸ ἀρκετό.

Κάμσκου = κάμνω.

Καμιὰ ταχνή = κανένα πρωινό.

Κανακάρης (ὁ) = ὁ χαϊδεμένος.

Κανάτια = τὰ ἐξώφυλλα τῶν παραθύρων.

Καντζίζου = χορταίου καὶ ἀποικτῶ χρήματα.

Κανέλα (ἡ) = ἡ κάνουλα.

Κάνουρ(η) (ἡ) = ἡ μάλλινη κλωστή.

Καντηλανάφτ(η)ς (ὁ) = ὁ καντηλανάφτης.

Κάργα = μέχρι ἐπάνω γεμάτο.

Κάρμα καρισίλ = ἀνακατωμένο.

Κάρνα (τὰ) = τὰ κάρβουνα.

Καρίκ = ράτσα καλῆς κατσίκας.

Καρσί = ἀπέναντι.

Καρσιλαντῶ = σκοπεύω ἐπιτυχῶς, σημαδεύω.

Καρακούζ(ι)κου (τὸ) = τὸ ἄλογο ποὺ πρίζονται τὰ πόδια του ἀπὸ ὑπερφόρτωση.

Καρούτα (ἡ) = τὸ δίτροχο ἀμάξι μὲ βαθιὰ παραπέτα.

Κασκαρίκα (ἡ) = ἡ λαχτάρα, τὸ ρεζίλημα.

Κατάψχους (ὁ) = ὁ δροσερός.

Κατίκ (τὸ) = τὸ στραγγισμένο γιαούρτι μὲ ἄλατι.

Κατούνια (τὰ) = τὰ ροῦχα.

Κατσιαμάκ(ι) (τὸ) = παρασκευάσμα ἀπὸ καλαμποκίσιο ἄλεύρι ποὺ τρώγεται τὸ χειμῶνα μὲ πετιμέζι.

Κατσίρσι = τοῦ ἔστριψε, τρελλάθηκε.

Κατσιρμάς (ὁ) = τὸ παιδί ποὺ γεννιέται χωρὶς νὰ τὸ θέλουν, τὸ τελευταῖο.

Κατσπουδιά (ἡ) = ἡ γρουσουλιά.

Κατσφὸ (τὸ) = τὸ ἀλοίθορο.

Κατώι (τὸ) = τὸ ἰσόγειο.

Καφάσ(ι) (τὸ) = τὸ τελάρω τῶν φρούτων καὶ λαχανικῶν.

Κιφαλούκα (ῆ) = ἐξάρτημα τοῦ ἀλόγου μὲ τις παροπίδες.

Κιούγκ (τὸ) = ἡ πῆλινη σωλήνα.

Κλημιά (ες) (ῆ) = τὰ μυτερά ξύλα, τὰ περασμένα σὲ θηλιές, στὰ πλαῖ-
νά τοῦ κάρρου, γιὰ νὰ συγκρατοῦν τὰ δεμάτια.

Κλιέτι = κυλιέται.

Κλικούδ(ι) (τὸ) = μικρὸ ψωμάκι σὲ σχῆμα μικροῦ γ.

Κλουρίζια (τὰ) = τὰ παράρριζα.

Κλουντήρ(ι) (τὸ) = σταμνί, γυαλιστερό ἀπ' ἔξω, μὲ τσουλναρούδ(ι)
ποῦ τὸ χρησιμοποιοῦν στὸ κάλεσμα τοῦ γάμου.

Κνιάρς (ὁ) = ὁ τεμπέλης.

Κνόδαλο (τὸ) = ὁ βλάκας, ὁ ἀνόητος.

Κόμπο νερό = μιὰ σταλιά νερό.

Κόμπους (ὁ) = τὸ μάτι τοῦ βλαστοῦ.

Κοντὸ (τὸ) = κοντό, μάλλινο ἀνδρικό καὶ γυναικεῖο φόρεμα.

Κόπ(η) κα = κόπηκα.

Κόρφος (ὁ) = ἡ μασχάλη.

Κότσ(ι) (τὸ) = ὁ ἀστράγαλος.

Κότσφας (ὁ) = ὁ κότσιφας.

Κούκδας (ὁ) = τὸ βαρίδι τοῦ κανταριοῦ.

Κουκουρίκους (ὁ) = τὸ ψηλὸ πράγμα.

Κουκάς (ὁ) = τὸ μικρὸ δοχεῖο γλυκοῦ (τὰ σημερινὰ μπόλ).

Κουκόσκis (οῖ) = τὰ σκασμένα στῇ φωτιά καλαμποκία.

Κουκούδ(ι) (τὸ) = τὸ ἀποξηραμένο αἶμα πάνω στῇ πληγῇ.

Κουκουνάρ(η)ς = ὁ ἄνδρας τῆς πόλης.

Κουκώννα (ῆ) = ἡ γυναίκα τῆς πόλης.

Κουλάζουμι = ἁμαρτάνω.

Κουλαντρίζου = μεταχειρίζομαι.

Κουλουχέρ(η)ς (ὁ) = ὁ χλωδός.

Κουμπάκ(ι) (τὸ) = τὸ στέλεχος τοῦ ἐκκοκκισμένου καλαμποκιοῦ κυ-
ρίως ἀλλὰ καὶ ὁλόκληρος ὁ καρπὸς τοῦ καλαμποκιοῦ.

Κουμούλα = γεμάτο.

Κουμπουσχοίν(ι) = τὸ κομπολόι.

Κούνιψα = τεμπέλισα.

Κουνουμιά (ῆ) = τὰ δῶρα τοῦ γαμπροῦ πρὸς τὴ νύφη καὶ τὸ γλέντι
μετὰ τὴ στέψη.

Κουπάνα (ῆ) = ἡ ξύλινη σκάφη.

Κουπρίτς (ὁ) = ὁ βρωμιάρης.

Κούρκους (ὁ) = ἡ γαλοπούλα.

Κούρβλου (τὸ) = ὁ χονδρὸς κορμὸς τοῦ κλήματος.

Κουρταλῶ τῇ πόρτα = χτυπῶ τὴν πόρτα.

Κουσούρια (τὰ) = τὰ ἐλαττώματα.

Κούσπας (ὁ) = τὸ ὑποπροῖον τῆς ἐξαγωγῆς τοῦ σισαμέλαιου.

Κουσκνάς (ὁ) = ὁ αὐγοειδὴς χαρταετός.

Κουσιὰ (ἡ) = ἡ γυναικεία πλεξούδα.

Κουσκίγσι = κοσκίγησε.

Κότσιανους (ὁ) = ὁ μεγάλος δάκτυλος.

Κούτρα (ἡ) = τὸ μέτωπο.

Κούτκας (ὁ) = τὸ σῆρκο.

Κουτρουκύλσι = κατρακύλησε.

Κουτσιαν (ι) (τὸ) = ὁ μίσχος.

Κούτς - κούτς = ἔτσι καλοῦμε τὰ σκυλιά.

Κρατούνα (ἡ) = τὸ μεγάλο κεφάλι.

Κραίνου = ὀμιλῶ.

Κριτσίμς (ὁ) = τὸ δεῖπνο ποὺ ἐπισφραγίζει τὸ τέλος μιᾶς γεωργικῆς δουλειᾶς. Τὸ τέλος τῆς σπορᾶς, τοῦ θερισμοῦ κλπ.

Κριτσιανίζου = τρώγω κάτι σκληρό, ἕνα παξιμάδι, ξηρὸ ψωμὶ κλπ.

Κριτσίζου = τρίβω τὰ δόντια μου.

Κρουμίδ (ι) (τὸ) = τὸ κρεμίδι.

Κρουμίδ (ι) δὲν εἶπι = δὲν πρόλαβε νὰ πῇ κουδέντα.

Κυρία (ἡ) = ἡ δασκάλα.

Κύριος (ὁ) = ὁ δάσκαλος.

Λ

Λαγκαρτί (τὸ) = ἡ συζήτηση.

Λαγκόνια (τὰ) = δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ πᾶνω ἀπὸ τὴ λεκάνη.

Λαγίν (ι) (τὸ) = ἡ στάμνα τοῦ νεροῦ.

Λάμουμα (τὸ) = ἡ ὕλη τοῦ ποταμοῦ.

Λαμώνου = χώνομαι βαθιὰ στὴ λάσπη.

Λαμνὸς = ἡ φλόγα τῆς φωτιᾶς.

Λάνταγμα (τὸ) = τὸ στραμπούλιγμα.

Λάπατο (τὸ) = ἕνα εἶδος φυτοῦ ποὺ μὲ τὰ φύλλα του κάνουν πίτες καὶ τίς ρίζες του δάφουν.

Λασθιρίσ (ι) (τὸ) = ἡ συναλλαγή.

Λάστιχα (τὰ) = ἡ σαῖτα ποὺ τὰ παιδιὰ χτυποῦν τὰ πουλάκια.

Λειτουργιὰ (ἡ) = ἡ προσφορά, τὸ πρόσφορο.

- Ληγουριά (ή) = ή στομαχική διαταραχή που φέρνει τάση για έμετό.
 Λημαριά (ή) = τὸ μέρος τῆς σαγῆς τοῦ ἀλόγου, γύρω στὸ λαιμὸ του.
 Λιάδα (ή) = ή φασαρία, οἱ φωνές.
 Λιγέ(ν) (η) (ή) = ή λεκάνη.
 Λιανίζου = κομματιάζω.
 Λιέρα (ή) = ή βρωμιά.
 Λιέσκα (ή) = εἶδος λιμνήσιου ψαριοῦ.
 Λιδουθιά (ή) = ή ἀλληλοδοθήθεια στὶς γεωργικὲς δουλειές.
 Λιλίτσια (τά) = τὰ κομμάτια τοῦ σπασμένου πιάτου.
 Λιμόρια (τά) = τὰ μνήματα.
 Λιμκιάρ (η) ς (ὀ) = ὁ κακόμοιρος, ὁ βρώμικος.
 Λίξουρους (ὀ) = ὁ λαίμαργος.
 Λιπαντούδ (ι) (τὸ) = ή ζακετούλα τῶν μικρῶν παιδιῶν, τῶν μωρῶν.
 Λιπρουν(ι) (τὸ) = πουργαροειδῆς θάμνος.
 Λιφτόκαρου (τὸ) = τὸ φουντούκι.
 Λούν (η) (ή) = ή βρώμικη λάσπη.
 Λουρι (τὸ) = ή ἀνδρική ζώνη.
 Λούτσα (ή) = τὸ μαλακό, τὸ πολὺ ὤριμο.

M

- Μάγ(ου)λα (τά) = τὰ μάγουλα.
 Μαγαρ(ι) σμένου (τὸ) = τὸ μολυσμένο, τὸ ἀκάθαρτο.
 Μαζών(ει) = μαζεύει.
 Μακεδονίς (τὸ) = ὁ μαῖντανός.
 Μαμούδ (ι) (τὸ) = ὁ μεταξοσκώληκας.
 Μανιά (ή) = ή γιαγιά.
 Μανταλίδια (τά) = τὰ ψημένα τοῦδλα.
 Μαντραβίτσες (οἱ) = κάτι σκληρὰ πράγματα ποὺ γαίνουν συνήθως
 στὰ χέρια.
 Μαντρινιά (ή) = τὸ ξέφωτο σὲ δασώδη περιοχὴ.
 Μαρκέτι = μυρικάζεται.
 Μαρι = καλέ.
 Μᾶς πῆραν φιλουῖ = μᾶς πῆραν εἶδηση.
 Μαστάρια (τά) = οἱ μαστοὶ τῶν ζώων.
 Μασάλ(ι) (τὸ) = τὸ παραμῦθι, τὸ ἀνέκδοτο.
 Ματζούλα (ή) = τὸ ὠριμο καὶ μεγάλο μοῦρο.
 Ματιά (ή) = τὸ γεμισμένο παχὺ ἔντερο τοῦ γουρουνιοῦ μὲ κυμά.
 Ματουσίγoura (τά) = οἱ βλεφαρίδες.
 Μή ἀφάνσι = μὲ θασάνισε, μὲ κούρασε.

Μή λάθχι = μή τυχόν.

Μή λόχιφι = μέ πόνεσε πολύ.

Μή κάγ (ει)ς μπιρμπάτ = μέ λερώνεις.

Μητιά (ή) = ή βουτιά.

Μιριμιτίζου = διαρθώνω.

Μιροδούλ (ι) (τò) = τò μεροκάματο.

Μ (ι) νασούπ (τò) = άκριβώς στην ώρα.

Μισάλ (ι) (τò) = είδος τραπεζομάντιλου πού σκεπάζουν τὰ ψωμιά
στίς πινακοτές ώσπου νά φουρνιστούν.

Μισίρκα (ή) = ή γαλοπούλα.

Μ (ι) σòς (έ) = ò μισός.

Μ (ι) σούρ (ι) (τò) = τò πιάτο.

Μόμιλου (τò) = ένα τιποτένιο αντικείμενο και μεταφ. τò άσήμαντο
πρόσωπο.

Μουαμπέτ (τò) = ή συζήτηση.

Μουδάτα (τά) = είδος σπιτίσιου ύφαντοῦ.

Μουλαῖμσι = ήσύχασε.

Μούλουξι = σταμάτησε νά μιλάη, σταμάτησε νά κλαίη.

Μουλώνω = σιωπῶ.

Μουναχòς (ò) = ò μόνος.

Μούνιασα = σημάδεψα επιτυχώς.

Μουνόκερο (τò) = τò φυλαχτό.

Μουκαῖτιά (ή) = ή εύκαιρία.

Μουραφέτ (τò) = τò κόλπο και τò εργαλείο.

Μουρντάρου (ή) = ή θρωμιάρα.

Μουρντάρκου (τò) = τò θρώμικο.

Μούτσιανους (ò) = ò μικρός.

Μπαῖά = άρκετά.

Μπάκακας (ò) = ò θάτραχος.

Μπαλάντζα (ή) = ή ζυγαριά.

Μπάμπαλου (τò) = τò σκουπίδι.

Μπαμπαλιάρ (η)ς (ò) = ò τραυλός.

Μπαμπάτσκους (ò) = ò γερός, ò δυνατός.

Μπάντα (ή) = τò ύφαντò μέ διάφορες παραστάσεις πού τò κρεμνούν
πάνω άπό τò κρεβάτι.

Μπάξα (ή) = τò κομμάτι τοῦ ψωμιοῦ.

Μάρις (οί) = οί μικρές λακούδες νεροῦ.

Μπαρμπιρίσκα = ξυρίστηκα.

Μπασιαρνῶ = πετυχαίνω τò στόχο.

Μπασμπανὰς (ὁ) = τὸ τελευταῖο μέρος τοῦ παχέος ἐντέρου τοῦ γουρουνιοῦ γεμισμένο μὲ κυμά.

Μπάτσα (ῆ) = τὸ χαστούκι στὰ μάγουλα.

Μπιγάδ (ι) (τὸ) = τὸ πηγάδι.

Μπίγου = χώνω βαθιά.

Μπιζιρνῶ = θαυέμαι, κουράζομαι.

Μπιλιὰ - οὐράτσα = εἶδα κι ἔπαθα.

Μπιλιτζίκ (ι) (τὸ) = τὸ θραχιόλι καὶ γενικά τὰ γυναικεῖα στολίδια.

Μπιλμπίδια (τὰ) = τὰ στραγάλια.

Μπινεθρέκ (ι) (τὸ) = τὸ χωριάτικο παντελόνι.

Μπινὰς (ὁ) = ἡ οἰκοδομή, τὸ διόροφο σπῖτι.

Μπิริκέτ (ι) (τὸ) = ἡ γεωργικὴ σοδειά.

Μπιτίζου = τελειώνω (μπίτσαν = τελείωσαν).

Μπιχτσῆς (ὁ) = ὁ ἀγροφύλακας.

Μπόζια (ῆ) = ἡ θειά, ἡ κυρά.

Μπόλκα (ῆ) = τὰ χτενισμένα ἀνδρικά μαλλιά καὶ εἶδος χοροῦ.

Μπομπότα (ῆ) = τὸ καλαμποκίσιο ψωμί.

Μπόσκους (ὁ) = ὁ χαλαρός.

Μπουγτζιάδης (οἱ) = οἱ καλεσμένοι τῆς νύφης ποὺ παραμένουν μετὰ τῇ στέφῃ στὸ τραπέζι τοῦ γαμπροῦ.

Μπούζνας (ὁ) = ἡ μύτη τοῦ πάτου τοῦ τσουβαλιοῦ.

Μπουκουφωλιά (ῆ) = ὁ ἴστος τῆς ἀράχνης.

Μπουλίτσα (ῆ) = τὸ ράφι ποὺ τοποθετοῦνται τὰ ψωμιά.

Μπούμπνας (ὁ) = ἓνα εἶδος ἐντόμου, μεγαλύτερο ἀπὸ τὴ σφίγγα, ποὺ περνώντας βουίζει.

Μπουμπρουνά (ῆ) = ἡ μεγάλη φωτιά, ἡ μεγάλη φλόγα.

Μπουμπότσια (τὰ) = τὰ κουφέτα.

Μπουμπνίτζ (ει) = βροντάει.

Μπουμπλίθρις (οἱ) = οἱ φουσκάλες τῆς βροχῆς.

Μπουμπότις (οἱ) = τὰ δαμάσκηνα.

Μπουμπόλια (τὰ) = τὰ φασόλια πιάζι.

Μπουρλιάζου = περνῶ ἀρμαθιά τὰ φύλλα τοῦ καπνοῦ κλπ.

Μπουρδὶς (οἱ) = τὰ παλιοτσούδαλα καὶ μετ. τὰ λόγια χωρὶς σημασία.

Μπούχαβους (ὁ) = ὁ μπόσκος, ὁ χαλαρός.

Μπούχτσα = παραχόρτασα.

Μπρουμὺτ (τὸ) = ἡ ἐπισκευὴ τῆς μύτης τοῦ γυνιοῦ.

Μπρουχαδὲτ (τὸ) = τὸ μικρὸ γυαλιστερὸ χαλάζι.

Μπλάστρις (ὁ) = ἡ κυλινδρική βέργα ποὺ ἀνοίγουμε τὰ φύλλα γιὰ νὰ κάνομε τὶς πίτες.

Μτζούρ (ι) (τὸ) = ἡ μονάδα θάρους τῶν σιτηρῶν 50 ὀκάδων.

N

- Νανᾶς (δ) = ὁ νουνός.
 Νιάμα (τδ) = τὸ προετοιμασμένο, ὀργωμένο χωράφι γιὰ νὰ σπαρῇ τὸν Ὀκτώβριο.
 Νάϊκα πὺ σοῦ λείπ (ει) = ξύλο πὺ θέλεις.
 Ναίϊσα = τέλος πάντων.
 Νιδηριός (δ) = ἡ θερινὴ στάνη τῶν μεγάλων ζώων μέσα στὸ χωριό.
 Νιγρᾶίνου = ἀνοίγω τὸ μαλλὶ γιὰ νὰ εἶναι ἔτοιμο γιὰ λανάρισμα.
 Νικατῶνω = ἀνεκατεύω.
 Νικούκουρδα = ὀκλαδόν.
 Νιντιζές (δ) = ὁ πῆχης.
 Νιπιταρίζουμι = τρομάζω.
 Νιρὸ (τδ) = τὸ νερό.
 Νιρουπλιάρκους (δ) = ὁ χωρὶς πολλὰ ὕλικά, ὁ σκέτος νερό, ὁ νερό-βραστος.
 Νιχάκ (ι) (τδ) = τὸ σπαράγγι.
 Νόχτους (δ) = ὁ ὄχθος, ὁ γκρεμός.
 Νουντάς (δ) = τὸ μεγαλύτερο δωμάτιο τοῦ σπιτιοῦ πὺ χρησιμοποιοῦν-ταν γιὰ ἀποθήκη, κουζίνα κλπ.
 Νουντούδ (ι) (τδ) = τὸ μικρὸ δωμάτιο.
 Νταβραντίζου = δυναμώνω.
 Ντάθανους (δ) = ἡ μεγάλη μύγα πὺ ἐνοχλεῖ κυρίως τὰ βόδια.
 Νταγιάντσι = ἀκούμπησε.
 Ντάϊμα = συχνά.
 Νταλαβέρ (ι) (τδ) = ἡ συναλλαγή.
 Νταλιανούδ (ι) (τδ) = ἡ μικρὴ λίμνη.
 Ντάλιακα (τά) = τὰ ἐντόσθια.
 Νταλάκιασι = φούσκωσε ἀπὸ τὸ πολὺ νερό.
 Νταλαπιάνου = οἰκειοποιῶμαι, κλέβω κυρίως ἐπὶ χωραφιῶν καὶ οἰ-κοπέδων.
 Νταμαχτιάρς (δ) = ὁ ἀχόρταγος.
 Ντάρα (ή) = τὸ ἀπόβαρο.
 Νταρός (δ) = τὰ δῶρα τῆς νύφης στοὺς συγγενεῖς τοῦ γαμπροῦ.
 Νταρνταρμάς (δ) = ἡ φασαρία.
 Ντίλους (δ) = ἕνα εἶδος κάνουλας.
 Ντιριοῦμι = διστάζω, ντρέπομαι.
 Ντιρλικώνου = τρώγω ἀχόρταγα, λαίμαργα.
 Ντιρμάν (τδ) = ἡ σωτηρία.
 Ντίπ = τίποτα.

Ντουβλιέτ (τὸ) = ὁ τρόπος ζωῆς.
 Ντουθαλιέτου (τὸ) = τὸ φακιδόλι.
 Ντουζιέν (ι) (τὸ) = ἡ ρέγουλα.
 Ντουλαμάς (δ) = τὸ γιλέκο παλαιᾶς φορεσιᾶς.
 Ντουμάν (ι) (τὸ) = τὸ σύννεφο ἀπὸ σκόνη ἢ ἀπὸ καπνῶ.
 Ντουμουσλοῦκ (τὸ) = ἡ ράτσα.
 Ντουρι (τὸ) = τὸ πατόφκιαρο.
 Ντρασκαλώνω = σκαρφαλώνω, ἀναρριχῶμαι.
 Ντρασκλῶ = περνῶ πάνω ἀπὸ ἓνα ξαπλωμένο ἄνθρωπο.
 Νυδρέν' = πηγάζει.

Ξ

Ξαλλάζου = ντύνομαι μὲ καθαρά ρούχα.
 Ξερνῶ = κάνω ἐμετό.
 Ξέβγαλα τὰ ρούχα = ξέπλυνα τὰ ρούχα μὲ καθαρό νερὸ ἀπὸ τὶς σπουνάδες.
 Ξιαλαφρώνου = ἀποπατῶ.
 Ξιθλιακόνουμι = ξεντύνουμαι.
 Ξικ (τὸ) = τὸ λιψό.
 Ξικίν (η) σα = ξεκίνησα.
 Ξίκ (ι) κους (δ) = ὁ ἐλαφρόμυαλος.
 Ξιντρασκλώθ (η) κι = ξεσκαλώθηκε.
 Ξινουμῶ = διώχνω.
 Ξιντουζούμ (ι) (τὸ) = εἶδος φαγητοῦ μὲ νερὸ καὶ λάδι βρασμένο, ἐλιές καὶ ξίδι.
 Ξιπατώνου = ξεριζώνω.
 Ξιστρώνω = βγάζω τὸ στρῶμα, τὸ σεντόνι τοῦ κρεββατιοῦ.
 Ξιτσίπουτους (δ) = ὁ ἀδιάντροπος.
 Ξιφτῶ = ξυλώνω τὶς κάλτσες.
 Ξλαμίδ (ι) (τὸ) = τὸ γεωργικὸ ἐργαλεῖο ποὺ μαζεύουν σὲ σωρὸ τὰ ἀλωνισμένα σιτηρά.
 Ξλάγκουρο (τὸ) = τὸ ἄγουρο πεπόνι.
 Ξτέλ (τὸ) = τὸ πιάτο μὲ τὰ κόλυθα ποὺ τὸ πηγαίνουν στὴν ἐκκλησία.
 Ξτόπ (ι) τα (ῆ) = ἡ Χριστόπιτα.
 Ξυάλ (η) (ῆ) = τὸ γεωργικὸ ἐργαλεῖο μὲ τὸ ὁποῖο καθαρίζουν τὸ γυνί.
 Ξ(υ)λόχτενο (τὸ) = ἓνα δεύτερο ξύλινο χτένι βοηθητικόν.
 Ξουλουκέρατα (τά) = τὰ χαρούπια.
 Ξ(υ)γάδα (ῆ) = ἡ μαγιά τοῦ γιαουρτιοῦ.

Ο

ὄντας = ἔταν.

ὄργους (ὀ) = τὸ χωρισμένο κοιμάτι τοῦ χωραφιοῦ γιὰ σπορὰ ἢ θε-
ρισμό.

Οὐντίζου = ταιριάζω.

Οὐῖτσι = ταίριασε.

Ούλουτσίτσιδους (ὀ) = ὁ δλόγυμνος.

ὄμπγιους (ὀ) = τὸ πύον.

Οὐμούτ (τὸ) = ἡ ἐλπίδα.

Οὔρδα (ἡ) = ἡ μυζήθρα.

Οὔρνεκ (τὸ) = τὸ δεῖγμα ὑφάσματος ἢ κλωστής.

Οὔρλουκ (τὸ) = τὸ γούρι.

Οὔσουλ (τὸ) = τὸ ἐλάττωμα.

Οὔχου = ἔτσι λένε τὴν ἀρρώστια στὰ μικρὰ παιδιὰ.

Π

Πααίνσκου = πηγαίνω.

Πακιέ = εἶδ' ἄλλως.

Παλακαμένος (ὀ) = ὁ χαμένος, ὁ ἀνόητος.

Παλάντζα (ἡ) = ἡ ζυγαριά.

Πάνα (ἡ) = τὸ χοντρὸ πανί πού εἶναι δεμένο σ' ἓνα μακρὸ ξύλο γιὰ
νὰ καθαρίζουν τὸ φοῦργο.

Πανάδα (ες) (ἡ) = ἡ ζάλη, οἱ φακίδες.

Πανάρια (τὰ) = τὰ ἐξώφυλλα τοῦ βιδίου.

Παπάρα (ἡ) = τὸ μασημένο ψωμιστύρι καὶ τὸ τρυμένο ψωμί σ' ἓνα
πιάτο γάλα.

Παραχώνου = θάπτω τὸ νεκρό.

Παραμαζώνου = διώχνω ἐπιτιμητικά.

Παραπαίδ (ι) (τὸ) = τὸ θετὸ παιδί.

Παρασὸλ (ι) (τὸ) = ἡ ὀμπρέλα.

Παραπαίρνου = μαλώνω.

Παραφκιάνου = ὑπερβάλλω.

Παρδαλὸς (ὀ) = ὁ πολύχρωμος.

Παρδαλή (ἡ) = ἡ γυναίκα ἀμφιδόλου ἡθικῆς.

Παρμάκια (τὰ) = οἱ ξύλινες ἀκτίνες τῆς ρόδας τοῦ κάρου.

Παρτάλια (τὰ) = τὰ κουρέλια.

Πασπατεύου = ψάχνω ψηλαφιστά.

Πασπαλίζου = ρίχνω ζάχαρη στὰ γλυκά, ἀλεύρι στὰ ψάρια κλπ.

Παστουματιά (ή) = τὸ παχὺ ἔντερο γεμισμένο μὲ κυμὰ καὶ χοιρινὸ λίπος.

Πασκίζου = προσπαθῶ.

Πατσιαθούρα (ή) = τὸ κουρελόπανο γιὰ σφουγγάρισμα καὶ μετ. ἡ ἀνήθικη γυναίκα.

Πατάρια (τά) = οἱ παλιές παντόφλες.

Πατηρίτσα (ή) = τὸ ἀναπηρικό μπαστούνι.

Πατούνα (ή) = ἡ φτέρνα.

Πέργυρος (ὁ) = ὁ αὐλόγυρος.

Περίδρομους (ὁ) = ὁ διὰδολος (ἔφαγες τὸ περίδρομος = ἔφαγες πάρα πολὺ).

Πέντους (ὁ) = ὁ πετεινός.

Πέφτη (ή) = ἡ Πέμπτη.

Π (η) γιάδ (ι) (τὸ: = τὸ πηγάδι.

Πιδι (τὸ) = τὸ παιδί, τὸ ἀγόρι.

Π (ι) θαμῇ (ή) = ἡ πιθαμή.

Π (ι) θάρ (ι) (τὸ) = τὸ πιθάρι.

Πιλικάνους (ὁ) = ὁ πελαργός.

Πιρτσιὰ (ή) = τὰ χτενισμένα ἀνδρικά μαλλιά.

Πιράτ (η) ς (ὁ) = ὁ σύρτης τῆς πόρτας (Πιρατώνου = δάξω τὸ σύρτη).

Πιργάδ (ι) (τὸ) = ἡ φάρσα.

Πιπιλιὰ (ή) = ἡ στάχτη.

Πιπιλώγου = ἀλείφω τὸ ἐξωτερικὸ μέρος τοῦ τέντζερη μὲ ὑγρὴ στάχτη γιὰ νὰ μὴ μαυρίζη ἀπὸ τὸ καπνὸ.

Πιπιλιάρχου (τὸ) = τὸ σταχτί.

Πίπλας (ὁ) = ὁ κατσουλιέρης.

Πισνέλα (ή) = ἡ δερμάτινη λουρίδα ποὺ περνάει ἀπὸ τὴ βάση τῆς οὐρᾶς τοῦ ζώου καὶ συνδέεται μὲ τὸ σαμαράκι.

Πισκός (ι) (τὸ) = τὸ δῶρο.

Πισνουμέρα (ή) = ἡ γιορτάσιμη μέρα, ἡ ἐπίσημη μέρα.

Πισμάνιψα = μετάνοια.

Πιτμέζ (ι) (τὸ) = τὸ πετιμέζι.

Πιτροτούρ (ι) (τὸ) = ὁ πετρότοπος.

Πλαστό (τὸ) = τὸ μεγάλο ψωμί ὡς 4 κιλά.

Πλαλῶ = τρέχω.

Πλαγκιτένια (τά) = εἶδος σπιτίσιου ὕφαντοῦ.

Πλιά = πιά (τὰ πλιά = τὰ πουλιά).

Πλιάτσ (ι) κου (τὸ) = ἡ λεηλασία.

Πλόχειρου (τὸ) = ἡ χούφτα τοῦ ἐνὸς χεριοῦ.

Πλουκός (ὁ) = ὁ φράκτης μὲ παληούρια.

- Πλούχ (ι) (τὸ) = τὸ σιδερένιο ἀλέτρι.
 Πλουμήδια (τὰ) = τὰ χρωματιστὰ σχέδια.
 Πνάκ (ι) (τὸ) = τὸ ξύλινο στρογγυλὸ κουτί πὺν θάζουν οἱ γεωργοὶ μέ-
 σα τὸ τυρί, τίς ἐλιές κλπ. ὅταν πηγαίνουν στὸ χωράφι.
 Πνακουτή (ῆ) = ἡ ξύλινη φόρμα 5 - 8 ψωμῶν.
 Πνίχκα = πνίγηκα.
 Ποδοπάν (ι) (τὸ) = τὸ πανί πὺν τυλίγουν οἱ γεωργοὶ τὰ πόδια.
 Πόστασα = κουράστηκα.
 Πότκας (ὁ) = ὁ ποντικὸς.
 Πουδαίνουμι = θάζω τὰ τσαρούχια μου.
 Πουϊάτα (ῆ) = ἡ ἀνοιχτὴ ἀπὸ μιὰ μεριὰ ἀποθήκη.
 Πουϊατούδα (ῆ) = ἡ μικρὴ ἀποθήκη.
 Πουϊτῶρ = προτύτερα, προηγούμενος.
 Πουπουνιέτσους (ὁ) = ὁ τσαλαπετεινός.
 Πουρτόγυρους (ὁ) = ὁ κλητῆρας τῆς κοινότητος.
 Πουριά (ῆ) = ἡ πόρτα μὲ παληούρια σὲ φράκτη.
 Πουρκὰ (τὰ) = τὰ ὀπωρικά.
 Πρέκνις (οἱ) = οἱ φακίδες.
 Προμ (υ) θεοῦ = συμβουλευέω.
 Προυγόν (ι) (τὸ) = τὸ ἀπὸ ἄλλο πατέρα ἢ μητέρα παιδί.
 Προυζύμ (ι) (τὸ) = ἡ μαγιά τοῦ ψωμοῦ.
 Προυχείμ (τὸ) = τὸ φθινόπωρο.
 Πρώϊμου (τὸ) = τὸ γεννημένο πρὶν ἀπὸ τὴν ὥρα του.
 Πστιὰ (ῆ) = ὅμοια μὲ τὴ πισινά.
 Πυκνάδα (ῆ) = ὅμοια μὲ τὸ κόσκινο, ἀλλὰ μὲ πολὺ πιὸ μικρὲς καὶ πυ-
 κνὲς τρύπες.
 Πυρουσιὰ (ῆ) = ὁ τρίποδας πὺν θάζουμε τὸν τέγτζερη ἐπάνω στὴ φω-
 τιὰ γιὰ νὰ θράση.

P

- Ρανστὲς (οἱ) = ἓνα εἶδος φαγητοῦ μὲ θραστὸ λάδι καὶ ἀλεύρι.
 Ρῆμα στὸ ζνίχ (τὸ) = τὸ κακὸ σπειρὶ στὸ σβέρκο.
 Ρῆμα νὰ σὲ θρῆ = νὰ σὲ θρῆ κακὸ.
 Ριτσέλ (ι) (τὸ) = τὸ γλύκισμα πὺν κάνουν μὲ τὸ πετιμέζι.
 Ρόγαλους (ὁ) = ἡ ἀράχνη.
 Ροδάν (η) (ῆ) = τὸ ὄργανο πὺν μαζεύουν τὸ νῆμα στὰ μασούρια.
 Ρουχάλα (ῆ) = τὸ χοντρὸ φλέμα.
 Ρουδάν τὸν παέν = ἡ συχνὴ εὐκοιλιότης.
 Ρουδάν παέν τὸ στόμα τ' = αὐτὸς πὺν δὲ σταματάει νὰ μιλάει, ὁ φλύαρος.

Σ

Σαβούρα (ή) = τὰ πολλὰ ἄχρηστα πράγματα.

Σακατεύκα = κτύπησα ἄσχημα.

Σακατλίκ (ι) (τὸ) = ἡ κακὴ συνήθεια.

Σακούλα (ή) = ἡ σχολικὴ τσιάντα.

Σαλάμκουσ (δ) = ὁ σίγουρος.

Σαλντῶ = ὄρμῳ.

Σανίδ (ι) (τὸ) = τὸ σανίδι ποὺ βάζουν τὰ ψωμιά.

Σαραγλι (τὸ) = τὸ χριστουγεννιάτικο γλύκισμα μὲ φύλλα σὲ σχῆμα
ρόμβου γεμισμένα. μὲ ψημένο σουσάμι.

Σαντάϊζμα (τὸ) = ἡ σύμπτωση.

Σθαρνιάρης (δ) = ὁ ἀνοικοκύρευτος.

Σθούλ (οι) (οἱ) = τὰ κομμάτια ἀπὸ σκληρὸ χῶμα.

Σήρτι τσούκα = σὲ πείραξε.

Σιαδῶ - σιακεῖ = ἐδῶ - ἐκεῖ.

Σιαῖās (δ) = ἡ ἀνδρική φορεσιὰ μὲ κορδόνι στὴ μέση.

Σιακάs (δ) = τὸ ἄστετο.

Σιάλ (ι) (τὸ) = τὸ μάλλινο ἢ μεταξωτὸ φόρεμα ποὺ τὸ ρίχνουν στοὺς
ὤμους.

Σιαματās (δ) = ἡ φασαρία.

Σιαμάκουs (δ) = τὰ ξερὰ χόρτα ποὺ γεμίζουν τὰ σαμάρια τῶν ζώων.

Σιάργκαδου (τὸ) = τὸ γκρι μαλλί.

Σιαπάν - σιακάτ - σιαπέρα = πρὸς τὰ πάνω, πρὸς τὰ κάτω, πρὸς τὰ πέρα.

Σιάστ (ι) σα = σιάστησα, τὰ ἔχασα.

Σιθραῖδ (ι) (τὸ) = τὸ θηλικὸ καλούπι ποὺ σφραγίζουν τὶς προσφορὲς
πρὶν τὶς ψήσουν.

Σιγκλιτίζουμι = στεναχωροῦμαι.

Σιέῖ (τὸ) = τὸ πράγμα.

Σιέρν (ει) = θέλει νὰ ζευγαρωθῇ (κυρίως στὰ ζῶα).

Σιέφκει = μπῆκε.

Σίλτσα = ἀπόκαμα, βαρέθηκα.

Σιρβέτα (ή) = τὸ μυξομάντιλο.

Σ (ι) νιρίζου (ή) = δίνω σημασία (δὲ σ (ι) νιρίζου = δὲ δίνω σημασία).

Σιντούκ (ι) (τὸ) = τὸ μπαούλο καὶ τὸ φέρετρο.

Σιόντιρμα (τὸ) = ἡ ἐπιτυχία.

Σιρμαές (δ) = τὸ χρηματικὸ κεφάλαιο.

Σι τ (ι) νάξου μιά μουτζιά θὰ σὶ πάρ' τὰ πιτμέζια = θὰ σοῦ δώσω μιά
στὰ μοῦτρα καὶ θὰ σὲ πάρουν τὰ αἵματα.

Σικάμνα (τά) = τὰ μοῦρα.

Σκάθαρος (δ) = τὸ σκαθάρι.

Σκάμα (τὸ) = ὁ ἰδρώτας, ἀλλὰ σὲ ἀφροὺς ἄσπρους.

Σκαμνούδια (τὰ) = οἱ μικρὲς μουριὲς καὶ τὰ καρεκλάκια.

Σκαλουσιὰ (ῆ) = ἡ χωνευτὴ τετράγωνη τρύπα στὸ τοῖχο ποὺ γεννοῦν οἱ κόττες.

Σκαρβέλια (τὰ) = οἱ πιόστρες τοῦ σαμαριοῦ.

Σκαρλάτου (τὸ) = τὸ τριαντάφυλλο.

Σκιπαστή (ῆ) = ἡ στέγη.

Σκμίζου = θρίσκομαι σὲ ἀνησυχία.

Σκφούγια (τὰ) = οἱ μάλλινες πλεκτὲς κάλτσες.

Σκουλουμπῶ = ἐμποδίζω.

Σκουτίδα (ῆ) = τὸ σκοτάδι.

Σκουτ (νὸ) (τὸ) = τὸ ἄτιμο (λέγεται συνήθως ὅταν θυμῶνουν γιὰ κάποια ἀνεπιθύμητη ἐνέργεια ζῶου ἢ ὅταν δὲν καταφέρνουν νὰ πετύχουν κάτι π.χ. νὰ λύσουν ἢ νὰ δέσουν τὸ σκοινὶ κλπ.).

Σμαραγκιασμένου (τὸ) = τὸ παραγενομένο σύκο ποὺ ἀρχίζει νὰ ξηραίνεται.

Σμαλίζ = κινεῖται σιγά, θροῖζει.

Σμάλους (δ) = ἀνεπαίσθητος θόρυβος.

Σμπαίν (ει) = βγαίνει νερὸ ἀπὸ κάπου λίγο - λίγο.

Σμίτ (ι) (τὸ) = τὸ ἄσπρο σαλονικιὸ ψωμί.

Σνι (τὸ) = τὸ μεγάλο ρηχὸ ταψί.

Σνίχ (ι) (τὸ) = ὁ αὐχένος.

Σόμπουρους (δ) = οἱ μικρὲς συγκεντρώσεις μπρὸς στὶς πόρτες τῆς γειτονιάς.

Σούζα = ὄρθια.

Σουκάκ (ι) (τὸ) = ὁ δρόμος.

Σούκουζ (δ) = ὁ ἰδρώτας τῶν προβάτων.

Σουλουμεντῶ = μονολογῶ ψυθιριστά.

Σουμάλια = οἱ ψιλὲς τρίχες τοῦ αὐχένος.

Σουμπρίζου = παρακινῶ τὰ σκυλιὰ νὰ ὀρμήσουν.

Σούρπιτους (δ) = ὁ γρήγορος, ὁ σβέλτος.

Σούσαλα (τὰ) = τὰ ξερὰ χόρτα.

Σουσουνίσα (ῆ) = ἓνα πουλάκι τοῦ φθινοπώρου μὲ μεγάλη καὶ κουνιστὴ οὐρά, ἡ σουσουράδα.

Σπάργουσι = γέμισαν οἱ μαστοὶ τοῦ ζῶου γάλα.

Σπίρτου καμινιέτου = τὸ οἰνόπνευμα.

Σπρουῖτ (τὸ) = ὁ σπουργίτης.

Σμπιρίλουγους (δ) = ἡ οἰκογένεια.

Σταλαχίδα = στομαχική - άνησυχία.

Στάλισμα (τό) = ή μεσημβρινή καλοκαιριάτικη άνάπαυση τών ζώων.

Σταλός (δ) = τό μέρος πού σταλίζουν τά ζώα.

Σταυρώνου = άνταμώνω.

Σταφνιάζου = θάζω στο σημάδι.

Στινούρα (ή) = ό στενός δρόμος.

Στινουρούδα (ή) = τά στενά πού σχηματίζονται ανάμεσα από δυό οίκοδομές.

Στιχτός (δ) = ό δοῦλος.

Στρατούδ (ι) (τό) = ή γιδόστρατα στο θουνό.

Στρεκλίζουν = άφηγιάζουν (κυρίως τά βόδια).

Στρέχου = συμφωνῶ.

Στρικουπανοί (οί) = οί βάτραχοι πού μόλις έκκολάφθηκαν.

Στρουγλό (τό) — τό τραπεζομάντιλο πού τυλίζουν τή πίτα (μικρό ψωμί) πού πηγαίνουν στην έκκλησιά μαζί με τό ξτέλ (ι).

Στ (υ) λιάρ (ι) (τό) = τό στυλιάρι.

Συδαίνου = μπαίνω μέσα.

Σ (υ) γκαθίζου = χορεύω στη νύφη τό συγκαθιστό χορό.

Σ (υ) μαζώνου = συμμαζεύω.

Σύρι = πήγαινε.

Συσταίνουμι = ντρέπομαι.

Σφάλαγκας (δ) = ό τυφλοπόντικας.

Σφάχτς = ό δυνατός πόνος.

Σφαλνῶ = κλείνω.

Σφουρλαντῶ = χτυπῶ δυνατά.

Τ

Ταβάς (δ) = τό θαθύ ταψί.

Τάζου = ύπόσχομαι.

Τά κακνάρουσι = τά χρειάστηκε, πέθανε.

Τά κλῶ = θα φυλάγω (στο παιχνίδι). Όρος πού χρησιμοποιείται στο παιχνίδι.

Τακούμια (τά) = τά έξαρτήματα τής σαγῆς.

Ταμάμ = άκριθῶς.

Ταμάχ (τό) = ή άπληστία.

Ταμαχιάρ (η)ς (δ) = ό άπληστος, ό άχόρταγος.

Τάπα (ή) = ό φελός.

Τά πράματα = τά ζώα.

Τασιάκ (ι) (τό) = ή σταχτοθήκη.

Τά τίναξι = τά ξεσχόνισε και μετ. πέθανε.

Ταχιά = αὔριο.

Ταχούμ (τὸ) = τὸ ταχίσι.

Ταχταλούδια (τὰ) = ἕνα εἶδος σπιτίσιου ὕφαντου.

Ταχὺ - ταχὺ = πρωτ - πτωτ.

Τέλ (τὸ) = τὸ σύρμα.

Τεκνεφέζκου (τὸ) = τὸ ράθυμο ζῶο.

Τετράδ (η) (ή) = ἡ Τετάρτη.

Τζιαντές (ὁ) = ὁ δημόσιος δρόμος.

Τζιγάπ (τὸ) = ἡ εἶδηση, ἡ ἀπολογία.

Τζιέτζιαρς (ὁ) = ὁ τέντζερης.

Τζιλινίκα (ή) = ἡ τσιλίκα.

Τζιριμιὰ (ή) = ἡ ζημία.

Τζιτζίνα (ή) = τὸ σκαρφάλωμα ἐνὸς στῆ πλάτη ἐνὸς ἄλλου.

Τζιτζίνξει = θούξει.

Τζιτζιούδα (ή) = τὸ λίγο - τὸ πολὺ λίγο.

Τζιχρές (ὁ) = ἡ καλὴ κατάστασις τῆς ὑγείας.

Τ (ή) ν ἄλλ (η) = τὴν ἐπομένη, τὴν ἐπαύριο.

Τιθιὼν = κάμνει.

Τζκάϊκα = ἐρεθίστηκα στὰ μέρη τοῦ σώματος ποὺ τρίβονται.

Τλίχι = τυλίχτηκε.

Τλιγάδ (ι) (τὸ) = τὸ ὄργανο ποὺ μαζεύεται ἢ κλωμένη κλωστή.

Τλουπάν (ι) (τὸ) = τὸ ἄσπρο λεπτὸ μαντίλι ποὺ δένουν στὸ κεφάλι.

Τλουπες (οἱ) = οἱ μεγάλες νυφάδες τοῦ χιονιοῦ.

Τμάζουμι = ἐτοιμάζομαι.

Τνάζου ντραχλιάμ' = ἀποδοκιμάζω κάποιον.

Τνάλ (τ (ή) ν ἄλλ') = μεθαύριο.

Τδκοφι δίπλα = κοιμήθηκε, ἔπεσε γὰ κοιμηθῇ.

Τούμπα (ή) = ὁ τεχνιτὸς χωματόλοφος στῆ μέση τοῦ κάμπου.

Τούντς (τὸ) = τὸ σκληρό.

Τούν ξιφίρι ντιθιρίλγκα = τὸν ἔφερε δόλτα, τὸν ξεγέλασε.

Τούν πᾶν σιακάτ = τὸν πῆγαν τὸ νεκρὸ στὸ νεκροταφεῖο.

Τοῦ τσιακμάκουσα = ἔφυγα σὰν ἀστραπῇ.

Τουρτούρας (ὁ) = ὁ ἀφελής.

Τουρτούρα (ή) = ἡ δεκαοχτούρα.

Τ (ου) φέκ (ι) (τὸ) = τὸ τουφέκι.

Τράχουμα (τὸ) = ἡ προίκα.

Τρέβλα (τὰ) = οἱ ἄγριες γλιστρίδες.

Τριουγιούρ - τριουγιούρ = γύρω - γύρω.

Τριπόκουλο (τὸ) = τὸ σχιστὸ βρακί στὸ πίσω μέρος, τὸ φοροῦσαν στὰ μικρὰ παιδιὰ ὅταν ἄρχιζαν γὰ περπατοῦν γιὰ καλὰ.

Τρουχάλα (ή) = ή μεγάλη πέτρα.

Τσάγκαρα (τά) = τὰ μικρὰ κουδουνάκια ποὺ δάζουν στὸ λαϊμὸ τῶν ἀλόγων.

Τσάκουσι = ξπιασε.

Τσάκνα = τὰ φιλά, μικρὰ καὶ ξηρὰ ξυλαράκια γιὰ προσάναμα.

Τσαμπουνῶ = φλυαρῶ.

Τσαμπούνα (ή) = ή τριφερή καλαμιὰ τοῦ κριθαριοῦ, ποὺ τή κόβουν καὶ τή δάζουν στὸ στόμα καὶ τσαμπουνίζει.

Τσέργα (ή) = ή βελέντσα.

Τσιαγνίζου = φωνάζω, διαμαρτύρομαι.

Τσ(ι) κάρ (τὸ) = τὸ ψηλὸ πετρῶδες μέρος.

Τσιακμάκ(ι) (τὸ) = ὁ ἀναπτήρας μὲ πέτρα καὶ φυτίλι.

Τσιαμούζκου (τὸ) = τὸ μικρὸ ἄλογο, τὸ ἀνώμαλο, τὸ δύστροφο.

Τσιαξίρ (τὸ) = τὸ μπενεθρέκι.

Τσιαρδάκ(ι) (τὸ) = τὸ μακρόστεγο ὑπόστεγο ποὺ εἶναι σκεπασμένο μὲ χόρτα.

Τσιάρκ(ι) (τὸ) = τὸ μαγκανοπήγαδο.

Τσιατμάς (δ) = τὸ πάτημα τοῦ ἄλωνιοῦ στὸ πρῶτο στάδιο τοῦ ἄλωνι-
σματος μόνον μὲ τὰ ζῶα καὶ ὁ πλεκτὸς μὲ θέργες τοῖχος κι ἀλλειμένος μὲ λάσπη.

Τσιατραφύλλου (ή) = ή ἐπιπόλαια, ή ζωηρὴ γυναικα.

Τσιάφ (τὸ) = ή πάχνη.

Τσιαφάρα (ή) = τὸ ἐγκαταλελειμμένο παλιὸ ἀμπέλι.

Τσίγκους (δ) = τὸ τενεκεδένιο κύπελο.

Τσίγκους (δ) = τὸ ἐξόγκωμα ποὺ γίνεται στὸ κεφάλι ὕστερα ἀπὸ χτύπημα.

Τσ(ι) μούρ(ι) (τὸ) = τὸ τσιμούρι.

Τσίμπλα (ή) = τὸ ἄσπρο ὕγρὸ ποὺ μαζεύεται στὴν ἄκρη τῶν ματιῶν.

Τσ(ι) μπίδ(ι) (τὸ) = ή τσιμπίδα.

Τσιόλ(ι) (τὸ) = τὸ κουρέλι.

Τσ(ι) νῶ = κλωτσῶ.

Τσ(ι) νιάρκου (τὸ) = τὸ γαϊδούρι ποὺ κλωτσαί.

Τσίπα (ή) = ή κορυφή ἀπὸ τὸ γάλα.

Τσπὸ (τὸ) = τὸ αὐτὸ ποὺ δέν ἔχει τσιόφλι.

Τσ(ι) πούν(ι) (τὸ) = τὸ μακρὸ χοντρὸ σακκάκι.

Τσίρλα (ή) = ή εὐκοιλιάτης.

Τσ(ι) ρλιάρς (δ) = ὁ εὐκοίλιος.

Τσιρνούχια (τά) = ἓνα εἶδος ψαριῶν τῆς λίμνης.

Τσιρούζκους (δ) = ὁ ἀδύνατος.

Τσιτσὶ (τὸ) = τὸ κρέας.

Τσιχτῶ = πετυχαίνω τὴ μπίλια τοῦ ἀντιπάλου.

Τσιούγγξ = ἔτσι φωνάζουν τὸ γαϊδούρι γιὰ νὰ σταματήσει.

Τσιουλνάρ (τὸ) = ὁ σωλήνας πὺν τρέχει τὸ νερὸ στὴ θρύση.

Τσιουλναρίστρα (ἡ) = τὸ νερὸ πὺν τρέχει συγκετρωμένο ἀπὸ τὸ λούκι.

Τσιουλναρίστρις (οἱ) = οἱ κάθετες γραμμὲς πὺν κάνει τὸ ὑδρόχωμα στὸ τοῖχο ὅταν πέση πολὺ.

Τσιουπλάκς (ὁ) = ὁ κουρελῆς.

Τφάν (ι) (τὸ) = ὁ μεγάλος χιονιάς.

Φ

Φάρα (ἡ) = τὸ κακὸ συγγενολόϊ.

Φάτσα (ἡ) = τὸ πρόσωπο.

Φαφούλα (ἡ) = τὰ ξεθυμάσματα στὰ κάτω χεῖλη.

Φθ (η) νὸς (ὁ) = ὁ εὐθυνός.

Φιλιά (τὰ) = οἱ φέτες τοῦ ψωμοῦ.

Φ (ι) λιὰ (ἡ) = τὸ τραπέζωμα, κάνω ἕναν τραπέζι, τὸν τραπεζώνω.

Φιράδα (ἡ) = ἡ σχισμὴ.

Φκάρ (τὸ) = τὸ μπροστινὸ μέρος τοῦ ἀρνιοῦ ἢ τοῦ κατσικιοῦ.

Φκέντρις (ὁ) = ἡ βουκέντρα.

Φκέλ (ι) (τὸ) = τὸ δικέλι, σκαπτικὸ ἐργαλεῖο γιὰ τὰ ἀμπέλια κυρίως.

Φκιάρ (ι) (τὸ) = τὸ πτύον.

Φκισιά (ἡ) = ἡ κατασκευὴ.

Φλέτσια (τὰ) = οἱ φλοῦδες γενικά.

Φόρτωμα (τὸ) = ἡ τροιχιά μάρκους 10 ὀργιῶν.

Φούντα (ἡ) = ἡ γυναικεία ποδιά.

Φουλτακιάζου = βγάζω φοῦσκες.

Φουρκάλ (ι) (τὸ) = ἡ σκούπα.

Φουρκαλῶ = σκουπίζω.

Φουρκαλίδια (τὰ) = τὰ σκουπίδια.

Φούρλα = ἡ γύρα, ἡ στροφή.

Φισφισιές (ὁ) = ὁ φλύαρος, ὁ ἀνόητος.

Φρέτζιους (ὁ) = τὸ ὑπόστεγο πὺν εἶναι σκεπασμένο μὲ χόρτα, τὸν ἔ-
καμναν ὅταν ἀλώνιζαν.

Φσκίνα (ἡ) = ἡ φυσικὴ πηγὴ νεροῦ πὺν τρέχει μὲ σωλήνα.

Φτσι (τὸ) = τὸ μεγάλο βαρέλι κρασιοῦ.

Φτασμίτκου (τὸ) = τὸ ἐπτάζυμο.

Φ (υ) τιά (ἡ) = τὸ καινούργιο ἀμπέλι.

Φ (ι) τίλ (ι) (τὸ) — τὸ φιλί.

Φτούλ (ι) (τὸ) = τὸ κέλφος τοῦ καρυδιοῦ πὺν μένει ἀφοῦ βγάλουν τὸ
θαμβάκι.

Φχῶ = βήχω.

X

- Χαγιάτ (ι) (τὸ) = τὸ ὑπόστεγο.
 Χαδιάρ (η) ς (ὁ) = ὁ χαϊδεμένος.
 Χαζούρ (ι) κου (τὸ) = τὸ ἔτοιμο.
 Χαϊρλίδκου (τὸ) = τὸ καλορίζικο.
 Χαϊρσίζς (ὁ) = ὁ ἄχαρος.
 Χαλκόλακας (ὁ) = τὸ μέρος ποῦ ἔχουν τὸ καζάνι γιὰ τὴ πλύση.
 Χαλγῶ = καταστρέφω.
 Χαλγῶ τὸ χλιάρκου = κάνω φιλὰ τὸ χιλιάρικο.
 Χάμουρα (τὰ) = τὰ ἐξαρτήματα τῆς σαγῆς τῶν ἀλόγων.
 Χάμκους (ὁ) = ὁ μαλθακός.
 Χαμένου σδράν (τὸ) = ὁ χαμένος ἄνθρωπος, ὁ ἀνόητος, ὁ ταπεινός.
 Χαμ (η) λδς (ὁ) = ὁ κοντός.
 Χαμνά (τὰ) = τὰ γεννητικὰ ὄργανα τῶν ἀνδρῶν.
 Χαμῶι (τὸ) = τὸ μονόροφο σπίτι.
 Χανισιάρ (η) ς (ὁ) = ὁ τεμπέλης.
 Χανισιάρκην μέρα (ῆ) = τεμπέλικη μέρα, χανισιάρχους κιρός = ὁ τεμπέλικος καιρός.
 Χάσκιου (ψωμί) (τὸ) = τὸ ἄσπρο ψωμί.
 Χάσκω = βλέπω μὲ ἀνοιχτὸ τὸ στόμα.
 Χασλαμάς (ὁ) = τὸ φυτώριο καὶ τὸ φυτὸ ποῦ εἶναι ἔτοιμο γιὰ μεταφύτευση.
 Χασμίσια (τὰ) = τὰ ψώνια εὐτελοῦς ἀξίας, τὰ ἄστεϊα.
 Χασουμέρ (η) ς (ὁ) = ὁ τεμπέλης, ἐκείνος ποῦ δὲ δουλεύει.
 Χασουθράκ (η) ς (ὁ) = αὐτὸς ποῦ δὲ μπορεῖ νὰ συμμαζέψῃ τὰ παντελόνια του.
 Χαχάλ (ι) (τὸ) = τὸ λειρὶ.
 Χάχας (ὁ) = ὁ κουτός, ὁ ἐπιπόλαιος.
 Χαχανίζου = γελῶ δυνατά.
 Χάφτας (ὁ) = αὐτὸς ποῦ παρακολουθεῖ κάτι μὲ ἀνοιχτὸ τὸ στόμα.
 Χαφιά (ῆ) = ῆ μπουκιά.
 Χλάμπρους (ὁ) = ἕνα εἶδος σημαίας ποῦ τὴ κορυφή του τὴ στόλιζαν μὲ χρυσωμένα μῆλα καὶ λουλούδια καὶ προηγούνταν στοὺς γάμους.
 Χλιάρ (ι) (τὸ) = τὸ κουτάλι.
 Χλιάρα (ῆ) = ῆ κουτάλα.
 Χλιαρούδι (τὸ) = τὸ κουταλάκι.
 Χλιαρουθῆκ (η) (ῆ) = ῆ θήκη ποῦ δάζουν τὰ μαχαιροπήρουνα.
 Χνούμ (η) (ῆ) = ῆ ψιλὴ σκόνη.
 Χνιέρ (ι) (τὸ) = ῆ γκάφα, τὸ πάθημα.

- Χόβ (τὸ) = ἡ στιγμή, ἡ φορά.
 Χόβουλη (ῆ) = ἡ ζεστή στάχτη.
 Χουλιακὸ (τὸ) = τὸ θουζοῦνι.
 Χουλιῶ = θυμῶνω (χόλιασε = θύμωσε).
 Χούϊ (τὸ) = ἡ συνήθεια.
 Χουσιμέτια (τὰ) = οἱ δουλειές.
 Χούφτα (ῆ) = οἱ παλάμες τῶν δύο χειρῶν σὲ σχῆμα κούπας.
 Χουχλακίζ(ει) = δράζει.
 Χριζου = ἀσπρίζω, βάφω τὸ σπίτι.
 Χριάμι (τὸ) = τὸ ὑφαντὸ μισομάλλινο χρωματιστὸ σεντόνι.
 Χτέν(ι) (τὸ) = τὸ χτένι.
 Χτικιάρ(η)ς (ὁ) = ὁ φθισικός.
 Χυμουνκὸ (τὸ) = τὸ καρπούζι.

Ψ

- Ψίκ(ι) (τὸ) = οἱ προσκαλεσμένοι στὸ γάμο.
 Ψ(υ)χή (ῆ) = τὸ στομάχι καὶ ἡ ψυχή.
 Ψτιά (ῆ) = ἡ πισινέλα.
 Ψυχουγίδς (ὁ) = ὁ θετὸς γιός, ὁ ὑπηρέτης.
 Ψυχτρούλα (ῆ) = τὸ μικρὸ κρύο⁸⁵.

85. Ἡ συλλογὴ ἔγινε μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Προέδρου τῆς Κοινότητος Βασιλικῶν κ. Πάνου Παπαφιλίππου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος	Σελίς 5
----------------	------------

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ

ΙΣΤΟΡΙΑ

I. Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ

1. 'Η περιοχή των Βασιλικών στα προϊστορικά χρόνια	11
2. Τὰ Βασιλικά στα ιστορικά χρόνια	11
α. 'Η θέση του χωριού	11
β. 'Η ονομασία του χωριού	11 - 14
3. Τὰ Βασιλικά στα χρόνια της Τουρκοκρατίας	15 - 17
4. Τὰ Βασιλικά στις παραμονές της επανάστασης του 1821	17 - 19
5. Τὰ Βασιλικά στην επανάσταση του 1821	19 - 23
6. 'Η μάχη και ή καταστροφή των Βασιλικών	24 - 25
7. 'Η θυσία του καπετάν Χάφα και των ανδρείων παλληκαριών του	26 - 27
8. Τὰ μετὰ την καταστροφή και τη μάχη των Βασιλικών	28 - 30
9. Τὰ Βασιλικά στον Μακεδονικό αγώνα	30 - 31
10. 'Αναστάσιος Πατίκας (Τάσιος Τσόγκας)	31 - 32

II. ΤΑ ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ ΤΟΥ 1912

1. Συνοικισμοί που αποσπάρθηκαν από την κοινότητα Βασιλικών και απέ- τέλεσαν ξεχωριστές κοινότητες	33
2. Πληθυσμός κατά απογραφές	34
3. Τὰ δημογραφικά και οικονομικά χαρακτηριστικά του πληθυσμού της κοι- νότητας Βασιλικών κατά τὸ 1961	34
Α. Συνολικός πληθυσμός και μέλη νοικοκυριών κατά ηλικία	34
Β. Νοικοκυριά κατά συνθήκες στεγάσεως και νοικοκυριά που έχουν δι- κοτεχνία	35
4. 'Η Γεωργική οικονομία	35
α. 'Εκτάσεις και γεωργική παραγωγή κατά τὸ 1971	
'Αροτριαίες καλλιέργειες	35
Κηπευτική γή	36
Λαχανοκομικά είδη	36
Δενδρώδεις καλλιέργειες	37
Συγκαλλιέργειες κανονικών δενδρώδων	37
'Αμπέλια - σταφιδάμπελα	37
Γεωργικά μηχανήματα	37
5. Κτηνοτροφία	
α. 'Αριθμός υπάρχοντων ζώων κάθε ηλικίας	38
β. Παραγωγή κτηνοτροφικών προϊόντων	38

6. 'Ο Γεωργικός Πιστωτικός Συνεταιρισμός Βασιλικῶν	39
7. Οἱ ἀποθήκες συγκεντρώσεως σιτηρῶν τῆς Α.Τ.Ε. καὶ τῆς Ο.Γ.Σ.Θ. ..	39
8. 'Η Ἑκπαίδευση	
α. 'Η Δημοτικὴ ἐκπαίδευση	40
Τὸ Α' Δημοτικὸ Σχολεῖο Βασιλικῶν	41
Τὸ Β' Δημοτικὸ Σχολεῖο Βασιλικῶν	42
Οἱ σχολικὲς γιορτὲς	43
β. Τὸ Νηπιαγωγεῖο Βασιλικῶν	44
γ. 'Η Μέση παιδεία	45
Τὸ Ἡμιγυμνάσιο Βασιλικῶν	45
Τὸ Ἀστικὸ Σχολεῖο Βασιλικῶν	45
Τὸ Γυμνασιακὸ παράρτημα Βασιλικῶν	45 - 46
Τὸ Γυμνάσιον Βασιλικῶν	47
9. Οἱ ἐκκλησίαι καὶ τὰ ἐξωκλήσια τῶν Βασιλικῶν	
α. 'Ο ἱερός ναὸς τοῦ Ἀγίου Γεωργίου	48 - 49
β. Οἱ ἄλλοι ναοὶ καὶ τὰ ἐξωκλήσια	49
10. Τὰ σπουδαιότερα ἔργα τῆς Κοινότητος Βασιλικῶν ἀπὸ τὸ 1912 μέχρι σήμερα	49 - 50
11. Χρονολογικὸς πίνακας τῶν προέδρων τῆς Κοινότητος Βασιλικῶν ἀπὸ τὸ 1912 μέχρι σήμερα	50 - 51
12. Τὸ Ταχυδρομικὸ Γραφεῖο Βασιλικῶν	51 - 52
13. Τὸ Εἰρηνοδικεῖο Βασιλικῶν	52 - 53
14. 'Ο Σταθμὸς Χωροφυλακῆς Βασιλικῶν	53
15. Τὸ Ἀγρονομεῖο Βασιλικῶν	54
16. Τὸ Ἀγροτικὸ Κτηνιατρεῖο Βασιλικῶν	54 - 55
17. Τὸ Ἡρώων Βασιλικῶν	55
18. 'Η Φιλόπτωχος Ἀδελφότης Βασιλικῶν «'Η Θεοτόκος» καὶ ἡ Ὁρθόδο- ξος Χριστιανικὴ Ἀδελφότης Ἑλληνίδων «'Η Μέρμυρα» Βασιλικῶν ..	57
19. 'Ο Ἀναμορφωτικὸς Σύλλογος Νέων Βασιλικῶν «'Η Ἀναγέννησις» ..	57 - 58
20. 'Ο Ποδοσφαιρικὸς Ὅμιλος Βασιλικῶν «'Ο Ἀετὸς»	59
21. 'Ο Σύλλογος «Οἱ Φίλοι τῶν Βασιλικῶν Θεσ)νίκης»	59
22. Τὰ ἐμπορικὰ καταστήματα καὶ οἱ βιοτεχνικὲς ἐπιχειρήσεις	60
23. 'Ο ἠλεκτροφωτισμὸς	60 - 61
24. Πολιτικοί, Κοινοτικοὶ καὶ Ἰδιωτικοὶ ὑπάλληλοι, Στρατιωτικοὶ κλπ. ἀπὸ τὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας μέχρι σήμερα	61

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ

ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ

Σελίς

I. ΤΑΙΚΗ ΖΩΗ

A. 'Η Λαϊκή ἀρχιτεκτονική	65 - 66
1. Ήπιπλα	66
2. Μαγειρικά σκεύη	66 - 57
3. Σκεύη σεργιρίσματος	67
4. Σκεύη καὶ δοχεῖα γιὰ τὴ μεταφορὰ τοῦ νεροῦ	67
5. Σκεύη καὶ δοχεῖα γιὰ τὴ μεταφορὰ καὶ ἀποθήκευση τοῦ κρασιοῦ	67 - 68
6. Σκεύη τοῦ ρακιοῦ	68
7. Σκεύη τοῦ (σου)σαμόλαδου	68
8. Ἄλλα ἀπαραίτητα οἰκιακὰ σκεύη	68 - 69
B. Τροφές - Λαϊκὴ μαγειρικὴ	69 - 70
Γ. Λαϊκὴ φορεσιὰ	
1. Ἀνδρική φορεσιὰ	70 - 71
2. Γυναικεία φορεσιὰ	71 - 72
3. Ἡ φορεσιὰ τῶν ἀγοριῶν καὶ τῶν κοριτσιῶν	73
E. Γεωργικὰ ἐργαλεῖα	74 - 76
Στ. Μέτρα καὶ σταθμὰ	77
Δ. Ἡ Λαϊκὴ ὕφαντικὴ	
1. Τὸ ὕφάδ(ι)	73
2. Τὸ στημόνι	73
3. Τὰ ὕφαντὰ	73 - 74

II. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΖΩΗ

A. Ἡ γέννηση	
1. Ὁ πόθος γιὰ παιδιὰ - τὰ στεῖρα ἀνδρόγυνα	78
2. Ἡ ἐγκυμοσύνη	78 - 79
3. Ἡ γέννηση	79 - 80
4. Ἡ λοχεία	80 - 81
5. Οἱ φροντίδες	82 - 83
6. Ἡ δάπτισις	82 - 83
7. Νόθα - πρῶϊμα - ἔκθετα	83
8. Ἀνατροφή	83
B. Ὁ γάμος	
1. Ἡ προξενειὰ	83 - 84
2. Ὁ ἀρραβῶνας	84
3. Τὰ πρὶν ἀπὸ τὴ στέγη	84 - 87
4. Τὴν Κυριακὴ τοῦ γάμου	87 - 92
5. Ἡ ἐβδομάδα μετὰ τὸ γάμο	92

Γ. Τὰ παιχνίδια καὶ τὰ ἀγωνίσματα τῶν παιδιῶν	93
1. Τὰ λαχνίσματα	93 - 94
2. Παιχνίδια τρεχάματα	94 - 96
3. Ἀνταγωνιστικὰ παιχνίδια μὲ κίνηση	96 - 99
4. Παιχνίδια - ριξίματα μὲ πέτρες	99 - 100
5. Παιχνίδια μὲ μίμηση	100 - 101
6. Παιχνίδια ἀντοχῆς	101 - 103
7. Τεχνικὰ παιχνίδια	103 - 104
8. Ἀποκριάτικα παιχνίδια	104
9. Τυχερὰ παιχνίδια	105

III. Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ

Α. Ἡ λαϊκὴ λατρεία	106
1. Ὁ Θεὸς	106
2. Οἱ Ἅγιοι	106 - 107
3. Ἡ νηστεία	107
4. Οἱ καθαρμοὶ	107
5. Ἡ Θεία Κοινωνία	107 - 108
6. Ἡ ἀργία	108
7. Ἡ στοιχειολατρία	108
8. Ἔθιμα ποὺ γίνονται σὲ ὁρισμένεσ περιστάσεις	108 - 109
9. Ἁγασμοὶ - Προσκομιδὴ Ἀγίων λειψάνων	109
10. Καταχύσματα	109
11. Ἀπαρχῆς	109
12. Τὰ ἐφτάζυμα	109
13. Τὰ πανηγύρια	110
14. Χριστοῦγεννα - Πρωτοχρονιά - Φῶτα	110 - 112
15. Τῆς Τυρινῆς	112
16. Τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν	112
17. Τοῦ Εὐαγγελισμοῦ	112
18. Τοῦ Σταυροῦ	112
19. Τοῦ Λαζάρου	113
20. Τῶν Βαῶν	113
21. Τὸ Μεγαλοδόμαδο	113 - 114
22. Ἡ Πασχαλιὰ	114 - 115
23. Ἡ Πρωτομαγιά	115
24. Τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου	115 - 116
Β. Τὰ ἀγροτικὰ καὶ ἄλλα ἔθιμα	
1. Ἡ σπορά	116
2. Τὰ μαμούδια	116 - 118
3. Ὁ θερισμὸς	118 - 119
4. Τὸ κουβάλημα τῶν δεματιῶν	119
5. Τὸ ἀλώνισμα	119 - 120

Σελίς

6. Τὰ πισκέσια	121
7. Στό φτάρνισμα	121
8. Στίς συναλλαγές	121
9. "Όταν ἤθελαν νά παίξουν μέ τὰ μικρά παιδιά	121

Γ. Δημοτικά τραγούδια

1. 'Ακριτικά	122 - 124
2. 'Ιστορικά	124 - 125
3. Διηγηματικά	126 - 132
4. Κλέφτικα	133 - 137
5. Τῆς ξενιτιάς	137 - 140
6. Τῆς ἀγάπης	140 - 154
7. Σατιρικά	154 - 157
8. Ληστικά	157 - 158
9. Λαζαρίτ(ι)κα	158

Δ. Μουσικά λαϊκά ὄργανα	158 - 159
----------------------------------	-----------

Ε. Παροιμίες	159 - 160
-----------------------	-----------

Στ. 'Ανέκδοτα	160 - 162
------------------------	-----------

Ζ. Αἰνίγματα	162 - 163
-----------------------	-----------

Θ. Τοπωνύμια

1. Τοῦ χωριοῦ	163 - 164
2. Τῶν ἀγροτικῶν περιοχῶν	164 - 167

Ι. Γλωσσάρι Βασιλικῶν	167 - 192
--------------------------------	-----------